

Gemeente Hatterm

**Programmabegroting
2020**

PROGRAMMABEGROTING 2020

- **NOTA VAN AANBIEDING**

- **PROGRAMMA'S EN PARAGRAFEN**

- **MEERJARENRAMING 2021 T/M 2023**

PROGRAMMABEGROTING 2020

NOTA VAN AANBIEDING

Pag. 1 Nota van aanbieding

PROGRAMMA'S EN PARAGRAFEN

○ Programma's

Pag. 5	Programma 1 – Sociaal sterk
Pag. 9	1a - opgroeien en ontwikkelen
Pag. 15	1b - werk
Pag. 19	1c - zorg
Pag. 25	1d - welzijn en sport
Pag. 29	Programma 2 – Wonen, werken en recreëren
Pag. 31	2a - ruimtelijke ontwikkeling
Pag. 37	2b - economische ontwikkeling
Pag. 41	2c - fysieke leefomgeving
Pag. 47	Programma 3 – Besturen en organiseren
Pag. 49	3a - netwerken en besturen
Pag. 55	3b - dienstverlening
Pag. 57	3c - financiën
Pag. 67	3d - gemeentelijke organisatie
Pag. 71	Programma 4 - Bedrijfsvoering
Pag. 73	4a - bedrijfsvoering en overhead

○ Paragrafen

Pag. 83	Inleiding
Pag. 85	Paragraaf A – Lokale heffingen
Pag. 91	Paragraaf B – Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
Pag. 103	Paragraaf C – Onderhoud kapitaalgoederen
Pag. 109	Paragraaf D – Financiering – inclusief Emu-saldo
Pag. 117	Paragraaf E – Bedrijfsvoering
Pag. 123	Paragraaf F – Verbonden partijen
Pag. 137	Paragraaf G – Grondbeleid
Pag. 141	Paragraaf H – Decentralisaties

MEERJARENRAMING 2021 T/M 2023

Pag.	2	Overzicht van baten en lasten 2018 t/m 2023
Pag.	3	Toelichting overzicht van baten en lasten 2018 t/m 2023
Pag.	5	Overzicht van incidentele baten en lasten
Pag.	6	Overzicht structureel begrotingsaldo 2020-2023
Pag.	7	Meerjareninvesteringsprogramma (MIP)
Pag.	21	Meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen
Pag.	23	Toelichting meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen

NOTA VAN AANBIEDING

ALGEMEEN

De titel van het Coalitieakkoord is “Met elkaar werken aan een duurzaam Hattem”. De strekking van het akkoord is meer inzetten op doen. Hattem is een mooie stad en we hebben de ambitie om dat zo te houden of nog verder te versterken. De mogelijkheid om ambities te realiseren, wordt in grote mate bepaald door de beschikbaarheid van middelen. En dat zag er lange tijd niet rooskleurig uit.

Ten tijde van de Kadernota 2020 lag er een ronduit negatief meerjarenperspectief. Ontwikkelingen vanuit het Rijk, jeugdbudgetten, trap op en trap af, BTW-compensatiefonds, zorgden met name voor die dreigende tekorten. Vanwege de onvoorspelbaarheid van het Rijk over de vraag of er toch nog extra budget op jeugd zou komen en wat de septembercirculaire zou gaan doen, is er toen voor gekozen om geen sluitend meerjarenperspectief neer te leggen. Daarentegen hebben wij uw raad betrokken bij de strategie om zoekgebieden uit te werken en maatregelen voor te bereiden die het financieel evenwicht van de begroting moesten herstellen. Het overzicht van zoekgebieden is in de kadernota verwerkt. Mede op aandringen van uw raad, zijn vooraf geen onderwerpen uitgesloten om (verder) onderzocht te worden. Bovendien is het ombuigen van de negatieve reserve ontwikkeling aan de lijst van maatregelen toegevoegd.

Er ligt nu een sluitende begroting. Door financieel technische maatregelen en door de uitkomsten van de septembercirculaire kon uiteindelijk veel pijn vermeden worden. Maar het her prioriteren van projecten en een taakstelling koppelen aan de doorontwikkeling van de organisatie zullen natuurlijk wel gevoeld worden. Daarmee kunnen we doorgaan met doen, ook al is dat soms in een wat lager tempo.

Wat we allemaal gaan doen, staat beschreven in de programma's van deze begroting. Specifiek benoemen we hier de investeringen in de binnenstad, op 't Veen, in de woonzorgzone en in goede fietsverbindingen. We handhaven de voorzieningen die we voor de minima in onze gemeente hebben. We blijven volop inzetten op de transformatieagenda sociaal domein.

Bij het uitwerken van zoekgebieden, hebben we ook gekeken hoe we voorzieningen financieel willen dekken. Dat betekent dat we gekeken hebben of we de kosten voor voorzieningen misschien meer dan voorheen neerleggen bij degenen die er profijt van hebben. Investeren en instandhouding van voorzieningen die van belang zijn voor alle Hattemers, worden in beginsel ook door alle Hattemers gedragen. Een hogere afvalstoffenheffing om de hogere kosten van afvalverwerking te dekken, landt bij alle huishoudens. Maar er is soms ook een andere verdeling mogelijk. We investeren bijvoorbeeld veel in het mooie decor van onze historische Hanzestad. Dat zorgt voor een mooie binnenstad voor onze inwoners, maar ook voor een aantrekkelijk plaatje voor toeristen. Het lijkt ons dan ook gerechtvaardigd om de toeristenbelasting te verhogen en daarmee meer recht te doen aan de prijs-kwaliteitsverhouding die Hattem aan de toerist biedt. We investeren in ons mooie decor voor zowel inwoners, ondernemers als toeristen.

Een aantal mogelijke maatregelen is niet in de begroting opgenomen. Zo is de invoering van hondenbelasting overwogen, daar is immers een duidelijke groep (de hondenbezitters) identificeerbaar als degene voor wie de

gemeente specifieke kosten maakt op het gebied van hondenpoep. Verder is de bijdrage aan het muziekonderwijs bekeken, omdat jaarlijks een vrij beperkt aantal Hattemers rechtstreeks profiteert van deze bijdrage en de vraag gesteld kan worden of dit prioriteit heeft op andere gemeentelijke taken als er bezuinigd moet worden. Ditzelfde punt geldt ook voor schoolzwemmen. Voor beide onderwerpen geldt dat we ze al lang hebben in Hattem en ze zeker van waarde vinden, daarom hebben we ze vanuit het nu voorliggend financieel perspectief nog kunnen handhaven in de begroting.

Zo zijn we zoekend hoe we met elkaar invulling geven aan “betekenisvol zelfstandig” zijn. We weten dat het meer moet zijn dan een bord “Gemeente Hattem” bij de komgrens, maar het is moeilijk om met elkaar te definiëren wat het precies is. Wat moet absoluut in stand blijven, waar willen we zelf over blijven gaan en grip op hebben, wat mag het de inwoner kosten? Vragen die ons in zekere zin ook gesteld worden in het kader van het onderzoek door de verkenner die bij de Noord-Veluwsse gemeenten langs komen.

We willen niet alleen een sluitende, maar ook echt een toekomstbestendige begroting. Dat betekent dat we willen dat onze reserves robuust zijn. Daarbij kijken we natuurlijk naar ons weerstandvermogen; halen we onze zelf gestelde norm van 1,4? Maar dat weerstandsvermogen is niet het enige waar we naar kijken, we weten dat we de afgelopen jaren ingeteerd hebben op onze reserves en dat we nog investeringen in de planning hebben en dat ook goed ingeschatte risico’s soms groter blijken te zijn. De baten OZB nemen per saldo af. Het besluit bij de begroting 2018 om de OZB in het jaar 2020 met 5% extra te verhogen wordt teruggedraaid. In de begroting 2020 is een verhoging van de opbrengst OZB met 2% opgenomen om een structureel en reëel sluitende begroting te verkrijgen.

De verleiding kan ontstaan om alles wat een begroting boven “nul” laat zien ook maar een bestemming te geven. Het geld van inwoners hoort immers ten behoeve van de gemeente, de inwoners ingezet te worden. Maar als het perspectief op een langere periode dan het aankomend begrotingsjaar wordt gericht, dan mag duidelijk zijn dat een plusje van nog geen half procent ten opzichte van het totale begrotingsbedrag, geen ruime marge is. Het realiseren van dat kleine begrotingsoverschot is geen zekerheid richting de jaarrekening. Dat blijkt elk jaar weer, met eigenlijk altijd autonome ontwikkelingen als oorzaak.

Het college is van mening dat deze begroting een goede balans vindt tussen ambities en mogelijkheden, en duidelijk rekening houdt met onze financiële weerbaarheid op de korte en de lange termijn. Graag gaan wij het gesprek aan met de raad over het verder invullen van de betekenisvolle zelfstandigheid van Hattem.

DE FINANCIËLE VERTALING

Perspectief (meerjaren)begroting 2020:

	2020	2021	2022	2023
Startpositie saldo meerjarenbegroting 2020 ev.	137.400	38.500	23.600	23.600
1. Bijstellingen kadernota 2020	-396.400	-612.800	-675.000	-718.200
2. Bijstellingen kadernota 2020 - heroverwegingen	103.800	50.800	68.800	49.500
Subtotaal:	-155.200	-523.500	-582.600	-645.100
3. Bijstellingen alg. uitkering meicirculaire	389.100	318.700	243.600	717.000
4. Bijstellingen alg. uitkering septembercirculaire	85.400	260.300	294.700	251.800
Subtotaal:	319.300	55.500	-44.300	323.700
5. Bijstellingen begrotingsvoorbereiding	-244.100	33.600	143.900	-230.300
Saldo meerjarenbegroting 2020 ev.	75.200	89.100	99.600	93.400

* *Bijstellingen circulaires betreft de toename van de algemene uitkering (baten) na de kadernota*

Investeringsprogramma 2020 tot en met 2023 (MIP)

Het investeringsvolume is ten opzichte van de voornemens uit 2019 en het vertrekpunt uit de kadernota neerwaarts bijgesteld. De ruimte aan kapitaallasten die voor 2020 op de exploitatie wordt gevraagd bedraagt € 18.000 en wordt rechtstreeks verantwoord op de desbetreffende programma's en beleidsvelden. Voor een aantal beleidsvelden geldt dat de kapitaallasten worden gedekt uit een hiervoor gevormde reserve.

De cumulatieve ruimte die voor 2020 en in meerjarenperspectief wordt gevraagd bedraagt:

	2020	2021	2022	2023
Investeringsruimte	17.500	349.000	578.900	1.170.000

Financiële weerbaarheid

De ambities die we hebben geformuleerd in ons coalitieakkoord hebben we in de voorliggende begroting bijgesteld. Een uitgebreide financiële positie van de gemeente wordt onder andere aan de hand van kengetallen weergegeven in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en de paragraaf financiering (EMU-saldo).

Uit de meerjarige ontwikkeling van de kengetallen blijkt de relatie met het ambitieniveau. Zo neemt de waarde van het kengetal netto schuldquote de komende jaren nog steeds toe en neemt de solvabiliteitswaarde nog steeds af. Echter in mindere mate dan in de begroting 2019 in beeld is gebracht. Concluderend betekent dit dat de financiële weerbaarheid stijgt ten opzichte van het geschetste beeld bij de begroting 2019.

Daarnaast verbetert ten opzichte van de vorige begroting de structurele exploitatieruimte in de jaren 2020 t/m 2022. Voor 2023 is deze gelijk. Ook constateren we - vooral door verschuivingen in het investeringsprogramma - voor de jaren 2019 t/m 2021 en 2023 een afname en voor 2022 een toename van het EMU-saldo.

Tenslotte daalt de solvabiliteitsratio. Dit duidt op een verwacht relatief afnemende eigen vermogenspositie ten opzichte van het totaal vermogen. Het voorgenomen investeringsprogramma leidt tot een stijging van de schuld(quote).

TOT SLOT

Wij stellen u voor:

- de voorliggende begroting met de daarbij behorende toelichtingen en staten vast te stellen conform de betreffende ontwerpen;
- de exploitatiesaldi te verrekenen met de algemene reserve.

Hattem, 15 oktober 2019

Het college van Hattem,

de secretaris,

de burgemeester,

1

Sociaal sterk

INLEIDING

Hattem is een sterke stad met een rijk verenigingsleven, waar mensen naar elkaar om kijken en de voorzieningen volop gebruikt worden. De samenleving en de rol van de overheid zijn sterk in verandering. Binnen de transformatie van het sociaal domein geven wij vorm aan nieuwe aanpakken, rollen, taken en verantwoordelijkheden, die aansluiten op deze veranderingen.

AMBITIE

In de transformatie van het sociaal domein is het van belang dat er zowel in denken als in doen een nieuwe manier van werken wordt ontwikkeld en verbindingen worden gelegd tussen de professionals en partijen in het voorliggende veld zoals familieleden, vrienden, huisartsen, verenigingen of kerken. In de gemeente Hattem werken we hieraan op basis van de transformatieagenda. In de transformatieagenda zijn de volgende 4 opgaves leidend:

- Het versterken van de eigen kracht van Hattemers en de sociale netwerken in Hattem;
- Het voorkomen van problemen (preventie) en het eerder signaleren van zorg- of ondersteuningsvragen (vroeg-signalering);
- Passend en innovatief (zorg)aanbod;
- Integraliteit en samenwerking.

Gezien de financiële situatie binnen het sociaal domein en dan specifiek binnen de jeugdhulp is de noodzaak om te transformeren alleen maar groter geworden. Naar aanleiding hiervan zijn er verschillende verbeterinitiatieven voor Wmo en Jeugdhulp ontwikkeld om de zorg kwalitatief op orde, maar ook om deze ook betaalbaar te houden (zie voor uitwerking programma 1A - verbeterinitiatieven).

Loket 0-100 (geldt voor heel programma 1)

Eén van de belangrijkste opgaves binnen de transformatie is om tot een zo integraal mogelijke dienstverlening op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, publieke gezondheid, preventie, zorg, jeugdhulp, onderwijs, welzijn, wonen, werk en inkomen te komen. Om deze integraliteit te bereiken is in de maatschappelijke visie opgenomen dat er een duidelijk loket is waar alle inwoners (0 – 100 jaar) van Hattem terecht kunnen voor kleine en grote zorg- en ondersteuningsvragen. Bij de ontwikkeling van het loket 0-100 richten we ons vooral op het integraal samenwerken rondom de cliënt vanuit het principe 1 gezin 1 plan 1 regisseur.

In 2020 willen we de integrale klantprocessen in het sociaal domein volgens het principe van 1 gezin 1 plan 1 regisseur uitrollen. Een werkgroep loket 0-100 heeft een uitvoeringsplan opgeleverd waarin staat beschreven hoe er meer eenheid in de gemeentelijke processen gecreëerd kan worden en hoe we regiovoering vorm willen geven in Hattem. Hierdoor is er duidelijkheid over taken, rollen en verantwoordelijkheid ten aanzien van regie. In 2019 is al begonnen met het opstellen van dit plan. Om dit plan in de praktijk te kunnen brengen zal dit in 2020 scholing vragen van medewerkers om de veranderende manier van werken uitvoering te kunnen geven. Verder zullen we ons in 2020 richten op de ontwikkeling van 1 netwerkstructuur met lokale partners vanuit het sociaal domein in Hattem. Deze doorontwikkeling geven we samen met onze ketenpartners vorm. Daarnaast is verdere doorontwikkeling en teamvorming nodig t.a.v. de gemeentelijke consultants die reeds zijn samengevoegd in het team 0-100.

Wat betreft bereikbaarheid sluiten we aan bij de opgave dienstverlening waar onder andere de ontwikkeling van het KCC een belangrijk onderdeel is.

In 2019 zijn er in het kader van het loket 0-100 diverse initiatieven opgestart die ook in 2020 tijd zullen vergen zoals onder andere:

- Samenwerking consultants WMO, W&I en jeugd in het team 0-100
- Directere aansturing op het team 0-100
- Structureel werkoverleg 0-100 (tussen consultants Wmo, Jeugd, en WI)
- Verbreding Toegangsteam Jeugd (door betrekken van voorliggende partijen, huisartsen);
- Verbeterde ketensamenwerking school en CJG
- Verbeterslag samenwerking brede basisvoorziening WMO
- Verbinding met kerken en sportverenigingen;

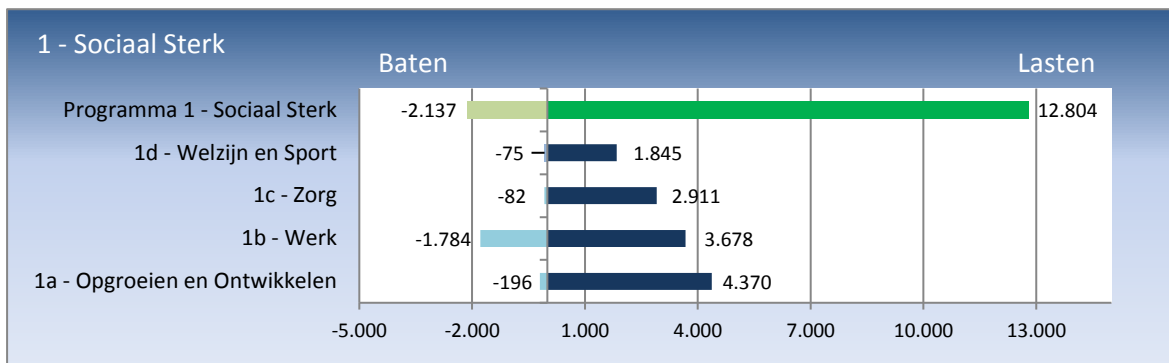
Hekje Sociaal Domein

In paragraaf H decentralisaties wordt een toelichting gegeven op de toekomst van het hekje om het sociaal domein.

FINANCIËEL

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	12.959	12.771	12.804	12.264	12.228	12.513
Totaal baten	-2.386	-2.064	-2.136	-2.056	-2.058	-2.059
Resultaat voor bestemming	10.573	10.707	10.668	10.208	10.170	10.454
Onttrekking/storting reserves	-81	-400	-32	-72	-18	-18
Resultaat na bestemming	10.492	10.307	10.636	10.136	10.152	10.436

Sociaal sterk

- Opgroeien en ontwikkelen

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Het Rijk heeft drie decentralisaties in het sociaal domein aan gemeenten toevertrouwd. Die overgang van taken hebben we met veel inspanning goed weten te verwerken. Wanneer Hattemers het zelf niet meer redden, worden ze geholpen door hun naasten, de samenleving en de gemeente. We blijven in Hattem passende zorg bieden aan onze inwoners. We maken nu ook een ontwikkeling door in hoe we als gemeente en gemeenschap met onze partners invulling geven aan zorg en ondersteuning. Daarbij willen we zorgvragen zo snel mogelijk herkennen, zodat we met lichtere ondersteuning zware zorg kunnen voorkomen. We richten met onze partners een loket in waar al onze inwoners, van nul tot honderd jaar oud, terecht kunnen. Zo gaan we het uitgangspunt 'één gezin, één plan, één regisseur' versterken.*
- *We willen dat Hattem voor onze jeugd een aantrekkelijke gemeente blijft. We willen de bestaande ondersteuning en stimuleringsmaatregelen voor onze jeugd in stand houden. Er is specifieke aandacht voor de uitvoering van de jeugdzorg, waarbij we vooral aan de voorkant willen komen van de problematiek. We zijn blij met het kindpakket, schoolzwemmen, de buurtsportcoach en sportstimuleringsmaatregelen. Dit zijn mooie voorbeelden van de brede manier waarop we investeren in onze jeugd.*
- *We willen voortvarend uitvoering geven aan de Onderwijsvisie, waarbij de brede ontwikkeling van het kind centraal staat. De nieuwe kindcentra geven daar invulling aan geven. De bouw van het eerste scholencluster start in deze periode. We blijven daarin nauw optrekken met de scholen. We gaan voor een goede locatie en duurzame schoolgebouwen voor alle drie clusters en bekijken welke ruimte daarbij is voor extra ambities. We willen onze jeugd het goede voorbeeld meegeven en gaan met de scholen in gesprek over bijvoorbeeld groene schoolpleinen.*

RELEVANTE THEMA'S

1. JEUGD

Ontwikkelingen:

- **Preventie**

Met de inzet van preventieve activiteiten willen we de basis leggen voor een gezonde, veilige en kansrijke omgeving waarin kinderen opgroeien. Een goed pedagogisch leefklimaat voor kinderen kan voorkomen dat alledaagse opgroei- en opvoedproblemen escaleren tot ernstige problemen waarvoor specialistische zorg moet worden ingeschakeld. Ook in 2020 zullen verschillende preventieve activiteiten worden aangeboden door het CJG en in samenwerking met het basisonderwijs. Daarnaast gaan we kijken in hoeverre gebruik wordt gemaakt van het aanbod, in hoeverre het aanbod aansluit bij de vraag en kijken waar mogelijkheden zijn om de preventieve activiteiten verder te optimaliseren.

Stichting Welzijn Hattem is in 2019 gestart met het project Steunouders. Binnen dit project worden vrijwillige steunouders ingezet om kwetsbare gezinnen te ondersteunen. De doelen van dit project sluiten volledig aan bij de doelstellingen van ons jeugdbeleid. Afhankelijk van de behaalde resultaten van dit project, willen we in 2020 dit project financieel ondersteunen.

- **Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)**

Binnen het CJG wordt intensief samengewerkt door het Toegangsteam Jeugd, de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar (consultatiebureau) en 5-18 jaar, het (school)maatschappelijk werk, jongerenwerk, leerplicht en logopedie. Het CJG is een netwerk waarbij de activiteiten van verschillende partners op elkaar worden afgestemd. Daarnaast fungeert het CJG als een signaleringsnetwerk. We willen kwetsbare gezinnen snel in beeld krijgen, zodat waar nodig tijdig passend hulp kan worden ingezet.

De doorontwikkeling van de samenwerking tussen lokale (zorg)partijen in het sociaal domein is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van het loket 0-100. Binnen het brede netwerk

- zullen activiteiten van de verschillende partners op elkaar worden afgestemd,
- zullen obstakels en schotten zoveel mogelijk worden weggenomen, waardoor verbinding ontstaat tussen de diensten en activiteiten die worden georganiseerd;
- wordt flexibiliteit binnen de verschillende taken en functies georganiseerd, zodat beter geanticipeerd kan worden op de veranderende vraag.

- **Jeugdhulp**

Ontwikkelingen zorgkosten jeugdhulp

We hebben de afgelopen jaren te maken gehad met een groeiend jeugdhulpgebruik en stijgende uitgaven. Vanaf 2015 tot en met 2018 hebben we de uitgaven voor jeugdhulp begroot op basis van de integratie-uitkering sociaal domein. Uit de jaarrekeningen van afgelopen jaren is gebleken dat de bijdrage van het Rijk niet dekkend was voor de uitgaven. De tekorten hebben we kunnen dekken uit de reserve sociaal domein. Deze reserve is inmiddels volledig benut.

Sinds 2019 is het integreerbare deel van de integratie-uitkering Sociaal domein opgegaan in de algemene uitkering. We zijn daarom vanaf 2019 reëel gaan begroten. Op basis van facturatiegegevens is ingeschat hoe hoog de uitgaven voor jeugdhulp zouden zijn. Dit heeft ertoe geleid dat de begroting 2019 voor jeugdhulp is opgehoogd met algemene middelen. Daarnaast is in de voorjaarsnota 2019 het budget opgehoogd naar € 1.850.000. De ophoging is gedekt uit de algemene middelen.

Uit de meicirculaire 2019 blijkt dat het Rijk extra geld beschikbaar stelt voor de jeugdhulp. Door deze extra gelden van het Rijk hoeft er minder geld vanuit de algemene middelen in jeugdhulp gestoken te worden dan bij het opstellen van de kadernota gedacht.

Ook in 2020 begroten we op basis van verwachte uitgaven. Dit doen we aan de hand van de uitgaven 2018 en de uitgaven over het eerste half jaar 2019. De verwachting is dat de zorgkosten ZIN voor 2020 uitkomen op € 2.000.000. Dit bedrag is exclusief het jeugdwetvervoer dat door PlusOV wordt uitgevoerd. De indexering van de tarieven is wel in dit bedrag meegenomen. We ontvangen extra baten (circa € 70.000 per jaar) voor de indexering van de zorgkosten, deze extra baten zetten we volledig voor dit doel in.

De verwachting is dat de verschillende inspanningen (zie o.a. actieplan verbeterinitiatieven) om de groeiende uitgaven voor jeugdhulp in te perken de komende jaren tot eerste zichtbare financiële resultaten zal leiden. In de meerjarenbegroting gaan we uit van een jaarlijkse besparing van € 50.000 vanaf 2021. We zullen de uitgaven blijven monitoren om te beoordelen of we de verwachte jaarlijkse besparing zullen realiseren.

Het lastenbudget voor PGB wordt naar beneden bijgesteld. Door wijzigingen in de andere onderdelen binnen het budget jeugd levert dit geen financieel voordeel op.

Het is goed om te beseffen dat een klein aantal cliënten, met een complexe hulpvraag, groot effect kan hebben op het benodigde budget, dit brengt risico's met zich mee.

Verbeterinitiatieven Wmo en Jeugdhulp

Naar aanleiding van de stijgende zorgkosten zijn er verschillende verbeterinitiatieven voor Wmo en Jeugdhulp ontwikkeld om de zorg kwalitatief op orde, maar ook om deze ook betaalbaar te houden. De ideeën zijn opgehaald tijdens een bijeenkomst met managers, beleidsmedewerkers, consultants, bedrijfsvoering, UA en de zorgregio. De meest kansrijke en haalbare ideeën zijn uitgewerkt en hier wordt in 2020 volop uitvoering aan gegeven.

Hierbij een greep van de actie:

- Budgetplafonds: Het college heeft besloten om in 2020 voor een aantal aanbieders budgetplafonds in te stellen. Dit betekent dat deze aanbieders niet meer dan 90% van de verwachte omzet mogen realiseren. Met het instellen van de budgetplafonds willen we aanbieders stimuleren eerder af te schalen en zo de uitgaven beheersbaar maken.
- Verbeteren van de inzet van preventie: Scherper zijn op doel, doelgroep, resultaat en effect van preventie in relatie tot de kosten van de inzet van preventie.
- Normaliseren in het voorliggend veld en in de toegang, door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, scholen en andere voorliggende voorzieningen.
- Resultaatgerichter zijn als toegang, meer kadering en sturen op alternatieven door: meer eisen te stellen vanuit de toegang in de vorm van resultaten; meer vanuit het wettelijk kader te werken; nog een duidelijkere relatie te leggen met voorliggende voorzieningen.

Samenwerking

We continueren de samenwerking met verschillende partijen. De (school)maatschappelijke werkers en een consultant van MEE sluiten periodiek aan het casusoverleg van het Toegangsteam Jeugd. Door hun deskundige inbreng kunnen hulp- en ondersteuningsvragen van gezinnen nog beter worden beoordeeld en kan de best passende hulp worden ingezet.

De samenwerking met de huisartsen moet leiden tot nog meer grip op het aantal en type verwijzingen. Ook delen huisartsen en consultants casuïstiek met elkaar. Hiermee willen we bereiken dat de huisartsen steeds beter zicht krijgen op het voorliggend veld en de verschillende (lichte) vormen van jeugdhulp.

Ook met het onderwijs wordt casuïstiek besproken, hiermee willen we bereiken dat ieder zijn rol pakt in het kader van Passend Onderwijs en de Jeugdwet. De grenzen hiertussen zijn niet altijd eenvoudig zichtbaar, maar door met elkaar in gesprek te blijven kunnen we de samenwerking verder verbeteren.

Een belangrijk instrument voor samenwerking in complexe casuïstiek is de Verwijsindex. Alle CJG-medewerkers zijn getraind om te werken met de verwijsindex. In 2020 worden ook de andere consultants (W&I en Wmo) getraind, net als docenten/IB'ers van het basisonderwijs en pedagogische medewerkers van de kinderopvang. Door gebruik te maken van de verwijsindex worden professionals die betrokken zijn bij een casus/gezin waarbij de ontwikkeling en/of veiligheid van het kind in het geding is op de hoogte gebracht van elkaars betrokkenheid en kunnen samen nader afstemmen en eventuele benodigde vervolgacties in gang zetten. Bij de training over het gebruik van de verwijsindex wordt ook het gebruik van de meldcode meegenomen.

Regionale samenwerking

De transformatie, oftewel de gewenste verandering in het zorglandschap vorm geven, is een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van de zorgregio Midden-IJssel/Oost-Veluwe. Het transformatiebudget dat het ministerie van VWS ter beschikking aan de regio heeft gesteld biedt daarbij de mogelijkheid om dit proces te versnellen. Organisaties met innovatieve plannen kunnen een beroep doen op het regionale transformatiebudget. De projecten zullen bij moet dragen aan één van de actielijnen:

- Meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien;
- Alle kinderen de kans bieden zich te ontwikkelen;
- Kwetsbare jongeren beter op weg helpen zelfstandig te worden.

De toenemende uitgaven op jeugdhulp geven steeds meer druk op de begroting bij de acht gemeenten. De zorgregio gaat de gemeenten ondersteunen bij het meer zicht krijgen op de uitgaven en de eventuele mogelijkheden om bij te sturen.

In programma 1c Zorg komen de onderwerpen ten aanzien van de regionale inkoop Jeugdhulp, Wmo en Beschermd Wonen, resultaatsturing en toezicht aan de orde.

- **Jeugdgezondheidszorg**

Ook in 2020 wordt de jeugdgezondheidszorg uitgevoerd door V érian (0-4 jaar) en de GGD NOG (5-18 jaar). We verwachten geen bijzondere ontwikkeling in de jeugdgezondheidszorg.

- **GGD-Noord- en Oost Gelderland (NOG)**

De gemeente Hattem maakt onderdeel uit van GGD-NOG. De prioriteiten van de GGD-NOG voor 2020 zijn de volgende: NOG gezondere jeugd, NOG gezondere leefomgeving, NOG gezonder oud worden en NOG gezondere leefstijl. Deze prioriteiten sluiten uitstekend aan op de prioriteiten uit het volksgezondheidsbeleid van de gemeente Hattem. Ook sluiten deze prioriteiten goed aan op de inzet die in Hattem wordt gepleegd op preventie (door bijvoorbeeld JOGG), maar ook op de koppeling die in Hattem wordt gelegd tussen volksgezondheid en de nieuwe omgevingswet. De GGD-NOG voert verschillende soorten taken uit voor de gemeente Hattem, o.a.:

- Wettelijke GGD-taken: toezicht kinderopvang, kerntaken uit de Wet publieke gezondheid (Wpg), taken uit de Wet Veiligheidsregio's;
- Wettelijke gemeentelijke taken: jeugdgezondheidszorg (5-19), kwaliteitstoezicht, lijkschouw (o.b.v. de wet op de lijkbezorging);

Door de loon- en prijsindexatie en de jaarlijkse actualisatie van de inwonersaantallen stijgt de gemeentelijke bijdrage vanaf 2020 met afgerond € 8.300 (N) naar € 188.100 ten opzichte van 2019. Gezien de financiële situatie binnen het sociaal domein bij veel gemeenten heeft de GGD tijdens de vergadering van het AB toegezegd om te zoeken naar mogelijkheden voor besparingen die leiden tot verlaging van de inwonersbijdrage over het jaar 2020.

De onderwerpen PlusOV en Veilig Thuis komen in programma 1c Zorg aan de orde.

2. ONDERWIJS

Ontwikkelingen:

- **Onderwijshuisvesting**

Vanuit de onderwijsvisie wordt toegewerkt naar de realisatie van drie Integrale Kindcentra (IKC). In 2019 heeft de gemeente in samenwerking met de schoolbesturen gewerkt aan de planvorming voor het eerste scholencluster van de Van Heemstraschool en De Zaaier. Na de uitvoering van een locatieonderzoek door een externe adviseur en een brede afweging door het college heeft de raad een besluit genomen over de (globale) locatie van het eerste scholencluster. In de, in 2019 uit te werken, stedenbouwkundige visie krijgt het IKC haar definitieve plaats binnen de woonzorgzone Gelderse dijk.

Parallel met de ontwikkeling van de stedenbouwkundige visie zijn in 2019 de gesprekken tussen de schoolbesturen en de gemeente gestart over de kaders voor het te realiseren IKC. Nadat de kaders gesteld zijn kan het haalbaarheidsonderzoek opgestart worden. Dit haalbaarheidsonderzoek bevat onder meer het onderwijs- en huisvestingsconcept. Dit bepaalt mede welke eisen er aan het gebouw gesteld worden en het benodigde ruimtebeslag.

Op dit moment zijn we in de kadernota uitgegaan van een investering van € 8,8 miljoen voor de nieuwbouw van het eerste IKC. De hoogte van de investering die gemoeid is met de realisatie van nieuwe schoolgebouwen wordt voor een belangrijk deel bepaald door de normen die vanuit de wetgeving worden gesteld aan duurzaamheid en binnenklimaat. Vanaf 2020 dienen nieuwe schoolgebouwen te voldoen aan de BENG-normen. De bouwkosten die uit deze norm voortkomen wijken af van de normbedragen van de

VNG. Samen met de schoolbesturen worden afspraken gemaakt over de gezamenlijke ambities, de te hanteren normen en de verantwoordelijkheden die gemeente en schoolbesturen hierin hebben.

De benodigde investering (en bijbehorende jaarlast) is ten behoeve van het meerjarenperspectief van de begroting bijgesteld naar een meer reëel perspectief. Definitieve vaststelling van de benodigde investering is onder meer afhankelijk van het programma van eisen ten aanzien van de huisvesting van het onderwijs, duurzaamheid en de huisvesting van voorschoolse voorzieningen. Er volgt nog een separaat raadsvoorstel met betrekking tot de realisatie onderwijshuisvesting voor het eerste IKC waarna het definitieve kader kan worden vastgesteld.

De verwachting is dat de bouw zal starten in 2021 en oplevering zal plaatsvinden in 2022. Dit betekent dat we de legesopbrengsten inboeken in 2021 (i.p.v. 2020) en de kapitaalslasten starten 1 jaar na oplevering, te weten 2023 (i.p.v. 2021).

- **Onderwijsvisie**

Naast de ontwikkeling van het nieuwe IKC wordt ook binnen de scholen die nog niet voor nieuwbouw in aanmerking komen (clusters 2 en 3) steeds intensiever samengewerkt tussen onderwijs en partners uit de voorschoolse en buitenschoolse opvang. Op deze manier wordt al invulling gegeven aan de doorgaande leerlijn (beleidslijn uit de onderwijsvisie) binnen scholen, ook als er nog geen nieuwbouw wordt gepleegd. Op deze manier bereidt het onderwijs zich voor op de toekomst. De gemeente Hattem is hierbij gesprekspartner en heeft een kaderstellende rol ten aanzien van eventuele huisvesting van deze partners binnen de scholen.

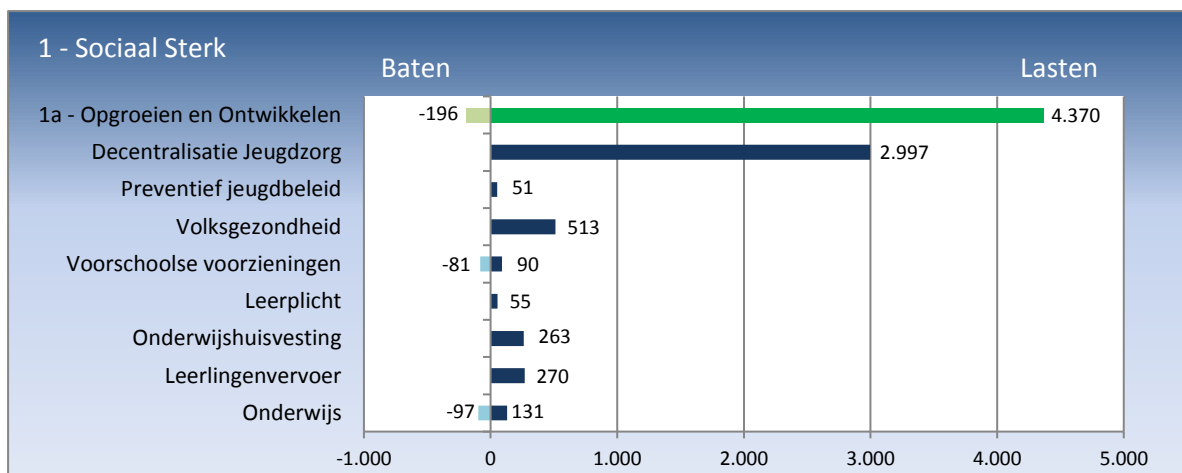
- **Onderwijsachterstandenbeleid**

Gemeenten zijn verplicht om vanaf augustus 2020 het VVE ureaanbod te verhogen van 10 naar 16 uur per week en daarnaast aanvullend in te zetten op meer hbo-geschoolde professionals. In 2020 is er in Hattem nog maar één VVE aanbieder. Daarmee blijven we in goed overleg over de wijzigingen die in 2020 moeten worden doorgevoerd. Daarnaast is de werkgroep VVE nieuw leven in geblazen en zijn de banden met de scholen rondom VVE-beleid weer aangehaald. In 2020 willen we meer invulling geven aan ouderbetrokkenheid en de gemaakte resultaatafspraken.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,-)	rekening 2018	begroting 2019	begroting 2020	meerjarenraming		
				2021	2022	2023
Totaal lasten	4.815	4.320	4.370	4.231	4.179	4.476
Totaal baten	-163	-144	-196	-198	-199	-200
Resultaat voor bestemming	4.652	4.176	4.174	4.033	3.980	4.276
Onttrekking/storting reserves	-10	-240		-54		
Resultaat na bestemming	4.642	3.936	4.174	3.979	3.980	4.276

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma ‘opgroeien en ontwikkelen’ een voordelig saldo van € 4.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Onderwijs		34	34	0
- Leerlingenvervoer		352	270	-82
- Onderwijshuisvesting		281	263	-18
- Leerplicht		32	37	5
- Voorschoolse voorzieningen		15	9	-6
- Volksgezondheid		504	513	9
- Preventief jeugdbeleid		50	51	1
- Decentralisatie Jeugdzorg		2.909	2.997	88
Opgroeien en ontwikkelen		4.177	4.173	-4

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Leerlingenvervoer 82.000,-- V
 - In 2019 is de nadelige afrekening over 2018 begroot. De raming 2020 is gebaseerd op de begroting van PlusOV
- Onderwijshuisvesting 18.000,-- V
 - Betreft het vrijvallen van kapitaallasten van een aantal onderwijsinvesteringen (o.a. noodlokaal bbs van Heemstra)
- Decentralisatie Jeugdzorg 88.000,-- N
 - verwezen wordt onder andere naar paragraaf H - Decentralisaties

Reserve

- Er vinden in 2020 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Sociaal sterk - Werk

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Een leven lang leren is nodig om mee te kunnen doen in de samenleving. Daar gaan we als gemeente een bijdrage aan leveren. We richten ons daarbij op samenwerking en de verbinding tussen onderwijs, ondernemers en arbeidsmarkt. Samen met onze ondernemers willen we banen creëren voor inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt. De gemeente neemt als werkgever een voorbeeldrol op het gebied van bijvoorbeeld participatiebanen en beschut werken. We zetten hier verder actief in op de samenwerking met onze buurgemeenten en in de regio Zwolle.*
- *We spannen ons in om nieuwkomers volwaardig te laten participeren in de Hattemse samenleving. Daarbij kijken we niet alleen naar het realiseren van minimaal de taakstelling voor huisvesting van statushouders, maar zetten we ons ook in op het verbeteren van het taalniveau en het begeleiden naar arbeid van deze groep.*
- *Aanvullend willen we kinderen uit gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm een extra ondersteuning bieden als zij de stap van het basis naar het voortgezet onderwijs maken door daar een eenmalige bijdrage van 300 euro aan te koppelen.*

RELEVANTE THEMA'S

1. PARTICIPATIE

Ontwikkelingen:

- **Participatiewet**

De instroom in de Participatiewet bestaat grotendeels uit kandidaten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en statushouders. Aangezien de economie floreert vinden kandidaten waarbij geen sprake is van grote belemmeringen momenteel zelf werk. Vanwege de grote vraag naar arbeidskrachten, doen zij geen beroep op de Participatiewet. Echter de instroom in de WAJONG is nog maar zeer beperkt mogelijk. Kandidaten die voorheen recht hadden op een WAJONG uitkering moeten nu een beroep doen op de Participatiewet. Deze kandidaten vragen om langdurige en intensieve begeleiding van onder andere onze consulenten. Om betaald werk aantrekkelijker te maken voor deze groep heeft het Rijk een aantal maatregelen getroffen (Simpel Switchen in de Participatieketen) die dit moeten bewerkstelligen. Dit is uitgewerkt in de verordening en beleidsregels en hier geven we in de praktijk uitvoering aan.

- **Regionaal Werkbedrijf**

Het Regionaal Werkbedrijf Zwolle is volop in beweging. De gemeente Hattem participeert hier actief in. In 2019 is vanuit het Regionaal Werkbedrijf het regionale actieplan werkgeversdienstverlening opgesteld. Het werkgeversservicepunt, waar onze Hattemse werkmakelaar onderdeel van uitmaakt, geeft hier ook in 2020 uitvoering aan.

- **PEC trajecten**

De gemeente Hattem heeft een convenant met PEC United gesloten en heeft in 2018 en 2019 gebruikt gemaakt van de re-integratietrajecten die hier uit voortvloeien. De trajecten die in 2018 gestart zijn hebben allen gezorgd voor uitstroom uit de uitkering van de deelnemende kandidaten.

We zijn voornemens om in 2020 wederom gebruik te maken van dit traject als dit aansluit bij de ondersteuningsbehoefte van de kandidaten.

- **Wet Inburgering**

Op 1 januari treedt de nieuwe Wet Inburgering in werking. Gemeenten krijgen een brede verantwoordelijkheid voor inburgeraars. Naast het aanbieden en bekostigen van inburgeringstrajecten moet de gemeente de inburgeraar bijvoorbeeld ook financieel ontzorgen. Dat wil zeggen: gedurende een bepaalde periode moet de gemeente alle vaste lasten betalen en leefgeld verstrekken. Vervolgens moet de inburgeraar financieel zelfredzaam gemaakt worden. Tevens moet er een directe verbinding worden gelegd met de Participatiewet. Op dit moment vindt er nog discussie plaats tussen het Rijk en de VNG over de definitieve bekostiging van de uitvoering van de Wet Inburgering per 1 januari 2021.

De gemeente moet in 2019 en 2020 al “in de geest van de nieuwe wet” invulling geven aan inburgering. Hier zijn beperkt middelen voor beschikbaar gesteld. Gezien de positieve resultaten van de afgelopen jaren continueren we het project Grenzeloos in afstemming met de voorbereiding op inwerkingtreding van de Wet Inburgering. Echter we kiezen voor de minimale variant gezien het financieel ongunstige perspectief van de gemeente. Op basis van de resultaten over 2019 en de eerste inzichten ten aanzien van de Wet Inburgering 2021 bepalen we begin 2020 of het alsnog noodzakelijk is om meer inzet te plegen.

Voor de voorbereiding van de inwerkingtreding van de Wet Inburgering werken we samen met de gemeenten van het Regionaal Werkbedrijf Zwolle. Tevens werken we expliciet samen met de gemeente Oldebroek omdat we een gezamenlijke uitkeringsadministratie hebben en er diverse taken bij de uitkeringsadministratie belegd moeten worden.

- **Human Capital Agenda**

In de Regio Zwolle, waartoe Hattem behoort, is een Human Capital Agenda opgesteld. Dit is een samenwerking van zowel overheid, ondernemers als onderwijs (zogenaamde ‘triple helix samenwerking’). Eén van de doelstellingen van deze agenda is het creëren van inclusiviteit op de arbeidsmarkt. Dat wil zeggen het creëren van kansen voor kandidaten met een afstand tot de arbeidsmarkt, die onder andere behoren tot de Participatiewet. Zie programma 3 voor een nadere toelichting op de Human Capital Agenda.

- **Laaggeletterdheid**

Het regionale samenwerkingsverband H2O heeft in 2019 een andere invulling gekregen en als gevolg daarvan is onder andere een lokale werkgroep opgericht. In deze werkgroep worden heel concrete acties opgezet om laaggeletterden in Hattem te vinden. Daarnaast starten we een project op de gemeentewerf rondom Digitale Vaardigheden. In 2020 gaan we nog meer inzetten op het vormen van een goed netwerk binnen Hattem zodat via via de laaggeletterden beter in beeld komen. Een vraagstuk voor 2020 is wel hoe we het formeel onderwijs gaan bekostigen nu Heerde naar een andere arbeidsmarktregio overstapt (de afgelopen jaren werd er gezamenlijk ingekocht omdat het WEB-budget van Hattem ontoereikend is om dit zelf te doen).

- **Evaluatie minimaregelingen**

In 2019 zijn de gemeentelijke minimaregelingen geëvalueerd. De belangrijkste conclusies waren dat de regelingen toereikend zijn, maar dat het bereik van de doelgroep achterblijft. In 2020 gaan we dan ook inzetten op een beter bereik.

- **Schulddienstverlening**

Schuldenproblematiek blijft een thema dat om aandacht vraagt. We volgen de landelijke ontwikkelingen en waar nodig en wenselijk passen we ons beleid en dienstverlening aan. Op KOERS geeft lokaal ondersteuning aan mensen die hulp nodig hebben bij hun administratie. De schulddienstverlening wordt uitgevoerd door gemeente Zwolle.

- **Vangnetuitkering**

In 2018 hebben we geen beroep hoeven doen op de vangnetuitkering. In 2020 wordt duidelijk of het noodzakelijk is om over het jaar 2019 een beroep te doen op de vangnetuitkering. Het streven is uiteraard om dit voorkomen, door volop in te zetten op re-integratie naar betaald werk. Echter we kunnen niet uitsluiten dat we geen beroep hoeven te doen op de Vangnetuitkering.

- **Maatwerkfonds Sociaal Domein**

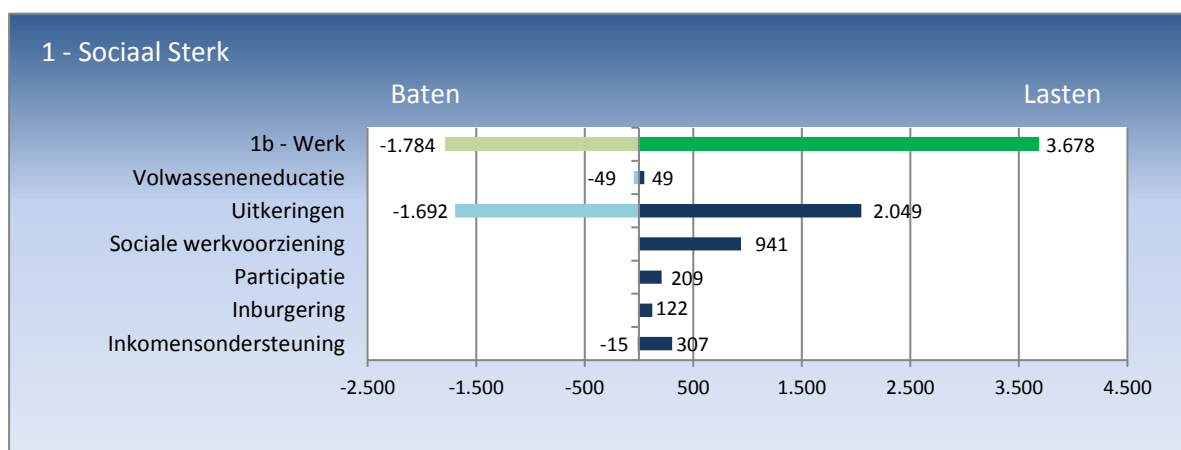
In 2018 is een maatwerkfonds Sociaal Domein gevormd. Het maatwerkfonds heeft als doel door vrijheid te geven aan de professional snel en laagdrempelig tot maatwerkoplossingen te komen bij acute situaties. Hierdoor wordt bijgedragen aan het voorkomen van grotere problematiek (/kosten) of bijgedragen aan een structurele oplossing. Het maatwerkfonds is in principe als pilot bedoeld voor 2018 en 2019. In het najaar van 2019 wordt een evaluatie uitgevoerd om te kijken of de doelstellingen van het maatwerkfonds worden gehaald. Op basis van de evaluatie zal dan bepaald moeten worden of we dit voor de komende jaren structureel willen continueren en welke middelen we hiervoor structureel willen inzetten.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,-)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	3.850	3.866	3.678	3.478	3.418	3.418
Totaal baten	-1.873	-1.756	-1.784	-1.756	-1.756	-1.756
Resultaat voor bestemming	1.977	2.110	1.894	1.722	1.662	1.662
Onttrekking/storting reserves	-95	-104	-14			
Resultaat na bestemming	1.882	2.006	1.880	1.722	1.662	1.662

Beleidsveld

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'werk' een voordelig saldo van € 217.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Inkomensondersteuning		322	292	-30
- Inburgering		148	94	-54
- Participatie		206	209	3
- Sociale werkvoorziening		1.094	941	-153
- Uitkeringen		340	357	17
- Volwasseneneducatie				
Werk		2.111	1.894	-217

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Inkomensondersteuning 30.000,-- V
 - Aanvullend op de verstrekkingen Bijzondere bijstand is in 2019 het Maatwerkfonds begroot (V)
 - Uitnutting Bijzondere bijstand (V)
- Inburgering 54.000,-- V
 - Ondersteuning statushouders in combinatie met de inzet van Grenzeloos (V)
 - Opbrengst Europees Sociaal Fonds (ESF) (V)
- Sociale werkvoorziening 153.000,-- V
 - Vervallen afkoop som aandelenoverdracht Wezo NV (V)
- Uitkeringen 17.000,-- N
 - Participatiewet

Reserve

- De algemene reserve is ingezet voor dekking van de kosten voor het verhogen van het taalniveau statushouders.

Sociaal sterk - Zorg

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *We gaan uit van de eigen kracht van onze inwoners. We geloven dat mensen meer zelf oplossend vermogen hebben, dan ze soms zelf weten. Daarom zetten we in op preventie en goed bereikbare, vrij toegankelijke voorzieningen die inwoners makkelijk kunnen vinden. Als hulpmiddel richten we een gebruiksvriendelijke sociale kaart in voor onze inwoners en maatschappelijke partners. Zorg en ondersteuning wordt met de invoering van het nieuwe abonnementstarief voor inwoners in financiële zin veelal laagdrempeliger bereikbaar.*
- *Inwoners weten bij wie en waar ze terecht kunnen met hun (zorg)vraag. Inwoners met een zorgvraag worden snel en adequaat geholpen.*
- *We gaan omzien naar elkaar en we willen dat ouderen en kwetsbare groepen zo veel mogelijk kunnen meedoen in Hattem. Daarom zorgen we dat onder andere de mobiliteit (vervoer) voor deze groepen binnen Hattem geregeld is. Zo wordt een sociaal isolement voorkomen.*
- *We stimuleren de vrijwilligersorganisaties tot inhoudelijke verbinding door met elkaar in gesprek te gaan. Zo worden ideeën bij elkaar gebracht, kennis en ervaring uitgewisseld en kan men gezamenlijke knelpunten in kaart brengen.*
- *Mantelzorgers zijn een sterke, maar ook kwetsbare groep. We zetten daarom in op meer mantelzorgondersteuning. We zoeken naar manieren die passen bij de behoeften die mantelzorgers hebben.*
- *We gaan door met de ontwikkeling van de twee woonzorgzones in Hattem, waar meer ruimte komt voor mensen met een zorgvraag.*

RELEVANTE THEMA'S

1. ZORG

Ontwikkelingen:

- **Wmo**

In 2020 blijven we lokaal inzetten op effectievere (vroeg)signalering en preventie via de Brede Basisvoorziening en het Geheugensteunpunt. We werken sociaal domein breed aan de toegang 0-100, aan regievoering en het verder versterken van de samenwerking met onze ketenpartners. In 2019 is het integreerbare deel van de integratie-uitkering Sociaal domein opgegaan in de algemene uitkering. Het maakt sindsdien deel uit van de trap-op-trap-af systematiek. Het Wmo-budget is reeds in 2018 aan de algemene uitkering van het gemeentefonds toegevoegd. Het financiële kader laat in 2020 wederom een verhoging van het Wmo-budget zien. Loon- en prijscompensatie alsmede een compensatie voor het nieuwe abonnementstarief zijn hierin meegenomen. Desondanks blijft het ook uit financieel oogpunt noodzakelijk om in te blijven zetten op een verschuiving van zware naar lichtere ondersteuning, waar dit mogelijk is. Deze beweging zal ook in 2020 verder worden verstevigd binnen de Brede Basisvoorziening.

- **Begeleiding ZIN**

De AMvB reële prijs Wmo is toegepast en uit het aanbestedingsproces zijn hogere tarieven gekomen met ingang van 2019, met name voor de individuele begeleiding. Een aanzuigende werking in verband met het

nieuwe abonnementstarief is binnen de begeleiding in mindere mate opgetreden. De hogere, reële tarieven, die in 2020 worden geïndexeerd, zorgen wederom voor hogere kosten voor begeleiding in 2020. Bij Wmo blijft het voorspellen van de zorgkosten “ZIN Begeleiding” een lastige zaak. Vooral het effect van loon- en prijsstijgingen in de zorg op de tarieven is de grote onbekende factor. Voorzichtigheidshalve houden we in de begroting 2020 de eerder al sterk verhoogde budgetten op peil.

- **Regionale inkoop Jeugdhulp, Wmo en Beschermd Wonen 2019**

Binnen de in 2019 gecontracteerde hulpverlening Jeugdhulp, Wmo en Beschermd Wonen zetten we in op kwalitatief goede, en waar mogelijk, integrale zorg- en ondersteuningsproducten. De kwaliteitseisen, waaraan aanbieders dienen te voldoen, worden bij inschrijving getoetst door een kwaliteitscommissie. Voor de grote jeugdhulpaanbieders geldt sinds 2019 de verplichting om middels vastgestelde indicatoren op resultaat te gaan sturen. Deze resultaatindicatoren zijn binnen de Jeugdhulp al onderdeel van de set beleidsinformatie die aanbieders twee keer per jaar verplicht aan het CBS aanleveren. Vanaf 2020 worden deze resultaatindicatoren ook voor de Wmo toegepast, vooralsnog door werkafspraken met de middelgrote en grote aanbieders te maken, waarbij 2020 als pilotjaar geldt. Ook zijn er toezichthouders aangesteld die vanaf medio 2019 trajecten oppakken. Via een contractbeheersysteem is de gecontracteerde zorg en ondersteuning voor alle betrokkenen digitaal inzichtelijk, zodat inwoners nog beter gebruik kunnen maken van hun keuzevrijheid en verwijzers beter zicht hebben in het aanbod van gecontracteerde zorg en ondersteuning.

- **Regionale samenwerking**

In het kader van de transformatie verricht het regioteam steeds meer domein overstijgende werkzaamheden voor de gemeenten. Denk onder andere aan het opzetten van een monitoringssysteem, het uitvoeren van contractmanagement, het bewaken van de kwaliteit van de zorg middels een kwaliteitscommissie, het sturen op resultaten middels een pilot en het uitvoeren van toezicht. Hiermee is het regioteam niet meer exclusief actief binnen het domein Jeugd, maar ook binnen de Wmo. De uitvoeringskosten zullen dan ook verdeeld worden over beide domeinen. Daarnaast stijgen de kosten voor het regioteam in verband met het hanteren van een andere verdeelsleutel vanaf 2020.

- **Huishoudelijke Hulp**

Met de start van het nieuwe abonnementstarief in 2019 is er een aanzienlijke aanzuigende werking binnen de huishoudelijke hulp opgetreden. Deze kan oplopen tot wel 25-30%. De nieuwe AMvB reële prijs Wmo is toegepast en uit het aanbestedingsproces is een hoger tarief voor de huishoudelijke hulp gekomen, dat in 2020 wordt geïndexeerd. Loon- en prijscompensatie alsmede een compensatie voor het nieuwe abonnementstarief zijn door het Rijk verwerkt in de inkomsten. De verwachting is dat er in 2020 voldoende budget beschikbaar is. Als de aanzuigende werking echter structureel blijft doorzetten, dan zal op termijn het risico op onvoldoende budget toenemen.

- **Abonnementstarief Wmo**

Sinds 1 januari 2019 is het abonnementstarief Wmo van kracht, met ingang van 2020 is de wet hierop aangepast. Inwoners betalen voor al hun Wmo-maatwerkvoorzieningen een vast bedrag van € 19 per maand. Op dit product worden dan ook alle eigen bijdragen c.q. inkomsten vanuit het abonnementstarief begroot, zoals voor Wmo-Hulpmiddelen, Huishoudelijke verzorging en Wmo-begeleiding. Zowel het opleggen als de incasso van de bedragen is belegd bij het CAK. Ten gevolge van de invoering van het abonnementstarief, dat, in tegenstelling tot het vorige stelsel, niet inkomensafhankelijk is, komen er minder inkomsten binnen. Hierop hebben we bij de begroting van 2019 al geanticipeerd. Deze lijn houden we in 2020 vast.

- **Brede Basisvoorziening inclusief Geheugensteunpunt**

De nadruk van de Brede Basisvoorziening ligt op (vroeg)signalering, ontmoeting, voorlichting en preventie en een sterke verbinding met het voorliggende veld (zowel partijen binnen het welzijnsveld als het verenigingsleven). Er zal in samenwerking met de lokale werkgroep en het regionale netwerk dementie in 2020 gewerkt worden aan een dementievriendelijke samenleving in Hattem. We willen bewustwording hiervoor creëren bij onze maatschappelijke partners en ondernemers. Door inwoners met een hulpvraag

eerder in beeld te krijgen en preventief te ondersteunen kan escalatie naar zwaardere zorg voorkomen worden en kunnen mensen langer zelfstandig thuis blijven wonen.

- **Pilot Huisbezoeken**

Afgesloten jaar is Stichting Welzijn Hattem (SWH), in samenwerking met Rode Kruis, gesubsidieerd voor de uitvoering van de pilot Huisbezoeken 75 jaar. Dit naar aanleiding van een toezegging aan de gemeenteraad om in gesprek te gaan over het signaleren en bestrijden van eenzaamheid bij ouderen. De pilot is uitgevoerd en geëvalueerd. Er is een respons van 89% behaald en de inwoners hebben de gesprekken als waardevol ervaren. Het belichten van verschillende levensgebieden tijdens de gesprekken geeft ons een goed beeld over de situatie en de behoeften van de betrokkenen. We willen de pilot Huisbezoeken in 2020 continueren onder de inwoners van 80 jaar, want op 75-jarige leeftijd blijkt er nog relatief weinig zorgbehoefte te zijn. Het tweede pilotjaar kan ons opnieuw waardevolle inzichten geven.

- **Mantelzorg**

We gaan in 2020 door met de ondersteuning van mantelzorgers, zoals beschreven in de in 2016 vastgestelde Nota Mantelzorgondersteuning, samen met Stichting Welzijn Hattem en andere partners. Mantelzorgers worden op een passende wijze gewaardeerd en ondersteund zodat zij de mantelzorg goed in hun leven in kunnen passen. Het Mantelzorgsteunpunt van Stichting Welzijn Hattem is volledig geïntegreerd in de Brede Basisvoorziening. Deze lijn willen we continueren. Ook zullen we het Mantelzorgcompliment in 2020 voortzetten.

- **Vrijwilligers**

Vrijwilligers spelen een grote rol in de samenleving en zijn onmisbaar binnen veel organisaties. Er is een tendens zichtbaar dat er een steeds groter beroep wordt gedaan op vrijwilligers en daarnaast is het tegelijkertijd steeds moeilijker om vrijwilligers te vinden. We vinden het dan ook belangrijk om vrijwilligers op een goede manier te ondersteunen. Belangrijk hierin is het vrijwilligersplatform. Met een stuurgroep worden inhoudelijk zinvolle bijeenkomsten voor het vrijwilligersplatform georganiseerd met thema's zoals bijvoorbeeld 'hoe ga ik om met beginnende dementie bij mijn vrijwilligers'. Daarnaast is het platform ook vooral bestemd om elkaar te ontmoeten en ervaringen uit te wisselen.

- **PlusOV**

In de 2^e helft van 2019 is een aantal gemeenten gestopt met het afnemen van routegebonden vervoer via PlusOV. 2020 zal het eerste jaar zijn waarin het routegebonden vervoer voor 6 gemeenten wordt uitgevoerd. In 2019 is een nieuwe aanbesteding voor dit vervoer afgerond. Het vraagafhankelijk vervoer wordt doorgezet met de 9 gemeenten. 2020 zal voor PlusOV tevens in het teken staan van de mogelijkheden die er zijn om de kosten terug te brengen.

- **Participatieraad**

De Participatieraad heeft zich in 2019 beziggehouden met haar rol in de Hattemse samenleving en de manier waarop ze daar invulling aan willen geven. Hiervoor hebben zij een visiedocument opgesteld dat ze in 2020 verder gaan uitwerken. Zo willen ze de volgende rollen op zich nemen:

- Signaleren en monitoren: het vervullen van een brugfunctie tussen overheid en samenleving;
- Meedenken aan de voorkant: vroegtijdig meedenken over de aanpak van een vraagstuk;
- Agenderen en ongevraagd adviseren: signalen vanuit de samenleving worden geagendeerd en er kan ongevraagd advies worden uitgebracht.

- **Maatschappelijke Opvang/Beschermd Wonen (MO/BW)**

Met ingang van 2019 is de gemeente Hattem met MO/BW informeel overgegaan naar regio Oost-Veluwe en nemen we voor dit onderdeel deel aan de regionale inkoop Jeugdhulp/Wmo/MO-BW. Volgens eerdere berichtgeving zou het BW-budget omstreeks 2021 volledig gedecentraliseerd worden naar de individuele gemeenten. In juli 2019 heeft de VNG bekendgemaakt dat er een model met een ingroeipad van 10 jaar komt, met ingang van 2022. Implementatie vindt plaats in 2021. Na vier jaar wordt gezien of ook MO financieel wordt gedecentraliseerd. De kern van het ingroeipad is, dat bestaande cliënten onder de financiering van de centrumgemeenten blijven tot aan het eind van de 10-jarige ingroeiperiode en/of het

einde van hun lopende indicatie. Daarna komen deze cliënten onder de financiële verantwoordelijkheid van individuele gemeenten. Nieuwe cliënten komen direct onder de financiële verantwoordelijkheid van de individuele gemeenten. Het beleid is gericht op normaliseren, ambulantisieren en het zo goed mogelijk wonen in de lokale woonomgeving. We zullen met beide centrumgemeenten in gesprek gaan over de consequenties van het nieuwe model voor de regiowisseling van de gemeente Hattem. Daarnaast zullen we binnen regio Oost-Veluwe anticiperen op het nieuwe ingroeimodel.

- **EPA en aanpak personen met verward gedrag**

Op het terrein van Ernstig Psychiatrische Aandoeningen (EPA) en personen met verward gedrag ontstaan steeds meer vraagstukken als gevolg van de ambulantisering in de GGZ en de hervorming van de langdurige GGZ. De Sluitende Aanpak Personen met Verward Gedrag is in september 2018 door de gemeenteraad vastgesteld. Een aantal actiepunten is belegd in de Transformatieagenda MO/BW en wordt al dan niet in samenwerking met de Taskforce EPA uitgevoerd, zoals de realisatie van een regionaal 24/7 advies- en meldpunt Sociaal Domein. De GGD Noord- en Oost-Gelderland (NOG) voert een pilot Passend Vervoer en een inventarisatie van crisislekken voor de regio uit. Deze projecten zijn in cofinanciering gesubsidieerd via landelijke ZonMw-subsidies. Op 1 april 2019 is het passend vervoer gestart. RAV verwacht de eerste gegevens over de gereden ritten in september 2019 inzichtelijk te hebben. Over de toekomstige landelijke financiering van het passend vervoer is nog geen informatie bekend.

- **Implementatie Wet verplichte ggz en Wet zorg en dwang**

De Wet verplichte ggz (Wvvggz) vervangt samen met de Wet zorg en dwang (Wzd) per 1 januari 2020 de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wbopz). Belangrijke wijzigingen zijn maatwerkoplossingen in de verplichte zorg (zowel klinische behandeling als poliklinische of thuisbehandeling), de invloed van de cliënt zelf, de grotere betrokkenheid van familie en andere directbetrokkenen, en de aandacht voor participatie. Gemeenten hebben een andere rol dan zij voorheen hadden. Een belangrijke wijziging voor gemeenten is de invoering van Verkennend Onderzoek. De regio's Midden-IJssel/Oost-Veluwe en Achterhoek ontwikkelen samen inrichtingsvoorstellen en maken afspraken met netwerkpartners. De beschikbare middelen voor de uitvoering van de Wvvggz worden vanaf 2020 structureel in de begroting opgenomen, conform de meicirculaire.

- **Veilig Thuis (Huiselijk geweld/Kindermishandeling)**

Sinds 1 januari 2017 is Stichting Veilig Thuis actief. Met de 22 samenwerkende gemeenten wordt verder gewerkt aan het realiseren van de doelen uit de uitvoeringsagenda die is opgesteld in samenwerking met Veilig Thuis. Extra aandacht wordt gegeven aan de samenwerking tussen Veilig Thuis en de lokale teams bij signalering en overdracht van casussen. Doel is om adequate en snelle hulp in te zetten wanneer dat nodig is. De meldcode huiselijk geweld/kindermishandeling is aangescherpt in 2019. Eind 2019 zijn we begonnen met een training voor consultants om hen bekend te maken met de verscherpte meldcode. In 2020 organiseren we deze training ook voor het onderwijs en de kinderopvangorganisaties.

- **Tegemoetkoming Chronisch Zieken (TCG) en minimapolis**

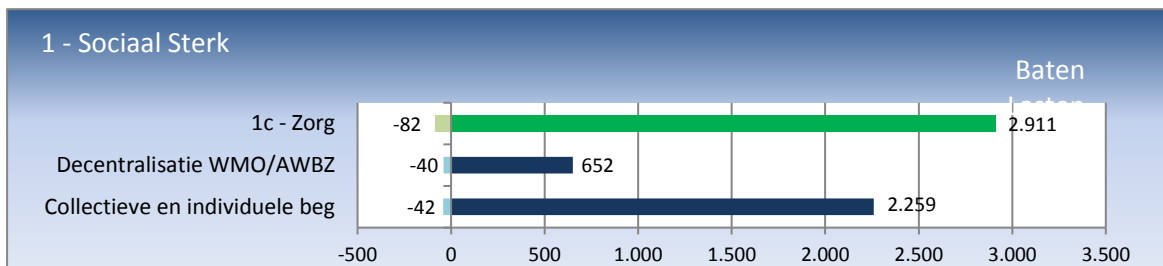
Menzis heeft nog één respijtjaar toegekend en dit betekent dat we in 2020 toch nog een collectieve zorgverzekering kunnen blijven aanbieden. Begin 2020 zal er duidelijkheid moeten komen hoe we vanaf 2021 mensen met een laag inkomen en hoge zorgkosten kunnen tegemoetkomen. We zijn nog in gesprek met een verzekeraar. Omdat we geen enorme toename van deelnemers verwachten voor de tegemoetkoming chronisch zieken, dan wel collectieve zorgverzekering is de verwachting dat we binnen het vastgesteld budget kunnen blijven. Het blijft natuurlijk we een open-einde regeling, dus een toename van deelnemers in de toekomst is niet uitgesloten. We willen de hoogte van de tegemoetkoming blijven handhaven op de hoogte van het landelijk eigen risico (in 2019 betreft dat €385). Als in 2020 blijkt dat we binnen het budget uit de begroting blijven dan kan in 2021 de opgebouwde reserve vrijvallen ten gunste van de algemene reserve.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	2.633	2.766	2.911	2.922	2.998	2.998
Totaal baten	-306	--55	-81	-42	-42	-42
Resultaat voor bestemming	2.327	2.711	2.830	2.880	2.956	2.956
Ottrekking/storting reserves	140	-41				
Resultaat na bestemming	2.467	2.670	2.830	2.880	2.956	2.956

Beleidsveld

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 201-98 op het deelprogramma 'zorg' een nadelig saldo van € 118.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Collectieve en individuele begeleiding		2.158	2.217	59
- Decentralisatie WMO/AWBZ		553	612	59
Zorg		2.711	2.829	118

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Collectieve en individuele begeleiding 59.000,-- N
 - Wmo individuele voorziening hulp bij het huishouden / Zorg In Natura (N)
- Decentralisatie Wmo/Awbz 59.000,-- N
 - Eerstelijnsloket Wmo waaronder een nieuw deelbudget vanuit de Wet verplichte ggz (Wvvgz) (N)

Reserve

- Er vinden in 2020 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Verwezen wordt o.a. naar paragraaf H – Decentralisaties

Sociaal sterk - Welzijn en sport

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Sport is een belangrijke verbinder en draagt bij aan een goede gezondheid en persoonlijk welbevinden. Het is vooral aan verenigingen om accommodaties te beheren en te onderhouden. Om daarin vanuit de gemeente financieel ondersteuning te bieden, stellen we in 2018 beleid vast onder welke voorwaarden Hattemse sportverenigingen leningen kunnen aanvragen voor (ver)bouw van sportaccommodaties. Om dit op een financieel verantwoorde wijze te doen, doen we dit samen met het Waarborgfonds Sport. Daarnaast zal een maximum totaal uit te lenen bedrag worden bepaald en ook bekeken worden of er een maximum per vereniging mede gebaseerd op het aantal leden, gehanteerd gaat worden. We willen in deze collegeperiode in ieder geval met de verenigingen en sportkoepel het gesprek aangaan over de toekomst van accommodaties.*
- *Inwoners van Hattem werken aan hun gezondheid. Dit verhoogt de kwaliteit van leven en draagt bij aan een vitaal Hattem, waar iedereen naar vermogen meedoet. Daarbij gaat het om een gezonde leefstijl, mentale gezondheid en een gezonde leefomgeving. Wij willen een gezonde levensstijl bevorderen.*
- *Kunst en cultuur geven kleur aan Hattem. We willen creatieve initiatieven faciliteren die de kleur van Hattem verrijken. We zijn trots op onze musea, die net als onze monumenten en ons rijke Hanzeverleden Hattem aantrekkelijk maken voor inwoners en bezoekers. We willen het verhaal van Hattem, decor, duiding en dynamiek van de Hanze, voor onze mooie stad laten renderen. We komen met een voorstel voor een Erfgoedprijs. Bij de promotie van Hattem speelt Rond Uit een belangrijke rol.*
- *We gaan verder met de koers die is ingezet met resultaatgericht subsidiëren. Waarderingssubsidies houden we in stand, omdat we onze waardering voor onze verenigingen en hun vrijwilligers niet alleen uit warme woorden willen laten bestaan. Ondersteuning willen we daarnaast vooral bieden door als gemeente niet met regels in de weg te zitten en een luisterend oor te hebben voor initiatieven. We hechten waarde aan de lokale omroep en waarderen dat vrijwilligers RTV Hattem met nieuw elan als een continue factor in de Hattemse samenleving willen behouden.*

RELEVANTE THEMA'S

1. KULTURHUS EN ZWEMBAD DE MARKE

Ontwikkelingen:

- **Zwembad en Kulturhus de Marke**

Vooruitlopend op de uitkomst van de themasessie zijn de (autonome) ontwikkelingen bij het Zwembad De Marke aanleiding geweest om in de concept meerjarenbegroting 2020 het door Drijver & Partners gestelde kader los te laten. Voor de gemeentebegroting zijn we uitgegaan van een door de Stichting opgestelde genormaliseerde begroting.

Per 1 oktober 2020 zal er voor het eerst een renteherziening plaatsvinden op de lening die is afgesloten tussen de gemeente en stichting beheer MFC. Deze renteherziening zal een forse daling van de te betalen rente tot gevolg hebben. Dit zal gevolgen hebben voor de rente die in rekening gebracht wordt door stichting beheer aan het zwembad. Dit voordeel is in de begroting voor 2020 en verder in mindering gebracht op de exploitatiebijdrage. Deze renteherziening is voor de gemeentelijke begroting budgetneutraal.

2. BIBLIOTHEEK

Ontwikkelingen:

- **Bibliotheek**

De gemeente Hattem subsidieert de bibliotheek gericht op onder andere het beschikbaar stellen van kennis en informatie, het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur. Ook worden activiteiten uitgevoerd gericht op leesvaardigheid, taalontwikkeling, bestrijding van laaggeletterdheid, participatie en zelfredzaamheid van inwoners. Hierbij wordt onder andere aandacht besteedt aan basisvaardigheden zoals taal, rekenen en digitale vaardigheden. De bibliotheek is ook een belangrijke partner voor scholen en kinderopvangorganisaties rondom leesplezier en leesbevordering bij kinderen.

3. SPORT

Ontwikkelingen:

- Samen met partners wordt ook in 2020 uitvoering gegeven aan de sportagenda. Onder andere de buurtsportcoaches, sportkoepel en sportverenigingen zijn betrokken bij de uitvoering. De uitvoeringsagenda zal eind 2019 geactualiseerd worden.
- Buurtsportcoaches zijn belangrijke sleutelfiguren voor de uitvoering van de sportagenda en de realisatie van de geformuleerde doelen. In 2019 heeft er een uitbreiding van het team en verschuiving van taken tussen de buurtsportcoaches plaatsgevonden.
- De JOGG-aanpak is gecontinueerd voor de periode 2018-2020. In deze tweede fase wordt aan de hand van het plan van aanpak verder gewerkt aan de bevordering van een gezonde leefstijl en leefomgeving. De functie van JOGG-regisseur maakt sinds 2019 onderdeel uit van het team buurtsportcoaches en is in deze lijn bij MFC de Marke ondergebracht.
- Als gevolg van de BTW vrijstelling op sport heeft het Rijk een subsidieregeling in het leven geroepen voor amateursportorganisaties die willen investeren in accommodaties. Binnen de regeling zijn extra mogelijkheden voor investeringen in duurzaamheidsmaatregelen en toegankelijkheid van de accommodaties.
- Als gevolg van de BTW vrijstelling is er voor gemeenten een 'specifieke uitkering stimulering sport' in het leven geroepen ter compensatie van de BTW die niet terugggevraagd kan worden. De gemeente heeft hiervoor een aanvraag gedaan, de uitkomst hiervan is nog niet bekend.
- In 2019 is beleid vastgesteld onder welke voorwaarden Hattemse sportverenigingen leningen kunnen aanvragen voor (ver)bouw van sportaccommodaties. Hiermee is voor de verenigingen een duidelijk kader geschetst.
- In uitvoering van de sportagenda zullen met ingang van 2020 de geactualiseerde tarieven voor de sportaccommodaties van kracht zijn.

4. KUNST EN CULTUUR

Ontwikkelingen:

- In 2019 en 2020 wordt uitvoering gegeven aan het cultuur- en erfgoedpact, met als drie pijlers Cultuureducatie, Cultuurparticipatie en Erfgoed&Gastvrijheid, in samenwerking met culturele en maatschappelijke partners in Hattem. Hierbij is het van belang om in te zetten op regionale samenwerking waar deze een versterkende werking heeft en lokale initiatieven een impuls te geven. Lokale projecten kunnen als voorbeeld dienen voor de regio, er vindt uitwisseling op expertise plaats en er wordt gezocht naar projecten die meerdere beleidsterreinen kunnen verbinden.
- Voor nieuwe activiteiten en evenementen die gericht zijn op de cultuurdeelname, educatie en/of (cultuur)historie van Hattem en haar inwoners, hebben we budget om éénmalig deze activiteiten te ondersteunen. In navolging van de voorgaande jaren zijn in de Subsidiebeleidsregels de voorwaarden opgenomen waaraan deze initiatieven moeten voldoen.

5. SUBSIDIEBELEID

Ontwikkelingen:

- In 2019 was er voor het eerst de mogelijkheid om digitaal subsidie aan te vragen via het e-formulier op de website van de gemeente. Daar is goed gebruik van gemaakt.

De digitalisering van het proces zet zich voort. Wanneer aanvragen digitaal binnenkomen worden deze ook digitaal afgehandeld. Tevens blijft de mogelijkheid om een aanvraag te doen via een fysiek formulier.

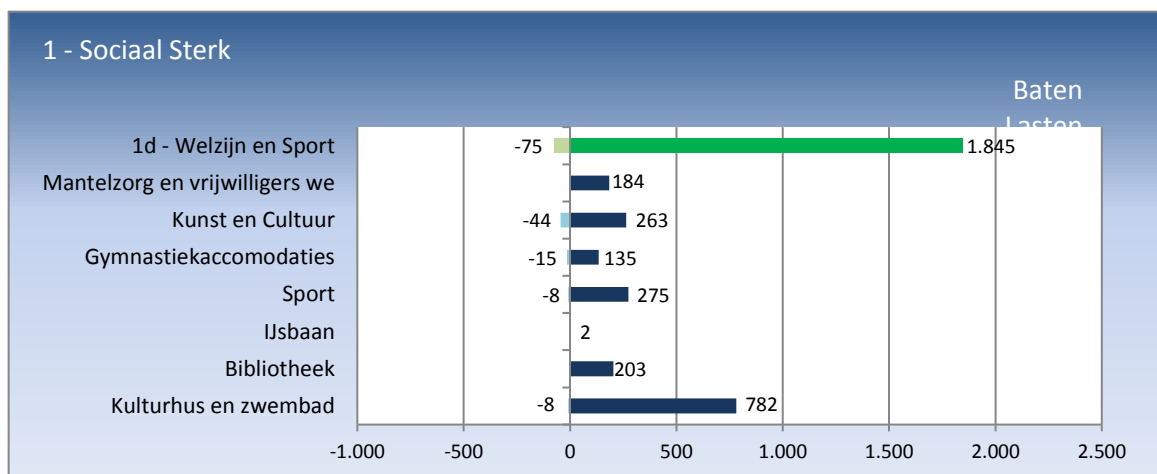
- Een aantal subsidieontvangers heeft te maken met loon- en prijsstijgingen. Indexatie compenseert (voor een deel) de stijgende kosten die organisaties hebben om de activiteiten te organiseren die de gemeente van hen vraagt. We ontvangen als gemeente in 2020 een indexatie van 1,7% voor loon- en prijsstijgingen. We kiezen ervoor om de subsidies met 1% te indexeren. Doordat we niet de volledige 1,7% indexeren, levert dit een positief financieel resultaat op (zie programma 3: stelpost indexering)

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	1.661	1.819	1.845	1.633	1.633	1.621
Totaal baten	-44	-109	-75	-60	-61	-61
Resultaat voor bestemming	1.617	1.710	1.770	1.573	1.572	1.560
Onttrekking/storting reserves	-116	-15	-18	-18	-18	-18
Resultaat na bestemming	1.501	1.695	1.752	1.555	1.554	1.542

Beleidsveld

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'welzijn en sport' een nadelig saldo van € 60.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Kulturhus en zwembad		737	774	35
- Bibliotheek		203	203	0
- IJsbaan		4	2	-2
- Sport		267	267	0
- Gymnastiekaccommodaties		106	120	14
- Kunst en Cultuur		218	219	1
- Mantelzorg en vrijwilligerswerk		176	184	8
Welzijn en sport		1.710	1.770	60

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Kulturhus en zwembad 35.000,-- N
 - Zwembad
 - De renteherzieningsdatum van de lening verstrekt aan Stichting Beheer MFC vervalt per 1 oktober 2020. Verwerkt is een bijstelling van de exploitatiebijdrage als gevolg van lagere huisvestingslasten Stichting Exploitatie zwembad (V)
 - Het kader zoals opgesteld door Drijver & Partner is losgelaten en er is uitgegaan van een genormaliseerde begroting (N)
 - Gymnastiekaccommodaties 14.000,-- N
 - Jaarlasten vervangingsinvesteringen (MIP) (N)
- Reserve*
- Voor dekking van kapitaallasten van een drietal investeringen is de bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' aangewend.

2

Wonen, werken en recreëren

INLEIDING

Hatterem is een kleine maar stoere Hanzestad die centraal ligt tussen de natuurgebieden van de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel. Een bijzondere aantrekkelijke stad met een rijke cultuurhistorie waar de kwaliteit van wonen, leven, werken en verblijven hoog is.

AMBITIE

De komende jaren blijven we inzetten behoud en ontwikkeling van de kwaliteiten die Hatterem bijzonder maken.

De speerpunten bij deze aanpak zijn:

Energie & klimaat (programma 2.a)

We willen de zogenoemde energietransitie; de overgang naar een duurzame energievoorziening zoals zonnepanelen; versnellen. We werken toe naar een situatie waarin Hatterem energieneutraal is. Er ligt een uitvoeringsprogramma met maatregelen en projecten. Daar gaan we mee aan de slag. We ondersteunen initiatieven uit de samenleving zoals Powered by Hatterem.

Het jaar van de Omgevingswet (programma 2.a)

In 2020 ronden we de Omgevingsvisie Hatterem en het Omgevingsplan Buitengebied af. Daarnaast bereiden we ons voor op de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2021. We richten nieuwe werkprocessen in om binnen 8 weken een Omgevingsvergunning te kunnen verlenen en schaffen ICT applicaties aan zodat we kunnen aansluiten op het Digitale Stelsel Omgevingswet.

Nieuwe woongebieden realiseren (programma 2.a)

We willen dat er in de toekomst genoeg woningen voor alle Hattemers zijn. Daarom komen er na Assenrade nog twee grote woongebieden; dat zijn 't Veen en de woonzorgzone(s). We werken samen met de verschillende betrokkenen aan de voorbereiding en realisatie van deze woongebieden.

Bedrijvenpark H2O (programma 2.b)

We werken aan de realisatie van het bedrijvenpark en de nieuwe aansluiting op de A28. Het doel voor 2020 is om het bouwrijp maken van het Hattems plandeel af te ronden zodat de gronden kunnen worden verkocht. De bestemmingsplannen voor het bedrijventerrein en de aansluiting zijn onherroepelijk en vormen de basis voor vergunningverlening.

Herinrichting Binnenstad (programma 2.c)

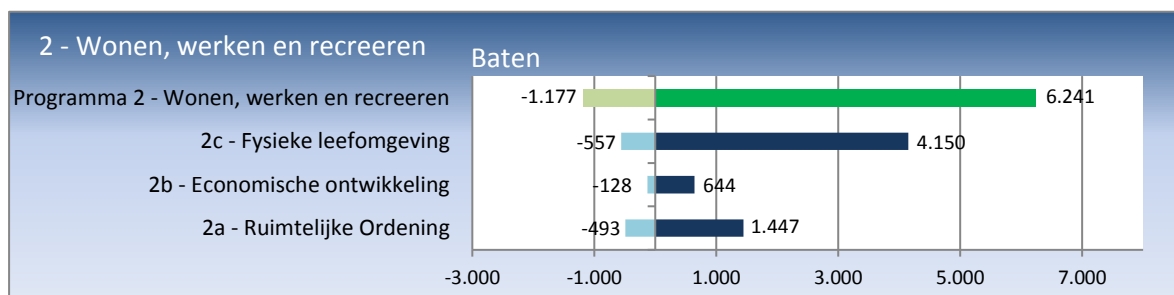
Samen met de Hattemers maken we een aantrekkelijke en toegankelijke historische binnenstad. We werken in 2020 gefaseerd en per deelgebied aan de herinrichting van de openbare ruimte.

FINANCIEEL

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	8.283	6.235	6.241	6.254	6.342	6.568
Totaal baten	-4.665	-1.113	-1.178	-1.319	-1.163	-1.261
Resultaat voor bestemming	3.618	5.122	5.063	4.935	5.179	5.307
Onttrekking/storting reserves	-339	-397	-139	178	12	
Resultaat na bestemming	3.279	4.725	4.924	5.113	5.191	5.307

Beleidsveld

Wonen, werken en recreëren - Ruimtelijke ontwikkeling

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *We willen de energietransitie versnellen en toewerken naar een situatie waarin Hattem energieneutraal is. In de komende periode brengen we in kaart wat daar voor nodig is. We sluiten daarbij geen oplossingsrichtingen uit. We hebben daarbij een “ja, mits” houding ten aanzien van duurzaamheidsinitiatieven. We gaan meer inzetten op de energietransitie en het klimaatactieprogramma. Daar gaan we een wijze van financiering bij voorstellen die ons in staat stelt om echte stappen te zetten, we denken aan bijvoorbeeld een duurzaamheidsfonds of -reserve.*
- *Aan onze inwoners bieden we instrumenten die het investeren in duurzame maatregelen aantrekkelijk maken. We denken daarbij aan duurzaamheidsleningen en uitbreiding van het Energieloket. Het minimabeleid willen we uitbreiden met maatregelen ter bestrijding van hoge energielasten (voorkomen van energiearmoede), zodat ook gezinnen met lage inkomens in staat zijn om duurzame maatregelen te nemen.*
- *We gaan uitvoering geven aan het convenant met Powered by Hattem en ondersteuning bieden in deze opstartfase. Plaatsing van zonnepanelen op de oude stortplaats (tussen Oranje Nassaulaan en Prinses Beatrixlaan) beschouwen wij als een kansrijk project.*
- *Triada is een belangrijke partner bij het realiseren van duurzame woningen in Hattem. We blijven daar in de prestatieafspraken op inzetten, maar staan ook open voor een actiever partnerschap om onze duurzaamheidsdoelstellingen te bereiken.*
- *Het Rijk zet in op aardgasvrije nieuwbouw en als Hattem willen we daar ook onverkort op inzetten. Op 't Veen gaat aardgasvrij gebouwd worden. We sluiten aan bij de landelijke regelgeving op dit punt en zullen zeer terughoudend omgaan met het geven van ontheffingen.*
- *We zoeken op het gebied van energietransitie de samenwerking met onze buurgemeenten op.*
- *Het Rijk neemt ook het ruimtelijk domein op de schop: een complete stelselwijziging met de invoering van de Omgevingswet. Dat is weer een forse opgave, maar ook één die kansen biedt. Kansen om meer nog dan voorheen samen met inwoners en ondernemers te bepalen hoe het Hattem van de toekomst eruit gaat zien. Een houding van “ja, mits” in plaats van “nee, tenzij” staat daarin centraal, samen met het thema duurzaamheid. We gaan de Hattemers actief betrekken bij het opstellen van de Omgevingsvisie.*
- *We ontwikkelen in Hattem twee woonzorgzones. We actualiseren het behoefteonderzoek naar zorgplekken in deze periode om helder te krijgen welke inzet nodig is op dit gebied. Als uit dit onderzoek blijkt dat er behoefte is aan meer zorgplekken, willen we ons als gemeente maximaal inzetten om zorgaanbod op algemene grondslag te realiseren. Voor de woonzorgzone Geldersedijk/ijsbaanterrein gaan we voor een integrale ontwikkeling van het gebied en willen daar, ook plek bieden aan initiatieven voor kleinschalige woonvormen voor bijzondere doelgroepen, zoals stichting de Luwte.*
- *Hattemers moeten hun hele leven een voor hen passende woonvorm in Hattem kunnen vinden. We willen de toekomstige woonwensen van Hattemers kunnen blijven faciliteren. Daarom willen we nieuwe locaties in beeld brengen die een aanbod voor divers types woningbouw kunnen betekenen, kwalitatieve inbreiding gaat daarbij voor uitbreiding. Er moet gebouwd worden naar behoefte, waarbij we oog hebben voor betaalbare huisvesting voor elke Hattemer. De kwaliteit van de sociale woningvoorraad houden we op peil.*
- *De ontwikkeling van 't Veen nemen we voortvarend ter hand. Ondergrondse verkabeling van de hoogspanningslijnen kan de kansen voor de ontwikkeling van het gebied vergroten.*
- *We blijven ons er voor inzetten dat er helderheid komt over de gevolgen van Lelystad Airport voor de gezondheid en het woongenot van onze inwoners. Insteek blijft daarbij: geen laagvliegroutes, eerst een herindeling van het luchtruim.*

1. RUIMTELIJKE ORDENING

Ontwikkelingen:

- **Het jaar van de Omgevingswet**

We stropen onze mouwen op om op 1/1/2021 klaar te zijn voor de invoering van de Omgevingswet. Allereerst maken we in 2020 af waar we aan begonnen zijn. We ronden de Omgevingsvisie Hattem en het bestemmingsplan verbrede reikwijdte voor het Buitengebied af. We richten nieuwe werkprocessen voor de Omgevingsvergunning in om binnen 8 weken een besluit te kunnen nemen. Ook schaffen we digitale applicaties aan om aan te kunnen sluiten op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet. Dat doen we op een pragmatische manier: we lopen niet op de zaken vooruit, we maken gebruik van goede voorbeelden uit het land en treffen de noodzakelijke voorbereidingen.

We doen zoveel mogelijk met eigen mensen en beschikbaar budget en doen ervaring op met nieuwe werkwijzen bijvoorbeeld op het gebied van participatie. Werken aan de inhoud brengt werken aan de doelen van de wet op gang: hoe krijgen we minder regels, snellere besluitvorming, een samenhangende aanpak? Dat is wat de samenleving wil. Hieronder beschrijven we de resultaten en doelen tot de invoering van de Omgevingswet op 1/1/2021.

Omgevingsvisie Hattem

- Resultaat: vastgesteld ontwerp Omgevingsvisie Hattem inclusief visie op wonen en energietransitie (wettelijk verplicht).
- Doel/ effect voor de Hattemers:
 - Integrale strategische visie Hattem voor sociale en fysieke thema's. De Omgevingsvisie Hattem zorgt voor een samenhangende bestuurlijke en interne aanpak en integrale prioritering. De Omgevingsvisie Hattem is de inhoudelijke basis voor Omgevingsprogramma, omgevingsplan Hattem en omgevingsvergunning.
 - Participatie: de Omgevingsvisie Hattem is voor en door Hattemers opgesteld.
 - Deregulering: de Omgevingsvisie Hattem is het kader voor de deregulering van de sectorale beleidsnota's. Op basis van de Omgevingsvisie kan worden bepaald of een initiatief bijdraagt aan algemene doelen.

Omgevingsplan buitengebied

- Resultaat: vastgesteld ontwerp bestemmingsplan verbrede reikwijdte voor het buitengebied. Duidelijk is welke initiatieven in het plan mogelijk worden gemaakt. We onderzoeken of we kosten voor de planvorming financieel kunnen verhalen op de initiatiefnemers.
- Doel/ effect voor de Hattemers:
 - Participatie: in het proces zijn de ideeën van Hattemers opgehaald, de mening van de Hattemers zijn sturend.
 - De verordeningen worden gedereguleerd, welstand gaat mee als laag ruimtelijke kwaliteit.

Omgevingsplan Hattem

- Resultaat: inrichten proces "aanpassen/wijzigen omgevingsplan"; we kunnen na 1 januari 2021 geen procedures meer opstarten volgens het oude recht dus moeten we ons op de nieuwe procedure oriënteren.
- Resultaat: plan van aanpak hoe we toewerken naar 1 Omgevingsplan voor heel Hattem.

Omgevingsprogramma

- Resultaat: oriëntatie op het nieuwe instrument Omgevingsprogramma dat in de plaats komt van de sectorale beleidsplannen. Hiervoor stellen we in 2020 een plan van aanpak op. Deze moet leiden tot het gefaseerd intrekken van sectorale beleidsplannen en is een belangrijke stap in de deregulering.

Omgevingsvergunning

- Resultaat: aangepast werkproces voor eenvoudige aanvragen en voor complexe aanvragen, inrichten 'omgevingstafel', afspraken met ketenpartners, bestuurlijke rolname voor 1/1/2021 zodat we binnen 8 weken vergunning kunnen verlenen en een integrale benadering plaats te laten vinden; handreiking participatie door initiatiefnemers.
- Doel/effect voor de Hattemers:
 - Eenvoudige vergunningen gaan 24/7 digitaal, snel en simpel.
 - Complexe vergunningen: meer ruimte voor maatwerk; Ja, mits benadering; integrale benadering: alle belangen aan de omgevingstafel; participatie door initiatiefnemer is zelf aan zet om de belanghebbenden te informeren en te betrekken.

Digitaal stelsel Omgevingswet

- Resultaat: We schaffen de applicaties aan zodat we kunnen aansluiten op het landelijke digitale Stelsel Omgevingswet (wettelijk verplicht voor 1/1/2021).
- Doel/effect voor de Hattemers: nu nog beperkt, naar de toekomst toe is alle informatie over de leefomgeving digitaal beschikbaar.

Financieel

In de Kadernota staat dat we vanwege het financiële perspectief alleen kosten opnemen in de begroting die we op dit moment reëel kunnen inschatten. Deze aanpak brengt risico's met zich mee omdat we weten dat we volgend jaar kosten maken voor bijvoorbeeld het digitale stelsel Omgevingswet die we op dit moment globaal kunnen ramen. Een risico van deze aanpak is dat we werkzaamheden moeten uitvoeren en er geen beschikbaar budget is.

De kosten van de invoering van de wet hebben we ingeschat door middel van een financieel dialoogmodel van de VNG. Om de risico's te beheersen is het verschil tussen begroting en het financieel dialoogmodel meegenomen in de risico paragraaf. De werkzaamheden van de Omgevingswet worden gefinancierd uit incidentele middelen. Voor personele inzet tot 1 januari 2024 continueren we de capaciteit 2019-2020. Er zijn geen andere externe kosten opgenomen.

- **Stopzetten PAS**

Er heerst door het stopzetten van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) onduidelijkheid over gevolgen voor ontwikkelingen en projecten. Doordat het PAS niet meer gebruikt mag worden is het een stuk ingewikkelder geworden om ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken en te realiseren die leiden tot een toename van de stikstofdepositie (boven de drempelwaarde) in Natura 2000-gebieden. In Hattem zijn dat De Veluwe en de IJssel als onderdeel van de Rijntakken. We verwachten dat er de komende periode meer duidelijkheid komt en volgen de landelijke en provinciale ontwikkelingen.

- **Lelystad Airport**

De geplande vliegroutes voor Lelystad Airport vormen een bedreiging voor de leefbaarheid op de Veluwe en de woonomgeving van Hattem. De gemeente Hattem zet zich samen met bewoners, omliggende gemeenten (H2O/Elburg/Zwolle/Kampen), provincies en andere natuurlijke partners in voor het voorkomen van deze ontwikkeling. Er wordt zowel ingezet op lobby als op overleg met de belangrijkste instanties zoals het ministerie (I&W) van de luchtverkeersleiding (LVNL) en de provincie Gelderland. Het principe hierbij is: Geen laagvliegroutes; Eerst herindeling van het luchtruim, daarna pas opening van Lelystad Airport.

2. WONEN

Ontwikkelingen:

- **Woononderzoek, woonbeleid en prestatieafspraken**

Wonen is een thema dat leeft in Hattem. In 2019 is een nieuw woonbehoefteonderzoek voor Hattem uitgevoerd. De resultaten van het onderzoek zijn input zijn voor de Omgevingsvisie. De uitkomst van het

woningmarktonderzoek zal ook verwerkt moeten worden in de Hattemse woningbouwprogrammering en de uitwerking daarvan in de diverse woningbouwprojecten.

De Huisvestingswet geeft handvatten voor de sturing van gemeente op woningbouwcorporatie. De gemeente kan via prestatieafspraken sturen op investeringsprioriteiten binnen het werkveld van de corporatie. De gemeente zal dit vanuit de beleidslijn van de woonvisie (Omgevingsvisie) moeten vormgeven. Hiermee is het opstellen van een woonvisie met een evenwichtige, integrale maar ook duidelijk/concrete beleidslijn van belang.

- **Woningbouwlocaties**

Om de woningvraag van de toekomst te kunnen bedienen heeft Hattem na Assenrade twee grotere inbreidingslocaties: 't Veen en de woonzorgzone(s). We werken samen met de verschillende betrokkenen en bereiden plannen voor zodat tijdig in de woningbehoefte kan worden voorzien.

- **Assenrade**

In 2020 worden de laatste woningen in Assenrade gebouwd. Het gaat hierbij om de laatste blokken met huur- en koopwoningen die projectmatig worden gerealiseerd en de laatste van de serie vrije kavelwoningen. Verder werkt de gemeente aan het afronden van het woonrijp maken en de groenzone langs de Geldersedijk. Tenslotte wordt er in 2020 gewerkt aan de aanpassing van infrastructuur in de directe omgeving van de wijk, waaronder de aansluiting op de burgemeester Bijleveldsingel. De grondexploitatie zal naar verwachting eind 2020 worden afgesloten.

- **Woonzorgzones**

Begin 2020 zal voor zone De Bongerd een nieuw huisvestingsconcept worden gepresenteerd door de samenwerkende partners Habion en Hanzeheerd. Dit leidt waarschijnlijk tot werkzaamheden waarvoor vergunningen en bestemmingswijzigingen nodig zijn. De gemeente heeft hier de rol van bewaker van kwaliteit (woonproduct, zorgaanbod en stedenbouwkundig) en faciliteert het ruimtelijk planologisch proces, op basis van de anterieure overeenkomst. De gemeentelijke kosten worden hiermee afgedekt. De gemeentelijke inzet vraagt wel capaciteit die deels is ingehuurd en onder de werking van de overeenkomst valt.

Voor de zone Geldersedijk is 2020 het jaar waarin we verwachten dan na een lange periode van voorbereiding en onzekerheid de Hof van Blom wordt herbouwd. Verder wordt de stedenbouwkundige visie voor het gebied – waarin de functies zorg, wonen en onderwijs (IKC) evenwichtig zijn verdeeld – uitgewerkt in bestemmingsplannen en aanbestedingstrajecten. Feitelijke realisatie van de onderdelen wonen/zorg enerzijds en onderwijs anderzijds zullen doorlopen in de jaren vanaf 2021, afhankelijk van mogelijke fasering. De gemeentelijke kosten moeten worden terugverdiend uit de grondverkoop van de oude ijsbaan en evt. de Van Heemstralocatie. Afhankelijk van het programma levert dat een financieel risico op; dat wordt in de planning & control-cyclus uitgewerkt.

- **Transformatie 't Veen**

Om de doelen uit het Ontwikkelingsperspectief 2013 te bereiken, volgen we sinds 2017 een aantal sporen die tegelijk oplopen. Na de voorbereidingen gaan we in 2020 bouwen. De bouw start op de locaties Consmema-terrein en Veen-Noord (voormalige Antarctica- en BeterBed-locatie).

Op basis van besluitvorming eind 2019 over het ruimtelijk ontwikkelingskader, de grondexploitatie en het voorkeursalternatief voor de verkabeling wordt in 2020 de verandering naar gemengd woon-werkgebied verder gebracht. We werken samen met partijen uit de markt en semi-overheid die risico kunnen en willen dragen omdat hun doelstellingen aansluiten bij de ambities van de gemeente. Om de ambitie kracht bij te zetten, is een financiële voorziening getroffen die de komende 10 jaar opbouwt.

Het ontwikkelkader en grondexploitatie zijn flexibel en kunnen aangepast worden naar de marktomstandigheden en de vertrekbaarheid van zittende bedrijven. Het planologisch kader wordt geactualiseerd door een bestemmingsplan met verbrede-reikwijdte (Crisis- en herstelwet).

- **Subsidie onderhoud gemeentelijke monumenten**

De subsidieregeling voor onderhoud van gemeentelijke monumenten in particulier eigendom wordt beëindigd. Door aanpassing van de regeling in het verleden (verlaging maximumbedrag per monument) is er al enige tijd sprake van onderuitputting.

3. MILIEU EN DUURZAAMHEID

Ontwikkelingen:

- **Energie en klimaat**

De komende jaren worden de Regionale Energiestrategie (2019/2020) en de gemeentelijke Transitievisie Warmte (2020/2021) vastgesteld. Deze worden vervolgens vertaald in de Omgevingsvisie en lopen qua proces deels parallel. Na vaststelling zullen extra kosten gemaakt gaan worden voor de uitvoering van de RES en transitievisie Warmte. Verwacht wordt dat hiervoor evenwel vanuit het Rijk gelden beschikbaar worden gesteld in het kader van het Interbestuurlijk Programma (ongelabeld). Hiermee kan een deel van de benodigde capaciteit en projectkosten worden gefinancierd.

De komende jaren (2020/2021) wordt daarnaast versneld geïnvesteerd in energiebesparingen binnen de eigen organisatie (vastgoed / wagenpark / openbare verlichting / energie-management). Hiermee wordt bespaard op de gemeentelijke energielasten en kan een win-win worden bereikt.

- **ODNV**

De ODNV heeft structureel hogere personele capaciteit begroot vanwege toename van sloopmeldingen waardoor de bijdrage van de gemeente Hattem stijgt.

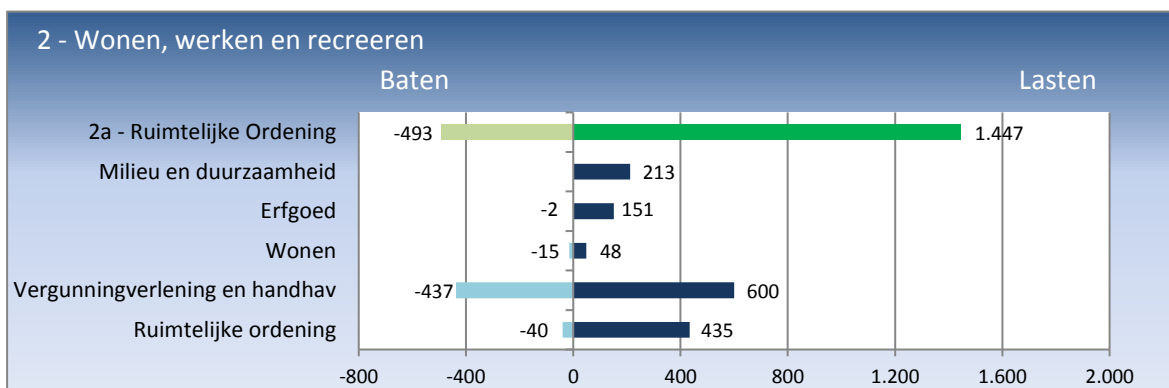
Verder stijgt de bijdrage van de gemeente door loon- en prijscompensatie waarbij de ODNV jaarlijks 4,7% indexeert zodat de loonprijscompensatie in 2023 toeneemt.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	Begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	1.270	1.642	1.447	1.415	1.388	1.393
Totaal baten	-457	-378	-493	-588	-442	-443
Resultaat voor bestemming	813	1.264	954	827	946	950
Ottrekking/storting reserves	-69	-224	-2	148	-2	-2
Resultaat na bestemming	744	1.040	952	975	944	948

Beleidsveld

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'ruimtelijke ordening' een voordelig saldo van € 310.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Ruimtelijke ordening		475	395	-80
- Vergunningverlening en handhaving		275	163	-114
- Wonen		47	34	-13
- Erfgoed		134	150	16
- Milieu en duurzaamheid		332	213	-119
Ruimtelijke ordening		1.264	954	-310

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Ruimtelijke ordening 80.000,-- V
 - In 2019 zijn incidenteel budgetten beschikbaar gesteld voor werkzaamheden in het kader van de Omgevingswet
- Vergunningverlening en handhaving 114.000,-- V
 - Baten bouwleges
- Wonen 13.000,-- V
 - In 2019 is een incidenteel budget beschikbaar gesteld voor het houden van een woonbehoefteonderzoek
- Erfgoed 14.000,-- N
 - Buitengewoon onderhoud Kerktoren en Dijkpoort(N)
 - Monumentensubsidies (V)
- Milieu en duurzaamheid 119.000,-- V
 - Budgetoverheveling klimaatbeleid (2019)

Reserve

- Voor dekking van kapitaallasten van de investering restauratie stadsmuur nabij de molen is de bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' aangewend.
- De onderhoudskosten aan de Dijkpoort en de Kerktoren op basis van het Meerjarenonderhoudsplan gebouwen wordt gedekt uit de egalisatiereserve gebouwen.

Wonen, werken en recreëren - Economische ontwikkeling

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *We spannen ons in om het H2O bedrijventerrein zo snel mogelijk gevuld te krijgen. Het realiseren van het bestemmingsplan en de afrit zijn daarbij de eerste prioriteit. De transformatie van 't Veen wordt voorgezet en het planologisch mogelijk maken van de derde supermarkt wordt afgerond.*
- *Bereikbaarheid is een thema dat we vooral in regionaal verband oppakken. We hebben oog voor de gevolgen van de nieuwe afrit voor H2O voor het verkeer in Hattem.*
- *Hattem is een prachtige Hanzestad op de Veluwe. We vermarkten ons samen met de Hanzesteden langs de IJssel en op de Veluwe en op de schaal van de Veluwe. We willen het eigen verhaal van Hattem ook sterk neerzetten: decor, duiding en dynamiek zijn daarbij sleutelwoorden. We gaan ondernemers verleiden om samen het verhaal van Hattem verder te brengen en zo ook onze identiteit te versterken.*
- *De gemeente nodigt lokale ondernemers nadrukkelijk uit bij aanbestedingen door de gemeente.*
- *We gaan geen gebruik maken van de mogelijkheid voor verruiming van de openingstijden van winkels en handhaven de zondagsrust in Hattem.*
- *De Detailhandelsvisie en het convenant met de HAVO gaan we voortvarend uitvoeren. Het thema leegstand heeft daarbij urgentie en de uitwerking van een aanpak daarop.*

RELEVANTE THEMA'S

1. ECONOMIE

Ontwikkelingen:

- **Regio Zwolle**
De Regio Zwolle is een samenwerkingsverband voor economische en bestuurlijke samenwerking. In 2020 gaan we verder met de uitvoering van de Human Capital Agenda om samen met ondernemers en onderwijsinstellingen de krapte en mismatch op de arbeidsmarkt op te lossen. We willen ons inzetten om de HCA ook bij Hattemer ondernemers onder de aandacht te brengen. Voor een nadere toelichting, zie programma 3.a Netwerken en besturen.
- **Bereikbaarheid A28**
Aan de Tafel Bereikbaarheid is afgelopen jaar gewerkt aan een Bereikbaarheidsvisie. Dit vormt ook input voor de lobby richting Den Haag voor bijvoorbeeld de verbreding van de A28. De tafel gaat zich straks organiseren langs de verschillende 'corridors' in de regio, zoals de corridor A28 en N48. Dit maakt ook dat het opheffen van de SNV (zie hieronder) voor wat betreft de strategische taak A28 geen probleem is: de betrokken gemeenten blijven aangehaakt bij de tafel Bereikbaarheid van de Regio Zwolle, zoals ook nu al het geval was.

- **Economie**

We blijven investeren in een goede ondernemersdienstverlening en onze contacten met de Bedrijvenkring Hattem (BKH) en de Hattemer ondernemersvereniging (HAVO). Met de HAVO werken we aan het convenant 'economische versterking binnenstad Hattem'. In 2020 willen we aandacht besteden aan ondernemersdienstverlening, starters en zelfstandigen.

- **Regionaal programma werklocaties**

In 2019 hebben de regiogemeenten op de Noord-Veluwe het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) vastgesteld. In 2020 continueren we de samenwerking met de gemeenten in onze sub regio op het gebied van afstemming en monitoring.

- **Bedrijvenpark H2O**

Nu alle bestemmingsplannen voor het bedrijvenpark H2O en de aansluiting op de A28 onherroepelijk/definitief zijn en ook de Zuiderzeestraatweg is gereconstrueerd (inclusief de rotonde Geldersedijk), kan het Hattems plandeel van het bedrijvenpark bouwrijp worden gemaakt. Het bouwrijp maken zal in 2020 worden uitgevoerd. Ook ligt er met de onherroepelijke bestemmingsplannen een basis voor vergunningverlening voor de bedrijfspanden. Hiermee kan de verkoop van de bouwkavels doorgang vinden. Hattemerbroek BV staat aan de lat voor de uitgifte van kavels op het bedrijventerrein. Voor een gezonde grondexploitatie is het van belang is om de stijgende lijn in kavelverkoop door te zetten. De verwachting is dat de daadwerkelijke verkoop van kavels op het Hattems plandeel snel op gang zal komen. Zo is er in 2019 een intentieovereenkomst gesloten over de vestiging van een van der Valk hotel in de noordelijke punt van het Hattems plandeel. In 2020 wordt deze ontwikkeling verder voorbereid.

Parallel aan de kaveluitgifte wordt in 2020 gewerkt aan de verdere (voorbereiding van) realisatie van de nieuwe aansluiting op de A28. De provincie Gelderland is trekken van het infraproject, maar de Hattemerbroek BV en de H2O gemeenten zijn nauw betrokken.

2. RECREATIE EN TOERISME

Ontwikkelingen:

- **Hanze**

Het jaar 2020 is het startjaar van de vernieuwde ambitie en het perspectief Hanzesteden 2020-2025. De Nederlandse Hanzesteden hebben samen met het Nederlands Bureau voor Toerisme een aantal uitgangspunten benoemd waar de Hanzesteden zich op willen inzetten. Het gaat onder andere om het stimuleren van jaarrond bezoek, monitoring, branding (vraagontwikkeling) en aanbodontwikkeling (investeren in dynamiek en decor). De bijdrage voor Hanzesteden Marketing blijft gelijk.

Dit jaar wordt flink gewerkt aan het decor van Hanzestad Hattem. Door investeringen in de openbare ruimte van de binnenstad, de winkelstraten en het groen blijven we aantrekkelijk voor de toerist. Tegelijkertijd verhogen we de toeristenbelasting om niet alle kosten op de eigen inwoners te verhalen.

- **Veluwe**

Op de Veluwe wordt ook in 2020 verder gewerkt aan de belevingsgebieden. Dit zijn soort thematische gebiedsindelingen waar de toerist voor een specifieke beleving (bijvoorbeeld 'de stille Veluwe') komt. Onze gemeente is ingedeeld in Hanze en Zuiderzeekust, Hanze en IJsselvallei en de Ambachtelijke Veluwe. Dit sluit dus goed aan bij de profilering van Hattem als Hanzestad. Visit Veluwe en Hanzesteden Marketing werken nauw samen met het vermarkten van de Veluwse Hanzesteden, waaronder Hattem. De bijdrage voor Visit Veluwe blijft gelijk.

- **Citymarketing en ondernemerschap**

In 2019 zijn we gestart met het thema citymarketing. Met de HAVO hebben we gewerkt aan profilering van ondernemers in de binnenstad middels de RetailAcademy. In 2020 continueren we de lijn die is ingezet. Rond Uit Hattem blijft bijdragen aan een levendige binnenstad door het organiseren van aantrekkelijke evenementen, het invullen van een gastvrij toeristisch informatiepunt en het promoten van Hattem in de regio.

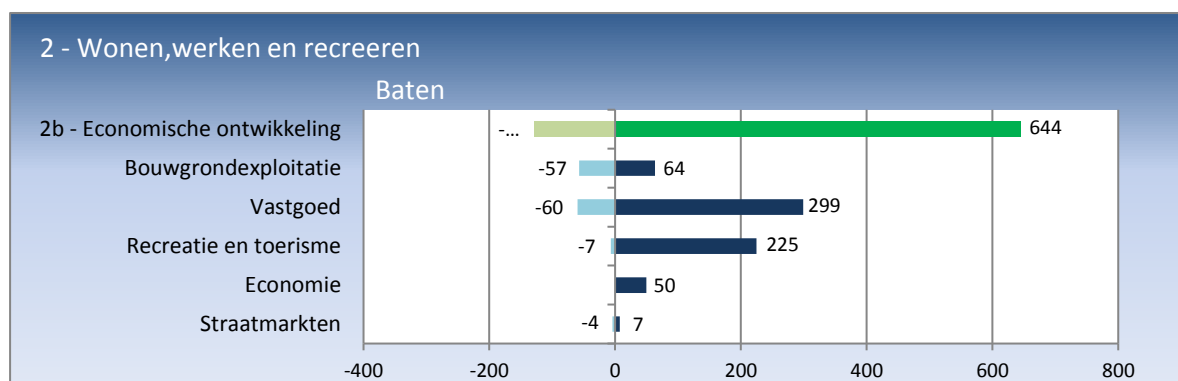
Met het programma Grensoverschrijdende samenwerking Hanzesteden (Interreg) stimuleren we productontwikkeling rond het thema Hanze. Dit wordt mogelijk gemaakt door de Hanzesteden en de Europese Unie die dit programma voor 70% co financiert.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	Begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	3.328	542	644	494	498	506
Totaal baten	-3.651	-243	-128	-66	-79	-80
Resultaat voor bestemming	-323	299	516	428	419	426
Onttrekking/storting reserves	36	64	-113	38	21	20
Resultaat na bestemming	-287	363	403	466	440	446

Beleidsveld

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'economische ontwikkeling' een nadelig saldo van € 217.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Straatmarkten		3	3	0
- Economie		50	50	0
- Recreatie en toerisme		224	218	-6
- Vastgoed		22	239	217
- Bouwgrondexploitatie		0	6	6
Economische ontwikkeling		299	516	217

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Vastgoed 217.000,-- N
 - Buitengewoon onderhoud als gevolg van constatering
Nen 3140 inspecties (N)
 - Incidentele opbrengst verkopen vastgoed 2019 (N)

Reserve

- Met als onderlegger het meerjarenonderhoudsplan gebouwen worden de kosten van cyclisch onderhoud met de egalisatiereserve gebouwen verrekend. Daarnaast wordt ingaande 2017 jaarlijks een vast bedrag aan de reserve gedoteerd.

Wonen, werken en recreëren - Fysieke leefomgeving

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *We zetten in op klimaatadaptatie via onder andere het afvalwaterketenplan en willen de bewustwording bij inwoners stimuleren om hun tuinen te vergroenen.*
- *De binnenstad is de parel van Hattem. We zijn trots op onze historische binnenstad en willen dat inwoners en bezoekers die kunnen beleven. We zien de toekomst van de Hattemse binnenstad als autoluw. De toegankelijkheid van de Markt wordt verbeterd.*
- *In de jaren van bezuinigingen was het noodzakelijk om voor een lager niveau van kwaliteit te gaan in de openbare ruimte. Dat heeft geleid tot verrommeling en achteruitgang van kwaliteit en comfort. We gaan de komende jaren weer investeren in de kwaliteit van de openbare ruimte, te beginnen met het weer toevoegen van prullenbakken op logische plekken in Hattem en ze vaker legen waar dat nodig is. We hebben ook aandacht voor het aantrekkelijk houden van fiets- en wandelroutes door bijvoorbeeld het plaatsen van bankjes. Vlotte afhandeling van meldingen over de openbare ruimte door onze inwoners draagt daar ook aan bij.*
- *De fietser en de voetganger staan nadrukkelijk op één in Hattem. We pakken de uitvoering van het GVVP voortvarend op en komen dit jaar met een uitvoeringsplan. Jaarlijks bepalen we de prioriteiten voor de uit te voeren werkzaamheden. We gaan de oversteek op de Burgemeester Bijleveldsingel aanpakken. Daarmee geven we invulling aan een onderdeel van een fietssnelweg door Hattem naar Zwolle.*
- *Hattem moet goed bereikbaar blijven met het openbaar vervoer.*

RELEVANTE THEMA'S

1. WEGBEHEER EN VERKEER

Ontwikkelingen:

- **Herinrichting Binnenstad (programma 2C)**

Samen met onze inwoners maken we een aantrekkelijke en toegankelijke historische binnenstad. We werken aan de herinrichting van de openbare ruimte.

Herinrichting binnenstad

November 2019 is begonnen met de herinrichting van de Markt, Kerkhofstraat en Kerkplein. Deze werkzaamheden zijn in de eerste helft van 2020 gereed.

Gelijktijdig, tot eind 2020, worden door de nutsbedrijven als voorbereiding op fase 2 de kabels en leidingen vervangen.

In 2020 ronden we de voorbereiding af van de herinrichting van fase 2 van de binnenstad (alle straten behalve het plein rond de kerk). Dat doen we door:

- Het ambitiedocument te actualiseren.
- Een ontwerp te maken voor de herinrichting van de openbare ruimte van de binnenstad. Hierbij vervangen we ook de openbare verlichting en koppelen we regenwater af van het riool waar dit mogelijk is.

- het stimuleren en faciliteren van initiatieven in de openbare ruimte om de stad mooier te maken, zoals bijvoorbeeld verticaal groen en geveltuinen.
 - een visie te vormen over de stadswallen rondom de binnenstad.
- **Uitvoering van het GVVP**
In 2019 is het Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan (GVVP) uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma. Hier komen ontwerp- en onderzoeksmaatregelen uit voort voor de korte en midden lange termijn. De grotere investeringen uit het uitvoeringsprogramma zijn samen met het wegbeheer- en rioleringsprogramma in het MIP verwerkt. De 'quick wins' vanuit het GVVP worden opgepakt.
 - **Fietsverbindingen**
De provincie Gelderland heeft de fietser hoog op de agenda staan. Ook in het coalitieakkoord gaat er veel aandacht uit naar verbetering van fietsvoorzieningen. Vanuit de regio's Stedendriehoek/ Noord Veluwe heeft een inventarisatie plaatsgevonden voor het traject Epe- Zwolle (als onderdeel van het traject Apeldoorn - Zwolle). Er blijkt voldoende potentie én ambitie te zijn voor deze fietsverbindingen. Vanwege de te verwachten hoge kosten voor ontwerp en uitvoering zal actief moeten worden ingezet op het verkrijgen van cofinanciering.

In 2019 is de fietsverbinding langs de Geldersedijk verbeterd. Hiervoor is subsidie ontvangen van de provincie Gelderland. In 2020 zal worden ingezet op de fietsverbinding 'Roseboomspoor' om deze zowel als doorfietsroute als voor het lokale fietsverkeer te verbeteren.
 - **Openbare ruimte**
In 2019 zijn de verbeter- en onderhoudsplannen riolering en wegen en het uitvoeringsplan GVVP op elkaar afgestemd. Dit resulteert in een aantal kleinere en grotere projecten die zijn opgenomen in het MIP 2020 en verder, waarvan de reconstructie en inrichting als 30km gebied van de Bijleveldsingel en de Vechtstraat al in voorbereiding is.
Andere kleinschalige projecten voor 2020 in de MIP zijn:
 - Hofjes Hogenkamp; rioolvervanging, herinrichting openbare ruimte
 - Veenrand; rioolvervanging, herinrichting openbare ruimte
 - Nieuwstad; afkoppelen regenwater en herinrichting openbare ruimte
Wij willen in 2020 werken aan een integraal beheerplan openbare ruimte. Kwaliteit, normen en minimale eisen vanuit de weggebruiker en wetgeving zullen hierbij bepalend zijn. Door participatie zullen wij de gebruikers van de openbare ruimte betrekken bij dit beheerplan en dit vertalen naar een beheerplan van en voor de inwoners.
 - **Wegen**
De in het meerjareninvesteringsprogramma opgenomen bedragen zijn met ca. 10% naar beneden toe bijgesteld op basis van de gehouden aanbestedingen in het afgelopen jaar. Behaalde aanbestedingsvoordelen in het verleden zijn geen garantie voor de toekomst. Wij wijzen erop dat het budget hierdoor onder druk kan komen te staan.
 - **Gladheidsbestrijding**
De gladheidsbestrijding zal naar aller waarschijnlijkheid vanaf het winterseizoen 2020/2021 worden uitbesteed. Hierover zal in 2020 nadere advisering plaats vinden

2. GROEN, NATUUR EN LANDSCHAP

Ontwikkelingen:

- **Groen**
Er is in 2019 veel overlast van de eikenprocessierups geweest. Het wordt steeds warmer en dat is gunstig voor de rups. Er zijn in 2019 zeker vijf keer zo veel rupsen als in 2018. De rups zorgt voor veel overlast en gezondheidsklachten zoals jeuk, luchtwegklachten en geïrriteerde ogen. Je hoeft niet met de rups in aanraking te zijn geweest om klachten te ondervinden. De brandharen dwarrelen door de lucht.

Door de klimaatverandering zal de rups niet verdwijnen en jaarlijks terugkomen. De rupsen zullen daarom jaarlijks opnieuw bestreden moeten worden. Hiervoor is een structurele verhoging van het budget nodig.

- **Begraafplaats**

- In 2020 zal het eerste deel van het uitbreidingsgebied op de begraafplaats worden ingericht. Taxushagen zullen worden aangeplant, paden (half verharding) worden aangebracht en graven worden uitgezet.
- In 2020 zal een definitieve inventarisatie uitgevoerd gaan worden naar de graven die daadwerkelijk geruimd kunnen worden om zo in de toekomst aan de begraafbehoefte te kunnen voldoen, conform de adviezen uit het rapport "kostendekkendheid begraafplaats" van Kybys ingenieurs. Het streven is om in 2021 de ruimingswerkzaamheden uit te laten voeren.
- De bomen op de begraafplaats staan er al decennia lang. De bomen worden slechter. In het kader van de veiligheid voor de omgeving zal er in 2020 onderzoek gedaan worden aan 80 bomen op de begraafplaats. Met dit onderzoek willen wij in beeld krijgen hoe het is gesteld met de te verwachten levensduur van de bomen en de daar bijbehorende veiligheid voor de bezoekers en de onderliggende graven. In 2020 willen wij de vijf slechtste bomen laten verwijderen en waar mogelijk/gewenst weer nieuwe bomen aanplanten.
- In verband met de steeds warmer wordende zomers moet er nu in de zomermaanden veelvuldig water gegeven worden (door eigen medewerkers) aan de beplanting op de begraafplaats. Medio 2019 zijn wij een vooronderzoek gestart naar de mogelijkheden om een puls/bron te laten boren en het aanleggen van een watergeef systeem. Door druppelslangen nabij de beplanting op de begraafplaats (taxushagen en overige struiken) aan te leggen, wordt de beplanting automatisch water gegeven. Hierdoor is minimale inzet van eigen mankracht/arbeidsuren nodig. Afhankelijk van het onderzoek naar de mogelijkheden en onmogelijkheden, zal bij een positieve uitkomst geprobeerd worden om deze installatie in 2020 aan te leggen.

3. VASTGOED

Ontwikkelingen:

- **Aanpassingen gemeentelijke gebouwen**

We passen de kantine van de gemeentewerf aan in verband met het aantal medewerkers. Deze investering is verwerkt op het Meerjareninvesteringsprogramma (MIP)

4. WATER

Ontwikkelingen:

- **Afvalwater**

Het huidige afvalwaterketenplan moet opnieuw worden doorgerekend. In 2019 is een verkenning afgerond naar risico gestuurd rioolbeheer (maatregelen afstemmen op de kwaliteit van de riolering en het gebruik van de openbare ruimte). In 2020 stellen we een beleidsnotitie op over risico gestuurd rioolbeheer en het Delta programma ruimtelijke adaptatie (DPRA). Dit doen we samen met Heerde en Oldebroek. De nieuwe investeringen zijn waar dat al mogelijk is afgestemd op de maatregelen en projecten van wegen en verkeer en verwerkt in het Meerjareninvesteringsprogramma (MIP). De binnenstad is het grootste project voor de komende jaren. De Veenrand en de hofjes aan de Hogenkamp zijn al genoemd onder het kopje openbare ruimte.

We nemen (onderdelen van) het afvalwaterketenplan mee in de Omgevingsvisie/Omgevingsplan.

- **Klimaatadaptatie**

Klimaatadaptatie is Hatterm aanpassen aan de klimaatverandering. In 2020 voeren wij de risicodialogen over klimaatadaptatie. Dat is zo afgesproken in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Een risicodialoog hangt nauw samen met de stresstest, waarover is afgesproken dat de overheden die uiterlijk in 2019 hebben uitgevoerd.

Gezamenlijk met de andere gemeenten in het gebied van waterschap Vallei en Veluwe is de stresstest uitgevoerd met als resultaat de klimaatatlas (www.klimaatvalleienveluwe.nl). Met deze atlas als basis

zullen in 2020 risico dialogen worden gevoerd met de belanghebbenden van de wijken of delen daarvan waar zich mogelijk problemen voordoen.

En zal onderzocht worden wat de nodige investeringen zijn voor de korte en lange termijn. Hierbij moet gedacht worden aan alle ruimtelijke aanpassingen die nodig zijn om de gevolgen van de klimaatcrisis op te vangen. Hierbij spelen we in op droogte, wateroverlast en hittestress. Investeringen zullen in 2019/2020 inzichtelijk worden gemaakt en verwerkt in het te herziene afvalwaterketenplan, ze worden waar mogelijk afgestemd op de investeringen voor wegen en riolering (werk met werk maken).

5. VERLICHTING

Ontwikkelingen:

- **Openbare verlichting**

In 2020 maken we een herziening van het Beleidsplan openbare verlichting voor de jaren 2020/2025. Alternatieven zoals het ombouwen van armaturen naar led en/of het vervangen van armaturen op het moment van technische levensduur zullen opnieuw (financieel) worden bekeken en worden afgewogen.

6. AFVAL

Ontwikkelingen:

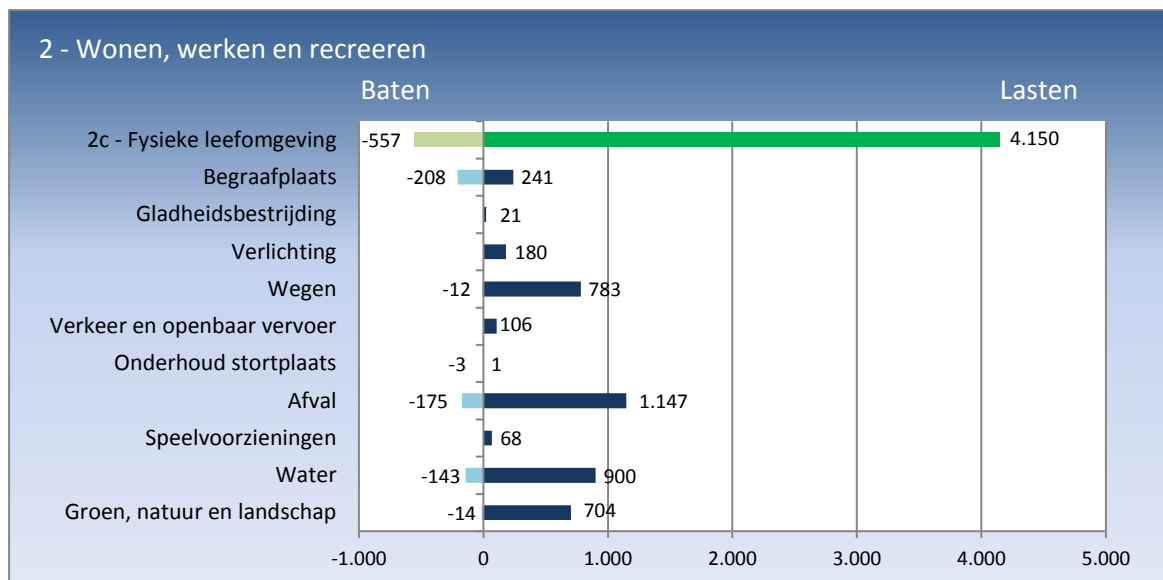
- **Afvalinzameling**

Het inzamelen van huisvuil is een wettelijke verplichting. In Hattem wordt gewerkt met het diftar-systeem. Met dit systeem wordt invulling gegeven aan het principe "de vervuiler betaald". De kosten voor huisvuilinzameling en -verwerking worden via de afvalstoffenheffing op de inwoners verhaald. Inmiddels werkt Hattem al een paar jaar naar tevredenheid met het systeem van "omgekeerd inzamelen". De resultaten en de klanttevredenheid zijn hoog. De kosten liggen onder het landelijk gemiddelde. Helaas maken landelijke ontwikkelingen (verbrandingsbelasting, lagere vergoedingen vanuit Afvalfonds) dat de kosten fors toenemen.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	3.685	4.051	4.150	4.345	4.456	4.669
Totaal baten	-557	-492	-557	-665	-642	-738
Resultaat voor bestemming	3.128	3.559	3.593	3.680	3.814	3.931
Onttrekking/storting reserves	-306	-237	-24	-8	-7	-18
Resultaat na bestemming	2.822	3.322	3.569	3.672	3.807	3.913

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'fysieke leefomgeving' een nadelig saldo van € 35.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Groen, natuur en landschap		742	690	-52
- Water		839	757	-82
- Speelvoorzieningen		75	68	-7
- Afval		887	972	85
- Onderhoud stortplaats			-2	-2
- Verkeer en openbaar vervoer		97	106	9
- Wegen		691	770	79
- Verlichting		172	180	8
- Gladheidsbestrijding Water		25	21	-4
- Begraafplaats		31	32	1
Fysieke leefomgeving		3.559	3.594	35

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Groen, natuur en landschap 52.000,-- V
 - Incidenteel budget (2019) voor de herijking van de beeldkwaliteit groen (V)
 - Incidenteel budget (2019) voor onderzoek naar de Wsw (V)
- Water 82.000,-- V
 - Beschikking over de voorziening riolering
- Afval 85.000,-- N
 - Bijdrage Rova (N)
 - Opbrengst Nedvang (N)

- Wegen 79.000,-- N
 - Jaarlasten (vervangings)investeringen (N)
 - Onderhoudslasten straatmeubilair (V)

Reserve

- Met de Algemene reserve zijn de kosten als gevolg van de uitwerking 'Beleidsplan openbare verlichting' verrekend.
De reserve is tevens ingezet voor dekking van incidentele kosten verkeersprojecten.
- De bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' wordt aangewend voor de kapitaallasten van de investering 'speeltoestellen 2003', 'toegangspoort begraafplaats' en de ondergrondse afvalopslag.

3

Besturen en organiseren

INLEIDING

Programma 3 bevat die randvoorwaarden die de gemeente in staat stelt om de gewenste resultaten uit programma's 1 en 2 te realiseren, zoals besturen en netwerken, dienstverlening en financiën. Met ingang 2018 zijn de kosten van de gemeentelijke organisatie als 'overhead' verantwoord in programma 4 - Bedrijfsvoering. Zoals al eerder genoemd veranderen zowel de samenleving als ook de rol van de overheid en inwoners. Dat vraagt om nieuwe en andere aanpakken, rollen, taken en verantwoordelijkheden. Dat betekent ook het nodige voor de manier waarop de gemeente Hattem bestuurt en voor de ambtelijke organisatie. Op een open en gelijkwaardige manier werken we samen met partners en belanghebbenden in de stad.

AMBITIE

Hieronder staan de uitgangspunten die de gemeente in staat stellen om de gewenste resultaten uit de programma's 1 en 2 te realiseren.

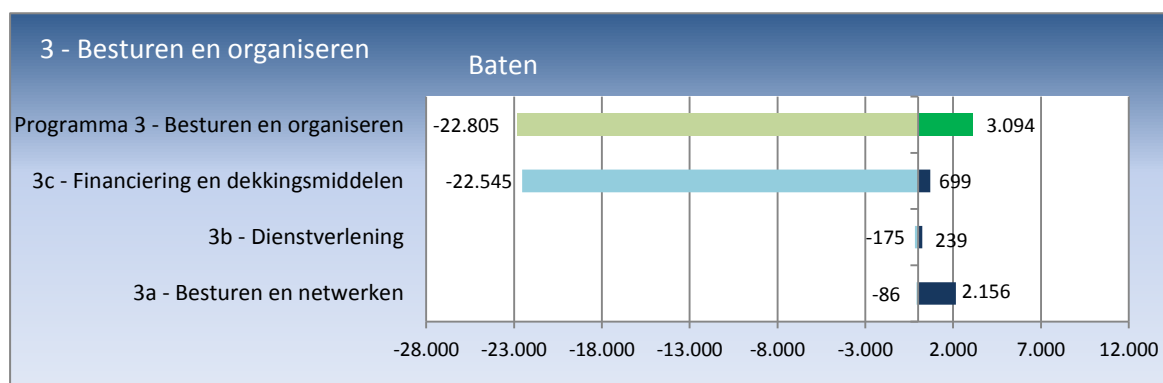
- Het hoge peil van dienstverlening in onze gemeente willen we vasthouden en verder ontwikkelen.
- Effectiviteit en efficiëntie zijn in onze manier van werken de uitgangspunten.
- De dienstverlening sluit aan bij de wensen van de inwoners en ondernemers en is zo optimaal mogelijk. Dit zowel digitaal als aan de balie.
- De organisatie is krachtig, ondernemend en innovatief.
- Regels zijn nodig, maar daar waar we invloed op uit kunnen oefenen, zullen we onnodige regels weglaten.
- De begroting is structureel in evenwicht en we gaan behoedzaam om met financiële middelen.

FINANCIËEL

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	3.219	3.600	2.910	2.956	3.068	3.343
Totaal baten	-20.672	-21.064	-22.385	-22.932	-22.932	-23.448
Resultaat voor bestemming	-17.453	-17.464	-19.475	-19.976	-19.864	-20.105
Onttrekking/storting reserves	9	-770	-115	221	21	-79
Exploitatieresultaat	-225	-384	75	89	100	93
Resultaat na bestemming	-17.669	-18.618	-19.515	-19.666	-19.743	-20.091

Beleidsveld

* saldo programma besturen en organiseren wijkt af omdat alle verrekeningen met de reserves hier worden verantwoord.

Besturen en organiseren

- Netwerken en besturen

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Samen Hattem en het gedachtegoed dat daarbij hoort, is onderdeel van het DNA van het Hattems gemeentebestuur geworden. We gaan de ingezette lijn voortzetten: we bekijken participatie samen met inwoners, per project of initiatief. De door de Raad vastgestelde participatiecode is daarbij leidend.*
- *We gaan ook onderwerpen kiezen waarop er met nieuwe vormen van meer directe democratie gewerkt gaat worden, bijvoorbeeld met een gelote burgerraad.*
- *We willen participatie ook bevorderen door het ondersteunen van vrijwilligers. Het gaat ook over betrokkenheid bij de stad en bij elkaar. De gemeente kan ook "slechts" een rol als verbinder hebben en wordt niet altijd partij.*
- *We creëren een budget om de opstart en/of ondersteuning van initiatieven van inwoners mogelijk te maken.*
- *Hattem is een relatief veilige gemeente, maar niet vrij van ergernissen of overlast. Nu ligt het zeker niet altijd op het pad van de gemeente om tussen inwoners in te gaan staan, maar hebben inwoners daar zelf het voortouw en hun verantwoordelijkheid in te nemen. Als gemeente hebben we, doordat we regels stellen, daar ook een rol in. We willen in de komende periode projectmatig extra handhavingscapaciteit (BOA) inzetten op de bestrijding van ergernis en overlast op het gebied van bijvoorbeeld hondenpoep en foutparkeren.*
- *Wij blijven investeren in de bestuurskracht van Hattem. Onze gemeente wil betekenisvol zelfstandig blijven en de voordelen van de kleine schaal en de nabijheid tot onze inwoners benutten. We kunnen snel schakelen in de regio. Wij realiseren onze bestuurskracht door zelf sterk te zijn en krachtig in onze netwerken te staan en daarin te investeren. Sterke samenwerkingsverbanden komen ten goede aan onze inwoners en investeringen daarin renderen direct of indirect voor Hattem.*
- *We continueren onze huidige samenwerkingsverbanden:*
 - *voor het ruimtelijk domein ligt daarbij de nadruk op de buurgemeenten op de Veluwe en de Samenwerking Noord Veluwe;*
 - *op het sociaal domein werken we vooral samen in de regio Midden-IJssel/Oost-Veluwe (Apeldoorn);*
 - *voor economie en arbeidsmarkt ligt de focus duidelijk op de regio Zwolle. We voorzien deelname in het Cluster Logistiek (als H2O) en de thema's Human Capital Agenda en Bereikbaarheid (die laatste vanuit de samenhang met ons gastheerschap in de SNV op het thema bereikbaarheid A28). Voor het thema Energietransitie bezien we of samenwerking in de Zwolse regio of in SNV verband het meest logisch is;*
 - *op bedrijfsvoering continueren we de samenwerking die tot stand is gekomen in H2O en zouden we de samenwerking op ICT graag uitgebreid zien met meer gemeenten.*
- *We onderhouden goede contacten met de provincies Gelderland en Overijssel en het Waterschap Vallei en Veluwe.*
- *We willen als college volop in contact staan met de samenleving en onze inwoners. Open, toegankelijk, vertrouwen, ruimte laten en praktisch zijn voor ons kernbegrippen. We streven naar besluiten met een breed draagvlak in de raad. We nodigen initiatieven uit. We zijn een betrouwbare partner voor onze inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en de bestuurlijke partners waarmee we samenwerken. We zoeken naar de gezamenlijke winst en focussen ons daarbij op de langere termijn.*

1. BESTUUR:

Ontwikkelingen:

- **Gemeenteraad**

- In 2019 zijn er op de griffie de volgende personele wisselingen geweest: vanaf 1 april is een interim griffier werkzaam die per 1 september is aangesteld als vaste griffier. Per 1 mei is er tevens een nieuwe griffiemedewerker werkzaam. In de komende maanden richt de griffie zich op het optimaliseren van de werkprocessen op de griffie en het zo veel mogelijk gebruik maken van de huidige digitale tools en middelen.
- Vanuit de gemeenteraad is een werkgroep Raadscommunicatie ingesteld. De afgelopen periode is actiever ingezet op raadscommunicatie. Voor 2020-2021 moet de werkgroep nog een activiteitenkalender opstellen. De griffie regisseert en organiseert de raadscommunicatie, met ondersteuning van de afdeling Communicatie en, indien nodig, leden van de werkgroep. Om de in te zetten middelen voor raadscommunicatie te bekostigen, is een apart budget van € 2.500,- voor raadscommunicatie ondergebracht bij de griffie.
- Vanuit de raad is een werkgroep Transformatieagenda actief. Deze non-politieke werkgroep fungeert als sparringpartner en meedenker van het college namens de raad. De verwachting is dat de werkgroep in 2020 zo'n vier keer bij elkaar komt.
- Vanaf juni 2019 zijn de notulen vervangen door digitale verslaglegging. Vergaderingen worden live gestreamd op de website van de gemeente Hattem. Vergaderingen kunnen via de website worden teruggeluisterd. De audiostream is per agendapunt terge te luisteren omdat tijdens de vergadering per agendapunt een digitaal seintje wordt gegeven wanneer een agendapunt is afgerond. Momenteel wordt alleen het geluid gestreamd. De verwachting is dat begin 2020 ook het beeld gestreamd kan worden.

- **Integrale veiligheid**

Integrale veiligheid is een terrein dat steeds dichterbij het sociaal domein staat. We zien dit vooral terug in casussen. Om dit goed op te vangen zijn er intern korte lijntjes, maar wordt er ook regionaal aandacht besteed aan kennisdeling. We werken samen met politie, OM, Het Veiligheidshuis en het RIEC.

Vanaf 2020 is er een nieuwe Integraal Veiligheidsplan (IVP) voor de periode 2020-2023. Hierin worden de doelstellingen van de gemeenten Elburg, Epe, Hattem, Heerde, Nunspeet en Oldebroek, politie en OM bepaald. Er zijn drie prioriteiten vastgesteld door de gemeenteraden: Zorg&Veiligheid, Ondernijning en Criminaliteit. Het IVP zal jaarlijks uitgewerkt worden in een uitvoeringsplan.

Het aantal woninginbraken laat zich moeilijk voorspellen. We hebben een aantal jaren lage aantallen gezien. In 2019 is er weer een stijging te zien. We blijven daarom aandacht besteden aan het voorkomen van woninginbraken. Preventieve acties zoals bewustwording, stimuleren van whatsapp groepen in buurten en periodieke acties.

In 2018 zijn we gestart met Buurtbemiddeling. De kosten worden gedragen door de gemeente en Triada. De eerste evaluatie laat een positief beeld zien van de inzet van Buurtbemiddeling. Het inzetten van Buurtbemiddeling draagt bij aan preventie en oplossing van de onenigheid voordat de kwestie escaleert. Er zijn voldoende vrijwilligers die zich hebben aangemeld als bemiddelaar in Hattem. Wegens de kans op bekendheid met de personen in een casus is er de mogelijkheid tot uitwisseling met de bemiddelaars in Heerde.

De functie Jeugdcoördinator is verbonden aan de Veiligheidskamer Noordwest Veluwe, waar ook Hattem bij aangesloten is. De functie is een schakel tussen de jeugdstrafrechtketen en het sociaal domein. Landelijk is er een daling te zien in jeugdcriminaliteit. Dat geeft aanleiding tot een nieuwe kijk op de invulling en omvang van de functie. Hiervoor gaan we in gesprek met de gastheergemeente Harderwijk.

De VNOG heeft in het afgelopen jaar een tekort op de begroting laten zien. In de tweedaagse van de VNOG in september 2019 zijn mogelijkheden besproken waardoor de begroting weer sluitend kan worden gemaakt. De gemeenteraden van de 22 gemeenten worden nadrukkelijk bij dit proces betrokken. In 2020 wordt het eerste jaar waar bij het opstellen van de begroting 2020 eventuele maatregelen doorgevoerd kunnen worden. Ook voor de komende jaren zal de financiële situatie een aandachtspunt blijven.

Sinds 2012 ondersteunen wij als gemeente het project Hart veilig Wonen, afgelopen jaren hebben een dekkend netwerk van AED binnen de gemeente gerealiseerd die 24 uur per dag inzetbaar zijn. De huidige AED zijn aan vervanging toe en de komende jaren en deze worden de komende jaren vervangen.

- **Samenwerking**

- Regio Zwolle*

- Hattem is onderdeel van de economische en bestuurlijke regio Zwolle. We werken daarmee samen met 21 gemeenten rond het thema Economie. Sinds 2018 zijn daar ook de thema's Leefomgeving, Menselijk Kapitaal, Bereikbaarheid en Energie bijgekomen. Voor Leefomgeving wordt momenteel gewerkt aan het opzetten van een 'Tafel Leefomgeving' waar zowel overheid, ondernemers, onderwijsinstellingen als diverse organisaties aan deelnemen. In 'coalitions of the willing' wil men vervolgens werken aan concrete projecten rond de onderwerpen Wonen en Woonomgeving en Bedrijventerreinen. Als gemeente oriënteren we ons op projecten die voor ons relevant kunnen zijn en de daarbij voor ons logische partners. Met de Gelderse gemeenten in de Regio Zwolle willen we ook aan deze Tafel de verbinding zoeken met de provincie Gelderland.

- Aan de Tafel Bereikbaarheid is afgelopen jaar gewerkt aan een Bereikbaarheidsvisie. Dit vormt ook input voor de lobby richting Den Haag voor bijvoorbeeld de verbreding van de A28. De tafel gaat zich straks organiseren langs de verschillende 'corridors' in de regio, zoals de corridor A28 en N48. Dit maakt ook dat het opheffen van de SNV (zie hieronder) voor wat betreft de strategische taak A28 geen probleem is: de betrokken gemeenten blijven aangehaakt bij de tafel Bereikbaarheid van de Regio Zwolle, zoals ook nu al het geval was.

- Voor nu is besloten om de tafel Energie nog niet inhoudelijk vorm te geven. De komende tijd zijn de diverse subregio's druk met het opstellen van warmtevisies en RES'en. Aan de tafel Energie wordt vooral de verbinding gezocht tussen deze regio's om te kijken waar ze overlappen, grenzen en elkaar kunnen versterken.

- De Economic Board van de Regio Zwolle werkt ondertussen door aan het uitvoeren van haar Economische Agenda. Speerpunten voor komende periode zijn onder andere circulaire economie, de human capital agenda en vrijetijdseconomie. Over de Human Capital Agenda hieronder meer.

- Voor deelname in de Regio Zwolle betalen alle gemeenten een jaarlijkse bijdrage per inwoner. Per 2020 is die bijdrage € 2,30, oplopend naar € 2,45 in 2023. De kosten hiervoor waren al reeds opgenomen in de meerjarenbegroting 2019.

- Human Capital Agenda*

- Er is op dit moment een tekort aan arbeidsplaatsen in diverse sectoren en dat wordt de komende jaren alleen maar groter. In onze regio geeft 1 op de 3 ondernemers aan niet te kunnen groeien door (dreigend) personeelstekort. Dat heeft een remmende werking op onze regionale economische groei. Daarnaast hebben gemeenten en ondernemers met de Participatiewet een taak om ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zicht op werk te geven. Dat betekent dat we komende jaren genoeg te doen hebben en is het een gezamenlijke opgave van de domeinen Economische Zaken als Werk en Inkomen. De Regio Zwolle en het Regionaal Werkbedrijf werken daarom samen aan een Human Capital Agenda. Dit is een samenwerking van zowel overheid, ondernemers als onderwijs (zogenaamde 'triple helix samenwerking'). De agenda zet in op wendbaarheid (leven lang leren), beschikbaarheid (vraag en aanbod arbeidskrachten in balans) en inclusiviteit (iedereen aan het werk).

De totale omvang van de Human Capital Agenda is 15 miljoen euro, waarbij er momenteel een aanvraag in de maak is voor een verdubbeling hiervan door het Rijk. Een belangrijk onderdeel van de agenda is het Ontwikkelfonds. Dit fonds is in het leven geroepen om werkgevers en werknemers financieel te ondersteunen bij hun persoonlijke ontwikkeling. Het is bedoeld voor het ontwikkelen, leren en opleiden van (potentiële) werknemers. Werkgevers kunnen bij het Ontwikkelfonds een aanvraag indienen, als samenwerkingsverband (bijv. met andere bedrijven uit jouw sector) of als individuele werkgever. Als gemeente stimuleren we ondernemers om zich hiervoor aan te melden en zodoende te investeren in (toekomstige) werknemers.

Samenwerking Noord-Veluwe (SNV)

De meervoudige centrumregeling SNV (GR) is de opvolger van de GR Regio Noord-Veluwe die per 1 januari 2018 is opgeheven. De Samenwerking Noord-Veluwe (SNV) bestaat voor het grootste deel op beleidsmatige samenwerking op diverse beleidsterreinen. Daarnaast waren er nog een viertal strategische thema's en een aantal uitvoerende taken die wisselende coalities van gemeenten samen oppakten. De coördinatie van die taken was belegd bij gastheergemeenten.

In 2019 is deze nieuwe manier van samenwerken evenals de inhoud van de strategische taken geëvalueerd door de burgemeesters en secretarissen van de regiogemeenten. Geconcludeerd door een meerderheid van de gemeenten is dat met name de samenwerking op strategische taken niet de gewenste meerwaarde voor de gemeenten heeft opgeleverd. De regio Noord-Veluwe wordt toch vooral gezien als 'tussenregio', waarbij de strategische belangen zich sterker positioneren in andere regio's. Voor Hattem is dat met name de Regio Zwolle. Van de samenwerking op beleidsniveau heeft een meerderheid van de gemeenten geconcludeerd dat het niet nodig is om daarvoor een GR-constructie in stand te houden. Een groot deel van de beleidstaken kan ook bijvoorbeeld verder als lichte netwerksamenwerking. Deze conclusies hebben ertoe geleid dat de regiogemeenten momenteel aan het uitwerken zijn hoe de meervoudige centrumregeling SNV opgeheven kan worden en wat daarvan de eventuele financiële en juridische gevolgen zijn.

Het opheffen van de SNV in deze vorm betekent niet dat er niet langer samengewerkt wordt op de Noord-Veluwe. Voor een aantal beleidstaken zal nog steeds de verbinding met andere gemeenten gezocht worden, hetzij wellicht niet alle 7, maar in wisselende samenstellingen, afhankelijk van het onderwerp. Op de Noord-Veluwe willen we samenwerken in een lichte netwerksamenwerking en daar waar nodig middels een dienstverleningsovereenkomst, bijvoorbeeld waar het gaat om het gezamenlijk uitvoeren van concrete projecten en taken.

Strategische taak Bereikbaarheid

Binnen de Samenwerking Noord-Veluwe (SNV) is het strategische programma Mobiliteit en Bereikbaarheid/A28 ondergebracht bij de gemeente Hattem. Hattem is trekker van deze taak waaraan alle Noord-Veluwse gemeenten deelnemen. Het programma wordt in nauwe samenwerking met Regio Zwolle uitgevoerd.

Doel van het programma is het borgen en bevorderen van de doorstroming op de A28 als verbinding van het gebied rond Zwolle en de Noord-Veluwe met de overige delen van Nederland en noordwestelijk Europa. Het samen optrekken vanuit een brede beweging met ondernemers en overheid vanuit beide regio's is een belangrijk uitgangspunt in de gesprekken met het Rijk.

Een belangrijk moment in de uitvoering van het programma is het noemen van de A28 in het regeerakkoord (oktober 2017). Op basis van dat akkoord is eind 2018 een zogenaamd MIRT-onderzoek gestart dat heeft geleid tot een rapportage van de eerste (onderzoeks-)fase begin april 2019. Nu wordt er gewerkt aan een onderzoek naar de mogelijke oplossingen. De uitkomst daarvan verwachten we begin 2020. Bij beide onderzoeken is het rijk (de minister) opdrachtgever in nauw overleg met de provincies.

Vanuit de beide regio's is veel inzet verricht om de lokale bestuurders en ondernemers aan tafel te krijgen en inbreng te laten bieden in het proces. Daar is ook door het Rijk en de provincies veel ruimte voor geboden.

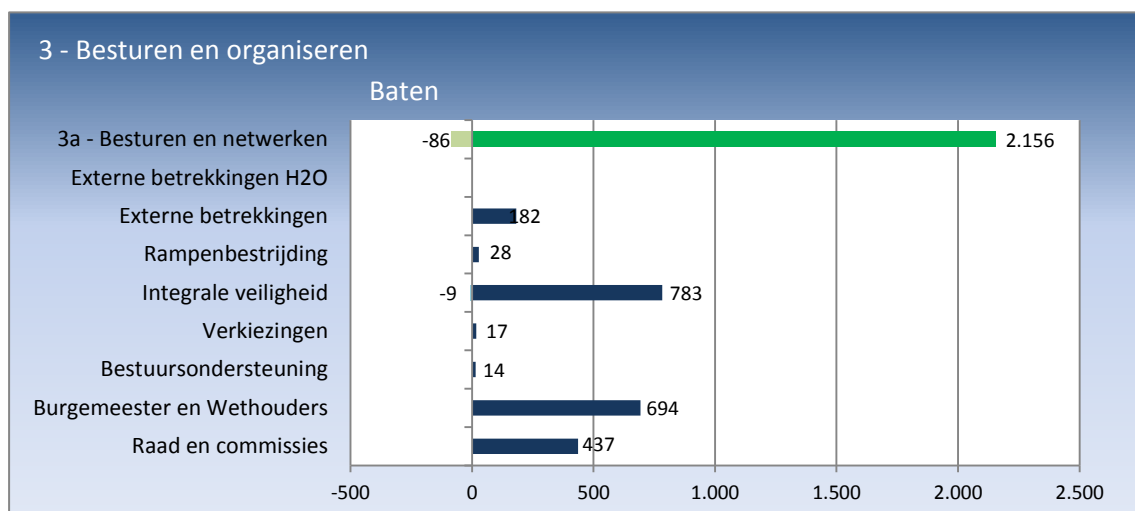
Naast de inspanningen gericht op de A28 zelf is er ook aandacht voor regionale mobiliteit, de regionale infrastructuur en verandering in mobiliteitskeuzes om de druk op de A28 te verminderen (o.a. Smart Mobility). Daarvoor is in regionaal verband de Bereikbaarheidsagenda Noord-Veluwe opgesteld. De uitvoering hiervan wordt getrokken door de gemeente Harderwijk (trekker van de beleidsmatige mobiliteitssamenwerking binnen SNV).

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	2.224	2.094	2.156	2.096	2.087	2.087
Totaal baten	-243	-84	-86	-9	-9	-9
Resultaat voor bestemming	1.981	2.010	2.070	2.087	2.078	2.078
Onttrekking/storting reserves	-104	-120	-79	-79	-79	-79
Resultaat na bestemming	1.877	1.890	1.991	2.008	1.999	1.999

Beleidsveld

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'besturen en netwerken' een nadelig saldo van € 60.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Raad en commissies		328	437	109
- Burgemeester en Wethouders		676	694	18
- Bestuursondersteuning		14	14	0
- Verkiezingen		28	17	-11
- Integrale veiligheid		817	774	-43
- Rampenbestrijding		37	28	-9
- Externe betrekkingen		109	105	-4
- Externe betrekkingen H2O				
Besturen en netwerken		2.010	2.070	60

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Raad en commissies 109.000,-- N
 - Vergoedingen raadsleden
- Burgemeester en wethouders 18.000,-- N
 - Bezoldiging
- Verkiezingen 11.000,-- V
 - In 2019 is budget beschikbaar gesteld voor een tweetal verkiezingen
- Integrale veiligheid 43.000,-- V
 - Incidenteel buitengewoon onderhoud 2019 (V)
 - Betreft de bijstelling van de begroting 2019 en de afrekening over 2018 van de VNOG. Het bedrag 2020 is gebaseerd op de begroting van de VNOG (V)

Reserve

- Met de algemene reserve zijn de wachtgeldvergoedingen van de wethouders en de frictiekosten personeel verrekend.

Besturen en organiseren - Dienstverlening

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *We willen dienstverlening die past bij wat we als gemeente uit willen stralen. Het stadhuis is een uitnodigende plek voor onze inwoners.*

RELEVANTE THEMA'S

1. DIENSTVERLENING:

Ontwikkelingen:

- **Dienstverlening**

In 2019 is gestart met het uitvoeren van diverse projecten en activiteiten uit het Programma Verbetering Dienstverlening Dit Programma is de opvolger van het beëindigde Programma Dienstverlening 2014 - 2018.

Het Programma Verbetering Dienstverlening is een meerjarig programma waarin langs de drie hoofdopgaven KCC, Digitaal en Mentaal een bijdrage geleverd wordt aan de ambities om integraler, professioneler, digitaal en klantgerichter te werken. Het Programma levert een belangrijke bijdrage aan de doorontwikkeling van de organisatie. In 2020 zullen we verder uitvoering gaan geven aan het Programma Verbetering Dienstverlening. Voor het prioriteren van de uit te voeren werkzaamheden maken we onder andere gebruik van twee in 2019 uitgevoerde onderzoeken naar onze dienstverlening (WSJG en een eigen klantonderzoek).

In 2019 is het door de raad beschikbaar gestelde voorbereidingskrediet aangewend voor het opstellen van een plan met bijbehorende kostenindicatie voor het verbouwen van de centrale hal van het stadhuis, inclusief balies en spreekruimtes. In het MIP is een voorlopige inschatting van het benodigde investeringskrediet opgenomen. In het eerste kwartaal van 2020 zal uw raad worden gevraagd een keuze te maken tussen de voorgelegde scenario's en in te stemmen met het gevraagde investeringskrediet. Naar verwachting kan dan vanaf de tweede helft van 2020 uitvoering worden gegeven aan deze plannen.

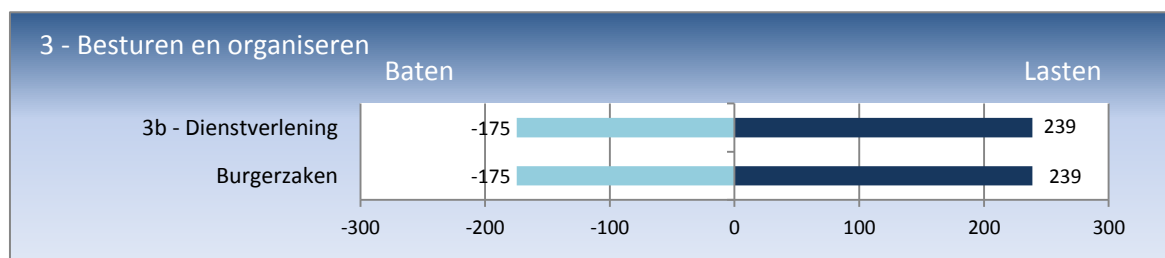
Bij de digitale opgave gaan we DigiD-machtigen invoeren en bekijken we of we MijnOverheid voor ondernemers kunnen gaan implementeren. Ook zullen we kijken hoe we het toepassingsbereik van MijnOverheid kunnen vergroten en kanaalverleiding kunnen gaan bevorderen. Vanuit de mentale opgave wordt gewerkt aan het versterken van integraal werken, het vereenvoudigen en versnellen van processen, deregulering en het vaststellen van servicenormen over onze dienstverlening. Dit doen wij in nauwe samenwerking met de projecten Loket 0-100 en implementatie Omgevingswet.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	261	303	239	239	239	239
Totaal baten	-252	-126	-175	-177	-180	-183
Resultaat voor bestemming	9	177	64	62	59	56
Onttrekking/storting reserves						
Resultaat na bestemming	9	177	64	62	59	56

Beleidsveld

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'dienstverlening' een voordelig saldo van € 113.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Burgerzaken		177	64	-113
Dienstverlening		177	64	-113

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Burgerzaken 113.000,-- V
 - Betreft een in 2019 incidenteel beschikbaar gesteld budget in het kader van de Agenda Verbetering Dienstverlening (V)
 - Leges paspoorten, rijbewijzen etc. (V)
- Er vinden in 2020 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Reserve

Besturen en organiseren

- Financiën

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Hattem is een mooie woongemeente waar we de lastendruk zoveel mogelijk beperken.*
- *De gemeente krijgt extra geld om uitvoering te geven aan de afspraken in het Interbestuurlijk Programma. Daarnaast kent de gemeente ook autonome ontwikkelingen die financiële consequenties kennen. Wij zullen een verantwoord financieel beleid voeren, waarbij we de financiële ruimte die ontstaat in de stad investeren.*
- *De weerstandsratio handhaven we op minimaal 1.4.*
- *Ons beleid is er op gericht dat we blijven voldoen aan de provinciale normen om onder repressief toezicht te vallen. De begroting is zowel in het eerste als in het laatste jaar van het meerjarenperspectief in evenwicht.*
- *We gaan ervoor zorgen dat de extra heffing die Vitens oplegt aan huishoudens vanwege de precario op leidingen, niet tot hogere totale lasten leidt voor de Hattemse huishoudens.*

RELEVANTE THEMA'S

- **Algemeen**

Artikel 212 van de Gemeentewet regelt dat de raad bij verordening de uitgangspunten vaststelt voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie. De verordening waarborgt dat aan de eisen van rechtmatigheid, verantwoording en controle wordt voldaan. De verordening is in werking getreden op 1 januari 2019 en vervangt de Financiële verordening gemeente Hattem 2008, de nota waardering en afschrijving activa gemeente Hattem 2009 en het Treasurystatuut gemeente Hattem 2012.

- **Belastingen**

Onroerende zaakbelastingen

In de begroting 2020 is een verhoging van de OZB met 2% opgenomen om een structureel en reëel sluitende begroting te verkrijgen. Het besluit bij de begroting 2018 om de OZB in het jaar 2020 met 5% extra te verhogen bovenop de inflatiecorrectie van 1,5%, wordt gedeeltelijk teruggedraaid.

Onbenutte belastingcapaciteit

Met het in de meicirculaire 2019 bekend gemaakte tarief afgezet tegen de WOZ-waarde per 1 januari 2019 van de Hattemse woningen en niet-woningen, kan de onbenutte belastingcapaciteit voor het jaar 2020 worden berekend op een bedrag van € 324.000.

Precariobelasting

De precariobelasting op kabels, buizen en leidingen is bij wet afgeschaft. Voor de gemeente Hattem geldt een overgangstermijn om te mogen blijven heffen tot 1 januari 2022, voor maximaal het tarief uit 2016. De afbouw van de precariobelasting is daarmee gesteld op vijf jaar. In de begroting is € 525.000 aan baten precariobelasting geraamd in de jaren 2020 en 2021. In de begroting 2019 was opgenomen dat in de

periode 2019-2021 in het totaal € 0,8 mln. aan de voorziening precario zou worden gedoteerd. In de voorjaarsnota 2019 is al besloten het jaarbedrag voor 2019 niet te doteren, maar in te zetten als dekking voor incidentele exploitatielasten. Deze lijn wordt ook doorgezet voor 2020 ad € 285.000 en 2021 ad € 400.000.

De gerechtelijke procedure met Liander heeft tot een onherroepelijke uitspraak geleid. In de procedure met Vitens wordt voor eind 2019 een uitspraak verwacht waartegen partijen in beroep kunnen gaan. Het bedrag aan precariobaten van de aan Vitens opgelegde aanslagen wordt sinds 2016 - op rekeningbasis - ook aan de voorziening precario toegevoegd.

Toeristenbelasting

Het huidige tarief toeristenbelasting bedraagt € 1,32 per persoon per overnachting. Het huidige tarief toeristenbelasting ligt ruim onder het landelijk gemiddelde van € 2,34 (Coelo 2019). Om het huidige voorzieningenniveau vast te houden is het tarief verhoogd naar € 1,50 in 2020 en vanaf 2021 naar € 1,95.

Omzetbelasting

In 2016 is een onderzoekproject gestart of we activiteiten anders (gunstiger) kunnen labelen dan tot nu toe gebeurt. De belastingadviseur heeft namens de gemeente de benodigde stukken ingediend bij de Belastingdienst. Ondertussen voerde de Belastingdienst een boekenonderzoek uit in 2018/2019. Eind september 2019 is de status van het onderzoek dat we wachten op een schriftelijke reactie van de Belastingdienst waarin begrepen de reactie op het labelingsproject van 2016.

Met ingang van 2019 is de btw-sportvrijstelling uitgebreid. Hattem lijdt hier financieel nadeel van en heeft een aanvraag ingediend voor een specifieke uitkering die het ministerie VWS daartoe in het leven heeft geroepen. Medio september wachten we nog op het besluit op onze aanvraag.

De wetwijziging kan ook tot nadeel leiden voor sportbesturen. Zij kunnen gebruik maken van een subsidiemogelijkheid van het ministerie.

Vennootschapsbelasting

Uit een inventarisatie van activiteiten die mogelijk belastingplichtig zijn, is alleen de grondexploitatie (grex) Assenrade gekomen. Voor de inventarisatie en de berekening maakt de Gemeente Hattem gebruik van de expertise van een belastingsspecialist. Omdat in berekeningen de geraamde fiscale winst uitkomt op nul, wordt ervan uit gegaan dat er geen sprake is van te betalen vennootschapsbelasting. Voor het laatste jaar van de grondexploitatie Assenrade geldt vooralsnog hetzelfde. De grex wordt begin 2020 geactualiseerd, waarmee dan een actueel beeld ontstaat van de eventueel te betalen vennootschapsbelasting.

- **Algemene Uitkering**

Herijking verdeling gemeentefonds met ingang van 2021

Allereerst enkele teksten c.q. citaten uit de septembercirculaire 2019.

In paragraaf 4.3 van de meicirculaire 2019 zijn gemeenten geïnformeerd over de start van het onderzoek naar de verdeling van het gemeentefonds. Het herijkingsonderzoek is gericht op het ontwikkelen van voorstellen voor een nieuwe verdeling met ingang van 2021. Zoals bekend bestaat het herijkingsonderzoek uit twee delen: 1) het 'klassieke' gemeentefonds (de delen die niet samenhangen met het sociaal domein) en 2) verdeelmodellen sociaal domein.

Om een goede (kostengeoriënteerde, objectieve) verdeling te kunnen maken zijn de taken van gemeenten in het gemeentefonds ingedeeld naar samenhangende clusters van taken. De clusterindeling speelt een belangrijke rol in het opstellen en onderhouden van de verdeling van het gemeentefonds. Het gebruik van clusters doet daarbij niet af aan de vrije besteedbaarheid en eigen afweging in de besteding van het geld door gemeenten. Elk cluster heeft zijn eigen verdeelformule.

Vooraf vanwege de ontwikkelingen in het sociaal domein is een nieuwe clusterindeling nodig.

Tijdens het bestuurlijk overleg heeft VNG ingestemd met onderstaand voorstel van de fondsbeheerders. Dit voorstel komt het meest tegemoet aan de wens om de verdeling te vereenvoudigen en tegelijkertijd

toch in staat zijn om de ontwikkelingen in de uitgaven van gemeenten te kunnen blijven relateren aan de verdeling van het gemeentefonds.

Klassieke deel	Deel sociaal domein	Inkomsten
Bestuur en ondersteuning	Sociale basisvoorzieningen	Inkomsten (OZB en OEM)
Veiligheid	Individuele voorzieningen Jeugd	
Infrastructuur, ruimte en milieu	Individuele voorzieningen Wmo	
Onderwijs	Participatie	
Sport, cultuur en recreatie		

Binnen het sociaal domein blijven de middelen voor beschermd wonen voorlopig afzonderlijk verdeeld. Dit vloeit voort uit het bestuurlijk overleg van 2 juli 2019 waarin Rijk en VNG hebben besloten in tien jaar tijd tot een objectief verdeelmodel en algehele doordecentralisatie van beschermd wonen te komen (zie voor meer informatie paragraaf 3.3.6 van deze circulaire).

(einde citaten)

Dat de verdeling van de middelen van het gemeentefonds gaat wijzigen is zeker, wat dit voor de afzonderlijke gemeenten gaat betekenen is nog onbekend.

De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) geeft in haar advies aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 3 september 2019 onder andere aan dat:

- * de eigen inkomsten van de gemeenten - waaronder de OZB - bij de herijking betrokken moeten worden;
- * herverdeeleeffecten geen reden zijn om af te zien van de herijking.

In de programmabegroting 2020-2023 bestendigen we de huidige beleidslijnen als het gaat om baten en lasten en om de programma-indeling. In het voorjaar van 2020 moet blijken of de voortgang van het herijkingsonderzoek voldoende aanknopingspunten biedt om andere keuzes te willen of moeten maken dan de huidige beleidslijnen.

Algemene uitkering

- De algemene uitkering is voor de jaren 2020 en verder begroot op basis van de gegevens die in circulaire van het Gemeentefonds bekend zijn gemaakt. De recentste verwerkte circulaire is de septembercirculaire van 2019.
- De algemene uitkering is via de Financiële verhoudingswet gekoppeld aan bepaalde uitgaven in de Rijksbegroting (trap-op-trap-af methode) genoemd.
- De circulaire hebben per saldo tot voordelige bijstellingen in de begroting geleid voor de jaren 2020 en verder. Deze stijging ziet er als volgt uit:

	<i>(bedragen x € 1.000,-)</i>			
	2020	2021	2022	2023
Voordelig effect decembercirculaire	19	13	13	4
Voordelig effect maartcirculaire	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Voordelig effect meicirculaire	1.342	1.188	1.049	1.011
Voordelig effect septembercirculaire	85	261	295	252

* *Bedragen zijn inclusief taakmutaties en stelpost*

- De grote stijging globaal over de drie circulaire is vanwege de accressen door de trap-op-trap-af systematiek, veroorzaakt door hogere rijksuitgaven. Er is ook een toename van de aan de berekening ten grondslag liggende hoeveelheden.

Uit onderstaand overzicht blijkt de totale algemene uitkering van jaar tot jaar, uitgaande van de septembercirculaire 2019:

Algemene uitkering	<i>(bedragen x € 1.000,--)</i>				
	2019	2020	2021	2022	2023
Uitkering gemeentefonds	15.169	15.707	16.146	16.484	16.875
Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		538	439	338	391

Btw compensatiefonds

- De meicirculaire van 2018 gaf een nieuwe spelregel ten aanzien van het voorschot BCF (ofwel de ruimte onder het plafond): jaarlijks, vanaf 2019, gaat de septembercirculaire aangeven wat het voorschot van dat jaar wordt. De meicirculaire van het volgend jaar gaat dat voorschot afrekenen. In de vorige programmabegroting werd in dit hoofdstuk nog ruimte onder het BCF plafond verwacht voor de toekomst en namen wij een reeks van 60% van het jaarbedrag van 2019 op. Naar aanleiding van verdere ontwikkelingen in de landelijke overheidsfinanciën durven wij de haalbaarheid van deze stelpost niet meer te verdedigen. De reeks van voorschotten maakt daarom in deze nieuwe begroting niet meer deel uit van onze raming van de uitkering van het gemeentefonds.

Integratie-uitkering sociaal domein

- De integratie-uitkering sociaal domein is met ingang van 2019 voor het integreerbare deel (de WMO; de Jeugdhulp en de Participatiewet) overgeheveld naar de algemene uitkering (meicirculaire 2018). De opeenvolgende circulaire van het gemeentefonds hebben de overblijvende integratie-uitkering weinig veranderd.

• **Loon- en prijsstijgingen**

Salarisstaat

De gemeentelijke salarisstaat is gebaseerd op het salaris peil van 1 januari 2019.

Op 28 juni 2019 is er tussen de sociale partners een principe akkoord voor de CAO Gemeenten gesloten. De nieuwe cao loopt van 1 januari 2019 tot 1 januari 2021. Voor 2020 is uitgegaan van de in het principe akkoord gesloten percentages; per 1 oktober 2019 een salarisstijging met 3,25% en per 1 januari, 1 juli en 1 oktober een stijging met 1%. De totale loonstijging 2020 bedraagt hiermee 5%. Naast de salarisstijging is ook rekening gehouden met een stijgende pensioenpremie ABP (werkgeversdeel) met 2,2%.

De raming van de loonkostenstijging is met een bedrag van € 370.000,-- verwerkt in de salariscomponent op de reguliere producten en verrekend met de stelpost voor loon- en prijsstijgingen.

Stelpost

De gemeente begroting wordt jaarlijks opgesteld in constante prijzen. Voor loonkosten- en prijsstijgingen ontvangt de gemeente in de algemene uitkering een compensatie. In de meicirculaire 2019 voor 2020 bepaald op 1,4%.

Jaarlijks wordt hiervoor in de begroting een stelpost opgenomen waarbij het bedrag is gebaseerd op de prijsontwikkeling BBP 2019 en toegepast op de jaren 2020 en verder. De begroting wordt hierdoor vertaald naar lopende prijzen.

Voor de (meerjaren)begroting 2020 is het in de algemene uitkering vertaalde percentage ontoereikend om de loonkosten- en prijsstijgingen te compenseren. Dit betekent onder andere dat aan de lastenkant grotendeels de 'nullijn' is gehanteerd en dat subsidies met 1% zijn geïndexeerd.

Door de positieve bijstelling van het gemeentefonds bij de septembercirculaire is er ruimte ontstaan om de stelpost voor 2020 met € 50.000,-- op te hogen en die jaarlijks met € 25.000,-- te laten cumuleren naar een bedrag van € 125.000,-- in 2023.

- **Dividend**

- **Alliander**

Na de verkoop van de aandelen NUON Energy heeft Hattem alleen nog aandelen van Alliander in bezit; 169.659 stuks. Op grond van de prognoses is een bedrag van € 152.700 aan dividend te verwachten.

- **Vitens NV**

De gemeente Hattem bezit 10.682 aandelen. Vanaf boekjaar 2018 (uitbetaling in ons begrotingsjaar 2019) is een significant lagere dividenduitkering te verwachten. Het dividend zal uitkomen op € 0,90 per aandeel (€ 9.600).

- **NV Bank voor Nederlandse Gemeenten**

De gemeente Hattem bezit 30.030 aandelen. Aanhoudende onzekerheden en ingrijpende ontwikkelingen in wet- en regelgeving maken het BNG niet mogelijk een uitspraak te doen over de hoogte van de toekomstige nettowinst. Geraamd is een dividend uitkering van € 30.000.

- **NV Rova Holding**

De gemeente Hattem bezit 172 aandelen. Het resultaat op publieke taken vertaald zich in lagere tarieven. Het resultaat op commerciële taken en het resultaat op de stortplaats worden in de vorm van dividend uitgekeerd. Geraamd is een dividend van € 51.000.

- **Reservepositie**

De kadernota van 2020 heeft het uitgangspunt dat de ratio van het weerstandsvermogen in de jaren 2020-2022 tijdelijk mag dalen tot 1,0. Vanaf 2023 moet hij weer hoger of gelijk aan 1,4 zijn. De reserves zijn dan ruim voldoende om risico's op te vangen.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting 2020 is de weerstandsratio berekend op 1,76. De jaarrekening 2018 presenteert een ratio van 1,58. Beide meetgegevens geven aan dat het weerstandsvermogen ruim voldoende is.

Ons uitgangspunt *'een krachtig en stabiel financieel beleid'* dat gericht is op een blijvend en structureel evenwicht tussen inkomsten en uitgaven en de ambitie om een robuuste reservepositie te hebben, maakt dat we de ontwikkeling van de weerstandsratio continu monitoren.

De begroting van 2020 bevat een beoordeling van de onderlinge verhouding van de voorgeschreven kengetallen in relatie tot onze financiële positie. We willen beleid maken op de richting waarin de kengetallen zich moeten ontwikkelen. Najaar 2017 is de nota reserves en voorzieningen herzien.

In het onderstaande overzicht is de ontwikkeling van de reservepositie over de afgelopen jaren weergegeven:

Reservepositie	<i>(bedragen x € 1.000,--)</i>							
(stand per 1/1)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Algemene reserves	11.969	10.603	9.774	8.451	6.531	6.435	6.856	5.821
Bestemmingsreserves	2.095	2.165	2.368	2.429	2.389	2.367	2.471	1.745
Bestemmingsreserves (beklemd)	919	884	880	995	943	892	841	791
Voorzieningen	369	319	1.316	2.210	4.515	1.907	2.248	2.173
Saldo van baten en lasten	-754	78	-392	-1.115	500	1.483	0	0
Totaal reserves en voorzieningen	14.598	14.049	13.946	12.970	14.878	13.084	12.416	10.530

Aan de reserves wordt over 2020 per saldo een bedrag van € 0,3 miljoen onttrokken. Te weten aan:

Reserve ontwikkeling 2020	<i>(bedragen x € 1.000,--)</i>
Algemene reserve	151
Egalisatiereserve onderhoud gebouwen	113
Reserve dekking kapitaallasten	48
Totaal:	312

Het positieve exploitatieresultaat kan na besluitvorming worden toegevoegd aan de algemene reserve.

	(bedragen x € 1.000,--)
Resultaatbestemming 2020	-75

De gemeente Hattem draagt € 1.000.000,- bij aan het nieuwe stelstel van op- en afritten van de A28. Deze worden aangelegd ten behoeve van de ontsluiting van het Bedrijvenpark H2O. De Reserve aansluiting A28 voorziet zo veel mogelijk in dit bedrag en is via de jaarrekening van 2018 op € 711.500 gebracht. Het voornemen was om in 2019 nog € 235.000,- aan de reserve toe te voegen. Samen met het tegoed in de Voorziening grondexploitatie bedrijventerrein H2O van € 53.500 zou het hele bedrag van € 1.000.000,- 'gereserveerd' staan.

In het MIP van 2020 - 2023 wordt voorgesteld om onze bijdrage aan de nieuwe afslag A28 te activeren en in 30 jaar af te schrijven. Daardoor kan de reservering voor de afslag A28 komen te vervallen en ten goede komen aan de Algemene reserve.

Ontwikkeling algemene reserve

Bij de Kadernota is in meerjarenperspectief de ontwikkeling van de algemene reserve geschetst. Door de voorgenomen onttrekkingen en toevoegingen en de geprognosticeerde structurele negatieve exploitatieresultaten daalde de stand van de algemene reserve onder het gewenst niveau.

In de voorliggende begroting is het structureel en reël evenwicht herstelt. Door daarnaast bestemmingsreserves op te heffen door een andere vorm van dekking en uit de exploitatie te doteren als gevolg van fasering in het ambitieniveau, wordt de stand van de algemene reserve ultimo 2023 geprognosticeerd op € 1,7 miljoen positief.

- **Rente**

Het omslagpercentage (de gemiddelde toegerekende rente) is ten opzichte van 2019 ongewijzigd en komt voor 2020 ook uit op 1,5%. De kosten voor rente en afschrijving voor nieuwe investeringen zoals opgenomen op het meerjareninvesteringsprogramma zijn ook voor 2020 geraamd op een volledig jaar. De rente wordt in werkelijkheid berekend over de boekwaarde per 1 januari 2021. Het treasury-resultaat voor de rente over 2020 wordt geraamd op € 11.500,-- nadelig. Verdere informatie is terug te vinden in de paragraaf Financiering.

- **Investeringsen**

Als basis voor het meerjareninvesteringsprogramma geldt de jaarschijf 2020 e.v. die bij de behandeling van de begroting 2019 door de raad is vastgesteld. Aanvullend hanteren we een aantal uitgangspunten en hebben we de ambities verwerkt die vanuit het coalitieakkoord zijn geformuleerd. Daarbij willen we onze bedrijfsvoering continueren waarbij de lijn van control op investeringen wordt doorgezet. Aan de hand van een projectplan wordt beoordeeld of de investering wordt uitgevoerd en daarvoor beschikbaar gestelde middelen worden ingezet. Hierbij betrekken we nadrukkelijk het participatieaspect.

Het investeringsvolume is ten opzichte van de voornemens uit 2019 en het vertrekpunt uit de kadernota nagenoeg gelijk gebleven. Wel zijn gelet op de financiële positie van de gemeente alle voorgenomen investeringen beoordeeld en waar mogelijk maximaal in de tijd doorgeschoven. Daarnaast is de in mei 2019 door de raad vastgestelde 'Financiële verordening gemeente Hattem 2019' vertaald. Dit betekent dat activa met uitzondering van gronden worden afgeschreven vanaf 1 januari na het jaar van ingebruikname.

Het meerjareninvesteringsprogramma is geactualiseerd op basis van nieuwe inspecties voor wegen, riool en het uitvoeringsplan GVVP. Deze zijn in kaart gebracht en in projecten geclusterd. Alle investeringen die in uitvoering zijn, worden sober en doelmatig uitgevoerd.

Daarnaast zijn de meerjarige 'algemene bedragen' voor riolering en wegen vervallen en nu geconcretiseerd. Daarbij is binnen de beleidskaders uitgegaan van het laagst mogelijke onderhoudsniveau.

Het uitgangspunt sober en doelmatig op basis van een beheerplan geldt ook voor de onderhoudsposten van bouwkunde.

De ruimte die voor 2020 op de exploitatie wordt gevraagd bedraagt € 18.000 (2019: € 83.000).

Met ingang van het begrotingsjaar 2017 worden op grond van de richtlijnen uit het BBV de kapitaallasten rechtstreeks verantwoord op de desbetreffende programma's en beleidsvelden. Voor een aantal beleidsvelden geldt dat de kapitaallasten worden gedekt uit een hiervoor gevormde reserve.

	Beleidsveld		Bedragen jaarlasten in:			
			2020	2021	2022	2023
4a - bedrijfsvoering	A004	Documentaire informatie		2.150	2.150	2.150
	A008	Huisvesting en werkplek	550	6.757	29.635	32.060
	A009	ICT	1.371	75.610	83.185	86.924
	A010	Accommodatie buitendienst		10.438	10.438	10.438
	A017	Materieel		16.100	16.100	16.100
1a – opgroeien en ontwikkelen	A102	Onderwijshuisvesting				352.000
1d – welzijn en sport	D102	Ijsbaan				
	D103	Sport				4.204
	D104	Gymnastiekaccommodaties	6.772	8.569	8.569	8.569
	D105	Kunst en cultuur	1.552	1.552	1.552	1.552
2a – ruimtelijke ontwikkeling	A203	Erfgoed		9.570	9.570	9.570
2c – fysieke leefomgeving	C200	Groen, natuur en landschap		11.884	14.246	19.442
	C201	Water		27.197	89.038	216.483
	C202	Speelvoorzieningen	163	3.683	3.683	5.684
	C203	Afval			4.723	9.447
	C205	Verkeer en openbaar vervoer				
	C206	Wegen	1.837	158.165	286.552	366.015
	C207	Verlichting	3.604	5.474	7.601	11.673
	C208	Gladheidbestrijding				5.221
	C209	Begraafplaats		10.228	10.228	10.769
3a – raad en commissies	A304	Integrale veiligheid	1.665	1.665	1.665	1.665
			17.514	349.040	578.934	1.169.965

- **Onvoorzien**

Voor onvoorziene uitgaven wordt jaarlijks een raming opgenomen van € 1,35 per inwoner. Voor 2020 is uitgegaan van een inwoneraantal van 12.000.

- **Financieel evenwicht**

In de kadernota is de ambitie verwoord om een structureel en reëel sluitende meerjarenbegroting op te leveren. Voortbordurend op de uitgangspunten en aannames is bereikt dat ieder begrotingsjaar een positief exploitatiesaldo heeft. Na bestemming (na verrekening met de reserves) en na verrekening met incidentele baten en lasten cumulatief in de periode 2020-2023 voor een bedrag van € 1,2 miljoen.

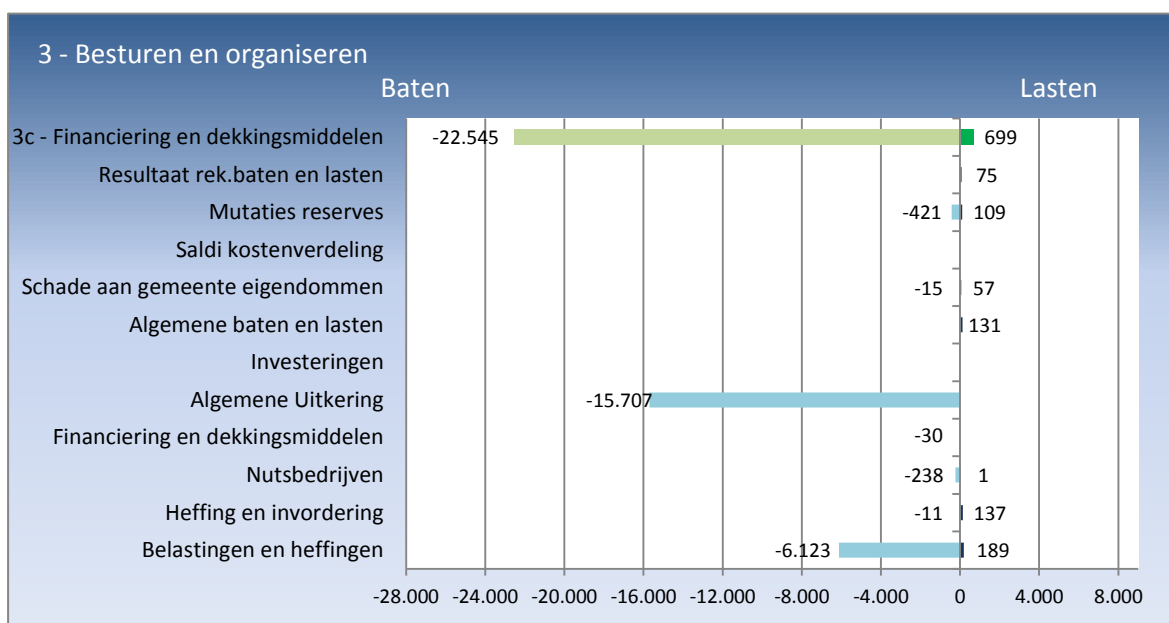
	Bedragen jaarlasten in:			
	2020	2021	2022	2023
Exploitatieresultaat	75.200	89.100	99.600	93.400
Incidentele baten en lasten	461.000	292.000	101.000	
Structureel begrotingssaldo	536.200	381.100	200.600	93.400

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening 2018	begroting 2019	begroting 2020	meerjarenraming 2021	meerjarenraming 2022	meerjarenraming 2023
Totaal lasten	734	1.187	499	605	726	1001
Totaal baten	-20.177	-20.854	-22.124	-22.746	-22.743	-23.256
Resultaat voor bestemming	-19.443	-19.667	-21.625	-22.141	-22.017	-22.255
Onvoorzien		16	16	16	16	16
Onttrekking/storting reserves	113	-650	-36	300	100	
Exploitatieresultaat	-225	-384	75	89	100	93
Resultaat na bestemming	-19.555	-20.685	-21.570	-21.736	-21.801	-22.146

Beleidsveld

* saldo deelprogramma financiering en dekkingsmiddelen wijkt af omdat alle verrekeningen met de reserves hier worden verantwoord.

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'financiering en dekkingsmiddelen' een voordelig saldo van € 187.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
-	Belastingen en heffingen	-5.539	-5.934	-395
-	Heffing en invordering	778	127	-651
-	Nutsbedrijven	-272	-238	34
-	Financiering en dekkingsmiddelen	-86	-30	56
-	Algemene Uitkering	-14.751	-15.707	-956
-	Algemene baten en lasten	177	131	-46
-	Schade aan gemeente eigendommen	42	42	0
-	Mutaties reserves *	-2.007	-311	1.696
-	Resultaat rekening van baten en lasten		75	75
	Financiering en dekkingsmiddelen	-21.658	-21.845	-187

* Betreft verrekening totale reserves

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

• Belastingen en heffingen	395.000,--	V
- Baten afvalstoffenheffing (V)		
- Baten rioolheffing (V)		
- Baten onroerende zaakbelastingen (V)		
• Heffing en invordering	651.000,--	V
- In 2019 heeft de compensatie plaatsgevonden van de door Vitens doorberekende precarioheffing		
• Nutsbedrijven	34.000,--	N
- In 2019 heeft een incidenteel hogere dividend uitkering door Alliander over 2018 plaatsgevonden		
• Financiering en dekkingsmiddelen	56.000,--	N
- In 2019 heeft een incidenteel hogere dividend uitkering door de BNG over 2018 plaatsgevonden		
• Algemene uitkering	956.000,--	V
- Bijstellingen gebaseerd op de mei- en septembercirculaire 2019		
- algemene uitkering gemeentefonds (V)		
- deelfonds sociaal domein (N)		
• Algemene baten en lasten	46.000,--	V
- Stelpost aanpassing begroting van constante naar lopende prijzen (V)		
• Mutaties reserves	1.696.000,--	N
- Per saldo minder onttrokken aan de reserves		
• Begrotingsresultaat	75.000,--	N
- Voordelig exploitatieresultaat		

Reserve

- Verrekeningen met de reserves zijn op de diverse programma's toegelicht. Er vinden in 2020 op het deelprogramma 'besturen en organiseren' geen verrekeningen met de reserves plaats.
- in de nota van aanbidding wordt voorgesteld de positieve begrotingsresultaten te verrekenen met de algemene reserve.

- **Begrotingsresultaat**

De baten en lasten met betrekking tot het begrotingsjaar 2020 zijn als volgt over de (deel)programma's verwerkt:

(Bedragen x € 1.000)	rekening	begroting	begroting 2020		
	2018	2019	lasten	baten	saldo
Lasten en baten programma's					
1 Sociaal sterk					
1a - opgroeien en ontwikkelen	4.652	4.176	4.370	196	4.174
1b - werk	1.977	2.110	3.678	1.784	1.894
1c - zorg	2.327	2.711	2.911	81	2.830
1d - welzijn en sport	1.617	1.710	1.845	75	1.770
2 Wonen, werken en recreëren					
2a - ruimtelijke ontwikkeling	813	1.264	1.447	493	954
2b - economische ontwikkeling	-323	299	644	128	516
2c - fysieke leefomgeving	3.128	3.559	4.150	557	3.593
3 Besturen en organiseren					
3a - netwerken en besturen	1.981	2.010	2.156	86	2.070
3b - dienstverlening	9	177	239	175	64
3c - financiën					0
4 Bedrijfsvoering					
4a - overhead					
	4.219	3.641	4.309	329	3.980
totaal	20.400	21.657	25.749	3.904	21.845
Algemene lasten en baten					
Lasten:					
- Lokale heffingen	490	968	326		326
- Algemene uitkeringen					
- Dividend		1	1		1
- Saldo van de financieringsfunctie					0
- Overige algemene dekkingsmiddelen	298	218	172		172
- Onvoorziene uitgaven		16	16		16
Baten:					
- Lokale heffingen	-5.496	-5.729		6.134	-6.134
- Algemene uitkeringen	-9.780	-13.621		14.592	-14.592
- Algemene uitkeringen - deelfonds	-4.523	-1.130		1.115	-1.115
- Dividend	-279	-273		238	-238
- Saldo van de financieringsfunctie					0
- Overige algemene dekkingsmiddelen	-99	-101		45	-45
Resultaat voor bestemming:	1.011	2.006	26.264	26.028	236
Bestemming resultaat:					
Beoogde onttrekking (bate) en	-3.299	-3.098		421	-421
Toevoegingen (last) reserves	2.513	1.091	109		109
Resultaat na bestemming:	225	-1	26.373	26.449	-76

Besturen en organiseren

- Gemeentelijke organisatie

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Bij bestuurlijke zelfstandigheid hoort een toekomstbestendige gemeentelijke organisatie. En ambities zijn niet te realiseren zonder uitvoeringskracht. Blijvend inzetten op participatie, de transformatie in het sociaal domein, het waar kunnen maken van een "ja, mits" insteek in het ruimtelijk domein, zijn thema's die een permanente doorontwikkeling van de gemeentelijke organisatie vragen. Wij realiseren ons dat ambities en ontwikkelingen ook investeringen in de gemeentelijke organisatie vragen. Daarbij verwachten wij van de organisatie dat zij het werk op een slimme manier, "lean", organiseert en investeert in haar flexibiliteit en lerend vermogen.*

RELEVANTE THEMA'S

1. ORGANISATIEONTWIKKELING EN PERSONEELSBELEID:

Ontwikkelingen:

- **Doorontwikkeling van de organisatie**

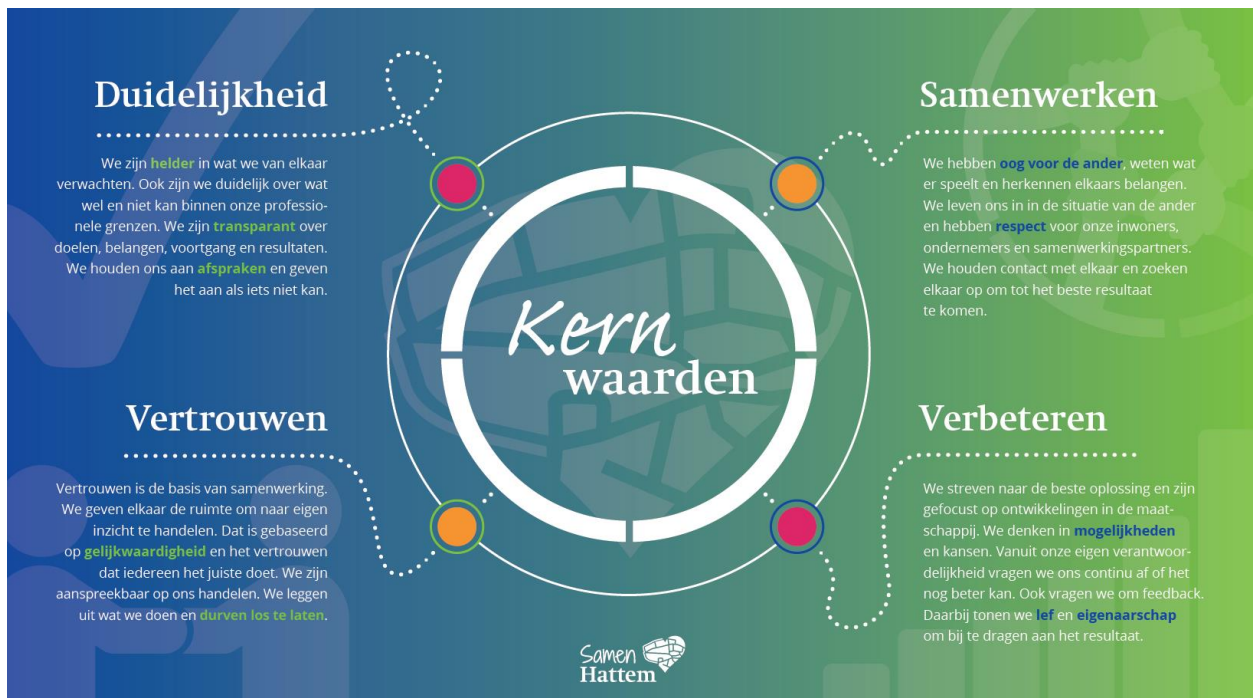
De visie op "Samen Hattem" is leidend voor de doorontwikkeling van de organisatie. In onze programma-aanpak hebben we gekozen voor opgaven (o.a. Omgevingswet, 0-100 en Dienstverlening) en thema's (zoals Mens&Cultuur en I&A) die in hun samenhang bijdragen aan de vernieuwing van onze manier van werken.

In de verschillende programma's en paragrafen van deze begroting wordt verslag gedaan van de voortgang in de aanpak van de opgaven en thema's. Wij verwijzen u daar graag naar.

Ontwikkeling kernwaarden

Om als organisatie verder te ontwikkelen, zijn we scherp op onze toegevoegde waarde. In de loop van 2019 hebben we kernwaarden opgesteld die daaraan richting geven. Medewerkers zijn hierbij dé cruciale factor. Dit houdt in dat de toegevoegde waarde van onze organisatie pas werkelijk wordt 'geconcretiseerd' wanneer medewerkers denken en werken vanuit de (kern)waarde van onze organisatie en dat medewerkers daarbij worden ingezet op hun kracht.

De "praat-plaat" met kernwaarden is hieronder afgebeeld.

De kernwaarden krijgen betekenis door in de opgaven na te denken over *wat* we moeten doen en *hoe* we het kunnen doen. Maar ook in het dagelijks werk zijn we hierover in contact; herkennen van de waarden, hoe geef je er invulling aan en wat is er eventueel bij nodig.

Organisatie inrichting

Opgave- en procesgericht werken, zijn leidende principes bij het vraagstuk over de inrichting van de organisatie. We zijn inmiddels begonnen om procesgericht werken verder uit te werken naar de organisatie van het werk, houding en gedrag van medewerkers en de leiding/sturing op het resultaat dat met het werk bereikt moet worden. Ook hierbij maken we gebruik van de kernwaarden.

De procesinrichting van de organisatie wordt rond de jaarwisseling opgeleverd. Daarna zetten we in op het optimaliseren/verleenen van werkprocessen. We hebben ons daarbij ten doel gesteld een besparing te realiseren. *Deze besparing is vertaald in een jaarlijks % van de loonsom.*

We zijn goed op weg om een integrale kanteling in de organisatie van ons werk én manier van werken vorm te geven. We investeren permanent in het lerend vermogen van de organisatie, zodat ontwikkelingen en veranderingen steeds beter op eigen kracht worden opgepakt en doorgevoerd. En met 'eigen' wordt óók de samenwerking en inbreng van inwoners, bedrijven en samenwerkingspartners bedoeld. De behoefte aan externe expert ondersteuning verschuift wat ons betreft naar de achtergrond. In die context kan het (structurele) ontwikkelbudget voor organisatie ontwikkeling worden afgebouwd. *We hebben ons ten doel gesteld om het budget per 1 januari 2021 volledig af te ramen.*

In de aanloop naar de kanteling krijgen we een scherper beeld hoe de toekomstige organisatie er uit ziet. Er zal een overzicht worden gemaakt van de daarbij behorende kwalitatieve – en kwantitatieve personeelsformatie. Dat overzicht zal ons in staat stellen om (tijdig) maatregelen te nemen om de kloof tussen huidige – en toekomstige personeelsformatie te overbruggen. Het kan noodzakelijk zijn om de potentiële besparing in de organisatie van het werk, aan te wenden of te reserveren om blijvend te investeren in goed personeel. Dat neemt niet weg dat de beoogde besparing 'staat' en is verwerkt in de meerjarenbegroting.

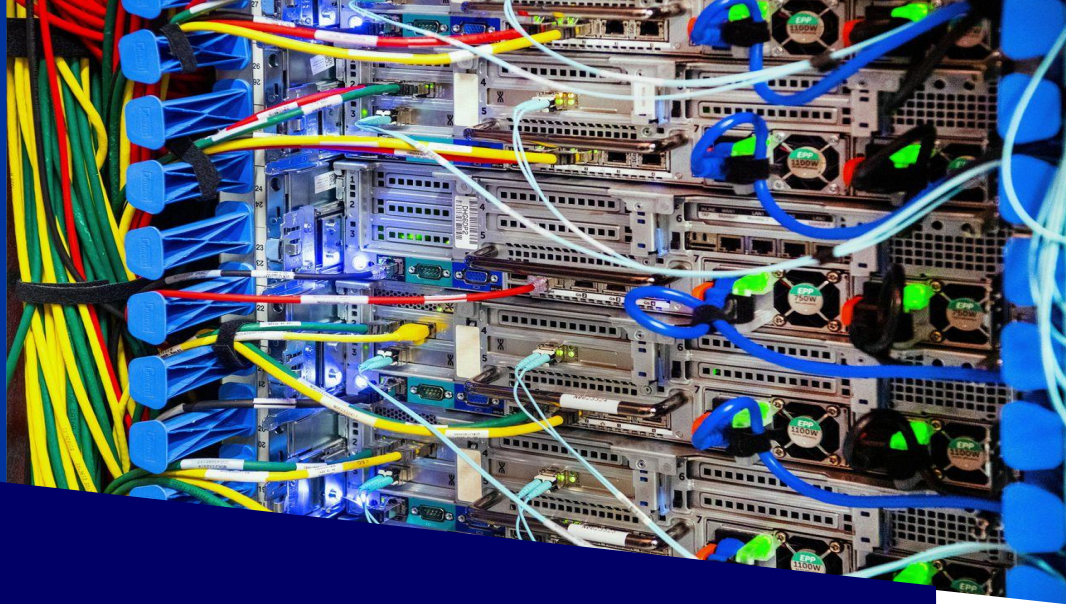
Huisvesting

De herinrichting van werkvertrekken wordt eind 2019 afgerond. We zijn tevreden over het resultaat waarbij o.a. de oude monumentale raadzaal in ere is hersteld en inmiddels op een eigentijdse / multifunctionele manier gebruikt wordt.

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Ingaande 2017 vallen, door de wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de kosten van de gemeentelijke organisatie onder programma 4 – Bedrijfsvoering / Overhead.

4

Bedrijfsvoering

INLEIDING

Met ingang van het begrotingsjaar 2017 is een nieuw programma (4) aan de begroting toegevoegd. Onder de noemer 'Bedrijfsvoering' wordt de ondersteuning van de primaire processen (financieel) in beeld gebracht.

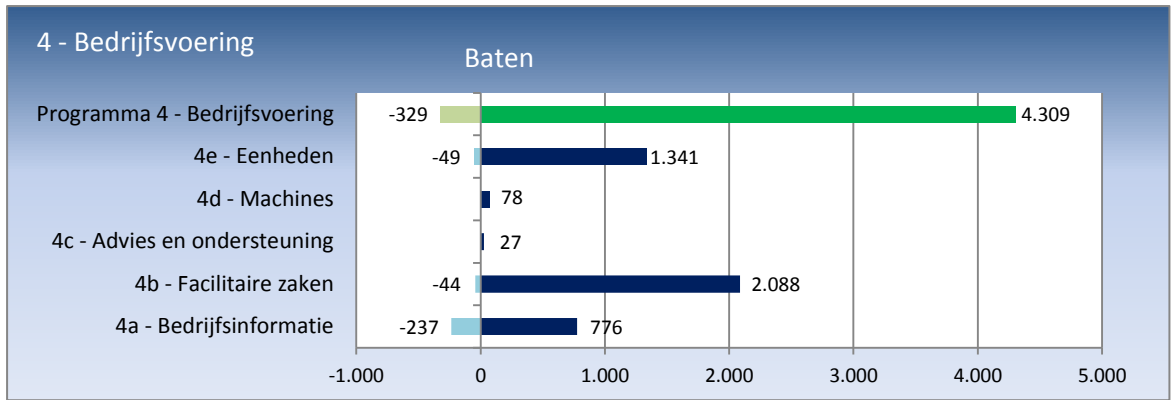
AMBITIE

- We willen als gemeente transparant zijn in ons doen en laten en dus ook in de doelstelling, activiteiten en financiën van de Bedrijfsvoering.

FINANCIEEL

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening 2018	begroting 2019	begroting 2020	meerjarenraming 2021	meerjarenraming 2022	meerjarenraming 2023
Totaal lasten	5.223	4.210	4.309	4.573	4.555	4.503
Totaal baten	-1.004	-569	-329	-141	-140	-139
Resultaat voor bestemming	4.219	3.641	3.980	4.432	4.415	4.364
Onttrekking/storting reserves	-375	-56	-25	-15	-15	-15
Resultaat na bestemming	3.844	3.585	3.955	4.417	4.400	4.349

Bedrijfsvoering

- Bedrijfsvoering en overhead

COALITIEAKKOORD 2018-2022

- *Er is ruimte voor verdere professionalisering en doorontwikkeling van de organisatie*

RELEVANTE THEMA'S

1. Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen:

Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV)

- Ingaande het begrotingsjaar 2017 is het wijzigingsbesluit BBV van toepassing en kennen we onder andere een uniforme indeling in taakvelden, een uniforme basisset van beleidsindicatoren en financiële kengetallen dat de gemeente gebruikt voor de uitvoeringsinformatie. Daarnaast verplicht het BBV dat de aanlevering richting het ministerie van BZK en het CBS ook geschiedt volgens de indeling op basis van taakvelden.

Een goede vergelijkbaarheid van baten en lasten die verbonden zijn aan de verschillende taken van gemeenten is in het belang van de Raad, die dergelijke informatie kan benutten voor sturing op prioriteiten. Daarbij is het van belang dat de informatie van goede kwaliteit is en aansluit op de behoefte van gemeenten. Dit draagt bij aan een grotere transparantie van het proces rond begroting en verantwoording en een grotere betrokkenheid van alle belanghebbenden.

Overeenkomstig de voorschriften geven we inzage in de financiële ontwikkelingen op de diverse taakvelden waarbij we 2019 vergelijken met 2020.

Ten behoeve van de begroting 2020 is door de commissie BBV het afgelopen jaar een nieuwe notitie grondebeleid uitgebracht. In een notitie geeft de commissie BBV aan op welke wijze betreffende onderwerpen in de begroting en de jaarrekening verwerkt en verantwoord kan of moet worden. Kan, omdat de regelgeving meerdere verwerkingsopties toestaat en moet als de regelgeving verplicht tot een bepaalde verwerkingswijze. De BBV-notities bevatten dan ook aanbevelingen en stellige uitspraken voor de juiste toepassing en uitvoering van het BBV.

De nieuwe notitie grondbeleid gaat met name in op gemeentelijke grondexploitaties en faciliterend grondbeleid. Publiek-private samenwerkingsverbanden gelden binnen het BBV als verbonden partijen. Gemeenten geven informatie daarover in de paragraaf verbonden partijen. Dit geldt ook voor samenwerkingsverbanden die op dit terrein actief zijn. De keuze en doelstelling om grondbeleid tot uitvoering te brengen via één of meerdere samenwerkingsverbanden is aan de gemeente en wordt toegelicht in de paragraaf grondbeleid.

De strekking van de notitie wordt betrokken bij het opstellen van de begroting en de jaarstukken.

Overzicht taakvelden

Taakvelden Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)	2019			2020		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Taakvelden						
0.1 Bestuur	1.203	-75	1.128	1.328	-77	1.251
0.10 Mutaties reserves	261	-2.268	-2.007	109	-421	-312
0.11 Saldo van de rekening	0	0	0	75	0	75
0.2 Burgerzaken	331	-126	205	256	-175	82
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	203	-181	22	299	-60	239
0.4 Overhead	3.828	-190	3.638	4.031	-92	3.938
0.5 Treasury	382	-738	-355	279	-505	-226
0.61 OZB woningen	105	-2.199	-2.095	108	-2.290	-2.182
0.62 OZB niet-woningen		-681	-681		-705	-705
0.64 Belastingen overig	753	-626	127	103	-632	-529
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		-14.751	-14.751		-15.707	-15.707
0.8 Overige baten en lasten	177	0	177	131	0	131
0.9 Vennootschapsbelasting (Vpb)			0			0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	776	-9	767	723	-9	714
1.2 Openbare orde en veiligheid	192	-8	183	193	-7	187
2.1 Verkeer en vervoer	1.002	-27	974	1.084	-27	1.057
2.2 Parkeren	53		53	63		63
2.3 Recreatieve havens				17		17
3.1 Economische ontwikkeling	50		50	40		40
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0		0	10		10
3.3. Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	7	-4	3	7	-4	3
3.4 Economische promotie	189	-204	-15	169	-225	-56
4.1 Openbaar basisonderwijs	29		29	29		29
4.2 Onderwijshuisvesting	281		281	263		263
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	753	-212	541	733	-260	473
5.1 Sportbeleid en activering	166		166	166		166
5.2 Sportaccommodaties	857	-16	842	892	-16	877
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	187	-45	142	161	-15	146
5.4 Musea	90	-29	62	87	-29	58
5.5 Cultureel erfgoed	134		134	151	-2	150
5.6 Media	203		203	203		203
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	829	-35	794	790	-21	769
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	676		676	688		688
6.2 Wijkteams	583		583	628		628
6.3 Inkomensregelingen	2.367	-1.707	660	2.349	-1.707	642
6.4 Begeleide participatie	1.094		1.094	941		941
6.5 Arbeidsparticipatie	354		354	331	-28	303
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	346		346	358		358
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	2.082	-55	2.027	2.154	-82	2.073
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	2.068		2.068	2.166		2.166
6.81 Geëscaleerde zorg 18+			0	6		6
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	54		54	54		54
7.1 Volksgezondheid	600		600	610		610

Taakvelden Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)	2019			2020		
7.2 Riolering	893	-1.081	-188	900	-1.206	-306
7.3 Afval	1.086	-1.177	-91	1.122	-1.397	-274
7.4 Milieubeheer	715	-14	700	589	-15	575
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	246	-215	31	241	-208	32
8.1 Ruimtelijke Ordening	270	-40	230	288	-40	248
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	49	-49	0	64	-57	6
8.3 Wonen en bouwen	553	-315	238	454	-430	25
Totaal:	27.077	-27.077	0	26.448	-26.448	0

2. Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen:

BBV - Beleidsindicatoren

- Met de wijziging van het BBV in 2017 is de gemeente met ingang van dat begrotingsjaar ook gehouden de maatschappelijke effecten die met de verschillende programma's worden beoogd of gerealiseerd, toe te lichten aan de hand van beleidsindicatoren. Deze indicatoren dragen bij om de begroting en jaarverslagen beleidsmatiger te maken, zodat de raad op de belangrijke momenten in een beleidscyclus zich een beeld kan vormen over behaalde beleidsresultaten en te behalen beleidsresultaten.

Voor de gemeenten is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten VNG en Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING), met raadpleging van enkele gemeenten, een lijst van indicatoren ontwikkeld en samengesteld. Daarbij is een aantal belangrijke uitgangspunten gehanteerd:

- de indicatoren leveren een bijdrage aan de versterking van het horizontaal toezicht;
- de indicatoren zijn van toepassing op alle gemeenten;
- de indicatoren zijn gebaseerd op landelijke bronnen waardoor er geen extra informatie uitvraag hoeft te worden gedaan en zodat gemeenten automatisch deelnemen;
- er worden bestaande bronnen gebruikt;
- de indicatoren worden regelmatig door de bronnen gepubliceerd;
- voor de indicatoren met betrekking tot het 'sociaal domein' is aangesloten bij de reeds bestaande 'Gemeentelijke monitor sociaal domein'.

Omdat er voor gekozen is om voor de indicatoren aan te sluiten bij reeds bestaande bronnen is de informatie voor de indicatoren voor alle gemeenten beschikbaar en toegankelijk. Via de website 'waarstaatjegemeente.nl' zijn alle gegevens voor het opnemen van de indicatoren eenvoudig en in één keer te downloaden. Via deze website zal ook meer achtergrondinformatie over de gekozen indicatoren worden gegeven en de bronnen.

In 2017 zijn de verplichte beleidsindicatoren voor het eerst opgenomen in de programmabegroting. Hierbij wordt opgemerkt dat niet alle beleidsindicatoren even relevant zijn voor onze gemeente.

De indicatoren zijn, met uitzondering van de indicatoren die betrekking hebben op taakveld 0 - Bestuur en ondersteuning -, afkomstig van externe instanties. Dat is ook de reden dat de periode waarop de indicator betrekking heeft varieert.

Gelet op het voorgaande en het gegeven dat de indicatoren voor het eerst in 2017 in de begroting zijn opgenomen, verbinden wij aan deze beleidsindicatoren op dit moment nog geen harde conclusies. We gaan onderzoeken hoe wij in de toekomst met deze systematiek willen omgaan en hoe we de ontwikkelingen moeten lezen en kunnen gebruiken voor ons beleid.

Overzicht beleidsindicatoren

Taakveld	nr. Indicator	Eenheid	Bron	NL	Hattem					
				1)	2020	2019	2018	2017	2016	
0. Bestuur en ondersteuning	1	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens		7,3	7,6	7,0	6,8	
	2	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens		7,4	8,2	7,2	7,4	
	3	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen gegevens		739,40	736,5	678,2	703,8	
	4	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen gegevens		13,4	9	3,8	4,6	
	5	Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens		13,8	14,2	15,8	16,8	
1. Veiligheid	6	Verwijzingen Halt	per 10.000 inw. 12-17 jr	Bureau Halt	119			50	180	266,1
	7	Harde kern jongeren	Vervallen							
	8	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	2,2			0,4	0,4	0,4
	9	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	4,8			1,6	2,5	1,7
	10	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	2,5			0,8	0,8	2,5
	11	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	5,4			2,5	2,9	4,6
2. Verkeer en vervoer	12	Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	Vervallen							

Taakveld	nr. Indicator	Eenheid	Bron	NL	Hattem					
				1)	2020	2019	2018	2017	2016	
	13	Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	Vervallen							
3. Economie	14	Funciemenging	%	LISA	52,8			42,5	44,1	43,5
	15		Vervallen							
	16	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	LISA	149,9			135,4	133,3	128,9
4. Onderwijs	17	Absoluut verzuim	per 1.000 inwoners	Ingrado	1,91			3,24	3,49	3,97
	18	Relatief verzuim	per 1.000 inwoners	Ingrado	23,28			18,03	16,9	18,35
	19	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	Ingrado	1,9			1,7	1,3	1,1
5. Sport, cultuur en recreatie	20	Niet-sporters	%	Gezondheidsenquête (CBS/RIVM)	48,7					50,1
6. Sociaal domein	21	Banen	per 1.000 inw 15-64jr	LISA	774			535	571,8	551,7
	22	Jongeren met delict voor rechter	%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	1,45					0,95 (2015)
	23	Kinderen in uitkeringsgezin	%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	6,58					3,08 (2015)
	24	Netto arbeidsparticipatie	%	CBS - Arbeidsdeelname	67,8			68,8	70	68,1
	25		Vervallen							
	26	Werkloze jongeren	%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	1,52					0,44 (2015)

Taakveld	nr. Indicator	Eenheid	Bron	NL	Hattem					
				1)	2020	2019	2018	2017	2016	
	27	Bijstandsuitkeringen	per 1.000 inw 18jr eo	CBS - Participatie Wet	39,0			15,8	20,2	18,4
	28	Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-65jr	CBS - Participatie Wet	30,5			47,9	26,1	33,3
	29	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	10,4			9,4	9,7	10,3
	30	Jongeren met jeugdbescherming	%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	1,1			0,9	0,9	0,4
	31	Jongeren met jeugdreclassering	%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	0,3			n.b.	n.b.	n.b.
	32	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 10.000 inw	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	60			45	21	17
7. Volksgezondheid en Milieu	33	Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	174				53	62
	34	Hernieuwbare elektriciteit	%	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	16,9				2,6	4,3
8. Vhrosv	35	WOZ-waarde woningen	duizend euro (per 1 januari)	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	230			262	253	244
	36	Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	ABF - Systeem Woningvoorraad	7,2					12,6
	37	Demografische druk	%	CBS - Bevolkings-statistiek	69,8		86,4	86,6	84,8	83,9
	38	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	COELO, Groningen	669		726	728	733	687

Taakveld	nr. Indicator	Eenheid	Bron	NL	Hattem					
				1)	2020	2019	2018	2017	2016	
	39	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	COELO, Groningen	739		751	742	814	768

Voetnoot 1)

In de kolom 'NL' staat de voor Nederland als totaal relevante waarde. Van het laatst bekende jaar.

3. Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen:

BBV - Overhead

- Naast de indeling in taakvelden vragen de voorschriften ook inzicht in de gemeentelijke overhead en (rente)kosten. In het programma 'Bedrijfsvoering' is een overzicht opgenomen van de kosten van de overhead.

In de overige programma's zijn de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het uitgangspunt hierbij is dat direct toe te rekenen kosten onderdeel uitmaken van de directe producten en derhalve niet onder de overhead vallen. De kosten die verband houden met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces (eenheids-managers) en de kosten van communicatie, klachtenafhandeling en de receptie worden wel onder de overhead gerekend.

Overhead is toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en andere projecten. In de paragraaf lokale heffingen is een passage over de kostendekkendheid van de lokale heffingen opgenomen. Voor het berekenen van de kostendeckende tarieven wordt rekening gehouden met de feitelijke rente en overhead.

Voor de tarieven van de afvalstoffen- en rioolheffing wordt daarnaast rekening gehouden met de BTW.

De personeelskosten die betrekking hebben op het primaire proces zijn aan de hand van een individuele urenplanning tegen een eenheidsuurtarief rechtstreeks toegerekend aan de beleidsvelden. Voor de eenheden zijn hiervoor de volgende uurtarieven berekend:

Eenheid	2019	2020
Ontwikkeling & Advies	€ 53,40	€ 56,30
Publiek & Service	€ 44,28	€ 46,87
Realisatie & Beheer Binnen	€ 48,13	€ 48,77
Realisatie & Beheer Buiten	€ 32,96	€ 34,03
Ingeleend personeel	€ 65,00	€ 65,00

Voor de overhead is extra comptabel een tweetal uurtarieven berekend; één voor de binnen- en één voor de buitendienst. De tarieven zijn opgebouwd uit een vijftal bedrijfsvoerings-onderdelen.

Te weten:

Bedrijfsvoeringsonderdelen
Personeel
Bedrijfsinformatie
Facilitaire zaken
Advies en ondersteuning
Machines

Het saldo van de totale lasten en baten is naar rato afgezet tegen het totaal aantal productieve uren van de binnen- en buitendienstmedewerkers. Voor de overhead zijn de volgende uurtarieven berekend:

Organisatieonderdeel	2019	2020
Binnendienst	€ 40,63	€ 46,10
Buitendienst	€ 20,75	€ 30,71

WAT GAAT HET KOSTEN ?

Financieel

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	rekening	begroting	begroting	meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	5.223	4.210	4.309	4.573	4.555	4.503
Totaal baten	-1.004	-569	-329	-141	-140	-139
Resultaat voor bestemming	4.219	3.641	3.980	4.432	4.415	4.364
Onttrekking/storting reserves	-375	-56	-25	-15	-15	-15
Resultaat na bestemming	3.844	3.585	3.955	4.417	4.400	4.349

ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2019 op het deelprogramma 'overhead' een nadelig saldo van € 339.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse				
Begroting	(x € 1.000,--)	2019	2020	verschil
- Kapitaallasten		2	42	40
- Bedrijfsinformatie		522	497	-25
- Facilitaire zaken		1.921	2.044	123
- Advies en ondersteuning		27	27	0
- Machines		76	78	2
- Personeel		1.093	1.292	199
Bedrijfsvoering / overhead		3.641	3.980	339

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Kapitaallasten 40.000,-- N
 - Lagere rentebaten door onder andere het omzetten van de lening aan Stichting Beheer MFC
- Bedrijfsinformatie 25.000,-- V
 - Gemeenschappelijke regeling streekarchief (N)
 - Strategische personeelsplanning (SPP) (V)
 - Bedrijfsgezondheidszorg (V)
- Facilitaire zaken 123.000,-- N
 - Verhuur ruimten stadhuis (ICT) (N)
 - Vervanging materieel buitendienst (N)
 - Bijdragen informatiserings- en automatiseringskosten (N)
- Personeel en inhuur 199.000,-- N
 - Cao gemeentepersoneel (N)
 - Doorbelaste overhead naar projecten, investeringen en grondexploitatie (V)

Reserve

- Met de algemene reserve is de aanschaf van een aantal niet te activeren kleine gereedschappen verrekend.
- De reserve is daarnaast aangewend voor dekking van frictiekosten oud personeel.
- De bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' wordt gebruikt voor de kapitaallasten van de investering 'nieuwbouw werkplaats'.

Paragrafen

INLEIDING

De begroting bevat zeven voorgeschreven paragrafen. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting gezien vanuit een bepaald perspectief. Het gaat met name om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten. Deze kunnen grote financiële gevolgen hebben. Mogelijk is hun politieke betekenis groot, of zijn ze van belang voor het realiseren van de programma's. De paragrafen geven de raad de mogelijkheid om de kader stellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Met andere woorden: de raad geeft zo bewust de kaders aan waarbinnen het college de beleidsuitvoering vervult zonder dat de raad die uitvoering op detail hoeft te volgen.

Met ingang van het begrotingsjaar 2015 is een nieuwe paragraaf toegevoegd; 'Decentralisaties'. In deze paragraaf zijn de drie integratie-uitkeringen 'sociaal domein' voor de taakvelden WMO, Jeugdhulp en Participatiewet opgenomen.

Elke paragraaf gaat in op de hoofdlijnen van het desbetreffende aspect. Zoals voorgeschreven in de nieuwe regels van het Besluit Begroting en Verantwoording zijn er zeven paragrafen waarbij per paragraaf het artikel uit het BBV is aangegeven:

- A. Lokale heffingen (artikel 10)
- B. Weerstandsvermogen, inclusief risicoparagraaf (artikel 11)
- C. Onderhoud kapitaalgoederen (artikel 12)
- D. Financiering (artikel 13)
- E. Bedrijfsvoering (artikel 14)
- F. Verbonden partijen (artikel 15)
- G. Grondbeleid (artikel 16)
- H. Decentralisaties

Lokale heffingen

INLEIDING

In deze paragraaf wordt u geïnformeerd over het beleid ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding, de geraamde inkomsten en hoe deze ramingen tot stand zijn gekomen, de lokale lastendruk, de tariefstructuur en het doel van de verschillende gemeentelijke heffingen.

In de gemeente Hattem worden in 2020 de volgende heffingen opgelegd:

- a. de onroerendezaakbelastingen;
- b. de afvalstoffenheffing;
- c. de rioolheffing;
- d. de precariobelasting;
- e. de reclamebelasting;
- f. de forensenbelasting;
- g. de toeristenbelasting;
- h. de begraafrechten;
- i. de leges, waaronder de WABO-leges.

Deze lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente en zijn daarom een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid.

De inkomsten uit de onroerendezaakbelastingen, toeristenbelasting, forensenbelasting en precariobelasting gebruiken we als algemeen dekkingsmiddel. Dat wil zeggen dat de opbrengst vrij aanwendbaar is ter dekking van de algemene gemeentelijke kosten en aanvullend is op de uitkering uit het gemeentefonds. De inkomsten van de reclamebelasting betalen we, na aftrek van de gemeentelijke kosten, door aan het Ondernemersfonds.

De afvalstoffenheffing, rioolheffing, begraafrechten en leges wordt geheven ter gehele of gedeeltelijke compensatie van de kosten die de gemeente maakt bij de realisering en het onderhoud van die voorzieningen of de verleende diensten.

Op grond van de Gemeentewet beschikt de gemeente Hattem over verordeningen inzake de boven genoemde heffingen. Hierin zijn de grondslagen opgenomen voor de berekening van prijzen en tarieven voor rechten.

TARIEVENBELEID

Het beleid inzake de lokale lasten is opgenomen in:

- de diverse belastingverordeningen;
- het kwijtscheldingsbeleid gebaseerd op de Invorderingswet 1990;
- de nota lokale heffingen 2004;
- de kadernota 2020.

Uitgangspunt is kostendekkende tarieven.

- **Wet WOZ/Onroerende zaakbelastingen**

Feiten:

Vanaf 2006 is het wettelijk verplicht dat jaarlijks alle onroerende zaken worden gewaardeerd. Conform de Wet WOZ vindt op dit moment een hertaxatie plaats van alle onroerende zaken per prijspeildatum van 1 januari 2019. De vastgestelde waarden gelden voor belastingjaar 2020. In januari 2020 ontvangen de belanghebbenden de gecombineerde aanslag gemeentelijke heffingen met daarop de vastgestelde WOZ-waarde. De WOZ-beschikkingregel staat op dit aanslagbiljet vermeld.

Ontwikkeling:

Voor de begroting 2020 zijn de begrote baten 2019 het uitgangspunt van de OZB-opbrengst. Deze OZB-opbrengst is geïndexeerd met 1,5% en verhoogd met 2% om een structureel en reëel sluitende begroting te verkrijgen. Het besluit bij de begroting 2019 om de OZB in het jaar 2020 met 5% extra te verhogen bovenop de inflatiecorrectie van 1,5%, wordt gedeeltelijk teruggedraaid.

- **Afvalstoffenheffing**

Feiten

In de Nota Omgekeerd Inzamelen is bepaald dat Hattem gefaseerd over gaat op een nieuw inzamelsysteem. De afgelopen jaren is deze overgang voorbereid en in de loop van 2016 geëffectueerd. Het basistarief (vastrecht) wordt in 2020 verhoogd met € 35,= per aansluiting.

- **Reclamebelasting**

Feiten:

In het kader van KRACHT is besloten met ingang van 2014 een reclamebelasting voor het centrumgebied van Hattem in te voeren. Tevens is ingestemd met het instellen van een ondernemingsfonds op basis van het ondertekende convenant tussen de gemeente Hattem en het beoogde ondernemingsfonds.

Ontwikkeling:

In het najaar van 2019 wordt met het Ondernemersfonds gesproken over de herziening van het huidige convenant. De belangrijkste wijziging is dat voor de komende 5 jaar wordt uitgegaan van een vast percentage van de WOZ-waarde. Mogelijke uitkomsten met financiële consequenties zijn niet verwerkt in de primaire begroting. De uitgaven en inkomsten van de reclamebelasting lopen voor de gemeente budgettair neutraal.

- **Toeristenbelasting**

Ontwikkeling:

Als zoekrichting wordt voorgesteld de toeristenbelasting te verhogen van € 1,32 naar € 1,50 per persoon per overnachting. Dit is inclusief de indexatie van 1,5%.

- **Rioolheffing**

Feiten:

Overeenkomstig het door de raad in 2014 vastgestelde Afvalwaterketenplan H2OW, wordt vanaf 1 januari 2015 de rioolheffing voor de komende 15 jaar structureel met 2% verhoogd. Op deze wijze wordt het zogenaamde rioolfonds optimaal benut. Verder is uitgegaan van het jaarlijkse inflatiepercentage (1,5% voor 2020).

- **Precariobelasting**

Feiten:

Bij de berekening van de opbrengsten voor de kabels en leidingen is geen jaarlijks inflatiepercentage toegepast (zie onderstaande ontwikkeling). Voor de opbrengsten van de terrassen en standplaatsen is uitgegaan van een jaarlijkse inflatie van 1,5%.

Ontwikkeling:

De precariobelasting op kabels, buizen en leidingen is per 1 juli 2017 bij wet afgeschaft en voor de gemeente Hattem geldt een overgangstermijn om te mogen blijven heffen tot 1 januari 2022. De afbouw van deze precariobelasting is daarmee gesteld op vijf jaar. Bij deze afschaffing wordt er tevens vanuit gegaan dat de tarieven met ingang van 1 januari 2017 niet verder mogen oplopen. Het gehanteerde tarief van 1 januari 2016 geldt dan ook tot 1 januari 2022. Een indexering van het tarief is derhalve niet toepasbaar.

- **Leges**

Ontwikkeling:

Vanaf 2019 gaan de inkomsten van de secretarieleges burgerzaken fors omlaag vanwege de verruiming van de geldigheid van reisdocumenten voor volwassenen naar 10 jaar. Pas in 2024 kunnen hogere inkomsten worden verwacht. Er zijn rekenmodellen waarbij landelijk wordt verwacht dat het aantal aanvragen voor paspoorten de komende vijf jaar met 75% zal afnemen en het aantal ID-kaarten met 68%. In de eerste negen maanden van 2019 zien wij een dergelijke daling ten opzichte van 2018 in Hattem niet. Voor de begroting 2020 zijn de verwachte legesbaten 2019 het uitgangspunt.

- **Begraafrechten**

Feiten:

In het kader van KRACHT heeft de raad besloten om de begraafplaats vanaf 1-1-2014 kostendekkend te maken. De begraafrechten zijn toen structureel verhoogd met 34,6%. In deze stijging is rekening gehouden met het inflatiepercentage. Mede naar aanleiding van de herinrichting van de begraafplaats is een onderzoek gestart naar de kostendekkendheid. Op basis van besluitvorming door de raad is uitgegaan van een kostendekkendheid van circa 60% in 2020. De voor 2020 vast te stellen tarieven zijn inclusief het inflatiepercentage van 1,5%.

- **Overige belastingen/rechten**

Ontwikkeling:

Voor de overige belastingsoorten zijn geen nieuwe ontwikkelingen te vermelden. De belastingaanslagen van deze belastingsoorten worden in 2020 opgelegd zodra de belastingplicht ontstaat.

OVERZICHT BEGROTE INKOMSTEN

Op basis van de begroting 2020 dienen de volgende opbrengsten te worden gegenereerd:

Belastingsoort	Opbrengst heffingen in €
de onroerende zaakbelastingen:	
• OZB woningen - eigenaren	2.290.000
• OZB woningen - gebruikers	435.000
• OZB niet woningen - gebruikers	269.500
Forensenbelasting	3.500
Precariobelasting	546.500
Toeristenbelasting	221.500
Reclamebelasting	75.000

Voor onderstaande belastingsoorten is, conform het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV), de kostendekkendheid in beeld gebracht.

Tabel kostendekkendheid:

Belastingsoort	kosten taakveld	inkomsten taakveld	inkomsten belastingen	Toe te rekenen kosten	Overhead	BTW	Totale kosten	Totale baten	Dekkingspercentage
afvalstoffenheffing	1.123.316	175.649	1.218.799	0	53.955	214.117	1.391.387	1.394.447	100,22%
rioolheffing	907.703	2.500	1.062.900	5.790	177.887	114.982	1.206.362	1.065.400	88,32%
begraafrechten	194.269	0	178.072	0	102.247	0	296.516	178.072	60,05%
leges:									
• Titel 1	189.684	0	178.925	0	118.849	1.922	310.455	178.925	57,63%
• Titel 2	201.474	0	471.488	0	143.479	10.645	355.598	471.488	132,59%
• Titel 3	4.372	0	869	0	3.610	98	8.080	869	10,75%

Bouwleges in titel 2

De kostendekkendheid in titel 2 is ruim 132% en komt daardoor uit boven de norm van maximaal 100%.

Dit komt doordat bij de bouwleges rekening is gehouden met de geplande ontwikkelingen ten aanzien van het Consmema-terrein, het Veen en op H2O-bedrijventerrein. Deze ontwikkelingen genereren bouwleges van een dermate omvang dat hierdoor een hogere dekkingsgraad dan 100% wordt bereikt.

Afvalstoffenheffing: Door de tariefsverhoging van het vastrecht (€ 35,-) wordt het dekkingspercentage van 100% bereikt.

Rioolheffing: door een onttrekking uit de voorziening van € 140.962,- wordt het verschil tussen baten en lasten gedekt. Door deze onttrekking wordt het dekkingspercentage 100%.

De overhead is berekend overeenkomstig de voorschriften van het BBV.

Bij de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing is het bedrag dat zal worden kwijtgescholden aan belastingplichtigen, conform het BBV, niet meer in mindering gebracht op de opbrengst, maar wordt apart verantwoord.

KWIJTSCHELDING

Het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid is van toepassing op de onroerende zaakbelasting zakelijk recht, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Bij de afrekening diftar is een maximaal aantal ledigingen voor kwijtschelding mogelijk. Bij de vaststelling van de belastingverordeningen voor belastingjaar 2012 is besloten om voor dit maximum aansluiting te zoeken bij het gemiddeld aantal ledigingen genoemd in de afvalmonitor. Voor 2020 is het maximum aantal ledigingen voor het ondergrondse systeem 20 aanbiedingen. De uitvoering van de kwijtschelding, die betrekking heeft op een doelgroep bestaande uit globaal 150 personen/gezinnen, is gebonden aan de wetgeving van het rijk. Daartoe worden 2 maal per jaar normbedragen van het rijk ontvangen. Deze worden gebruikt bij de beoordeling van de kwijtscheldingsverzoeken.

Met ingang van het jaar 2013 worden de aanvragen automatisch getoetst door het inlichtingenbureau. Het percentage van toetsing lag in 2019 op 60%. Hierop vindt een controle plaats door de gemeente. De resterende aanvragen worden op basis van het aanvraagformulier kwijtschelding berekend.

INVORDERING

Feiten:

- Het gemeentelijke invorderingsbeleid volgt nauwkeurig en actueel de wetgeving. De basis voor bevoegdheden en de rechten en plichten m.b.t. invorderen van gemeentelijke heffingen ligt besloten in

diverse wetten met name in de Gemeentewet, de Algemene Wet Rijksbelastingen (AWR) en de Invorderingswet.

Om meer duidelijkheid zowel intern als extern te hebben over het beleid en de uitvoering, is inmiddels besloten de landelijke Leidraad Invordering Gemeentelijke Belastingen van toepassing te verklaren.

- Voor de aanslagen 2020 zal het invorderingstraject binnen het betreffende belastingjaar worden opgestart.

Maandelijks zal een incassobestand worden verwerkt voor de automatische incassanten. Daarnaast worden de ontvangsten dagelijks verwerkt. Tevens worden er maandelijks invorderingsmaatregelen (herinnering, aanmaning, dwangbevel, beslagopdrachten) getroffen bij die belastingplichtigen die niet tijdig aan hun betalingsverplichting voldoen.

Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

INLEIDING

Het weerstandsvermogen is het vermogen om (onverwachte) financiële tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat de continuïteit of de dienstverlening van de organisatie direct in gevaar komt of financiële noodmaatregelen nodig zijn.

De omvang van het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald door de omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit is het geheel aan vrij aanwendbare financiële middelen om mogelijke risico's met financiële gevolgen op te kunnen vangen.

In artikel 11 van de BBV zijn de minimaal aan deze paragraaf te stellen eisen opgenomen.

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit vier onderdelen:

- a. de reserves;
- b. de voorzieningen;
- c. de ruimte op de begroting/rekening;
- d. de onbenutte belastingcapaciteit.

ONTWIKKELINGEN

Bepaling weerstandscapaciteit

Zoals hier boven is verwoord, bestaat de weerstandscapaciteit uit vier onderdelen.

Bij het analyseren van de reserves en voorzieningen is uitgegaan van de berekende geraamde stand per 1 januari 2020.

a. Reserves.

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit zijn die reserves meegenomen die vrij aanwendbaar zijn.

De hieronder opgenomen Reserves en voorzieningen zijn gebaseerd op de Nota Reserves en voorzieningen 2017.

1. Algemene reserve vaste buffer.

De Algemene reserve vaste buffer is de basis voor het beschikbaar weerstandsvermogen. De bodem en het plafond zijn bepaald op € 4.500.000. De verwachte stand per 1 januari 2020 bedraagt daarom € 4.500.000.

2. Algemene reserve.

Voor deze reserve is geen plafond bepaald. De verwachte stand per 1 januari 2020 bedraagt afgerond € 1.321.000.

3. Reserve grondexploitatie

De reserve grondexploitatie laat het weerstandsvermogen zien van de grondexploitatie en dient als buffer voor het opvangen van risico's en nadelige saldi van de complexen.

De verwachte stand per 1 januari 2020 bedraagt afgerond € 304.000.

4. Stille reserves

De gemeente kent eigendommen die niet voor de openbare dienst zijn bestemd en waarvan de waarde niet in de financiële administratie is opgenomen. Die eigendommen kunnen worden gezien als stille reserves. Het betreffen diverse percelen los land vrij verkoopbaar, diverse percelen verpachte gronden, volkstuintencomplexen en groenstroken. De geschatte waarde bedraagt per 31 december 2018 ongeveer € 1.435.000.

b. Voorzieningen.

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit komen alleen die voorzieningen in aanmerking die vrij aanwendbaar zijn. Er zijn geen voorzieningen die in aanmerking komen voor opnemings in de beschikbare weerstandscapaciteit.

c. Ruimte op de begroting/rekening.

Op het moment van het opstellen van deze begroting is het verwachte resultaat 2019 afgerond € 225.000 nadelig. Dit verwachte resultaat is verrekend met de Algemene reserve per 1 januari 2020.

Het geprognosticeerde begrotingsresultaat 2020 bedraagt € 75.000 positief.

d. Onbenutte belastingcapaciteit.

Onder de onbenutte belastingcapaciteit wordt de ruimte verstaan om de belastingen en retributies te verhogen, of om andere belastingen in te voeren.

1. OZB

Voor de berekening van de weerstandscapaciteit wordt uitgegaan van het tarief van de artikel 12-norm. Dat is het tarief dat jaarlijks door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt bekendgemaakt. Dit tarief geldt als toelatingseis om voor een uitkering volgens artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet in aanmerking te komen.

In de Meicirculaire 2019 van het Gemeentefonds is het tarief gesteld op 0,1853% (in 2018 was dit 0,1905%). Op het moment van schrijven zijn de WOZ-waarden van woningen ongeveer € 1.433.000.000 en voor niet-woningen ongeveer € 136.000.000. De verwachte stijging van de woningen is 6% en van niet-woningen 0%. Daarmee komt de verwachte waarde van woningen per 1 januari 2019 uit op ongeveer € 1.519.000.000 en van niet-woningen op ongeveer € 136.000.000. Op basis van het percentage voor toelating tot artikel 12 van 0,1853% kan hieruit een opbrengst worden verkregen van (de OZB waarden van de niet-woonruimten mag tweemaal worden meegenomen, éénmaal het deel gebruikers en éénmaal het deel eigenaren):

- 0,1853% x € 1.791.000.000	3.319.000
- geraamde opbrengst OZB begroting 2020	2.995.000
- berekende onbenutte belastingcapaciteit	<u>324.000</u>

De onbenutte belastingcapaciteit is niet exact aan te geven. Het staat de gemeenten vrij om tarieven te hanteren boven het normtarief voor toelating tot artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet.

2. Rioolrecht en Afvalstoffenheffing.

De kosten van de reiniging en riolering worden voor 100% doorberekend aan de inwoners.

e. Recapitulatie.

De volgende weerstandscapaciteit is aanwezig:

Exploitatie:

- Begrotingsresultaat	75.000
- Onbenutte belastingcapaciteit OZB	324.000
- Onvoorzien (12.000 inwoners à € 1,35)	16.000
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie	<u>415.000</u>

Vermogen:

- Algemene reserve vaste buffer	4.500.000
- Algemene reserve	1.321.000
- Reserve grondexploitatie	304.000
- Stille reserves	1.435.000
Totaal weerstandscapaciteit vermogen (incidenteel)	<u>7.560.000</u>

De incidentele weerstandscapaciteit voor de bouwgrondexploitatie is gelijk aan de reserve grondexploitatie van € 304.000. De overige incidentele weerstandscapaciteit in het vermogen bedraagt daarmee € 7.256.000.

Bij de berekening van de incidentele weerstandscapaciteit zijn de overige niet bekleemde bestemmingsreserves voor een verwacht totaalbedrag van € 1.745.000, per 1 januari 2020, buiten beschouwing gelaten. De raad kan indien noodzakelijk over deze reserves beschikken en de bestemming wijzigen.

Risico's

De risico's worden ingedeeld in de categorieën Algemeen, Concreet en Specifiek.

Voor algemene risico's worden in de regel geen reserves aangehouden en ook geen weerstandsvermogen opgebouwd. Voor concrete risico's zijn in principe bestemmingsreserves of voorzieningen gevormd.

a. Algemene risico's.

Het is wenselijk om voor de algemene risico's een deel van het weerstandsvermogen te reserveren. Uitgegaan kan worden van 5% van de omzet. Dit percentage is ten opzichte van 2019 gelijk gehouden.

Dit betekent dat een bedrag van afgerond € 1.302.000 (5% van € 26,030 miljoen) aangehouden kan worden als mogelijk risico. Een voorbeeld van een risico dat onder de algemene risico's valt is de mogelijke vertraging van bouwprojecten in Hattem als gevolg van de uitspraak van de Hoge Raad over de Programma Aanpak Stikstof (PAS). Als gevolg van de vertraging kan de gemeente (leges)inkomsten mislopen, waarvoor wel rekening is gehouden in de begroting.

b. Concrete risico's.

Bij concrete risico's is de omvang van de te verwachten verplichtingen redelijkerwijs in te schatten. Voor deze risico's zijn bestemmingsreserves en voorzieningen ingesteld.

c. Specifieke risico's.

De volgende specifieke risico's zijn zoveel mogelijk gekwantificeerd en kunnen zowel op korte als lange termijn voordoen:

Exploitatie

<i>Waarborg/achtervangpositie garantiegeldleningen met een publiek belang € 35 miljoen</i> De gemeente staat garant voor door derden verstrekte leningen aan derden. In het verleden is voor een totaalbedrag van € 214 miljoen aan dergelijke leningen verstrekt. De boekwaarde per 31 december 2018 van deze leningen bedroeg ongeveer € 86 miljoen. Daarvan staat de gemeente voor ongeveer € 40 miljoen garant. Deze garanties betreffen hoofdzakelijk aan woningbouwverenigingen (€ 26 miljoen). Een garantie van € 13 miljoen heeft betrekking op de geldleningen van de Ontwikkelingsmaatschappij Hattemberbroek en wordt hieronder met een percentage van 10% apart als risico meegenomen. Van de resterende circa € 27 miljoen aan gegarandeerde leningen kan 3% als risico worden opgenomen.	816.000
<i>Leningen aan sportverenigingen</i> 12 februari hebben wij u geïnformeerd over ons voorgenomen beleid over het verstrekken van leningen aan sportverenigingen. Ultimo 2018 staat voor € 689.765 aan leningen uit bij sportverenigingen in Hattem. De kans dat deze leningen niet worden terugbetaald achten wij zeer klein (10%). De Stichting Waarborgfonds Sport staat voor maximaal 50% garant	34.000

<p>op deze leningen voor een deel van de lening periode. Het maximaal financieel gevolg plaatsen wij daarmee op 5% van de totaal uitstaande middelen.</p>	
<p><i>Zwembad</i> De afgelopen jaren liep een juridische procedure tegen de aannemer van de bouw van het zwembad met betrekking tot ingediende facturen. In 2015 deed de raad van arbitrage uitspraak waarbij de gemeente Hattem de rentelasten aan de aannemer vergoed (voltooid) en de aannemer zou overgaan tot herstel van het tegelwerk. Er is op het moment van schrijven nog niet besloten over een vaststellingsovereenkomst tussen de gemeente en de aannemer. De geschetste ontwikkeling en het voornemen brengen ons ertoe om het risicobedrag te handhaven op € 250.000.</p>	250.000
<p><i>Risico's van de decentralisaties van het rijk naar gemeenten.</i> De rijksbijdragen zijn ongewis. Met de Meicirculaire 2019 hebben gemeenten incidenteel voor 2020 en 2021 extra middelen voor de Jeugdhulp ontvangen. In de begroting 2020 hebben wij, op advies van de Minister, voor de jaren 2021 en 2022 deze lijn doorgetrokken door voor beide jaren € 190.000 op te nemen. Het risico is aanwezig dat een volgend kabinet deze extra middelen niet zal geven aan gemeenten. De kans daarvan schatten wij voorzichtigheidshalve op 50%. Daarmee komt het maximaal financieel effect op $2 \times € 190.000 = € 380.000$ en 50% kans daarop $\rightarrow € 190.000$.</p> <p>De risico's rondom Participatie, AWBZ en Jeugdhulp zijn moeilijk in te schatten. Zie verder de paragraaf decentralisaties.</p>	190.000
<p><i>Bedrijvenpark Hattemerbroek</i> <u>Omschrijving</u> De gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek hebben een samenwerkingsovereenkomst voor het realiseren en exploiteren van een bedrijvenpark. Het bedrijvenpark richt zich vooral op het aantrekken van bedrijven in de logistieke sector. Om dat te realiseren is het bedrijvenpark aangewezen als 'bovenregionaal' bedrijventerrein. De (nieuwe) bestemmingsplannen voor beide plandelen (Oldebroek en Hattem) en voor een nieuw open afrittenstelsel als aansluiting van het bedrijvenpark op de A28 zijn in september 2018 vastgesteld.</p> <p><u>Grondexploitatie</u> Jaarlijks wordt de grondexploitatieberekening geactualiseerd. De drie gemeenten hebben voor het negatieve saldo van de grondexploitatieberekening een verliesvoorziening. Via deze voorziening staat elk van de drie gemeenten garant voor een derde deel van het negatieve saldo. De uitkomst (contante waarde) van de in maart 2019 vastgestelde berekening is € 160.000 negatief. Dat is een verbetering ten opzichte van de berekening van maart 2018 met € 843.000. De voorziening is daarom verlaagd van € 335.000 naar € 53.500 per gemeente.</p> <p><u>Garantstellingen</u> De gemeenten staan garant voor de leningen die door financiers aan het Bedrijvenpark H2O zijn verstrekt. De totale garantstelling is € 39 miljoen. Elk van de drie gemeenten staan garant voor een derde deel van dat bedrag. Wij hebben het risico van de garantstelling bepaald op 10% van het bedrag waarvoor we garant staan.</p> <p><u>Wijze van berekening en risicobedrag</u> Door elk van de drie gemeenten is voor een bedrag van € 13 miljoen aan garantstelling ten opzichte van financiers verleend. Het risicobedrag is 10% van deze € 13 miljoen, zijnde: € 1.300.000.</p>	1.300.000

<p><i>Bouwgrondexploitatie Assenrade</i></p> <p>Met de exploitatie van grond zijn risico's gemoeid. Te denken valt hierbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de mate en de snelheid waarin uitgeefbare kavels kunnen worden verkocht. Dit is sterk afhankelijk van externe factoren (rentestand, economische ontwikkelingen, woning-contingenten) en heeft grote invloed op het eindresultaat van de exploitaties. • risico op bodemverontreiniging. • kostenstijgingen etc. • Omdat wij in de laatste fase van deze bouwgrondexploitatie zijn, achten wij de risico's nihil op basis van de nog te verwachten inkomsten en uitgaven uiteengezet in de Grex 2019. 	<p>-/-</p>
<p><i>'t Veen</i></p> <p>Investeringsen gedaan tot en met 2018 zijn opgenomen als kosten te verhalen via anterieure overeenkomsten. Deze kosten dienen volgende de Commissie BBV binnen vijf jaar verhaald te worden. De gemaakte kosten tellen in het eerste jaar mee voor 20% in het risico/financieel gevolg. Na twee jaar betreft dit 40% t/m het vijfde jaar 100%. De gemaakte kosten zijn: 2018 → € 149.000 (40%) 2019 → € 314.000 (20%) - geraamd</p> <p>Naast de gerealiseerde investeringen is ook het uitgangspunt dat de hoogspanningskabels van Tennet deels onder de grond komen. De verwachting is dat een deel van die kosten ook voor rekening van de gemeente komen. Het is nog te prematuur of dit zal gebeuren en om hiervoor een bedrag op te nemen.</p>	<p>122.000</p>
<p><i>Omgevingswet</i></p> <p>Met de Omgevingswet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen. Naar verwachting treedt de Omgevingswet in 2021 in werking, waarop ook wij inzetten. In de Kadernota staat dat we vanwege het financiële perspectief alleen kosten opnemen in de begroting die we op dit moment reëel kunnen inschatten. Een risico van deze aanpak is dat we werkzaamheden moeten uitvoeren en er geen beschikbaar budget is. De kans op dit maximaal nadelig financieel gevolg van € 1.021.000 schatten wij op 50%.</p> <p>Investeringsen voor de implementatie van de Omgevingswet zijn in deze begroting meegenomen voor een bedrag van € 859.000 voor de jaren 2020 t/m 2023. Vanuit de VNG is een financieel model ontwikkeld waarmee een inschatting gemaakt kan worden van de verwachte implementatiekosten van de Omgevingswet. Dit zogenaamde 'financieel dialoogmodel' is ook door onze gemeente ingevuld, waarmee de verwachte uitgaven volgens dat model uitkomt op € 1.880.000 voor de jaren 2020 t/m 2023. Het verschil van € 1.021.000 wordt niet opgenomen in de begroting, omdat de uitgaven een inschatting betreft. Daarmee wordt dit bedrag als risico opgenomen. In programma 2.a. staat beschreven hoe we de Omgevingswet invoeren en wordt ingegaan op de doelen en de concrete resultaten.</p>	<p>511.000</p>

Bepaling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen getroffen zijn.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is als volgt berekend:

• Incidentele weerstandscapaciteit	7.560.000
• Structurele weerstandscapaciteit	340.000
• Begrotingsresultaat 2020	<u>75.000</u>
	7.975.000

Risico's

De risico's kunnen worden onderverdeeld in 3 onderdelen:

• Incidentele risico's exploitatie:		
○ algemene risico's	1.302.000	
○ specifieke risico's	<u>3.101.000</u>	
		4.403.000
• Incidentele risico's bouwgrondexploitatie		<u>122.000</u>
		4.525.000

Weerstandsvermogen

Omschrijving	Weerstandscapaciteit	Risico's	Totaal
<u>Exploitatie</u>			
• incidenteel	7.331.000	4.403.000	2.928.000
• structureel	340.000	-,	340.000
<u>Bouwgrondexploitatie</u>			
• incidenteel	304.000	122.000	182.000
<u>Generaal totaal</u>	<u>7.975.000</u>	<u>4.525.000</u>	<u>3.450.000</u>

Begin 2020 resteert er een verwacht weerstandsvermogen van € 3.450.000 om de niet gekwantificeerde risico's op te vangen.

Conclusie

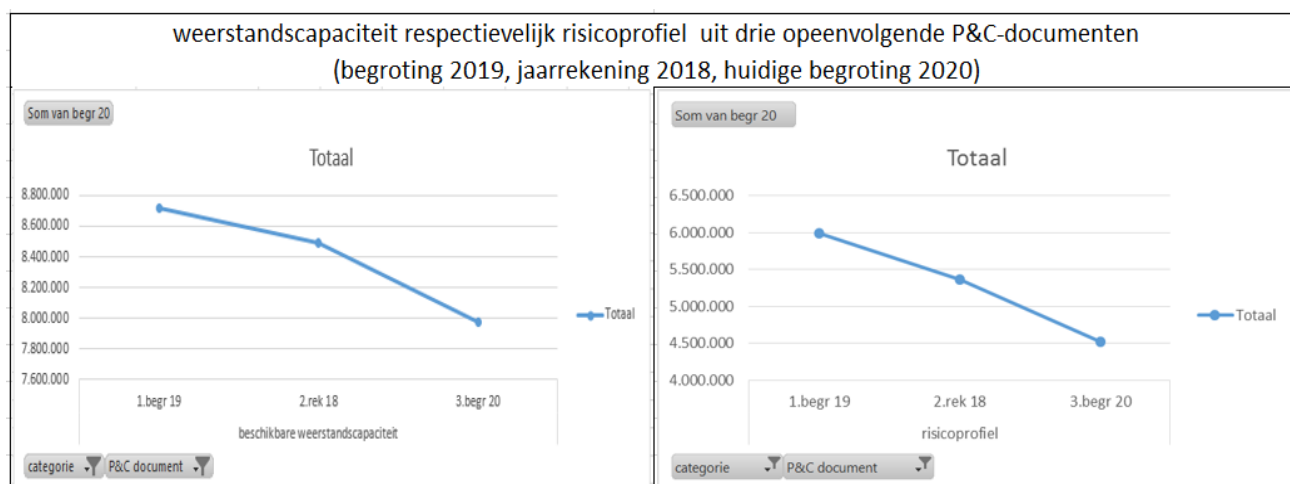
Om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zodra risico's ontstaan heeft de gemeente een buffer nodig. Het weerstandsvermogen - de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's - bepaalt in hoeverre de gemeente in staat is de financiële gevolgen van opgetreden risico's op te vangen. Met de weerstandsratio wordt het weerstandsvermogen van de gemeente uitgedrukt in een verhoudingsgetal.

Gebruikelijk wordt de ratio als volgt weergegeven:

$$\text{Weerstandratio} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Risico's (risicoprofiel)}} = \frac{\text{€ 7.975.000}}{\text{€ 4.525.000}} = 1,76$$

Het weerstandsvermogen is ruim voldoende (> 1,4) om de gevolgen van de risico's op te kunnen vangen. Ter vergelijking: De ratio van de in november 2018 vastgestelde begroting van 2019 was 1,47. In de jaarrekening van 2018 was deze ratio 1,58.

Onderstaand is te zien dat deze drie uitkomsten fluctueren wat te verklaren is uit het verloop van de weerstandscapaciteit respectievelijk de risico's in deze P&C-documenten. De stijgende weerstandratio wordt veroorzaakt doordat het risicoprofiel sterker daalt dan de beschikbare weerstandscapaciteit.

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen gebruiken we een waarderingstabel die in samenwerking tussen het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) en de Universiteit Twente is opgesteld. Ons weerstandsvermogen valt in de waarderingsklasse B en is daarmee 'ruim voldoende' om de gevolgen van de risico's op te kunnen vangen.

Waardering	Ratio weerstandsvermogen	betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	> 1,4 – 2,0	Ruim voldoende
C	> 1,0 – 1,4	Voldoende
D	> 0,8 – 1,0	Matig
E	> 0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

- **Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV)**

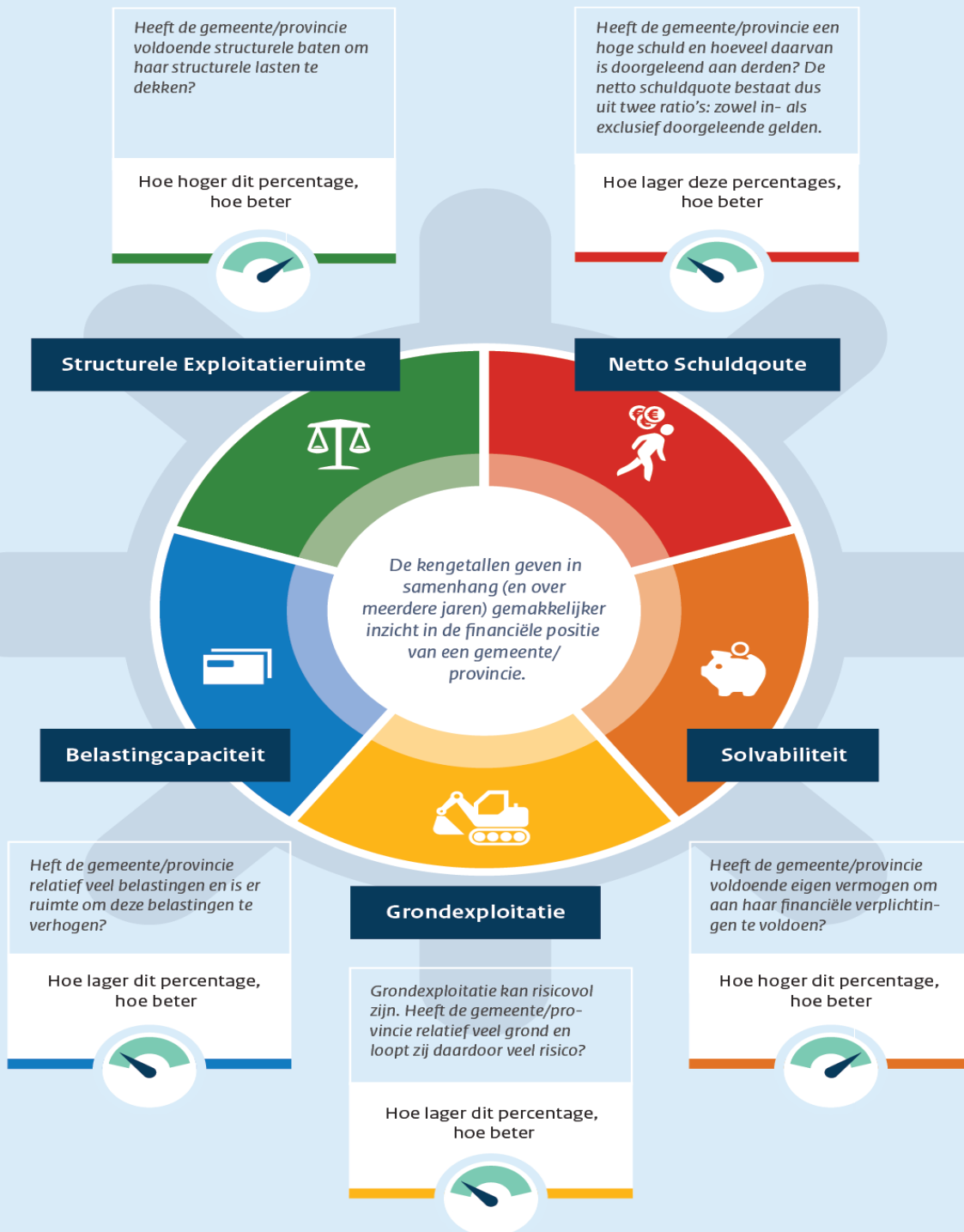
In 2015 is naar aanleiding van het rapport van de commissie Depla een wijziging van het BBV doorgevoerd. Deze wijziging heeft betrekking op het verplicht opnemen in de gemeentebegroting van een set financiële kengetallen. De kengetallen geven zicht op de financiële positie van de gemeente en bieden de mogelijkheid om gemeenten onderling te vergelijken. De kengetallen dragen daarmee bij aan de controlerende en de kader stellende taak van de raad. De vijf kengetallen zijn:

1. Netto schuldquote
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

Sturen met financiële kengetallen

Financiële situatie gemeente / provincie

Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Begroting 2020		Verloop van de kengetallen						
Vaststelling kengetallen (in procenten)		2017 (rekening)	2018 (rekening)	2019	2020	2021	2022	2023
1	Netto schuldquote	85	84	100	114	123	172	169
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen en kapitaal	53	52	66	82	92	141	140
2	Solvabiliteitsratio	26	24	21	18	18	14	14
	Solvabiliteitsratio gecorrigeerd excl. doorleningen	33	31	26	22	21	16	16
3	Structurele exploitatieruimte	-1,82	-6,24	-3,80	2,07	1,44	0,76	0,34
4	Grondexploitatie	5,09	0,45	-2,31	-1,04	-1,03	0,00	0,00
5	Belastingcapaciteit	100	103	108	116	118	119	121

Netto schuldquote

- De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Begroting 2020 (x € 1.000)		(A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%													
Netto schuldquote		2017 (rekening)		2018 (rekening)		2019		2020		2021		2022		2023	
A	Totaal vaste schulden	23.683		20.746		24.807		27.365		30.220		42.871		43.119	
B	Totaal netto vlottende schulden	3.068		6.107		2.607		4.849		4.869		4.851		4.904	
C	Totaal overlopende passiva	2.821		2.643		2.643		2.643		2.643		2.643		2.643	
D	Totaal financiële vaste activa/gecorrigeerd	0	9.159	0	9.052	0	8.423	0	8.290	0	8.128	0	8.013	0	7.896
E	Totaal uitzettingen	2.599		3.283		3.283		3.283		3.283		3.283		3.283	
F	Totaal liquide middelen	22		1.131		886		1.002		967		997		943	
G	Totaal overlopende activa	2.895		999		999		999		999		999		999	
H	Totaal saldo van baten en lasten	28.335		28.727		24.810		26.030		26.448		26.293		26.907	
	Kengetal (%)	85	53	84	52	100	66	114	82	123	92	172	141	169	140

Solvabiliteitsratio

2. De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

De gemeente heeft een noemenswaardig deel van haar vermogen doorgeleend aan derden. In onderstaande tabel geven wij ook inzicht in het kengetal exclusief deze doorleningen.

Begroting 2020 (x € 1.000)		(A/B x 100%)						
Kengetal solvabiliteitsratio:		2017 (rekening)	2018 (rekening)	2019	2020	2021	2022	2023
A	Eigen vermogen	11.177	10.168	8.357	8.121	8.523	8.623	8.604
B	Balanstotaal	42.655	41.670	40.344	44.812	47.994	60.672	60.815
	Kengetal	26%	24%	21%	18%	18%	14%	14%
	Doorleningen	8.668	8.608	8.027	7.941	7.827	7.712	7.596
	Balanstotaal excl. doorleningen	33.988	33.062	32.317	36.871	40.167	52.960	53.219
	Kengetal excl. doorleningen	33%	31%	26%	22%	21%	16%	16%

Structurele exploitatieruimte

3. Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten uit te drukken in een percentage.

In het BBV wordt een overzicht gevraagd van de geraamde incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaal bedrag kunnen worden opgenomen. In het BBV wordt ook een overzicht gevraagd van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Deze gegevens moeten ook worden verstrekt voor de meerjarenraming.

Op basis van deze gegevens kan het saldo van de structurele baten en structurele lasten worden berekend. Daarbij wordt het saldo opgeteld van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

Begroting 2020 (x € 1.000)		((B-A) + (D-C))/(E) x 100%						
Kengetal structurele exploitatieruimte:		2017 (rekening)	2018 (rekening)	2019	2020	2021	2022	2023
A	Structurele lasten	27.570	28.754	24.457	24.964	25.954	26.192	26.927
B	Structurele baten	27.102	26.991	23.457	25.266	26.251	26.293	26.907
C	Structurele toevoegingen aan de reserves	100	100	108	109	110	111	100
D	Structurele onttrekkingen aan de reserves	51	71	164	345	194	211	212
E	Saldo baten	28.335	28.727	24.810	26.030	26.448	26.293	26.907
	Kengetal	-1,82%	-6,24%	-3.80%	2,07%	1.44%	0,76%	0,34%

Grondexploitatie

4. Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

Begroting 2020 (x € 1.000)		(A+B)/C x 100%						
Kengetal grondexploitatie		2017 (rekening)	2018 (rekening)	2019	2020	2021	2022	2023
A	Niet in exploitatie genomen gronden	0	0	0	0	0	0	0
B	Bouwgronden in exploitatie	1.441	129	-574	-272	-272	0	0
C	Saldo baten	28.335	28.727	24.810	26.030	26.448	26.293	26.907
	Kengetal	5,09%	0,45%	-2,31%	-1,04%	-1,03%	0,00%	0,00%

Belastingcapaciteit

5. De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde.
De uitkomst van de berekening van dit kengetal is voor het jaarverslag hetzelfde als bij de begroting. Het kengetal hoeft dus voor het opnemen in het jaarverslag niet opnieuw te worden berekend. Het toch opnieuw opnemen houdt verband met het feit dat de kengetallen gezamenlijk en in samenhang bezien inzicht geven in de financiële positie van een gemeente.

Begroting 2020 (x € 1,--)		(E/F) x 100%						
Kengetal belastingcapaciteit:		2017 (rekening)	2018 (rekening)	2019	2020	2021	2022	2023
A	OZB-lasten gezin	395	403	434	449	456	463	470
B	Rioolheffing gezin	155	158	172	178	184	190	197
C	Afvalstoffenheffing gezin	172	181	196	231	231	231	231
D	Heffingskorting	0	0	0	0	0	0	0
E	Totale woonlasten gezin (A+B+C-D)	722	742	802	858	871	884	898
F	Woonlasten landelijk gemiddelde voorafgaand jaar	723	723	740	740	740	740	740
	Kengetal	100%	103%	108%	116%	118%	119%	121%

Onderhoud kapitaalgoederen

INLEIDING

De gemeente Hattem heeft ongeveer 2.428 hectare aan openbare ruimte in beheer. Veel activiteiten vinden hier plaats zoals wonen, werken, zich verplaatsen en recreëren. Voor deze activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, riolering, openbaar groen, verlichting en gebouwen.

Het beleid van de gemeente Hattem voor het onderhoud kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in de nota's:

- Beleidskader Afvalwaterketenplan H2OW;
- Visiedocument Beheer Openbare Ruimte
- Rapportage Rationeel wegbeheer 2005 – 2009;
- Beleidsplan openbare verlichting gemeente Hattem;
- Gemeentelijk Verkeers Veiligheidsplan (GVVP);
- Nota Groenbeleid gemeente Hattem;
- Kwaliteitsboek Inrichting Openbare Ruimte gemeente Hattem;
- Meerjarenonderhoudsplan gebouwen

ONTWIKKELINGEN

De kapitaalgoederen worden zowel technische (korte termijn) als cyclische (midden-lange en lange termijn) beheert. De beheercyclus bestaat uit:

- dagelijks onderhoud
- meldingen openbare ruimte
- inspecties
- beoordelen inspecties
- opstellen maatregelen
- uitvoeren onderhoud
- opleveringsinspectie

- **Openbare ruimte**

Voor wegen, groen, riolering en groen maken wij gebruik van het assetmanagement programma. De vaste gegevens worden per asset in GBI opgeslagen. We weten wat we beheren tot op het niveau van rioolbuistype, verhardingstype, beplantings(bomen)soort, enz. Alle bekende gegevens worden aan de objecten toegevoegd zoals oppervlak, lengte, breedte, diameter, hoogte, aanlegjaar enz.

Alle objecten worden regelmatig gedetailleerd geïnspecteerd:

- wegen 1 x per jaar
- riolering ouder dan 20 jaar; 1x per 10 jaar
- bomen 1x/jaar of 3 jaar VTA controle (visuele boomkeuring)

- groen; kwaliteitsschouw, meerdere keren per jaar.
- openbare verlichting, 2 schouwrondes per jaar

De inspecties worden in het beheersysteem omgezet in kwalitatieve maatregelen voor de korte termijn (tot 5 jaar). Voor de lange termijn wordt gebruik gemaakt van de cyclische benadering. Deze cycli worden bepaald op basis van landelijke richtlijnen en de plaatselijke ervaring.

Het opstellen van de maatregelen wordt afgestemd tussen de verschillende disciplines in de openbare ruimte zodat werk met werk gemaakt wordt. Ook wordt de uitvoering van nieuwe ontwikkelingen vanuit bijvoorbeeld, het delta programma ruimtelijke adaptatie (DPRA) en het gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP) hierin meegenomen.

Het resultaat is een advies voor groot onderhoud en/of reconstructie van de openbare ruimte. Deze investeringen worden opgenomen in het meerjaren investeringsprogramma. Ieder jaar wordt deze investeringsplanning bijgesteld en aangevuld.

- **Vastgoed (onderhoud gebouwen)**

De gebouwen worden op basis van de meerjaren onderhoudsplannen onderhouden.

Voor het opvangen van de financiële begroting- en rekening fluctuaties als gevolg van de jaarlijks muterende onderhoudskosten is bij de begroting 2016 een egaliseringsreserve onderhoud gebouwen ingesteld. Vanuit de algemene reserve vrij aanwendbaar is een 'bodem' aangelegd van € 500.000. Daarnaast vindt er een jaarlijkse dotatie plaats van € 100.000 waarmee de onderhoudskosten worden verrekend.

In hoeverre de jaarlijkse dotatie (nog) toereikend is zal blijken uit een actualisatie van de onderhoudsplanning. De uitkomsten worden betrokken bij de kadernota van 2021.

Voor 2020 is een bedrag aan investeringen op het meerjaren investeringsprogramma (MIP) opgenomen van € 494.000.

Wij onderscheiden drie soorten onderhoud; planmatig, contractonderhoud en klachtenonderhoud.

- *Planmatig onderhoud*
Voor gebouwen maken wij gebruik van het meerjarenonderhouds programma. We stellen hierbij per gebouw een onderhoudsplan op voor een termijn van 10 jaar. Voor de langere termijn wordt gebruik gemaakt van de cyclische benadering.
- *Contract onderhoud*
Bestaat uit jaarlijks terugkerend (installatie)onderhoud, met een preventief karakter.
- *Klachtenonderhoud*
Dagelijkse meldingen van storingen loopt via de MOR (Receptie, Bodes, Onderhoudspartijen).

De Matrix betreffende de NEN 2767 is hieronder weergegeven:

		Conditie score				
gebrek	intensiteit	OMVANG				
		<2% Incidenteel	2 - 10% Plaatselijk	10 - 30% Regelmatig	30 - 70% Aanzienlijk	>70% Algemeen
GERING	Begin	1	1	1	1	2
	Duidelijk	1	1	1	2	3
	Eind	1	1	2	3	4
SERIEUS	Begin	1	1	1	2	3
	Duidelijk	1	1	2	3	4
	Eind	1	2	3	4	5
ERNSTIG	Begin	1	1	2	3	4
	Duidelijk	1	2	3	4	5
	Eind	2	3	4	5	6

De NEN 2767 is een methodiek om zo objectief mogelijk een kwaliteitsscore aan bouwkundige en installatie technische elementen te kunnen toekennen.

Deze beoordeling per element gaat uit van drie beoordelingscriteria aan een element, welke resulteert in een score voor dat betreffende element:

- De ernst van het gebrek, waarbij meerdere gebreken aan een element kunnen voorkomen (ernstig, serieus of gering), genormeerd in de NEN 2767 gebrekenlijst
- De intensiteit van het betreffende gebrek (begin-, gevorderd of eindstadium), matig objectief te meten.
- Omvang van het betreffende gebrek (5 omvangsgroepen), grotendeels objectief te meten. De conditiemeting is een feitelijke vaststelling van de staat waarin een element verkeerd. Dit normeren we met een conditiescore.

De aanwezige gebreken op en aan een aanwezig element of onderdeel (in zijn totaliteit) en de veroudering (leeftijd) bepalen gezamenlijk de conditiescore. Indien echter een bepaald element op een bepaalde plaats een zeer afwijkende staat van onderhoud of afwijkende gebreken laat zien ten opzichte van gelijke omliggende elementen (en daardoor geen referentie kan zijn) dan wordt dit element separaat beoordeeld. Naast het bepalen van de conditie van een element dienen, ten behoeve van het eventueel terugbrengen van een element naar een acceptabel conditieniveau, maatregelen bepaald te worden.

De inspecteur die objectief de conditie vast stelt, zal hier een voorstel voor doen, naar aanleiding van het vooraf vastgestelde beleid (zie hiervoor de A/P matrix).

De medewerker van Gemeente Hattem danwel van Woonscan die de bevindingen en voorstellen van de inspecteur verwerkt zal periodiek overleg plegen met de inspecteur en vervolgens de MJOB vaststellen/opstellen.

- **Waterhuishouding en Rioolbeheer**

Met het vaststellen van het scenario "Duurzaam Toekomstgericht" in 2014 heeft de gemeenteraad gekozen voor een hogere kwaliteitsniveaus op diverse fronten. Hiermee biedt dit scenario een uitstekend functionerende waterketen met nauwelijks risico's. Met de extra aandacht voor (gescheiden) inzameling en verwerken van hemelwater anticipeert dit scenario het best op de toenemende neerslagintensiteit in de toekomst. Hiermee gaan we verder dan regulier afkoppelopgave. Deze wordt in 2020 opnieuw doorberekend.

We gaan een andere manier van rioolbeheer doorvoeren. Het "optimale" moment om het riool te repareren, renoveren of vervangen wordt in samenhang met de rest van de openbare ruimte (wegen, groen) bepaald. Het meten en monitoren van de kwaliteit van de rioolleidingen speelt hierbij een belangrijke rol. Met deze andere aanpak wordt de theoretische levensduur van de rioleringsbuizen losgelaten. De kwaliteit van de rioolleidingen is een belangrijk aspect waarop het "optimale" moment wordt bepaald. Ook wordt er meer naar nieuwe methoden gekeken om een ongestoorde afvoer van ons (afval)water te garanderen.

De koppeling met wegbeheer blijft belangrijk, omdat een deel van de verharding wordt bekostigd vanuit de riolheffing en desinvesteringen voorkomen worden.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2020 t/m 2023 op het meerjareninvesteringsprogramma is opgenomen voor het taakveld water respectievelijk:

2020	2021	2022	2023
€ 4,6 miljoen	€ - miljoen	€ 1,9 miljoen	€ 0,5 miljoen

- **Beheer Openbare Ruimte (BOR)**

22 juni 2009 heeft de Raad de nota 'Evaluatie BOR' vastgesteld. Dit document is het beleidskader voor het onderhoud van groen en wegen, zowel ten aanzien van het technisch onderhoud als het schoonhouden van deze openbare ruimte. Voor alle onderdelen van de openbare ruimte en typen gebieden staat in de 'Evaluatie BOR' de wenselijke en haalbare onderhoudskwaliteit. De raad kan het onderhoudsniveau jaarlijks wijzigen, dit is in 2013 voor het laatst gebeurd.

Bestaande en toekomstige adoptanten worden ondersteund bij het onderhoud van de geadopteerde percelen.

De openbare ruimte in beheer van de gemeente Hattem is circa 209 ha groot en is opgebouwd uit bos (ca. 76 ha), wegen (ca. 69 ha) en groen (ca. 64 ha). In deze openbare ruimte staat een groot aantal te beheren objecten, zoals bomen, banken, lichtmasten, verkeersborden, etc.

In onderstaande tabel is de kwaliteit van het vastgestelde straatbeeld weergegeven.

	stadshart	woonwijk	buiten wonen	buitengebied	begraafplaats	bedrijventerrein	hoofdstructuur wegen
verharding	B	C	C	C	B	C	C
groen	B	C	C	C	B	C	C
meubilair	B	C	C	C	B	C	C
onkruid /zwerfvuil	B	C	C	C	B	C	C

- **Wegbeheer**

Het onderhoudsniveau van de wegen is op niveau C vastgesteld. Steeds meer wegen komen op deze ondergrens van de vastgestelde kwaliteit. Als goed beheerder zoeken we naar een optimale verhouding tussen de onderhoudskosten en de vervangingsinvesteringen, zoveel mogelijk afgestemd op GVVP en rioleringen.

De afstemming tussen de maatregelen wegen en riolering wordt in het voorjaar na de cyclische inspectieronde van de wegen en de riolering geactualiseerd en vertaald naar uitvoeringsplannen en meerjaren investeringsplan.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2020 t/m 2023 op het meerjareninvesteringsprogramma is opgenomen voor het taakveld wegen respectievelijk:

2020	2021	2022	2023
€ 4,4 miljoen	€ 2,4 miljoen	€ 1 miljoen	€ 1,1 miljoen

- **Civiel technische kunstwerken**

De gemeente Hattem heeft 16 bruggen in beheer. De totale waarde van het areaal kunstwerken is circa € 2.600.000,--. De uitvoering van onderhoud en vervanging wordt in overeenstemming met het MJOP uitgevoerd en opgenomen in de meerjaren investeringsprogramma.

Openbaar groen:

De laanbomen aan de Konijnenbergerweg en Hezenbergerweg zijn verminderd vitaal. Deze dienen de komende jaren vervangen te worden. Hiervoor is een drie jaren planning gemaakt waarvan het eerste jaar in 2020 wordt uitgevoerd. Het eerste deel betreft de Konijnenbergerweg tussen de Apeldoornseweg en het fietspad Roseboomspoor.

Na een pauze van drie jaar zijn de plannen om in de tweede helft van 2020 de omvormingen van groenvakken die niet voldoen aan het beeldkwaliteit niveau weer op te pakken.

- **Openbare Verlichting**

In 2012 heeft de raad de visie “duurzaamheid in de openbare verlichting H2O” en het beleidsplan “Openbare verlichting gemeente Hattem” vastgesteld. De raad heeft ervoor gekozen om het maatregelenpakket uit te laten voeren waarbij de verduurzaming van de openbare verlichting versneld wordt uitgevoerd. De onderdelen uit de jaarschijven betreffende de binnenstad worden meegenomen met het herinrichtingsproject van de binnenstad.

In 2020 zal de visie en het beheerplan worden geactualiseerd.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2020 t/m 2023 op het meerjareninvesteringsprogramma is opgenomen voor vervanging van armaturen en lichtmasten respectievelijk:

2020	2021	2022	2023
€ 73 duizend	€ 32 duizend	€ 54 duizend	€ - duizend

- **Actualisatie Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP):**

In 2018 is het GVVP vastgesteld vanwege nieuwe ontwikkelingen en aangepaste wet- en regelgeving. Om uitvoering te geven aan het GVVP is in 2019 het uitvoeringsprogramma GVVP 2019-2023 vastgesteld door het college. De uit het uitvoeringsprogramma voortvloeiende benodigde maatregelen zijn in het MIP voor 2020 en verder opgenomen.

- **Speeltuinen en speelweiden**

- Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2020 t/m 2023 op het meerjareninvesteringsprogramma is opgenomen voor vervanging van speeltoestellen respectievelijk:

2020	2021	2022	2023
€ 45 duizend	€ 2 duizend	€ 25 duizend	€ 23 duizend

INLEIDING

Bij de uitoefening van de financieringsfunctie worden de regels in acht genomen, welke in de wet Financiering decentrale overheden (wet Fido), de door raad vastgestelde financiële verordening en in het BBV zijn opgenomen. De wet Fido bevat instrumenten om de risico's te beperken die gemeenten lopen bij het lenen en het uitzetten van financiële middelen. In deze wet is onder meer een verbod opgenomen voor het inzetten van financieringsmiddelen voor andere dan publieke doelen.

Samen met de financiële regelgeving van de Gemeentewet en de Financiële verhoudingswet, met het artikel 12-regime en het financiële toezicht draagt de wet Fido bij aan het grote vertrouwen van de financiële sector in de overheid. Overheidsorganen hebben daardoor gunstige financieringsvoorwaarden.

ONTWIKKELINGEN

- **BBV wijzigingen**

In juli 2016 heeft de commissie BBV de nieuwe BBV regelgeving voor de rente gepubliceerd voor het onderdeel rente. Het doel van de wijzigingen is om harmonisatie van en inzicht in de wijze van rentetoerekening en de berekening van het renteomslag percentage door gemeenten. Dit leidt tot een verbetering van de transparantie van de financiële positie van de gemeente. De notitie bevat een aantal wettelijke bepalingen en een aantal aanbevelingen. Voor de berekeningen van de rente voor de grondexploitatie zijn de wijzigingen al in het boekjaar 2016 ingegaan.

De belangrijkste wijzigingen zijn, samengevat, de volgende:

- Voor de berekening van het rentepercentage voor het grondbedrijf wordt rekening gehouden met het aandeel eigen vermogen waarover de gemeente beschikt.
- De berekening van het rente omslagpercentage is veranderd.
- Het te hanteren rentepercentage mag maximaal 0,5% afwijken van het berekende rente omslagpercentage.
- In de paragraaf financiering komt een renteschema te staan waaruit de toerekening van rente aan de diverse onderdelen blijkt. In deze paragraaf is het genoemde renteschema opgenomen.

FINANCIERING

- **Algemeen**

- De treasuryfunctie is als volgt te definiëren:

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het besturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. De treasuryfunctie bestaat uit vier deelfuncties: risicobeheer, gemeentefinanciering, kasbeheer en debiteuren- en crediteurenbeheer.

De financierings-functie dient zich te beperken tot financieringen ten behoeve van de publieke functie, en dient tevens prudent te zijn.

- **Schatkistbankieren**

- Schatkistbankieren houdt in dat de tegoeden van decentrale overheden worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Het doel is het verlagen van de schuld van de Economisch Monetaire Unie (EMU). Gemeenten dienen overtollige (liquide) middelen aan te houden in de schatkist of bij andere decentrale overheden. Het woord 'overtollig' verwijst naar alle middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Door het verplichte schatkistbankieren, hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten en daalt de staatsschuld en de EMU-schuld. Een neveneffect is dat de risico's die decentrale overheden lopen met hun tegoeden worden geminimaliseerd. Een decentrale overheid behoudt de mogelijkheid om leningen te verstrekken en uitzettingen te verrichten voor publieke taken. Voor het aanhouden van liquide middelen buiten de schatkist bestaat een drempel. Voor Hattem is deze drempel voor 2020 € 250.000; het meerdere dient bij de schatkist te worden ondergebracht. Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal indien het begrotingstotaal lager is dan € 500 miljoen, met een minimum van € 250.000.

- **Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet Hof) en het EMU-saldo**

- De Europese regeringsleiders hebben in 2011 afspraken gemaakt om de financiële stabiliteit van de EU en de eurozone te waarborgen. De Europese afspraken ten aanzien van begrotingsdiscipline zijn in Nederland opgenomen in de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof). De hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld (EMU-saldo) zijn daarbij genormeerd. Alle decentrale overheden samen krijgen een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten, provincies en waterschappen in een jaar.

Dit kan onder andere tot gevolg hebben dat bijvoorbeeld forse incidentele investeringen in activa in een bepaald jaar tot een tekort leiden. Bij een individuele gemeente zal het EMU-saldo hoge schommelingen te zien geven. Indicatief is de referentiewaarde ongeveer 4 % van het begrotingstotaal. Voor de gemeente Hattem is dat ongeveer € 1 miljoen.

In artikel 20 en 23 van het BBV is bepaald dat gemeenten het meerjarige EMU-saldo in beeld dient te brengen. Dit saldo is hieronder in de vorm van een kasstroombalans per ultimo van het jaar terug te vinden.

financiële sfeer

<i>x € 1.000</i>	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Investeringen Financiële Vaste Activa	10.754	10.125	9.991	9.829	9.714	9.598
Financieringsoverschot/werkkapitaal	-3.337	-82	-2.209	-2.263	-2.245	-2.322
Vaste Schuld	-20.746	-24.807	-27.365	-30.220	-42.871	-43.119
Vorderingen saldo (Cumulatief EMU)	-13.330	-14.765	-19.583	-22.654	-35.402	-35.843
Toename/afname EMU-saldo	-130	-1.435	-4.818	-3.071	-12.749	-441

De toename van het EMU-saldo is in de jaren 2020 tot en met 2022 afgerond €21 miljoen voornamelijk door de hoge investeringsambitie van de gemeente Hattem, zoals ook is terug te vinden bij de toename van de materiële vaste activa.

reële sfeer

<i>x € 1.000</i>	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal Eigen Vermogen	10.168	8.357	8.121	8.523	8.623	8.604
Totaal Materiële Vaste Activa	-25.374	-25.625	-29.810	-33.188	-45.709	-45.992
Voorzieningen	2.005	1.929	1.834	1.740	1.684	1.545
Voorraad grondbedrijf	-129	574	272	272		
Vorderingen saldo (Cumulatief EMU)	-13.330	-14.765	-19.583	-22.654	-35.402	-35.843
Toename/afname EMU-saldo	-130	-1.435	-4.818	-3.071	-12.749	-441

In de septembercirculaire 2019 zijn de referentiewaarden per gemeente meegegeven. Voor Hattem is deze referentiewaarde: -3,8% van het begrotingstotaal 2019 van € 26.209 = € 988.000. Dit betekent dat binnen de macro-norm de gemeente Hattem meetelt voor een geraamde afname van het EMU-saldo van € 988.000. Voor 2020 overschrijden wij deze norm met € 3.830.000. Daardoor zal in 2020 binnen de macro-norm ruimte nodig zijn van gemeenten die een werkelijk EMU-saldo hebben met een onderschrijding t.o.v. de referentiewaarde om landelijk binnen de macro-norm te blijven.

EMU-saldo t.o.v. de Referentiewaarde

<i>x € 1.000,-</i>	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vorderingen saldo (Cumulatief EMU)	-13.330	-14.765	-19.583	-22.654	-35.402	-35.843
Toename/afname EMU-saldo t.o.v. vorig jaar	-130	-1.435	-4.818	-3.071	-12.749	-441
Referentiewaarde (septembercirculaire 2018)	-945	-988	-988	-988	-988	-988
Saldo boven (+) of onder (-) de referentiewaarde	815	-447	-3.830	-2.083	-11.761	547

- **Risicobeheer.**

In de wet FIDO staan de uitgangspunten van het risicobeheer genoemd. Onder risico's worden hierin verstaan renterisico's, koersrisico, kredietrisico, intern liquiditeitsrisico en valutarisico.

Onder het renterisicobeheer vallen de volgende activiteiten:

1. Het per kwartaal bepalen van de kasgeldlimiet
2. Het jaarlijks bepalen van de renterisiconorm

1. Kasgeldlimiet

Dit is een hulpmiddel om de renterisico's op korte financiering te beperken. Jaarlijks wordt door het ministerie aangegeven, welk bedrag gefinancierd mag worden met kort geld (rekening-courant en kortlopende leningen): **de kasgeldlimiet**. Het betreft een percentage (momenteel 8,5%) van het totaal van de begroting bij aanvang van het begrotingsjaar. Ieder kwartaal wordt de gemiddelde liquiditeitspositie berekend. Dit gebeurt door het bepalen van het gemiddelde kassaldo over het betreffende kwartaal. Dit saldo wordt getoetst aan de berekende kasgeldlimiet. Bij structurele overschrijding van deze limiet (langer dan 3 kwartalen) dient de vlottende schuld geconsolideerd te worden door het afsluiten van een langlopende geldlening. Tevens dient bij een overschrijding de provincie hiervan op de hoogte gebracht te worden, en een ontheffing te worden aangevraagd. Uit onderstaand overzicht blijkt het kasgeldlimiet voor de jaren 2019 tot en met 2023:

Kasgeldlimiet

(Bedragen x EUR 1.000)

	2019	2020	2021	2022	2023
	budget	budget	budget	budget	budget
Begrotingstotaal (lasten) primaire begroting	26.116	26.373	26.607	26.404	27.027
Kasgeldlimiet 8,5% hierover	2.220	2.242	2.262	2.244	2.297

2. Renterisiconorm

Jaarlijks bij de begroting dient de renterisiconorm over de langlopende schulden te worden berekend. Deze bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Daarnaast dient te worden berekend het renterisico van de totale vaste schuld. Het berekende renterisico wordt vergeleken met de renterisiconorm.

Het doel van de renterisiconorm is het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de gemeente. Dit wordt bereikt door een limiet te stellen aan dat deel van de vaste schuld waarover het rentepercentage in een jaar mag worden aangepast aan de marktrente.

Per jaar mag maximaal 20% van het begrotingstotaal een rentewijziging ondergaan.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat het bedrag waarover renterisico wordt gelopen lager is dan de renterisiconorm.

(Bedragen x EUR 1.000)					
	2019	2020	2021	2022	2023
Renterisico op vaste schuld	budget	budget	budget	budget	budget
1. Renteherzieningen	0	0	0	0	0
2. Aflossingen	939	3.442	3.445	949	952
3. Renterisico op vaste schuld (1 + 2)	939	3.442	3.445	949	952
4 Renterisiconorm					
4a. Begrotingstotaal (lasten, volgens prim. begroting)	26.116	26.373	26.607	26.404	27.027
4b. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%	20%
4. Renterisiconorm	5.223	5.275	5.321	5.281	5.405
Toets Renterisiconorm					
3. Renterisico op vaste schuld	939	3.442	3.445	949	952
4. Renterisiconorm	5.223	5.275	5.321	5.281	5.405
5. Ruimte onder de norm	4.284	1.832	1.876	4.332	4.453

Bij het afsluiten van leningen wordt rekening gehouden met de renterisiconorm door te kiezen voor een spreiding in looptijden van de leningen, en/of door te kiezen voor een jaarlijkse aflossing. Daarbij wordt gestuurd op het minimaliseren van de rentelasten.

Renterisico op nog aan te trekken leningen

In bovenstaand overzicht is uitgegaan van de bestaande vaste schuld. Er is ook een meerjarenraming voor de financieringsbehoefte tot en met 2023 opgesteld. Uit dat overzicht blijkt dat volgens de ramingen in 2020 een gelimiteerde financiering (kort geld) van € 2.242.000 wordt aangetrokken. Verder wordt voor lang geld € 6 miljoen aangetrokken. De benodigde extra financiering lang geld loopt op naar € 27,1 miljoen in 2023. Hierbij is er overigens van uitgegaan dat alle investeringen volgens het Meerjareninvesteringsprogramma plaatsvinden en bestaande leningen worden (deels) afgelost. In deze begroting zijn uit praktische overwegingen de extra (nog niet bekende) aflossingsverplichtingen, die de nieuw aan te trekken leningen met zich mee kunnen brengen, niet meegenomen. Wel is in deze begroting uitgegaan van een structureel extra rentelast van € 3.700 in 2020 oplopend naar € 366.400 in 2023. Voor de nog aan te trekken leningen wordt uitgegaan van de omslagrente à 1,5%. De marktrente - op het moment van schrijven - voor leningen met een termijn van 30 jaar is ongeveer 0,5%. Daarmee wordt in de exploitatie rekening gehouden met een rentestijging structureel van 1%. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van de jaarrekening 2018 was een risico opgenomen van € 325.000 mocht de rente de komende 4 jaar jaarlijks met nog eens 0,25% stijgen. Voor dit risico is daarmee in deze begroting nu een beheermaatregel getroffen in de exploitatie. Het gemiddelde rentepercentage van de bestaande langlopende leningen is per 1-1-2020 2,39%. Dit was ultimo 2018 nog 3,09%.

- **Kasbeheer**

Het kasbeheer omvat het beheer van alle geldstromen, gericht op alle kas- en rekening-courant posities, waaronder het aantrekken van gelden op de geldmarkt en het beleggen van overtollige middelen. Het 'AFS kasstroomoverzicht' geeft zicht op de kasstromen van deze meerjarenbegroting.

Tabel: AFS Kasstroomoverzicht per ultimo jaar

x € 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Realisatie	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
<i>Liquide middelen 01-01</i>	17	22	1.131	886	1.002	967	967
Resultaat ná bestemming	1.483	-225		75	89	100	93
Mutaties in de reserves	-669	-784	-1.811	-311	312	1	-112
Resultaat uit bedrijfsvoering	814	-1.009	-1.811	-236	401	100	-19
<i>Aanpassingen voor:</i>							
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.367	1.226	1.259	1.329	1.529	1.654	2.007
Desinvestering in materiële vaste activa	135						
<i>Cashflow</i>	2.315	218	-551	1.092	1.930	1.754	1.988
Aanpassingen resultaat uit bedrijfsvoering:							
Kasstroom op winstbasis	-2.624	81	-93	-112	-111	-73	-156
Verkoop voorraad grondbedrijf	2.843	3.357	796				
Investerings voorraad grondbedrijf	-950	-2.045	-93	-302		-272	
Veranderingen in werkkapitaal, exclusief geldmiddelen en kortlopende schulden:	1.752	1.035					
Kasstroom uit operationele activiteiten	3.336	2.646	59	679	1.819	1.409	1.832
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-1.281	-922	-148	-4.647	-4.012	-13.326	-1.440
<i>Vrije kasstroom</i>	2.055	1.723	-89	-3.968	-2.193	-11.917	392
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-2.050	-613	-156	4.083	2.158	11.917	-415
Mutatie geldmiddelen	5	1.110	-245	115	-35	0	-24
<i>Liquide middelen 31-12</i>	22	1.131	886	1.002	967	967	943
WERKAPITAAL 01-01	974	-373	-3.337	-82	-2.209	-2.263	-2.245
Mutatie werkkapitaal	-1.347	-2.964	3.255	-2.127	-55	18	-77
WERKAPITAAL 31-12	-373	-3.337	-82	-2.209	-2.263	-2.245	-2.322

- **Rentevisie**

- De markrente voor leningen 10 jaar met een lineaire fixe aflossing is in 2019 gedaald naar 0,14% (september 2019). Deze bedroeg per 31-12-2018 1,18%. Voor 15 jaar vast is de rente op het moment van schrijven 0,16% en voor 25 jaar 0,40%. De verwachting is, mede door nieuwe steunmaatregelen door de Europese Centrale Bank en de temperende economische groei, dat de rente begin 2020 nog licht verder kan dalen en ook de lange rente negatief gaat worden. Het komende jaar zal daarom terughoudend worden omgegaan met het aantrekken van langlopende leningen tot het minimaal noodzakelijke. We houden de vingers aan de pols, mocht blijken dat door internationale ontwikkelingen de rente zal stijgen. Voor de meerjarenbegroting is uitgegaan van een rentetarief bij het aantrekken van langlopende leningen van 1,5%.
- De korte rente daalt nog licht verder; het geldmarkrentetarief voor 3 maands euribor daalde in 2019 licht van -0,309% (31-12-2018) naar -0,425% (03-10-2019). De verwachting is dat deze korte rente licht zal stijgen. Deze rente betalen wij (als negatief, dan ontvangen wij) bij het aantrekken van korte geldleningen (kasgeld oftewel daggeld). Het beleid is gericht op het maximaal aantrekken van kort geld tot maximaal de kasgeldlimiet.

- **Financiering**

De ontwikkeling van de financieringspositie is afhankelijk van de behoefte aan middelen. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de aanwezige eigen financiële middelen en de voorgenomen investeringen.

- Het verloop van het werkkapitaal wordt het komende jaar beïnvloed door diverse factoren vanwege de financieringsbehoefte met betrekking tot de lopende investeringen.
- Langlopende activa (langer dan 1 jaar) worden zoveel mogelijk gefinancierd met lang vermogen. Uit onderstaand overzicht blijkt de begrote meerjarige financieringsbehoefte voor de jaren 2019 t/m 2023 per 31 december:

<i>(Bedragen x EUR 1.000)</i>	2019	2020	2021	2022	2023
Financieringsbehoefte (A):					
Vaste activa + grondbedrijf	35.176	39.529	42.746	55.423	55.590
Financieringsmiddelen (B):					
Geldleningen > 1 jaar*	24.807	27.365	30.220	42.871	43.119
Reserves en voorzieningen	10.287	9.955	10.263	10.307	10.149
Totaal vaste passiva	35.094	37.320	40.483	53.178	53.268
Financieringstekort A - B (1)	82	2.209	2.263	2.245	2.322
Kasgeldlimiet (2):	2.220	2.242	2.262	2.244	2.297
Financieringstekort boven de kasgeldlimiet (1) - (2):	-2.138	-33	1	1	25

* In bovenstaand overzicht geldleningen zijn nieuw aan te trekken leningen opgenomen van:

2020: € 6 miljoen

2021: € 6,3 miljoen

2022: € 13,6 miljoen

2023: € 1,2 miljoen

- **Rente omslag en renteresultaat**

In de begroting is de renteomslag berekend volgens de nieuwe methodiek die het BBV voorschrijft. De omslagrente voor het begrotingsjaar 2020 is net als voor 2019 1,50%.

- In het schema op de volgende pagina is weergegeven hoe de rente aan de investeringen, grondexploitaties en taakvelden is toegerekend.

- Hierna zijn de totale rentelasten weergegeven. Die komen voor 2020 uit op € 643.247. Hiervan heeft een deel betrekking op leningen die zijn doorgeleend aan derden zoals verbonden partijen. Daar staan rentebaten tegenover.
- Uit het schema blijkt dat het renteresultaat uitkomt op een negatief saldo van € 11.558. Dit saldo ontstaat mede doordat gekozen is voor een renteomslag van 1,5%, waarbij gebruik is gemaakt van de mogelijkheid om het berekende percentage van 1,55% af te ronden binnen de wettelijke bandbreedte van 0,5%.

<u>Renteschema BBV</u>	€	€
a. De externe rentelasten over lange en korte financiering	643.247	
b. De externe rentebaten	262.817	
Totaal door te rekenen externe rente		380.430
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend (Assenrade)		-11.814
c2 De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend		0
Saldo door te rekenen externe rente		<u>392.244</u>
d1. Rente over eigen vermogen		0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		0
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente		392.244
e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)		380.686
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		11.558
Berekening omslagrente percentage:		
Vaste activa begrote boekwaarde per 1-1-2020 totaal:		34.930.414
Af:		
Deelnemingen (Vitens/ROVA)	1.696.677	
Uitgeleende gelden	8.428.222	
Grondbedrijf (Assenrade)	-573.563	
Aandelen	0	
		<u>9.551.336</u>
Over		25.379.078
Toe te rekenen rente aan taakvelden		392.244
Rente (274.282/21.129.103)		1,55%
Te hanteren omslagrente (gelijk aan begrote omslagrente, afwijking is minder dan <25%)	1,50%	
Renteresultaat:		
0,0455% x € 25.379.078 = € 11.558 nadelig		

INLEIDING

Zoals bekend wordt in programma 3 de ambitie voor besturen en organiseren nader toegelicht. Samen Hattem vormt het kernprogramma om deze ambitie te verwezenlijken.

De vakdisciplines van bedrijfsvoering zijn mede richtinggevend én ondersteunend aan de uitvoering van dat programma. Er wordt gewerkt vanuit business-partnerschap zodat vakkennis nadrukkelijk(er) wordt ingezet én ontwikkeld ten gunste van goed (be)sturen en functioneren van de organisatie.

In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen beschreven. Wij verwijzen hier naar deze resultaten. In deze paragraaf benoemen we concreet wat we gaan doen.

RELEVANTE ONTWIKKELINGEN

- **HRM**

Thema's die op HR beleid een belangrijke rol spelen, zijn Integraliteit, Participatie, Regievoering, Eigenaarschap en Flexibiliteit. De bijbehorende competenties zullen aandacht krijgen in de vorm van Opleiding, Vorming en Training, maar bijvoorbeeld ook in het Werving & Selectiebeleid. We willen vooral leren door het aanpakken van de inhoudelijke opgaven heen. Ontwikkelen en Ontwerpen gaan daarbij hand in hand. Dit zal net als in het afgelopen jaar, het komende jaar veel van ons vragen. We hebben er vertrouwen in dat we het (aan)kunnen.

Een belangrijke opdracht voor de komende periode is om aan de hand van strategische personeelsplanning (SPP) goed inzicht te krijgen in de kwantitatieve en kwalitatieve personeelsbehoefte en in de beschikbare kwaliteiten van medewerkers.

Essentie is de match tussen personeel en opgave, per eenheid en organisatie breed te bezien. Het gedeelde beeld is dat SPP een noodzakelijk uit te voeren analyse is op basis waarvan verdere vervolgacties worden bepaald in het kader van vergroten van inzetbaarheid van medewerkers en geeft betere sturing op formatie en bezetting en kosten. De acties en speerpunten zullen zich vertalen in diverse HR thema's waarbij blijvende inzetbaarheid en wendbaarheid zullen worden vertaald naar HR beleid.

Ultieme doel is om op elk moment – nu en in de toekomst – te kunnen beschikken over een optimale personeelsbezetting en dat aansluit bij de organisatiebehoefte die nodig zijn. Nu en in de toekomst. Daarom zal de looptijd de regeling generatiepact worden verlengd. We stimuleren hiermee het behoud van kennis, bevordering van (interne) doorstroom, blijvende inzet van de oudere medewerkers en mogelijkheden jongere medewerkers aan ons te binden

Op het gebied van de rechtspositie bereiden we ons voor op de invoering van Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren.

Kerngegevens		
	Per 31-12-2018	Per 01-07-2019
Formatie in fte	87,68	89,2
Bezetting	88,63	91,23
Gemiddelde leeftijd	47,4	47,3
Aantal medewerkers	102	106
Aantal mannen	49	52
Aantal vrouwen	53	54
Ziekteverzuim in %	4,42	4,48
Banen voor mensen met een arbeidsbeperking in % van aantal Fte's	5	5

Het ziekteverzuim is dit jaar gestabiliseerd rond de 4,5 %, dit komt mede doordat een aantal langdurige zieken weer succesvol is gere-integreerd. We blijven alert op preventieve maatregelen om langdurig verzuim te voorkomen.

- **Inkoop en aanbesteding**

Onze inkooporganisatie in H2O-verband zet zich in op de rechtmatig, doelmatig en doeltreffende inkooptrajecten aan de hand van de volgende pijlers: inkoopmanagement, personeel, inkoopbeleid en -doelen, systemen en procedures, inkoopprocessen en inkoopresultaten.

De inkoopkalender wordt jaarlijks in overleg met management en decentrale inkopers geactualiseerd. Het overzicht dat hierdoor ontstaat biedt:

- Een kader om te kijken waar inkoop samenwerking binnen H2O/ISNV of ander samenwerkingsverband mogelijk is om zodoende kennis en kosten te delen.
- De mogelijkheid om aan te geven welke vorm van inkoopbegeleiding (advies, inkoopcoördinatie of begeleiding gehele inkooptraject) gewenst is zodat de juiste capaciteit en kwaliteit van InkoopH2O beschikbaar is.
- Inzicht in waar extra kansen liggen om beleidsdoelstellingen (social return, duurzaamheid, lokaal/MKB), naast de toepassing van de criteria zoals vastgelegd in het inkoopbeleid dat door de colleges van de H2O gemeenten is vastgesteld, in te vullen.

- **I-functie**

In de begroting 2019 is in de paragraaf Bedrijfsvoering uitgebreid verslag gedaan van ontwikkelingen en de impact daarvan voor de organisatie en de inzet van middelen. Deze ontwikkelingen zijn ook het komende jaar actueel.

Ook I&A is in de aanloop naar deze begroting opnieuw tegen het licht gehouden. We hebben vooral gekeken naar de (on)mogelijkheden om deze opgaven alleen of in samenwerking te doen en welke investeringen kunnen bijdragen aan het financiële resultaat.

We weten heel goed dat steeds hogere eisen aan de gemeentelijke dienstverlening worden gesteld. De grote uitdagingen waar we de komende jaren voor staan vragen aanpassingen in de huidige informatievoorziening en nog meer samenwerking en standaardisatie in diverse ketens.

Voor het realiseren van deze dienstverleningsambities en doorvoeren van wettelijke verplichtingen, waarbij sprake is van ontwikkeling van nieuwe kanalen, intensieve (keten-) samenwerkingen is een informatievoorziening nodig die overzichtelijk, inzichtelijk en flexibel is.

We moeten constateren, dat we dat niveau nog niet bereikt hebben en dat het ons kwetsbaar maakt. Om deze kwetsbaarheid te verminderen en de kwaliteit van onze informatievoorziening te verhogen investeren we (onverminderd) in de H2O samenwerking.

Ondanks deze gezamenlijke aanpak zal de financiële impact van I&A functie voor structureel toenemende kosten zorgen. Tegelijkertijd worden voordelen behaald binnen dienstverlening en bedrijfsvoering. Voor de ontwikkeling van CIO-office zijn voorstellen uitgewerkt.

Inzet & ontwikkeling I en A

De inzet & ontwikkeling van I en A verloopt langs 5 sporen. De sporen zijn richtinggevend voor de opgaven en projecten binnen dit vakgebied. Het gaat om:

Spoor 1. Doorontwikkeling Dienstverlening.

Onze visie vertalen we in gedegen, betrouwbare en innovatieve dienstverlening - Digitaler, klantgericht en Integraler. De acties die we voor ogen hebben, maak onderdeel uit van het programma voor de doorontwikkeling van de organisatie. Voor een toelichting verwijzen we naar programma 3.

Spoor 2. Doorontwikkeling van Bedrijfsvoering

- *Digitaal, Proces- en Zaakgericht werken*

Na ingebruikneming van het zaakstelsel per 1 oktober 2018 stond 2019 en staat ook 2020 in het teken van verdere borging en doorontwikkeling van zaakgericht werken.

We sluiten aan bij de stappen die in het kader van de organisatieontwikkeling gezet worden richting een procesgerichte organisatie. In H2O-verband blijven we samenwerken in kennisdeling en systeemoriëntatie en -ontwikkeling.

In de borging richten we ons vooral op de nieuwe rollen voor medewerkers van het team Digitale informatie Voorziening (DIV), het structureel inrichten van kwaliteitscontrole en managementinformatie en een communicatie-agenda.

Naast de procesondersteuning vraagt ook het (digitaal) informatiebeheer blijvende én meer aandacht. De naar verwachting in 2021 in werking tredende Wet open overheid (Woo), waarbij overheidsorganisaties o.a. verplicht gaan worden een aantal categorieën stukken actief openbaar te maken, doet - naast de Archiefwet - een appèl om de informatiehuishouding op orde te brengen en te houden. We gaan werken aan een plan duurzame toegankelijkheid digitale informatie.

Digitaal werken, digitale vaardigheden en plannen voor digitalisering zijn ook voor 2020 actiepunten. Wat betreft digitale duurzaamheid wordt samen met de gemeenten Heerde en Epe (verenigd in het streekarchief Noord-Veluwe) onderzoek gedaan naar verschillende scenario's, voor een zogenaamd e-depot. Dat onderzoek moet leiden tot een projectplan op basis van het te kiezen voorkeursscenario.

- *Informatieveiligheid en privacy:*

De rollen van Chief Information Security Officer (CISO), van de Functionaris Gegevensbescherming (FG) en de Privacy Officer (PO) zijn per september 2019 definitief ingevuld. In 2020 wordt er verder uitvoering gegeven aan bijbehorende taken en worden deze formeel vastgesteld.

In samenwerking met de H2O-gemeenten wordt verder gewerkt aan het verhogen van het privacy-volwassenheidsniveau van elk van deze gemeenten. Dit zal zich onder andere uiten in het vaststellen van een privacybeleid, doorontwikkeling van het verwerkingsregister en een verhoogde aandacht voor privacy-bewustzijn binnen de organisatie. Ook wordt onderzocht in hoeverre DPIA's (Data Protection Impact Assessments) in eigen beheer door de organisatie kunnen worden uitgevoerd. En wordt vervolg gegeven aan het afsluiten van verwerkerovereenkomsten daar waar nodig.

Daarnaast wordt gekeken in hoeverre een effectieve inzet van een e-learning op het gebied van informatiebeveiliging & privacy, bij kan dragen aan het verhogen van het bewustzijn van medewerkers. Tevens wordt er gewerkt aan handleidingen voor medewerkers om conform privacy-wetgeving te handelen.

- *Werken onder architectuur en applicatierationalisatie:*
Ons doel is om ons ICT landschap te vereenvoudigen, de kosten te verlagen en de effectiviteit van het gehele systeem te vergroten. Werken onder architectuur wordt meer een standaard onderwerp bij aanschaf van elke nieuwe applicatie. Het programma M2A voldoet aan deze doelstelling.
- *Outsourcing van de automatisering:*
De automatisering is ondergebracht bij de (GR) bedrijfsvoeringsorganisatie i-Dienst. Dit vraagt regievoering op uitvoering van afspraken over dienstverlening en services. De afspraken worden vastgelegd en gemonitord.

Spoor 3. Door ontwikkelen van de Organisatie & informatiefunctie

De Chief Information Office (CIO) heeft een belangrijke positie gekregen binnen de gehele bedrijfsvoering van de (h2O)gemeente(n). Het convenant dat hiervoor door de H2O gemeenten is gesloten, vormt de basis en is verder uitgewerkt.

De gezamenlijke (be)sturing van IT is gebaseerd op een gezamenlijke visie op Informatisering met de ambitie om opgaven en ontwikkelingen op dit terrein gezamenlijk op te pakken, te ontwikkelen en te beheren. Er zijn diverse functies nodig om de informatie functie duidelijk(er) en beter op de kaart te zetten. Denk o.a. aan functioneel applicatiebeheer, gegevensmanagement en architecten (voor het informatie - en applicatie landschap). Ook procesmanagement kan aan dit lijstje worden toegevoegd.

Spoor 4. Regievoering en samenwerking

- *Regievoering:*
Bij het uitbesteden van werkzaamheden naar partners, worden afspraken over uitwisseling van informatie van groot belang. Denk aan klant-, status-, beveiliging- en managementinformatie. Regie op de uitvoering van de afspraken is belangrijk.

Omgevingswet; één loket voor de burger voor de openbare ruimte. Dit vraagt (een goed ingerichte) afstemming tussen vak afdelingen, klanten, andere overheden en ketenpartners. We richten ons op het gebruik van informatiehuizen en het OLO die door de landelijke overheid worden ingevoerd.

Spoor 5. De data gedreven gemeente

Gebruik van basis- en kerngegevens:

De kwaliteit van de basisregistraties is belangrijk om efficiënt en effectief te kunnen werken. Gegevens moeten betrouwbaar, relevant en actueel zijn. Denk aan het principe "eenmalig uitvraag, meervoudig gebruik"

We zien dat data meer kan worden ingezet voor beleidsbepaling en sturen op cijfers tijdens de uitvoering. We beschikken over veel data - intern en d.m.v. audits - maar kunnen daar meer informatie uit krijgen. We willen onderzoeken op welke manier we hier ervaring mee op kunnen doen.

• **Financiën**

De financiële impact van de i-functie zorgt voor structureel toenemende kosten, maar tegelijkertijd worden voordelen behaald binnen dienstverlening en bedrijfsvoering. Onze inzet is dat de totale kosten en baten in balans blijven.

De begroting van de GR i-dienst is gebaseerd op de PDC. De kosten voor de "A" worden verdeeld onder de deelnemers a.d.h.v. de afgesproken (nieuwe) systematiek.

De kosten voor de "I" zijn gebaseerd op de licentie en onderhoudslasten van ons applicatielandschap. De besparingen als gevolg van M2A zijn hierin verwerkt en worden periodiek gerapporteerd.

Voor de ontwikkeling van de CIO – office en invullingen van diverse functies, hebben we de structurele formatie die vanaf 2019 is opgenomen, aangepast en tijdelijk opgeplust.

- **Interne beheersing en control**

De kwaliteit van de bedrijfsvoering wordt systematisch gecontroleerd op 'beheersing' van administratieve organisatie, financieel beheer, rechtmatigheid van uitgaven en beïnvloeding van risico's. De controle wordt vormgegeven vanuit business-partnerschap zodat verbeterpotentieel in werkprocessen snel en doelmatig kunnen worden opgespoord en aangepakt.

Goed ingerichte processen (procesinrichting) en een goede procesbeheersing (inclusief IT) zijn noodzakelijk voor het "in control" zijn van de organisatie. Het "in control zijn" is een randvoorwaarde voor het afgeven van een rechtmatigheidsverklaring door middel van een zogenaamd In Control Statement door het college van B&W. We werken ernaar toe, dat het college vanaf 2020 deze verklaring kan afgeven en dat vraagt van ons de nodige voorbereidingen in de jaren ervoor.

OVERHEAD

De kosten die verband houden met de gemeentelijke bedrijfsvoering worden verantwoord op programma 4 - Bedrijfsvoering.

Verbonden partijen

INLEIDING

Deze paragraaf omvat een lijst van verbonden partijen. Per partij is aangegeven hoe deze bijdraagt aan de realisatie van beleidsdoelstellingen.

Het begrip verbonden partij is in artikel 1, eerste lid, onderdeel b van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) als volgt gedefinieerd: “Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.”

Bestuurlijk belang

Bestuurlijk belang wordt gedefinieerd als: “Zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht”.

Financieel belang

Financieel belang wordt gedefinieerd als: “Een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”.

Een verbonden partij betekent participatie in N.V.’s, B.V.’s, Commanditaire Vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen. Ook stichtingen en verenigingen, bedrijfsvoeringsorganisaties en een centrumgemeente-constructie kunnen onder verbonden partijen vallen.

Het BBV schrijft verder voor dat vanaf de begroting 2017 de verbonden partijen gecategoriseerd worden opgenomen in de vorm van een lijst met de volgende onderverdeling:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. vennootschappen en coöperaties;
3. stichtingen en verenigingen, en,
4. overige verbonden partijen;

Lijst van verbonden partijen:

Ad1: gemeenschappelijke regelingen

- GGD Noord en Oost Gelderland
- Archeologie Hattem-Zwolle-Zwartewaterland
- Omgevingsdienst Noord Veluwe
- Sociale recherche IJssel-Vechtstreek
- Streekarchivariaat
- Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland
- ICT samenwerking Hattem, Heerde en Oldebroek (H2O)
- Samenwerkingsverband Noord Veluwe
- Vervoercentrale Stedendriehoek / Plus OV

Ad2: vennootschappen en coöperaties

- Alliander NV
- Vitens NV
- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG NV)
- NV Rova
- Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek B.V
- Leisurelands
- Powered by Hattem

Ad3: stichtingen en verenigingen

- -

Ad4: overige verbonden partijen

-

ONTWIKKELINGEN

De paragraaf verbonden partijen is kaderstellend. De betekenis daarvan is echter onder meer afhankelijk van de vraag of er een door de Raad vastgestelde actuele nota verbonden partijen aanwezig is die een zelfstandige kaderstellende rol heeft. Als dat zo is, kan de paragraaf verbonden partijen in de begroting voor wat betreft de visie op en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen worden beperkt tot een verwijzing naar betreffende kadernota verbonden partijen. Het beleid op de verbonden partijen zal in de nieuwe raads- en collegeperiode geactualiseerd worden. Hierin zal de strategie van Hattem ten aanzien van de verbonden partijen zijn beschreven.

Momenteel wordt in samenspraak met de regiogemeenten onderzocht hoe de grip zowel ambtelijk als bestuurlijk op de verbonden partijen verbeterd kan worden. Kernbegrippen hierbij zijn risicomanagement, besluitvorming-proces en structuren en werkwijzen.

De eerste stap om te komen tot een intentieverklaring om hierbij als gemeenten gezamenlijk op te trekken is gezet en is vertaald in een 'Regionale notitie Grip op de verbonden partijen'; Hoe komen we tot een gezonde balans tussen controle en vertrouwen.

De doelstelling van de notitie is tweeledig:

- Inzicht geven in de onderwerpen waarop we regionaal stappen kunnen en willen zetten ter verbetering van de grip op verbonden partijen en de onderwerpen waaraan juist lokaal invulling gegeven kan worden.
- Inzicht geven in concrete vervolgstappen/producten op de onderwerpen die we gezamenlijk aan willen pakken. Hoe vinden de onderwerpen hun weg in de praktijk?

Vanuit het nieuwe BBV is voorgeschreven per verbonden partij financiële informatie op te nemen. Voor de verbonden partijen waarvan deze informatie bekend is, zijn de gegevens toegevoegd. De komende periode zal de overige informatie verzameld worden.

DEELNEMINGEN GEMEENTE HATTEM

GGD

GGD Noord- en Oost Gelderland gevestigd te Warnsveld

De gemeenten in de regio Noord- en Oost Gelderland zetten zich op bepaalde terreinen van lokale gezondheidszorg samen in voor hun inwoners. Een belangrijke plek daarin hebben gezondheid en hulpverlening.

Doel:

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft tot taak de behartiging van het gemeenschappelijke belang van de deelnemende gemeenten op het gebied van volksgezondheid en milieubeheer.

Betrokkenen:

GGD Noord- en Oost-Gelderland is de gezondheidsdienst van 22 gemeenten in de regio's Achterhoek, Midden-IJssel/Oost-Veluwe en Noord-Veluwe, waaronder de gemeente Hattem.

Bestuurlijk belang/participatie:

De deelnemende gemeenten hebben hun samenwerking vastgelegd in een gemeenschappelijke regeling, de 'statuten' van de GGD. Hattem neemt deel in het bestuur. Verder wordt bestuurlijk en ambtelijk deelgenomen in diverse portefeuillehoudersoverleggen van de regio.

Financieel belang:

- *Verdeling kosten:* de gemeente Hattem draagt evenals de andere deelnemers middels een jaarlijkse bijdrage per inwoner bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Vermogen 2020:* in de begroting 2020 wordt het nadelige resultaat verrekend met de reserves.

x € 1.000,--	Begroot 2020	Begroot 2019	31-12-2018	31-12-2017	31-12-2016
<i>Eigen vermogen</i>	2.652	2.581	3.028	3.156	2.825
<i>Vreemd vermogen</i>	2.625	2.900	2.923	2.793	3.618
<i>Resultaat</i>	-210	-138	-128	193	-53

Ontwikkelingen:

De prioriteiten van de GGD-NOG voor 2020 zijn de volgende: NOG gezondere jeugd, NOG gezondere leefomgeving, NOG gezonder oud worden en NOG gezondere leefstijl. Deze prioriteiten sluiten uitstekend aan op de prioriteiten uit het volksgezondheidsbeleid van de gemeente Hattem. Ook sluiten deze prioriteiten goed aan op de inzet die in Hattem wordt gepleegd op preventie (door bijvoorbeeld JOGG), maar ook op de koppeling die in Hattem wordt gelegd tussen volksgezondheid en de nieuwe omgevingswet.

BNG

N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten gevestigd te 's Gravenhage

Doel:

De bank Nederlandse Gemeenten is voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Triple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek private samenwerking.

Betrokkenen:

Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).

Bestuurlijk belang/participatie:

De gemeente Hattem participeert in het aandelenkapitaal.

Financieel belang:

- *Algemeen:* De bank is een structuurvennootschap. Het rijk is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en het waterschap. Aangezien de aandeelhouders van de bank alle overheden zijn, is de BNG vanzelfsprekend onderdeel van de publieke sector.

- *Aandelen*: de gemeente Hattem heeft per 1 januari 2020 een aantal van 30.030 aandelen in bezit met een nominale waarde van € 2,50 per aandeel.
- *Dividend*: voor 2020 wordt een dividend geraamd van € 30.000. Het beleid van de bank is erop gericht om in de jaren 2011 t/m 2018 een dividend uit te keren van 25% van de netto winst.
- *Uitgekeerd dividend 2018* (€ 2,85 per aandeel) voor Hattem € 85.000
- *Uitgekeerd dividend 2017* (€ 2,53 per aandeel) voor Hattem € 76.000
- *Uitgekeerd dividend 2016* (€ 1,64 per aandeel) voor Hattem € 49.000
- *Uitgekeerd dividend 2015* (€ 1,03 per aandeel) voor Hattem € 30.500

<i>x € 1 mln</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>Begroot 2019</i>	<i>31-12-2018</i>	<i>31-12-2017</i>	<i>31-12-2016</i>
<i>Eigen vermogen</i>	5.000	4.500	4.991	4.953	4.486
<i>Vreemd vermogen</i>	135.000	149.500	132.518	135.041	149.483
<i>Resultaat</i>	-	-	337	393	369

Ontwikkelingen:

Er is met betrekking tot de BNG een onzekere ontwikkeling van het financieel resultaat en daarmee onzekere winstuitkering voor gemeente. Het resultaat staat onder invloed van een verwachte achterblijvende kredietvraag, een aanhoudend lage rente en stijgende bedrijfslasten om te voldoen aan toenemende (Europese) wet- en regelgeving.

Beleidsvoornemens:

Behoud van substantiële marktaandeelen in de Nederlandse publieke sector en semi-publieke domein.

Alliander

N.V. Alliander gevestigd te Amsterdam.

Doel:

Alliander is een netwerkbedrijf dat zorgt voor het vervoeren van energie en daaraan gerelateerde producten aan particuliere en zakelijke klanten op een betrouwbare, veilige en maatschappelijk verantwoorde manier.

Betrokkenen:

Aandeelhouder is een aantal provincies en een groot aantal gemeenten in Zuid-Holland, Friesland, Gelderland, Noord-Brabant en Noord-Holland.

Bestuurlijk belang:

De aandeelhoudersvergaderingen worden bijgewoond door de portefeuillehouder.

Financieel belang:

- *Aandelen*: de gemeente Hattem heeft per 1 januari 2020 een aantal van 169.659 aandelen NV Alliander in bezit met een nominale waarde van € 1,65 per aandeel.
- *Dividend*: voor 2020 wordt een dividend geraamd van € 152.700.
- *Uitgekeerd dividend 2018*: € 186.000, ontvangen in 2019
- *Uitgekeerd dividend 2017*: € 113.500
- *Uitgekeerd dividend 2016*: € 128.500
- *Uitgekeerd dividend 2015*: € 131.500

<i>x € 1,-- miljoen</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>31-12-2018</i>	<i>31-12-2017</i>	<i>31-12-2016</i>
• <i>Eigen vermogen</i>		4.129	3.942	3.864
• <i>Vreemd vermogen</i>		4.216	4.127	3.871
• <i>Resultaat</i>		334	203	282

Ontwikkelingen:

N.V. Alliander is het netwerkbedrijf dat in 2009 werd afgesplitst van Nuon.
De gegevens voor het jaar 2020 zijn tijdens het begrotingsproces nog niet beschikbaar.

Beleidsvoornemens:

Geen

Vitens

Vitens N.V. gevestigd te Zwolle

Doel:

Het uitoefenen van een publiek (drink)waterbedrijf, daaronder begrepen de winning, productie, transport, verkoop en distributie van water, evenals het verrichten van alles wat met de publieke watervoorziening verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.

Betrokkenen:

Aandeelhouders van de vennootschap Vitens N.V. is een aantal provincies en een groot aantal gemeenten in Gelderland, Overijssel, Flevoland en Midden-Nederland.

Bestuurlijk belang:

De gemeente Hattem heeft een wethouder in de aandeelhoudersvergadering.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 10.682 aandelen in bezit met een nominale waarde van € 1,--. Jaarlijks zal de directie een voorstel voor dividenduitkering doen van 40% tot 75% van het nettoresultaat.
- *Dividend:* voor 2020 wordt een dividend geraamd van € 9.600.
- *Uitgekeerd dividend 2018:* € 9.600, ontvangen in 2019
- *Uitgekeerd dividend 2017:* € 35.000
- *Uitgekeerd dividend 2016:* € 36.000
- *Uitgekeerd dividend 2015:* € 41.000

x € 1,-- miljoen	Begroot 2020	31-12-2018	31-12-2017	31-12-2016
<i>Eigen vermogen</i>		533	534	489
<i>Vreemd vermogen</i>		1.234	1.195	1.249
<i>Resultaat</i>		13	48	49

- *Achtergestelde lening:* Daarnaast is ingaande 1 januari 2006 een achtergestelde lening verstrekt van € 716.100 met een looptijd van 15 jaar. De jaarlijks te vergoeden rente wordt bepaald door het rentepercentage te fixeren op de laatste werkdag van het jaar volgens het Financieel Dagblad, vermeerderd met 1%.
Het jaarlijkse aflossingsdeel is bepaald op € 47.740. Het saldo van de achtergestelde lening bedraagt per 1 januari 2020 € 95.480.

Ontwikkelingen:

Vanaf Vitens' boekjaar 2018 (uitbetaling in ons begrotingsjaar 2019) zal het dividend per aandeel hard dalen als gevolg van toepassing van de WACC. Dat is een ratio die wordt vastgelegd door de Autoriteit Consument en Markt. De ratio heeft als gevolg dat wanneer het bedrijfsresultaat van Vitens boven de WACC uit komt, Vitens de overwinst het jaar daarop in de tarieven moet teruggeven. In de AvA van april 2016 is dit al aangekondigd en in de vergadering van ons platform Nuval (maart 2018) is dit bevestigd. In de begroting 2020-2023 kunnen we een dividend verwachten van € 0,90 per aandeel. N.B. dat is gebaseerd op de maximumwaarde van de WACC. De directie van Vitens overweegt een lager percentage te begroten. Aandeelhouders van Vitens horen daar nog van.

Beleidsvoornemens:

Geen

Leisurelands **Leisurelands gevestigd te Arnhem**

Doel:

De handelsnaam van RGV Holding BV is Leisurelands. Leisurelands heeft tot taak de behartiging van het gemeenschappelijke belang van de deelnemende gemeenten wat betreft de ontwikkeling van recreatieve en toeristische mogelijkheden in het gebied, dit met bescherming van het landschappelijke karakter. RGV Holding B.V. is eigenaar van in totaal veertien openbare, laagdrempelig toegankelijke recreatiegebieden waaronder jachthaven Hattem en Heerderstrand.

Betrokkenen:

Aan de recreatiegemeenschap wordt onder andere door Veluwe gemeenten deelgenomen, waaronder de gemeente Hattem.

Bestuurlijk belang:

De vergaderingen van het algemeen bestuur worden bijgewoond door de portefeuillehouder.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 1 aandeel in Leisurelands.
- *Dividend:* n.v.t.

<i>x € 1.000</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>31-12-2018</i>	<i>31-12-2017</i>	<i>31-12-2016</i>
<i>Eigen vermogen</i>		0	57.556	56.279
<i>Vreemd vermogen</i>		0	21.679	20.195
<i>Resultaat</i>		0	1.277	1.275

Ontwikkelingen:

Hattem heeft om niet aandelen verworven in de besloten vennootschap RGV Holding. Het verwerven van de aandelen dient een algemeen belang. Met het verkrijgen van de aandelen worden geen financiële verplichtingen aangegaan

De verhouding eigen vermogen/totaal vermogen bedraagt 72,6%. Dit veronderstelt een laag risico voor de eigenaren. Het resultaat van Leisurelands is sterk afhankelijk van opbrengsten uit vermogensbeheer. Uit de jaarstukken blijkt dat dergelijke financiële baten van belang zijn om de RGV financieel gezond te houden. Het operationele resultaat laat echter een stijgende lijn zien. Was in het verleden het operationele resultaat negatief, vanaf 2015 is sprake van een positief resultaat. Als deze lijn wordt vastgehouden wordt het belang van de financiële baten minder en nemen de financiële risico's af. Gezien de solvabiliteit en een geschatte afname van de financiële risico's wordt het risico voor de gemeente laag ingeschat.

Rova

N.V. ROVA gevestigd te Zwolle

Doel:

Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van de afvalzorgplicht van gemeenten.

Betrokkenen:

Aandeelhouders van de vennootschap N.V. ROVA is een groot aantal gemeenten.

Bestuurlijk belang:

De gemeente is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 172 aandelen A in bezit met een nominale waarde van € 113,45.
- *Dividend:* voor 2020 wordt een dividend geraamd van € 51.000
- *Uitgekeerd dividend 2018 aandelen A:* voor Hattem € 75.000, uitgekeerd in 2019
- *Uitgekeerd dividend 2017 aandelen A:* voor Hattem € 103.500
- *Uitgekeerd dividend 2016 aandelen A:* voor Hattem € 128.000
- *Uitgekeerd dividend 2015 aandelen A:* voor Hattem € 96.000

<i>x € 1,-- miljoen</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>31-12-2018</i>	<i>31-12-2017</i>	<i>31-12-2016</i>
• <i>Eigen vermogen</i>		36,7	36,5	35,8
• <i>Vreemd vermogen</i>		53,8	47,0	50,5
• <i>Resultaat</i>		5,8	7,4	9,1

- *Achtergestelde lening:* In 2001 is er een achtergestelde lening met de NV ROVA holding afgesloten met een looptijd van 10 jaar, rente 8%. Het saldo van de achtergestelde lening is € 300.374. Op 21 februari 2016 is de lening verlengd voor een periode van 5 jaar tegen dezelfde rente van 8% met daarna een stilzwijgende verlenging van telkens 5 jaar. Hiermee ontstaat een betere mogelijkheid om tussentijds in overleg te bepalen of verlenging van de overeenkomst wenselijk is of dat ineens wordt afgelost.

Met ingang van 2012 is het beleid van de Rova om te streven naar een “genormeerd” resultaat van € 3 miljoen. In de begroting van 2019 is uitgegaan van een dividend per aandeel van € 300,--.

Ontwikkelingen:

Geen.

Beleidsvoornemens:

Continuering van het huidige niveau van dienstverlening, tegen zo laag mogelijke kosten. N.V. Rova wil de aandeelhouders meer betrekken bij het financiële verloop. Daarom wordt er niet alleen ambtelijk vergaderd over de jaarrekening maar ook over de begroting van het volgend jaar.

H2O

[Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek B.V. gevestigd te Oldebroek](#)

Doel:

Het samen met de gemeenten Oldebroek en Heerde ontwikkelen van een gemeentelijk bedrijventerrein waarbij de focus primair ligt op :

- *werving van bedrijven in de logistiek en distributie (op circa 2/3 deel van terrein);*
- *vulling door lokale bedrijfsverplaatsingen (op ca. 1/3 deel van het terrein).*

Betrokkenen:

De drie gemeenten Heerde, Hattem en Oldebroek zijn aandeelhouders elk voor een gelijk deel.

Bestuurlijk belang:

De structuur van Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is in 2010 aangepast. Met de nieuwe structuur en doelstellingen ontstaat een constructie waarbinnen de B.V. zich uitsluitend kan focussen op het bedrijventerrein zelf. Als onderdeel van het Vernieuwde Perspectief wordt de governance verscherpt; het belang daarbij is een duidelijke en op de rol toegesneden deskundige invulling van de samenwerking (door de Directeur/bestuurder van de BV, de Raad van Commissarissen en de aandeelhouders).

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 1 aandeel in de Ontwikkelingsmij. Hattemerbroek B.V. met een nominale waarde van € 6.000.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Garantstelling:* Momenteel staat elk van de 3 gemeenten garant voor € 13 miljoen.

x € 1.000,--	Begroot 2020	31-12-2018	31-12-2017	31-12-2016
<i>Eigen vermogen</i>		-142	-985	-1.518
<i>Vreemd vermogen</i>		31.700	33.140	34.653
<i>Resultaat</i>		843	533	-489

Ontwikkelingen:

Het Vernieuwd Perspectief voor het Bedrijvenpark is vastgesteld.

In 2019 wordt onderzocht of er een basis is voor de aandelenoverdracht van de gemeente Heerde aan de gemeente Zwolle. De gemeenteraad van Heerde heeft eerder aangegeven de samenwerking rond bedrijvenpark H2O te willen beëindigen. De gemeente Zwolle heeft aangegeven de samenwerking met bedrijvenpark H2O te willen uitbouwen, vanwege het belang van het bedrijventerrein voor de marktregio Zwolle.

Beleidsvoornemens:

De Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is verantwoordelijk voor de aan- en verkopen. Dekking vindt plaats uit de opbrengsten in de grondexploitatie. Door de verbeterde marktsituatie is de verkoop van kavels hoger dan enkele jaren geleden. Vaststelling van de bestemmingsplannen en de verplaatsing van de aansluiting A28 (realisatie vernieuwd perspectief) zijn mede bepalend voor de toekomstige uitgifte van de kavels.

Archeologie **Archeologie Hattem-Zwolle-Zwartewaterland gevestigd te Zwolle.**

Doel:

Het betreft een gemeenschappelijke regeling met het doel om de samenwerking tussen de gemeenten Hattem, Zwartewaterland en Zwolle voort te zetten waarbij de archeologische opgravingsexpertise van de gemeente Zwolle ook wordt ingezet in de gemeente Hattem en aldus tevens wordt gedragen aan het vergroten van inzicht in de regionale archeologische informatie en in de samenhangende bewoningsgeschiedenis van dit gebied. Uitgangspunt hierbij is ook het verdrag van Malta dat beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter (integraal) te beschermen. Het gaat om archeologische resten als nederzettingen, grafvelden, en gebruiksvoorwerpen.

Betrokkenen:

Gemeente Hattem, Zwolle en Zwartewaterland.

Bestuurlijk belang:

Verantwoordelijkheid nemen voor archeologie en daarin zelfstandig beleid willen voeren.

Financieel belang:

- *Algemeen:* de kosten voor de adviezen van de archeoloog worden berekend aan de hand van de standaard uurtarieven binnen de eenheid Expertisecentrum van de gemeente Zwolle. De uurtarieven worden jaarlijks aangepast.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2020:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2020:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.

Ontwikkelingen:

Geen.

Beleidsvoornemens:

Geen.

ODNV

Omgevingsdienst Noord Veluwe gevestigd te Harderwijk

Doel:

De Omgevingsdienst voert de milieutaken op de Noord-Veluwe uit. Dit gebeurt in opdracht van haar deelnemers.

De Omgevingsdienst biedt hoogwaardige kennis en expertise op het gebied van vergunningverlening, toezicht, handhaving en milieud advies. De gemeente Hattem is toegetreden voor de basis milieutaken.

Betrokkenen:

Aan de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Noord-Veluwe wordt door negen deelnemers deelgenomen, waaronder acht Noord-Veluwse gemeenten en de provincie Gelderland.

Bestuurlijk belang:

De gemeente heeft een vertegenwoordiger in het algemeen bestuur.

Financieel belang:

- *Algemeen:* de gemeente Hattem is jaarlijkse een vaste bijdrage verschuldigd voor de uitvoering van de aan de Omgevingsdienst overgedragen basis milieutaken.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2020:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2020:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.
- De gemeenten betalen een bijdrage aan de omgevingsdienst voor het uitvoeren van de taken. Voor 2020 is een bijdrage geraamd van € 171.000.

Ontwikkelingen:

De Omgevingsdienst is operationeel sinds 1 april 2013. De gemeente Hattem is toegetreden per 1 juli 2013.

Beleidsvoornemens:

Geen.

**Sociale
Recherche**

Sociale recherche IJssel-Vechtstreek, gevestigd te Zwolle

Doel:

De taak en doelstelling van de Sociale recherche is het voorkomen en opsporen van fraude en misbruik van sociale verzekeringswetten en een consultfunctie.

De Gemeenschappelijke Regeling is ontstaan uit het oogpunt van effectiviteit. In een groter dienstverband kan een betere kwaliteit en dienstverlening worden geboden.

Betrokkenen:

Aan de unit Regionale Sociale Recherche van de gemeente Zwolle zijn negen gemeenten aangesloten; Zwolle, Dalfsen, Hardenberg, Ommen, Zwartewaterland, Olst-Wijhe, Kampen, Dronten en Hattem.

Bestuurlijk belang/participatie:

In het bestuursoverleg participeren de wethouders uit de deelnemende gemeenten.

Financieel belang:

- *Algemeen:* de gemeente Zwolle voert de werkzaamheden uit. De kosten worden verrekend op basis van het aantal uitkeringsgerechtigden.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2020:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2020:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.
- In de begroting 2020 is een gemeentelijke bijdrage geraamd van € 15.000.

Ontwikkelingen:

Geen

Beleidsvoornemens:

Zoveel mogelijk voorkomen en opsporen van fraude en misbruik.

**Streek-
archief**

Gemeenschappelijke Regeling Streekarchivariaat gevestigd te Epe

Doel:

Het beheer en toezicht op openbare archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten op en door derden overgebrachte archief kundige wijze uitvoeren.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Epe, Heerde en Hattem mee.

Bestuurlijk belang:

De drie colleges van B&W nemen de besluiten voor een goede uitvoering van de Archiefwet 1995.

Financieel belang:

- *Algemeen:* De gemeenten worden ondersteund door een archiefcommissie uit hun midden. Deze commissie adviseert hen over aangelegenheden in de archief technische of personele sfeer.
- *Verdeling kosten:* de bijdrage in het streekarchief bedraagt een deel van de salariskosten van de streekarchivaris en van de kosten van de archiefbewaarplaats. Het aandeel in de exploitatielasten wordt verdeeld op basis van de strekkende meters archiefruimte, die elk van de gemeenten in de archiefbewaarplaats gebruiken. Deze verdeling wordt eens in de vijf jaar vastgesteld.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2020:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2020:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.
- In de begroting 2020 is een gemeentelijke bijdrage opgenomen van € 39.000.

Ontwikkelingen:

Geen

Beleidsvoornemens:

Geen

Doel:

De VNOG wil een maatschappelijk aanvaardbaar niveau van veiligheid bereiken. Dit doet de VNOG door te zorgen voor een doelmatig georganiseerde hulpverlening op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.

De opgave voor de VNOG is: "Minder: incidenten, slachtoffers en schade".

Om dit te bereiken zijn er drie maatschappelijke doelstellingen geformuleerd:

1. Het voorkomen en beperken van incidenten, rampen en crisis.
2. Het bestrijden van incidenten, rampen en crisis.
3. Herstel na een ontwrichte situatie.

Betrokkenen:

In deze gemeenschappelijke regeling werken 22 gemeenten - onderverdeeld in een zestal clusters - in de provincie Gelderland samen op het gebied van veiligheid.

De gemeente Hattum vormt samen met de gemeenten Elburg, Heerde en Oldebroek het cluster Veluwe-Noord.

Bestuurlijk belang:

Het Algemeen Bestuur wordt gevormd door alle burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de bestuurlijke vertegenwoordigers (burgemeesters) van de clusters.

Financieel belang:

- Algemeen: De gemeenteraad wordt geïnformeerd aan de hand van de planning & control documenten van de VNOG. De vergaderfrequentie van het Algemeen- en Dagelijks Bestuur is vier keer per jaar.
- Verdeling kosten: de gemeentelijke bijdrage is het aandeel in de exploitatielasten en is gebaseerd op een bedrag per inwoner.

<i>x € 1 mln</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>Begroot 2019</i>	<i>31-12-2018</i>	<i>31-12-2017</i>	<i>31-12-2016</i>
<i>Eigen vermogen</i>	1.821	2.134	-436	1.775	1.385
<i>Vreemd vermogen</i>	61.716	50.713	51.146	45.360	45.693
<i>Resultaat</i>	-313	-	-2.855	930	-211

- *Resultaat:* -
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- In de begroting 2020 is een gemeentelijke bijdrage opgenomen van € 583.000.

Ontwikkelingen:

Op 1 januari 2017 is de nieuwe Gemeenschappelijke Regeling van de VNOG van kracht. Onderdeel van de nieuwe regeling is een nieuw financieel verdeelmodel, gebaseerd op het gemeentefonds.

De programmabegroting 2019-2022 is een vervolg op de zero based begrotingen van 2017 en 2018, waarbij evenwicht is aangebracht in beleid en financiën gerelateerd aan de ambitie en doelen van de VNOG en de gesignaleerde nieuwe ontwikkelingen. De insteek daarbij is een sobere en doelmatige organisatie. Ondertussen wordt ook gekeken naar innovatieve ontwikkelingen/modernisering die op termijn mogelijk ook tot besparingen kunnen leiden.

Beleidsvoornemens:

Geen

ICT H2O

ICT samenwerking Hattem, Heerde en Oldebroek (H2O)

Doel:

Verhogen van de kwaliteit van beleid. De samenwerking moet leiden tot schaalvoordelen en kostenbesparingen op het gebied van automatisering.

Het doel van deze gemeenschappelijke regeling is een verder professioneel beheer van onze IT infrastructuur en services op het gebruik van moderne tooling.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek mee.

Bestuurlijk belang:

Het bestuur van de GR wordt gevormd uit de portefeuillehouders van de afzonderlijke colleges.

Financieel belang:

Begroting van de GR is gebaseerd op een Producten en Diensten Catalogus (PDC). Deze wordt jaarlijks gemonitord. De kosten worden specifiek toegerekend aan de gemeenten (vertaald in een deelnemer bijdrage per gemeente)

Ontwikkelingen:

Bij de inzet en ontwikkelingen van techniek wordt geanticipeerd op het realiseren van de doelstellingen (dienstverlening en bedrijfsvoering).

Beleidsvoornemens:

Geen.

SNV

(Inkoop)samenwerkingsverband Noord Veluwe

Doel:

Uitwisseling van expertise, schaalvoordelen en kostenbesparingen.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek mee en de gemeenten Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Putten, Zeewolde, Sociale Dienst Veluwerand (SDV), Regio Noord-Veluwe (RNV), Gastvrije Randmeren en Omgevingsdienst Noord-Veluwe (ODNV).

Bestuurlijk belang:

Geen formele samenwerking, maar wel een ambtelijke afstemming.

Financieel belang:

Afhankelijk van aantal aanbestedingstrajecten.

Ontwikkelingen:

In dit samenwerkingsverband heeft Hattem de strategische taak Mobiliteit en Bereikbaarheid Noord-Veluwe op zich genomen. Doel is een behoud en verbetering van de doorstroming op de A28. In het kader van Smart Mobility komt voor onze gemeente onder meer een snelfietspad naar Apeldoorn in beeld.

Beleidsvoornemens:

De regiogemeenten werken in het najaar 2019 uit hoe de meervoudige centrumregeling SNV opgeheven kan worden en wat daarvan de eventuele financiële en juridische gevolgen zijn.

Plus OV

Vervoerscentrale Stedendriehoek / Plus OV te Lochem

Doel:

Samenwerking op het gebied van aanvullend openbaar vervoer. Door het combineren van vervoersstromen kan het vervoer efficiënter worden vormgegeven.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Hattem, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen mee.

Bestuurlijk belang:

In het bestuur zitten wethouders uit alle 9 gemeenten.

Financieel belang:

De gemeentelijke bijdrage bedraagt over 2020 € 390.000.

<i>x € 1.000,--</i>	<i>Begroot 2020</i>	<i>Begroot 2019</i>	<i>31-12-2018</i>	<i>31-12-2017</i>	<i>31-12-2016</i>
<i>Eigen vermogen</i>	884	149	149		
<i>Vreemd vermogen</i>	2.625	3.000	2.967		
<i>Resultaat</i>	-	-			

Hattem neemt af: leerlingenvervoer basisonderwijs, individueel vervoer jeugd (routegebonden), vraagafhankelijk WMO-vervoer (regiotaxi) en dagbesteding vervoer (routegebonden).

Ontwikkelingen:

De uitvoering van het vraagafhankelijk vervoer (voorheen regiotaxi) is per januari 2017 overgenomen van de provincie. Per augustus 2017 is voor alle 9 gemeenten het routegebonden vervoer (leerlingenvervoer en vervoer naar dagbesteding/ jeugdhulp) gestart. PlusOV is een organisatie in opbouw en is aan het door ontwikkelen.

Beleidsvoornemens:

Geen.

INLEIDING

Grondexploitatie is het proces waarbij grond wordt aangekocht, bouw- en woonrijp wordt gemaakt om vervolgens de grond te verkopen voor de bouw van woningen of bedrijven. Gronden welke buiten het grondexploitatieproces vallen worden door de Algemene Dienst beheerd.

Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De grondexploitatie (inclusief de resultaten hieruit) is een onderdeel van de totale exploitatie van de gemeente. Gelet op de risico's in relatie tot de omvang van de bedragen, waarover het op dit terrein gaat, zijn de financiële risico's van groot belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

ONTWIKKELINGEN

In 2020 speelt het volgende in Hattem op het gebied van grondbeleid.

Assenrade

- Assenrade is de nieuwste woonwijk van Hattem waar 275 woningen worden gebouwd. De laatste fase van de wijk is in uitvoering en zal waarschijnlijk eind 2020 zijn afgerond. De gemeente zal in 2020 het woonrijp maken van fase 4 afronden en ook de infrastructuur en groenzones zullen naar verwachting zijn afgerond. De uitvoering vindt plaats conform de exploitatieopzet die de raad jaarlijks in geactualiseerde vorm vaststelt. Dekking van de kosten vindt plaats uit de opbrengsten in de grondexploitatie. Naar verwachting wordt de grondexploitatie eind 2020 of begin 2021 afgesloten, afhankelijk van het afronden van bovengenoemde werkzaamheden in 2020.

Bedrijvenpark H2O

- Op Bedrijvenpark H2O wordt in totaal circa 50 ha (netto) bedrijfsgrond ontwikkeld. De Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is verantwoordelijk voor de aan- en verkopen. Dekking vindt plaats uit de opbrengsten in de grondexploitatie. Door de verbeterde marktsituatie is de verkoop van kavels hoger dan enkele jaren geleden. Met het onherroepelijk zijn van de bestemmingsplannen voor het bedrijvenpark en de nieuwe aansluiting is meer zekerheid ontstaan over toekomstige uitgifte van de kavels. Voor het Hattems plandeel van het bedrijvenpark wordt de omliggende infrastructuur (Zuiderzeestraatweg) aangepast en wordt het terrein bouwrijp gemaakt. Dit zal in de eerste helft van 2020 zijn afgerond. Ook het besluit van de provincie over de financiering en realisatie van de aansluiting op de A28 heeft een positief effect op de uitgifte van kavels.

Voormalig Ijsbaanterrein

- Oktober 2017 besloot het college om een stapsgewijze strategie te formuleren voor de ontwikkeling van de woonzorgzones. Vier randvoorwaarden liggen aan de basis van deze strategie: a) intramurale zorg is

kwantitatief op orde, b) intramurale zorg is kwalitatief op orde, c) keuze voor de consument vanuit levensovertuiging en d) wens voor samenwerking tussen zorg leverende partijen.

De Nota vraag en aanbod intramurale ouderenzorg Hattem (2017) geldt als uitgangspunt genomen voor een samenhangend vervolg voor de gemeentelijke gronden in de woonzorgzones. Het college blijft actief in gesprek met de partijen, zodat een plan van aanpak kan worden vastgesteld voor het vervolg van de woonzorgzones, zodra die duidelijkheid bereikt wordt.

RISICO'S

Als algemene risico's in de grondexploitatie kunnen genoemd worden:

- het niet tijdig kunnen verwerven van gronden en het stijgen van aankooprijzen;
- stagnerende vraag naar grond (bijv. economische omstandigheden);
- planschadeclaims;
- milieu/bodemrisico's;
- tijdsduur/renteverliezen;
- hogere kosten en lagere opbrengsten dan voorzien in de exploitatieberekeningen;
- gewijzigde wetgeving;
- planologische procedure wordt niet succesvol afgerond.

In de exploitatieberekeningen wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met deze risico's. Verder worden de exploitatieopzetten jaarlijks herzien om de financiële situatie zo goed mogelijk in beeld te brengen en zo nodig maatregelen te nemen.

FINANCIËLE POSITIE

Voor elk door de gemeente geïnitieerd ruimtelijk plan wordt een berekening opgesteld, die in feite de financiële vertaalslag is van de voorgenomen ruimtelijke ingreep. Deze berekening ofwel grondexploitatie geeft (een financieel) inzicht in het geheel van activiteiten en werkzaamheden voor verwerving, het bouw- en woonrijp maken en de uitgifte van gronden, en is daarmee het instrument op basis waarvan de financieel-economische uitvoerbaarheid van ruimtelijke plannen kan worden afgeleid. Na vaststelling van deze grondexploitatie door de raad, geldt deze als (financieel) kader voor de uitvoering. Vervolgens wordt de grondexploitatie jaarlijks geactualiseerd.

Voor het grondbeleid is de "bestemmingsreserve grondexploitatie" in het leven geroepen. De stand van deze reserve laat het weerstandsvermogen zien van de grondexploitatie, waaruit de eventuele financiële risico's dienen te worden opgevangen. Als in 2020 een complex wordt afgesloten, dan wordt het voordelige of nadelige saldo van dat complex verrekend met deze reserve. In de Nota Reserves en Voorzieningen 2017 is als bodem voor deze reserve een percentage van 2,5% van de boekwaarde van alle grondexploitaties vastgesteld.

De stand van de Reserve grondexploitatie per 1 januari 2020 bedraagt € 304.000.

Exploitatie/Resultaatverwachting

- Het complex Assenrade is al meerdere jaren in exploitatie. Het plan voor het voormalige ijsbaan-terrein is nog in voorbereiding. De planning is mede afhankelijk van de ontwikkelingen rond de Hof van Blom. De exploitatie van het bedrijvenpark H2O is met ingang van 2006 overgenomen door de Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek B.V. (exclusief de grondaankopen).
 - Bedrijvenpark H2O
De verliesvoorziening van 2012 is bij jaarrekeningen 2017 en 2018 verlaagd tot € 53.000,-.
 - Assenrade
Naar verwachting wordt dit complex uiterlijk 2021 afgesloten.

Op grond van de rekenregel 'Percentage of Completion' (POC) was Gemeente Hattem gehouden om bij jaarrekening 2018 een winstneming te doen van € 221.000,-. De stand van de "bestemmingsreserve grondexploitatie" steeg daardoor van € 83.000,- naar € 304.000,-.

- Voormalig Ijsbaanterrein

Gewijzigde BBV-regels (Besluit Begroting en Verantwoording Gemeenten) hieven met ingang van begrotingsjaar 2017 de balanscategorie 'Niet in exploitatie genomen gronden' op. Sindsdien is dit terrein uit de grondexploitaties sub voorraad gronden gehaald. De waarde groot € 459.00,- is nog niet aangepast op een taxatie omdat er een overgangstermijn geldt tot eind 2019. Het opstellen van een grondexploitatie dan wel het taxeren (waarna mogelijke herwaardering) van de grond heeft najaar 2019 de aandacht van onze beleidsafdeling.

INLEIDING

Sociaal domein

Gemeenten zijn met ingang van 1 januari 2015 verantwoordelijk geworden voor de extra taken op het terrein van de jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en begeleiding naar werk. Het geld dat daarvoor nodig is, ontvingen gemeenten tot en met 2018 in het gemeentefonds via drie integratie-uitkeringen sociaal domein (Wmo, Participatie en Jeugd).

Vanaf 2019 worden alleen de integratie-uitkeringen Participatie en Voogdij / 18+ (Jeugd) nog tot het sociaal domein gerekend (zie de meicirculaire gemeentefonds 2018).

Bij de septembercirculaire 2018 werden rekenmodellen gevoegd waaruit voor iedere gemeente per domein en voor zover van toepassing per onderdeel binnen een domein, de te ontvangen uitkeringen per jaar bedragen werden berekend.

Sinds de meicirculaire 2019 is zowel de financiering als de presentatie van de 'uitkering Sociaal Domein' gewijzigd. Door het overhevelen van de integratie uitkeringen Wmo en Jeugdhulp naar de algemene uitkering, zijn er voor deze domeinen geen totaalbedragen van de jaarlijkse uitkeringen meer beschikbaar. Wel kan met behulp van externe rekentools de loon- en prijscompensatie worden berekend.

Zowel in de mei- als in de septembercirculaire 2019 is aangekondigd dat de financiering gaat wijzigen voor Participatie / WSW. Deze integratie-uitkering zal op termijn worden overgeheveld naar de algemene uitkering. Voor MO/BW zal met een overgangstermijn van 10 jaar de financiering ook gaan wijzigen (geen taak meer voor de centrumgemeenten maar voor alle gemeenten). Tot slot is er het voornemen om vanaf 2021 de verdeling van de uitkering uit het gemeentefonds te herijken. Met consequenties voor alle deelgebieden binnen de gemeentebegroting, niet slechts voor het sociaal domein.

Bovengenoemde feiten en ontwikkelingen maken dat het niet meer mogelijk is om voor het sociaal domein zoals dat in de gemeente Hattem is gedefinieerd, de inkomsten separaat te begroten. Alleen de integratie-uitkeringen Participatie en Voogdij / 18+ (Jeugd) worden nog als inkomsten sociaal domein geregistreerd.

Verder doet zich de bijzondere omstandigheid voor dat de compensatie Jeugdhulp - landelijk voor 1 miljard euro - beperkt is tot de jaren 2019 tot en met 2021. Het niet-compenseren in de jaren 2022 en 2023 betekent voor de gemeente Hattem dat in beide jaren € 190.000 niet als uitkering uit het gemeentefonds 'hard' kan worden ingeboekt als inkomsten. Wij houden er in deze jaren rekening mee dat het Rijk wel gaat compenseren en hebben jaarlijks € 190.000 als 'zachte' bate ingeboekt. Naar aanleiding van de stijgende zorgkosten zijn er verschillende verbeterinitiatieven voor Wmo en Jeugdhulp ontwikkeld om de zorg kwalitatief op orde, maar ook om deze betaalbaar te houden (zie 1A). Aan de meest kansrijke en haalbare ideeën wordt in 2020 volop uitvoering gegeven. Tegelijkertijd onderkennen we de kans dat de compensatie er niet komt. Om deze reden is in de paragraaf weerstandsvermogen een bedrag van € 190.000, zijnde 50% van € 380.000, als risico opgenomen.

Omdat we de lasten binnen het sociaal domein zo reëel mogelijk begroten - het zijn en blijven verwachtingen en schattingen - hebben we niet de te berekenen loon- en prijscompensatie vanuit de algemene uitkering 1-op-1 vertaald in hogere lastenbudgetten sociaal domein. Hetzelfde geldt ook voor mutaties die uit veranderde maatstaven en herberekeningen voortvloeien. Het betreft immers de algemene uitkering.

Vanwege BBV-voorschriften worden vanaf 2017 uitsluitend de directe personele kosten op de producten geboekt, maar het overhead-deel van het uurtarief niet meer. De integrale personele kosten worden extra-comptabel berekend.

Totale lasten sociaal domein naar kostensoorten				
	<u>2020</u>	<u>2021</u>	<u>2022</u>	<u>2023</u>
Direct	4.458.477	4.310.477	4.225.477	4.175.477
Uitvoering	240.000	240.000	240.000	240.000
Personeel	399.389	399.389	399.389	399.389
Overhead	310.109	310.109	310.109	310.109
Totaal lasten	5.407.975	5.259.975	5.174.975	5.124.975

De directe kosten zijn bij Participatie voor het overgrote deel personele kosten van WSW-ers bij Tiem (voorheen WEZO) en kosten van PGB's en Zorg in natura (ZIN) bij Wmo en Jeugd. Deze kosten nemen af bij Participatie door de uitstroom van WSW-ers vanwege pensionering. De verwachting bij Jeugd is dat verschillende inspanningen (zie o.a. actieplan verbeterinitiatieven) om de groeiende uitgaven voor jeugdhulp in te perken de komende jaren tot eerste zichtbare financiële resultaten zal leiden. In de meerjarenbegroting gaan we uit van een jaarlijkse besparing van € 50.000 vanaf 2021.

Bij Wmo blijft het voorspellen van de zorgkosten "ZIN Begeleiding" een lastige zaak. Vooral het effect van loon- en prijsstijgingen in de zorg op de tarieven is de grote onbekende factor. Voorzichtigheidshalve houden we in de begroting 2020 de eerder al sterk verhoogde budgetten op peil.

Bij het opstellen van de begroting 2019 was nog de verwachting dat er per 1 januari 2019 voldoende middelen in de reserve sociaal domein zouden zitten voor de begrote onttrekkingen van € 246.000 in 2019 en € 137.5000 in 2020. Helaas is door het rekeningresultaat 2018 de reserve leeg, op twee posten na. Per 1 januari 2019 is er voor Wtcg € 95.000 en voor MO/BW € 140.000 beschikbaar.

Bij de voorjaarsnota 2019 is besloten voor Wtcg € 41.000 in te zetten zodat er op begrotingsbasis ultimo 2019 nog € 54.000 beschikbaar is. Voorgesteld wordt dit bedrag in 2021 vrij te laten vallen. Onder de aanname dat vanaf dat jaar het structureel beschikbare lastenbudget van € 64.000 voor Wtcg en compensatie ziektekosten voldoende is voor de jaarlijks te betalen bedragen.

De bedrag van € 140.000 van MO/BW moet beschikbaar blijven voor toekomstige uitgaven.

De reserve sociaal domein telt niet mee voor de bepaling van het weerstandsvermogen.

Sinds 2015 is er sprake van het 'hekje om het sociaal domein'. In de kern wordt hiermee bedoeld dat de middelen die door het Rijk beschikbaar worden gesteld voor uitvoering van de taken die voortvloeien uit de Wmo, de Jeugdwet en Participatie (WSW e.d.) ook hiervoor worden ingezet.

Samengevat zijn de volgende punten van belang bij de begroting sociaal domein:

- Door opname van de integratiebudgetten van het sociaal domein in de algemene uitkering is er geen inzicht meer in wat we per domein van het Rijk ontvangen;
- We begroten de lasten reëel en leggen hier verantwoording over af;
- de reserve sociaal domein is leeg.

Hierdoor is er geen reden om het hekje in stand te houden.

Met ingang van de begroting 2020 wordt daarom voorgesteld om het jaarlijkse exploitatieresultaat en de winst- of verliesbestemming niet meer te splitsen in een deel sociaal domein en in een algemeen deel.

MEERJARENAMING 2021 T/M 2023

BIJLAGEN

Pag. 2	Overzicht van baten en lasten 2018 t/m 2023
Pag. 3	Toelichting overzicht van baten en lasten 2018 t/m 2023
Pag. 5	Overzicht van incidentele baten en lasten
Pag. 6	Overzicht structureel begrotingsaldo 2020-2023
Pag. 7	Meerjareninvesteringsprogramma (MIP)
Pag. 21	Meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen
Pag. 23	Toelichting meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen

Overzicht van baten en lasten 2018 t/m 2023

Programma	Omschrijving	Rekening 2018		Begroting na wijziging 2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022		Begroting 2023							
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo			
1	<i>Programma's:</i> 1 Sociaal sterk	4.815	163	4.652	4.320	144	4.176	4.370	197	4.173	4.231	198	4.033	4.179	199	3.980	4.476	200	4.276
	1a - opgroeien en ontwikkeling	3.850	1.873	1.977	3.866	1.756	2.110	3.678	1.784	1.894	3.478	1.756	1.722	3.418	1.756	1.662	3.418	1.756	1.662
	1b - werk	2.633	306	2.327	2.766	55	2.711	2.911	82	2.829	2.922	42	2.880	2.998	42	2.956	2.998	42	2.956
	1c - zorg	1.661	44	1.617	1.819	109	1.710	1.845	75	1.770	1.633	60	1.573	1.633	61	1.572	1.621	61	1.560
	1d - welzijn en sport																		
2	2 Wonen, werken en recreëren	1.270	457	813	1.642	378	1.264	1.447	493	954	1.415	588	827	1.388	442	946	1.393	443	950
	2a - ruimtelijke ontwikkeling	3.328	3.651	-323	542	243	299	644	128	516	494	66	428	498	79	419	506	80	426
	2b - economische ontwikkeling	3.685	557	3.128	4.051	492	3.559	4.150	557	3.593	4.345	665	3.680	4.456	642	3.814	4.669	738	3.931
	2c - fysieke leefomgeving																		
3	3 Besturen en organiseren	2.224	243	1.981	2.094	84	2.010	2.156	86	2.070	2.096	9	2.087	2.087	9	2.078	2.087	9	2.078
	3a - nieuw en besturen	261	252	9	303	126	177	239	175	64	239	177	62	239	180	59	239	183	56
	3b - dienstverlening																		
	3c - financiën																		
	3d - gemeentelijke organisatie																		
4	4 Bedrijfsvoering	5.223	1.004	4.219	4.210	569	3.641	4.309	329	3.980	4.573	141	4.432	4.555	140	4.415	4.503	139	4.364
	4a - overhead																		
	Subtotaal programma's	28.950	8.550	20.400	25.613	3.956	21.657	25.749	3.906	21.843	25.426	3.702	21.724	25.451	3.550	21.901	25.910	3.651	22.259
	<i>Algemene dekkingsmiddelen:</i>																		
	- Lokale heffingen	490	5.496	-5.006	968	5.729	-4.761	326	6.134	-5.808	331	6.318	-5.987	331	5.977	-5.646	331	6.100	-5.769
	- Algemene uitkering	9.780	-9.780		13.621	-13.621		14.592	-14.592		15.055	-15.055		15.440	-15.440		15.859	-15.859	
	- Integratie uitkering sociaal domein	4.523	-4.523		1.130	-1.130		1.115	-1.115		1.090	-1.090		1.044	-1.044		1.015	-1.015	
	- Dividend	279	-279		1	-273	-272	1	238	-237	1	238	-237	1	237	-236	1	237	-236
	- Saldo van de financieringsfunctie	244	99	145	218	101	117	172	45	127	273	45	228	394	45	349	669	45	624
	- Overige algemene dekkingsmiddelen																		
	Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	734	20.177	-19.443	1.187	20.854	-19.667	499	22.124	-21.625	605	22.746	-22.141	726	22.743	-22.017	1.001	23.256	-22.255
	Onvoorzijne uitgaven				16		16	16		16	16		16	16		16	16		16
	Heffing vennootschapsbelasting (VPE)	54		54															
	Begroot totaal saldo van baten en lasten	29.738	28.727	1.011	26.816	24.810	2.006	26.264	26.030	234	26.047	26.448	-401	26.193	26.293	-100	26.927	26.907	20
	<i>Toevoeging/onttrekking aan reserves:</i>																		
1	Sociaal sterk	10	-10		240	-240					54	-54							
	1a - opgroeien en ontwikkeling	95	-95		21	125	-104	14		-14									
	1b - werk	140		140	41	-41													
	1c - zorg	116	-116		15	-15		18		-18				18		-18			-18
	1d - welzijn en sport																		
2	Wonen, werken en recreëren	69	-69		224	-224		2		150	2	148		2		-2			-2
	2a - ruimtelijke ontwikkeling	277	241	36	214	150	64	100	213	100	62	38	100	79	21	100	80	80	20
	2b - economische ontwikkeling	8	314	-306	14	251	-237	9	33	-24	10	18	-8	11	18	-7	18	18	-18
	2c - fysieke leefomgeving																		
3	Besturen en organiseren	104	-104		120	-120		79		-79				79		-79			-79
	3a - nieuw en besturen				830	1.480	-650	36		-36	300		300	100		100			
	3b - dienstverlening																		
	3c - financiën																		
	3d - gemeentelijke organisatie																		
4	Bedrijfsvoering	375		-375	12	396	-384	25		-25	15	-15		15	-15		15		-15
	4a - overhead																		
	Exploitatiesaldo	2.513	3.299	-786	1.091	3.098	-2.007	109	420	-311	560	248	312	211	211	-100	212	100	-112
	Totaal mutaties reserves	32.251	32.026	225	27.907	27.908	-1	26.373	26.450	-77	26.607	26.696	-89	26.404	26.504	-100	27.027	27.119	-92
	Begroot resultaat																		

Toelichting overzicht baten en lasten 2018 tot en met 2023.

Begrotingsrichtlijnen 2020

Voor die instellingen waarmee meerjarige subsidie-afspraken zijn gemaakt is het niet nodig richtlijnen te verstrekken. Het subsidiebedrag ligt immers vast in het contract.

Voor de overige instellingen en de interne ramingen zijn de richtlijnen zoals vastgesteld bij de Kadernota 2020 van toepassing geweest. Er is in de basis rekening gehouden met een indexering van 1,5%.

Als gemeente ontvangen we uit het gemeentefonds een indexatie van 1,7% voor loon- en prijsstijgingen. Indexatie compenseert (voor een deel) de stijgende kosten die organisaties hebben om de activiteiten te organiseren die de gemeente van hen vraagt. Gelet op de financiële positie van de gemeente is er voor gekozen om de subsidies met 1% te indexeren.

De ramingen voor 2020, gebaseerd op het takenpakket 2019, zijn gebaseerd op de ramingen voor 2019. Wel zijn conform de gevolgde methode van de laatste jaren de ramingen ten behoeve van diensten door derden en overige materiële kosten gestegen. Per geval is, onder andere op basis van de laatst bekende rekeningcijfers, afgewogen of de bijstelling noodzakelijk is om het huidige voorzieningenniveau te handhaven.

Belastingvoorstellen 2020

In de begroting 2020 zijn de volgende tariefsverhogingen verwerkt. De tarieven afvalstoffenheffing en rioolheffing worden in een afzonderlijk voorstel aan de raad voorgelegd.

Uitgangspunten van de tarieven van de lokale heffingen zijn: <ul style="list-style-type: none">• kostendekkende tarieven voor afvalstoffenheffing, leges, begraafrechten, precario-rechten en rioolheffing.	
<ul style="list-style-type: none">• de leges	1,5%
<ul style="list-style-type: none">• de bouwleges (tarief omgevingsvergunning):	1,5%
<ul style="list-style-type: none">• de afvalstoffenheffing Door de toenemende kosten van afvalverwijdering (Rova) en verlaging van de opbrengsten (Nedvang) is volledige compensatie vanuit de egalisatiereserve afvalstoffen niet langer mogelijk. Op basis van de beleidsuitgangspunten dat o.a. de afvalstoffenheffing kostendekkend moet zijn, wordt een verhoging doorgevoerd. Het basistarief (vast recht) wordt in 2020 verhoogd met € 35,- per aansluiting. De onderbouwing van de tarieven voor afvalstoffenheffing is weergegeven in bijlage 1.	€ 35,-
<ul style="list-style-type: none">• de onroerende zaakbelastingen In de begroting 2019 is een verhoging van de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen in 2019 en 2020 opgenomen van 5%. In de begroting 2020 wordt de verhoging van de OZB aangepast naar 2% om een structureel en reëel sluitende begroting te verkrijgen.	1,5% + 2,0%
<ul style="list-style-type: none">• de rioolheffing Overeenkomstig het door de raad in 2014 vastgestelde Afvalwaterketenplan H2OW, wordt vanaf 1 januari 2015 de rioolheffing voor de komende jaren structureel met 2% verhoogd. Op deze wijze worden de zogenaamde rioolfondsen optimaal benut. Verder is uitgegaan van een jaarlijks inflatiepercentage van 1,5%. De ingestelde fondsen zijn uitgesplitst naar een egalisatiereserve en een voorziening (wanneer het geen efficiency- of aanbestedingsvoordelen betreft) en hebben een vastgesteld plafond van € 1 miljoen.	1,5% + 2,0%

<ul style="list-style-type: none"> de begrafenisrechten Mede naar aanleiding van de herinrichting van de begraafplaats is in 2018 een hernieuwd onderzoek gestart naar de kostendekkendheid van de begraafplaats. Voor 2020 is het door de raad bij de behandeling van de begroting 2019 vastgestelde amendement vertaald dat inhoud dat het percentage kostendekkendheid is bepaald op 60%. In 2020 vindt voor de behandeling van de begroting 2021 tevens een evaluatie van de tarieven plaats. In de meerjarenraming is vanaf 2021 uitgegaan van een kostendekkendheid van circa 80%. 	1,5%
<ul style="list-style-type: none"> de toeristenbelasting Het tarief in 2019 is € 1,32 per persoon, per overnachting. In 2020 wordt dit € 1,50. Dit is inclusief de indexatie van 1,5%. Voor de meerjarenbegroting is het tarief € 1,95. 	€ 0,18
<ul style="list-style-type: none"> de forensenbelasting 	1,5%
<ul style="list-style-type: none"> de precario rechten De opbrengsten van de terrassen en standplaatsen zijn geïndexeerd. Op de opbrengst van kabels en leidingen is geen indexering toegepast. De heffing op kabels en leidingen wordt per 1 januari 2022 afgeschaft. 	1,5%
<ul style="list-style-type: none"> de reclamebelasting De tarieven zijn gebaseerd op de begroting 2020 van het ondernemersfonds. 	
<ul style="list-style-type: none"> de tarieven voor de overdekte accommodaties 	1,5%

Overzicht incidentele baten en lasten

(o.g.v. artikel 19 BBV (begroot) en artikel 28 BBV (rekening))

Progr.	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
		Primaire begroting Lasten	Primaire begroting Lasten	Primaire begroting Lasten	Primaire begroting Lasten
Lasten					
<i>Programma's:</i>					
1	Sociaal sterk				
- 1a	opgroeien en ontwikkelen				
- 1b	werk	56.300			
- 1c	zorg				
- 1d	welzijn en sport	45.750			
2	Wonen, werken en recreëren				
- 2a	ruimtelijke ontwikkeling	21.000	21.000		
- 2b	economische ontwikkeling	180.500	13.500	1.250	
- 2c	fysieke leefomgeving	23.100	58.900		
3	Besturen en organiseren				
- 3a	netwerken en besturen	67.000			
- 3b	dienstverlening				
- 3c	financiën				
- 3c	financiën (verrekening reserves)		450.000	100.000	
4	Bedrijfsvoering				
- 4a	bedrijfsvoering	906.000			
	Totaal incidentele lasten	<u>1.299.650</u>	<u>543.400</u>	<u>101.250</u>	

Programma	Omschrijving	2020	2021	2022	2023
		Primaire begroting Baten	Primaire begroting Baten	Primaire begroting Baten	Primaire begroting Baten
Baten					
<i>Programma's:</i>					
1	Sociaal sterk				
- 1a	opgroeien en ontwikkelen				
- 1b	werk	28.000			
- 1c	zorg				
- 1d	welzijn en sport	15.000			
2	Wonen, werken en recreëren				
- 2a	ruimtelijke ontwikkeling	51.250	146.400		
- 2b	economische ontwikkeling				
- 2c	fysieke leefomgeving		50.600		
3	Besturen en organiseren				
- 3a	netwerken en besturen	77.250			
- 3b	dienstverlening				
- 3c	financiën (verrekening reserves)	74.527	54.000		
4	Bedrijfsvoering				
- 4a	bedrijfsvoering	592.900			
	Totaal incidentele baten	<u>838.927</u>	<u>251.000</u>		

Toelichting	2020			2021			2022			2023		
	Primaire begroting			Primaire begroting			Primaire begroting			Primaire begroting		
	Lasten	Baten	Dekk.	Lasten	Baten	Dekk.	Lasten	Baten	Dekk.	Lasten	Baten	Dekk.
vrijval van de kapitaallasten												
reservering mbt voorgenomen investeringen (MIP)	pm	pm		pm	pm		pm	pm		pm	pm	
mutatie bedragen t.o.v. begroting 2020												
560301 Begeleiding nieuwkomers / grenzeloos	56.300	28.000										
540009 Muziekonderwijs / heroverweging	30.750											
550001 Lokale en regionale culturele voorzieningen / heroverwegingen	15.000	15.000										
570502 Milieu / klimaatbeleid	21.000			21.000								
580101 Baten bouwleges		51.250			146.400	res.						
530101 Economische zaken	6.000			6.000			1.250					
550401 Toerisme / Veluwe Hanze	7.500			7.500								
530301 Vastgoed, gronden, gebouwen etc. buitengewoon onderhoud	167.000		res.									
520101 Verkeersmaatregelen / SNV	3.700			3.700								
520005 Openbare verlichting / armaturen				3.500		res.						
550303 Speeltuinen, speelweiden en JOP's / buitengewoon onderhoud				1.100		res.						
570601 Begraafplaats / buitengewoon onderhoud	19.400		res.	50.600	50.600							
500108 Regionale activiteiten / A28	67.000	77.250										
596001 Incidentele baten en lasten reserves		74.527		450.000	54.000		100.000					
601002 Personele informatie / doorontwikkeling organisatie	150.000											
602003 Accommodatie buitendienst klein materieel	8.500											
605100 Advieskosten ingeleend personeel exploitatie	710.900	592.900										
605000 Formatie/ondersteuning verkeersprojecten	15.400											
605030 Formatie/ondersteuning civiel	21.200											
Totaal:	<u>1.299.650</u>	<u>838.927</u>		<u>543.400</u>	<u>251.000</u>		<u>101.250</u>			<u>101.250</u>		
Saldo geraamde incidentele baten en lasten:		<u>460.723</u>			<u>292.400</u>					<u>101.250</u>		

Presentatie van het structureel begrotingssaldo 2020-2023

	2020			2021			2022			2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 -	12.804	2.138	-10.666	12.264	2.056	-10.208	12.228	2.058	-10.170	12.513	2.059	-10.454
Programma 2 -	6.241	1.178	-5.063	6.254	1.319	-4.935	6.342	1.163	-5.179	6.568	1.261	-5.307
Programma 3 -	2.395	261	-2.134	2.335	186	-2.149	2.326	189	-2.137	2.326	192	-2.134
Totaal van de programma's	21.440	3.577	-17.863	20.853	3.561	-17.292	20.896	3.410	-17.486	21.407	3.512	-17.895
Algemene dekkingsmiddelen	499	22.124	21.625	605	22.746	22.141	726	22.743	22.017	1.001	23.256	22.255
Overhead	4.309	329	-3.980	4.573	141	-4.432	4.555	140	-4.415	4.503	139	-4.364
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	16	16	-16	16	16	0
Onvoorziene uitgaven	16	0	-16	16	0	-16	16	16	-16	16	16	-16
Subtotaal	26.264	26.030	-234	26.047	26.448	401	26.193	26.293	100	26.927	26.907	-20
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	109	420	311	560	248	-312	211	211	0	100	212	112
Geraamd resultaat (begrotingssaldo na bestemming)	26.373	26.450	77	26.607	26.696	89	26.404	26.504	100	27.027	27.119	92
Incidentele baten en lasten	1.300	764	536	93	197	-104	1	1	1	1	1	0
Incidentele baten en lasten (reserves)	75	75	-75	450	54	396	100	100	100	100	100	0
Structureel begrotingssaldo			538			381			201			92
Structurele baten en lasten	24.964	25.266	302	25.954	26.251	297	26.192	26.293	101	26.927	26.907	-20
Structurele mutaties reserves	109	345	236	110	194	84	111	211	100	100	212	112
	96,32%	98,39%	2,07%	98,55%	99,99%	1,44%	100,04%	100,80%	0,76%	100,45%	100,79%	0,34%

MEERJARENINVESTERINGSPROGRAMMA (MIP)
2020 TOT EN MET 2023

GEMEENTE HATTEM

Investeringsstaat (als bedoeld in het "Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)) 2011.

1. In deze staat zijn per programma de voorgenomen investeringen opgenomen voor de periode 2020 tot en met 2023 en later.
2. Het meerjareninvesteringsprogramma kent een categoriale indeling voor wat betreft de beslissingsbevoegdheid. Programma 1, 2 en 3:
 - **raad**: de beslissingsbevoegdheid ligt bij de raad als de investering betrekking heeft op nieuw of verandering van het beleid. De "burgergevoeligheid" en dus ook de politieke opvattingen zijn van invloed op de te maken keuze.
 - **college**: met betrekking tot het opvoeren en wijzigen van investeringen ter continuering van het beleid.

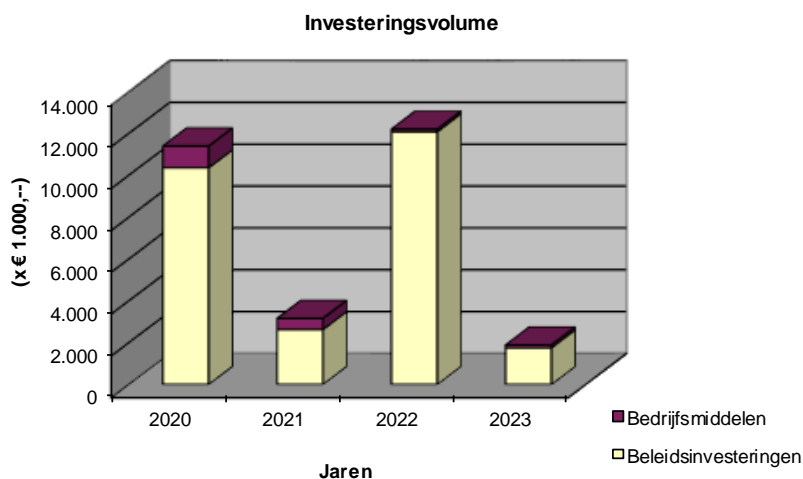
Programma 4:

- **secretaris**: met betrekking tot de vervanging van investeringen waarvan de omvang en soort gelijkwaardig blijft. Grotendeels gaat het hier om de vervanging van bedrijfsmiddelen om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen.

3. Voor de berekening van de kapitaallasten is een rentepercentage van 1,5 gehanteerd.
4. De uit de investeringen voortvloeiende kapitaallasten worden rechtstreeks verantwoord op de beleidsvelden. Eventueel vindt dekking van de kapitaallasten plaats uit gevormde reserves.
5. Op basis van de Financiële verordening gemeente Hattem 2019 worden activa met uitzondering van gronden afgeschreven vanaf 1 januari na het jaar van ingebruikname (bijlage afschrijvingsbeleid bij artikel 9)

6. Investeringsvolume. Dit bedraagt voor de jaren:

	Bedrijfsmiddelen		Totaal:
2020	10.358	1.039	11.397
2021	2.626	535	3.161
2022	12.075	128	12.203
2023	1.750	142	1.892
Totaal:	<u>26.809</u>	<u>1.844</u>	<u>28.653</u>

Investeringsprogramma 2020 t/m 2023:

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Tarief	jaar verv.	directe kstn. investering	totaal investering	dekking	dekking t.l.v.
				€ 100					
P1			Sociaal sterk						
			- Nog uit te voeren werken 2019			110.600	110.600		
			- Programma 2020	4.600		8.846.250	8.850.850		
			totaal:	4.600		8.956.850	8.961.450		
P2			Wonen, werken en recreëren						
			- Nog uit te voeren werken 2019	20.000		70.100	90.100		
			- Programma 2020	2.555.200		15.198.000	17.734.700	1.300.600	
			totaal:	2.575.200		15.268.100	17.824.800	1.300.600	
P3			Besturen en organiseren						
			- Nog uit te voeren werken 2019			23.000	23.000		
			- Programma 2020						
			totaal:			23.000	23.000		
P4			Bedrijfsvoering						
			- Nog uit te voeren werken 2019			21.922	21.922		
			- Programma 2020	33.800		1.788.183	1.821.983		
			totaal:	33.800		1.810.105	1.843.905		
Totaal uren inzet 2020:				13.539					
Generaal totaal:				2.613.600		26.058.055	28.653.155	1.300.600	
Budget 2020 op basis van Investeringsprogramma MJB 2019 (inv.ruimte + riolering)									
totale overschrijding beschikbare ruimte									

Dekking in exploitatie:

g	te activeren	afs. jr.	jaarlast	2020	2021	2022	2023	2024	overige expl. lasten gn	toelichting
	110.600		8.324	8.324						
	8.850.850		358.001		1.797		356.204			
	8.961.450		366.325	8.324	1.797		356.204			
	90.100		5.604	5.604						
	16.434.100		742.762		220.597	199.441	228.663	94.062		
	16.524.200		748.366	5.604	220.597	199.441	228.663	94.062		
	23.000		1.665	1.665						
	23.000		1.665	1.665						
	21.922		1.921	1.921						
	1.600.753		154.693		109.133	30.453	6.164	8.943		
	1.622.675		156.614	1.921	109.133	30.453	6.164	8.943		
	27.131.325		1.272.970	17.514	331.526	229.894	591.032	103.005		
				-369.049	-511.741	-209.056	-120.603			
				-351.535	-180.215	20.838	470.429			
				-351.535	-531.750	-510.912	-40.484			(Exclusief verrekeningen met reserves)

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Tarief € 100	jaar verv.	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.i.v.	
2019										
<u>Naq uit te voeren werken:</u>										
18.01.02	D105	150	- museum Anton Pleck - luchtbehandelingskast vervangen		2018	19.000	19.000		res. ondh.geb.	
19.01.01	D104	120	- renovatie douches, sanitair kleedkamers + nutsaansluiting de Hunze		2019	62.700	62.700		res. ondh.geb.	
19.01.02	D104	160	- vervanging vloerbedekking de Hunze		2019	6.900	6.900		res. ondh.geb.	
19.01.03	D104	150	- legionella doorspoelinrichting de Hunze		2019	10.000	10.000		res. ondh.geb.	
19.01.04	D104	150	- legionella doorspoelinrichting Spoorstraat		2019	12.000	12.000		res. ondh.geb.	
						110.600	110.600			
2020										
<u>Programma:</u>										
20.01.01	D104	150	- waterinstallatie (boiler) Spoorstraat	1.600	2020	10.000	11.600		res. ondh.geb.	
20.01.02	D104	150	- verwarmingsinstallaties Spoorstraat	1.600	2020	8.800	10.400		res. ondh.geb.	
22.01.01	A102	120	- onderwijshuisvesting cluster I		2022	8.800.000	8.800.000			
22.01.02	D103	140	- machine nr. 55 Verluchtingsmachine/schudfrees - sportvelden	400	2022	7.450	7.850			
22.01.03	D103	140	- machine nr. 11 Aanhanger - sportvelden	200	2022	7.500	7.700			
22.01.04	D103	140	- machine nr. 54 Cirkelmaaiër Major (sportvelden)	800	2022	12.500	13.300			
						4.600	8.846.250	8.850.850		
				4.600		8.956.850	8.961.450			
mutatie t.o.v. begrotingsjaar										
mutatie t.o.v. vorig jaar										

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente: 1,5 %					overige expl. lasten	toelichting
			2020	2021	2022	2023	2024		
19.000	15	1.552	1.552						MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve
62.700	25	3.449	3.449						MJOP - Aangevuld met € 7.500 nutsaansluiting tbv legionella bestrijding
6.900	10	794	794						MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve
10.000	10	1.150	1.150						MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve
12.000	10	1.380	1.380						MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve
110.600		8.324	8.324						
11.600	15	947		947					MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve
10.400	15	849		849					MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve
8.800.000	40	352.000				352.000			Op basis van het concept onderwijshuisvestingsplan. Investering start in 2021 met een verwachte doorlooptijd 2021/2022.
7.850	10	903				903			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
7.700	10	886				886			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
13.300	6	2.416				2.416			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
8.850.850		358.001		1.797		356.204			
8.961.450		366.325	8.324	1.797		356.204			
				-6.527	-8.324	347.881	-8.324		
				-6.527	-1.797	356.204	-356.204		

Programma 2
Wonen, werken en recreëren

Investeringsprogramma 2020 t/m 2023:

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Tarief € 100	jaar verv.	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.l.v.
2019									
<u>Nog uit te voeren werken:</u>									
19.02.10	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2018 - Masten	5.000	2019	6.700	11.700		
19.02.21	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2018 - Armaturen		2019	16.300	16.300		
19.02.19	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2019	2.000	2019		2.000		
19.02.21	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2019 - Armaturen	5.000	2019	17.100	22.100		
19.02.24	C206	135	- herstel Botterstreng nabij IJsselstein	8.000	2019	30.000	38.000		
				20.000		70.100	90.100		
2020									
<u>Programma:</u>									
20.02.01	C206	135	- herstraten markt etc. binnenstad - herstel fase I (interne order 942231)	44.700	2020	540.000	584.700		
20.02.02	C201	170	- AWP 2019 (interne order 942700)	31.500	2020		31.500		rioolrecht
20.02.03	C206	135	- uitvoeringsprogramma GVP fase I - Vechtstraat / Bijleveldsingel	109.800	2020	990.000	1.099.800	250.000	grex. Assenrade
20.02.04	C206	135	- herinrichting binnenstad Fase II voorbereiding en uitvoering - wegen	143.200	2020	859.500	1.002.700		
20.02.05	C201	170	- herinrichting binnenstad Fase II voorbereiding en uitvoering - AWP	559.700	2020	3.731.000	4.290.700		rioolrecht
20.02.06	C200	165	- groen visie en groen geveltuinen binnenstad		2020	50.000	50.000		
20.02.07	C200	160	- uitwerkingsplan visie groene Stadsval		2020				
20.02.08	C206	135	- brug Kamperhoeve, Kleine Gracht, Grote Gracht en Veldweg		2020	27.000	27.000		
20.02.09	C201	170	- AWP 2019 - Vervanging riool Veenrand (2/3)	14.000	2020	110.000	124.000		rioolrecht
20.02.10	C206	135	- reconstructie wegen 2020 - Veenrand (1/3)	7.000	2020	49.500	56.500		
20.02.11	C201	170	- AWP 2019 - Reconstructie Nieuwstad riool (2/3)	16.000	2020	110.000	100.000		rioolrecht
20.02.12	C206	135	- reconstructie wegen 2020 - Nieuwstad (1/3)	8.000	2020	49.500	65.000		
20.02.13	C206	135	- groot onderhoud Vijzelpad	22.000	2020	99.000	121.000		
20.02.14	C206	135	- groot onderhoud en verbreden Roseboomspeer (Apeld.weg/Oude K.w.)	19.000	2020	315.000	334.000		
20.02.15	C201	170	- AWP 2020 - Vervanging riool hofjes Hogenkamp (2/3)	12.500	2020	80.000	92.500		rioolrecht
20.02.16	C206	135	- reconstructie wegen 2020 - hofjes Hogenkamp (1/3)	6.000	2020	36.000	42.000		
20.02.17	C200	135	- vervanging bomen Konijnenbergerw. west (Apeld.weg - Roseb.speer)	4.800	2020	36.000	40.800		
20.02.18	C206	150	- parkeergarage ventilatie/luchtbehandeling	6.000	2020	15.000	21.000		res. ondh.geb.
20.02.19	C209	135	- inrichten eerste deel uitbreidingsgebied begraafplaats	3.500	2020	30.000	33.500		
20.02.20	C209	155	- aanleg puls/bron en druppelsysteem begraafplaats	5.000	2020	65.000	70.000		
20.02.21	C209	150	- machine nr. 8a New Holland - begraafplaats		2020	30.000	30.000		
20.02.22	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2020	2.000	2020	41.100	43.100		
20.02.23	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2020 - Armaturen		2020	22.900	22.900		
20.02.24	A203	120	- restauratie molen De Fortuin (incl. vervangen spoorwiel)	2.000	2020	172.000	174.000		res. ondh.geb.
20.02.25	C200	150	- machine nr. 7 Toyota dyna - dubbele cabine plantsoenen (WSW)		2020	45.000	45.000		
20.02.26	B201	191500	- herontwikkeling locatie 't Veen - overlopend actief	377.200	2020		377.200	377.200	anterieure ovk.
20.02.27	A202	191500	- woonzorgzone voormalig IJsbaanterrein - overlopend actief / grex.	233.800	2020		233.800	233.800	anterieure ovk.
20.02.28	C206	360	- Bijdrage afslag A28 / H2O		2020	1.000.000	1.000.000		

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente: 1,5 %					overige expl. lasten	toelichting
			2020	2021	2022	2023	2024		
11.700	40	468	468					Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vastgesteld is scenario 3 - vooruitstrevend	
16.300	15	1.331	1.331					Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vastgesteld is scenario 3 - vooruitstrevend	
2.000	15	163	163					Vervanging o.b.v. speelruimtenota. Kracht is hierin meegenomen.	
22.100	15	1.805	1.805					Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vastgesteld is scenario 3 - vooruitstrevend	
38.000	30	1.837	1.837					Vanuit een particulier initiatief en onder voorbehoud van 50% co-financiering vanuit de subsidieaanvraag programma Veluwe Hanze	
90.100		5.604	5.604						
584.700	30	28.261	28.261					Raadsbesluit 1 juli 2019	
31.500	50	1.103	1.103						
849.800	30	41.074	41.074					Dit is het eerste deel van een uitvoeringsprogramma van het GVP. 2019 is een voorbereidingsjaar om te komen tot een uitvoeringsplan voor de Vechtsstraat, Blijveldsingel, incl de aansluiting op Assenrade (gedeeltelijke dekking vanuit de GREX) en de Hessenweg. Daarnaast is € 100.000 overgeheveld van het krediet Geldersedijk.	
1.002.700	30	48.464	4.846	19.386	19.386	4.846		Urenplanning gebaseerd op 15% van het begrote werk. Verwachte voorbereiding- en uitvoeringskosten: 10% 2020, 50% 2021, 90% 2022 en 100% in 2023.	
4.290.700	50	150.175	15.017	60.070	60.070	15.017		Urenplanning gebaseerd op 15% van het begrote werk. Verwachte voorbereiding- en uitvoeringskosten: 10% 2020, 50% 2021, 90% 2022 en 100% in 2023.	
50.000	30	2.417	2.417					De visie moet nader uitgewerkt worden in een uitvoeringsplan. Indicatief wordt rekening gehouden met een bedrag van € 50.000.	
	30							Alternatieve dekking wordt onderzocht in het kader van de Veluwe Hanze.	
27.000	15	2.205	2.205					Meerjarenonderhoudsplanung bruggen 2018-2017	
124.000	50	4.340	4.340						
56.500	30	2.731	2.731						
100.000	50	3.500	3.500						
65.000	30	3.142	3.142						
121.000	30	5.848	5.848					Om de negatieve effecten van het lage kwaliteitsonderhoud te beheersen is het van belang de werkwijze en de middelen efficiënt in te zetten. Het onderhoud is gescheiden van de totale rehabilitatie maatregelen. Naar aanleiding van het rapport "Review en Vooruitblik Wegen 2015-2020 zijn de rehabilitatiekosten in de MIP opgenomen.	
334.000	30	16.143	16.143					Om de negatieve effecten van het lage kwaliteitsonderhoud te beheersen is het van belang de werkwijze en de middelen efficiënt in te zetten. Het onderhoud is gescheiden van de totale rehabilitatie maatregelen. Naar aanleiding van het rapport "Review en Vooruitblik Wegen 2015-2020 zijn de rehabilitatiekosten in de MIP opgenomen.	
92.500	50	3.238	3.238					Op basis van het Afwalwaterketenplan scenario 3 (duurzaam en toekomstgericht)	
42.000	30	2.030	2.030						
40.800	60	1.292	1.292						
21.000	15	1.715	1.715						
33.500	60	1.061	1.061						
70.000	15	5.717	5.717						
30.000	10	3.450	3.450						
43.100	15	3.520	3.520						
22.900	15	1.870	1.870						
174.000	25	9.570	9.570					MJOP - Meerjarenonderhoudsplanung gebouwen. Dekking uit reserve	
45.000	6	8.175	8.175					Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging. Vervanging o.b.v. speelruimtenota. Kracht is hierin meegenomen.	
	30							Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vastgesteld is scenario 3 - vooruitstrevend	
	30							Grootschalige renovatie van het houtwerk en de Wieken. Door het versterken vna de kwaliteit van het decor wordt het Hanze-product Hattem als onderdeel van de Veluwe versterkt. Onder voorbehoud van 50% co-financiering vanuit programma Veluwe Hanze.	
	30							B&W-besluit 6-12-'17 bedrag van € 78.000 beschikbaar gesteld voor renovatie wieken.	
1.000.000	30	48.333	48.333					Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging. Concretiseren van het ontwikkelperspectief naar uitvoeringsprogramma's op deelgebieden. Zie voor verdere toelichting tekst programma 2, Ruimtelijke Ordening	
	30							Inbrengen in te openenen grondexploitatie dan wel kosten dekken uit het aangaan van anterieure overeenkomst.	
	30							Bijdrage aan activa in eigendom van derden. Bestemmingsreserve komt te vervallen.	

Programma 2
Wonen, werken en recreëren

Investeringsprogramma 2020 t/m 2023:

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Tarief € 100	jaar verv.	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.i.v.
21.02.01	C206	135	- uitvoeringsprogramma GVP fase II - Hessenweg	50.000	2021	450.000	500.000		
21.02.02	C206	135	- herinrichting De Bleek - uitvoering	38.000	2021	310.500	348.500	191.500	
21.02.03	C203	150	- machine nr. 9 Fiat Doblo (afval)	1.000	2021	25.000	26.000		afval
21.02.04	C206	150	- machine nr. 52a Frontbezem - wegen	400	2021	6.600	7.000		
21.02.05	C201	150	- machine nr. 40 Riolontopper - waterhuishouding	400	2021	15.000	15.400		rioolrecht
21.02.06	C206	135	- brug Rademakershoeve, Ruytershoeve, Bijleveldsingel, Stadslaan	5.000	2021	50.000	55.000		
21.02.07	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2021	1.000	2021	1.100	2.100	2.100	exploitatie
21.02.08	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2021 - Masten	2.500	2021	3.800	6.300	6.000	exploitatie
21.02.09	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2021 - Armaturen	5.000	2021	20.900	25.900		
21.02.10	C206	135	- reconstructie wegen 2021 -	16.000	2021	144.000	160.000		
21.02.11	C206	135	- groot onderhoud herinrichting Dorpsweg	70.000	2021	630.000	700.000		
21.02.12	C200	135	- vervanging bomen Konijnenbergerw. oost (Hezenb.weg - Roseb.spoor)	4.800	2021	31.000	35.800		
21.02.13	C200	135	- vervanging bomen Hezenbergerweg (Konijnenb.weg - Astraweg)	4.800	2021	34.000	38.800		
21.02.14	C206	135	- groot onderhoud herinrichting Eijerdijk-Verlengde Parklaan	62.500	2021	562.500	625.000		
21.02.15	B201	191500	- herontwikkeling locatie 't Veen - overlopend actief	80.000	2021		80.000	80.000	anterieure ovk.
22.02.01	C200	150	- machine nr. 3 Mercedes - groen / plantsoenen	1.000	2022	27.600	28.600		
22.02.02	C206	150	- machine nr. 6 Tandemasser	400	2022	6.500	6.900		
22.02.03	C206	135	- reconstructie wegen 2022 -	12.000	2022	108.000	120.000		
22.02.04	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2022 - Masten	2.500	2022	6.200	8.700		
22.02.05	C207	135	- uitvoering beleidsplan openbare verlichting - 2022 - Armaturen	5.000	2022	40.600	45.600		
22.02.06	C201	170	- AWP 2021 / 2022 - vervanging riool Rijnstraat e.o. 2/3	175.000	2022	1.750.000	1.925.000		rioolrecht
22.02.07	C206	135	- reconstructie wegen 2022 - Rijnstraat e.o. 1/3	71.500	2022	787.500	859.000		
22.02.08	C203	150	- machine nr. 8 Fiat Doblo Worker (afval)	1.000	2022	25.000	26.000		afval
22.02.09	C206	150	- machine nr. 10A Weedheater	400	2022	17.500	17.900		
22.02.10	C206	150	- machine nr. 11A Weedheater	400	2022	17.500	17.900		
22.02.11	C206	150	- machine nr. 4A Fiat Doblo	1.000	2022	22.500	23.500		
22.02.12	C208	150	- machine nr. 60 Nido 4 m3 (revisie) - gladheidsbestrijding	400	2022	45.000	45.400		
22.02.13	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2022	2.000	2022	22.500	24.500		
22.02.14	C209	135	- vervanging 300 m1 Thujahagen door Taxus hagen (vak 5)	1.500	2022	15.600	17.100		
22.02.15	B201	191500	- herontwikkeling locatie 't Veen - overlopend actief	80.000	2022		80.000	80.000	anterieure ovk.
23.02.01	C206	135	- reconstructie wegen 2023	100.000	2023	1.000.000	1.100.000		
23.02.02	C201	170	- AWP 2023	50.000	2023	497.000	547.000		rioolrecht
23.02.03	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2023	2.000	2023	21.100	23.100		
23.02.04	B201	191500	- herontwikkeling locatie 't Veen - overlopend actief	80.000	2023		80.000	80.000	anterieure ovk.
				<u>2.555.200</u>		<u>15.198.000</u>	<u>17.734.700</u>	<u>1.300.600</u>	
Totaal				2.575.200		15.268.100	17.824.800	1.300.600	
mutatie t.o.v. begrotingsjaar									
mutatie t.o.v. vorig jaar									

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente: 1,5 %				overige expl. lasten	toelichting
			2020	2021	2022	2023	2024	
500.000	30	24.167			24.167			Fasering Hessenweg. Vooral nog alleen kosten voor groot onderhoud asfalt Zie 19.02.14, onder voorbehoud van 50% cofinanciering
157.000	30	7.588			7.588			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
26.000	6	4.723			4.723			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
7.000	8	980			980			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
15.400	10	1.771			1.771			Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
55.000	15	4.492			4.492			Meerjarenonderhoudsplaning bruggen 2018-2027
300	40	12			12			Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vervangingen op basis van nog verder uit te werken uitvoeringsplan.
25.900	15	2.115			2.115			Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vervangingen op basis van nog verder uit te werken uitvoeringsplan.
160.000	30	7.733			7.733			
700.000	30	33.833			33.833			
35.800	60	1.134			1.134			
38.800	60	1.229			1.229			
625.000	30	30.208			30.208			
28.600	6	5.196				5.196		Concretiseren van het ontwikkelperspectief naar uitvoeringsprogramma's op deelgebieden. Zie voor verdere toelichting tekst programma 2, Ruimtelijke Ordening
6.900	10	794				794		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
120.000	30	5.800				5.800		Reconstructie wegen 2022 (geen bedrag in rap wegbeheer 2017) ca. 35000m2 wegen is ouder dan 60 jaar ---> reconstructie = 2,5mljn of totale oppervlakt wegen = 1506340 m2 / 60 = 1,8 mljn per jaar vooralsnog 1.000.000 opnemen in MJP
8.700	40	348				348		Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vervangingen op basis van nog verder uit te werken uitvoeringsplan.
45.600	15	3.724				3.724		Op basis van beleidsplan openbare verlichting 2012. Vervangingen op basis van nog verder uit te werken uitvoeringsplan.
1.925.000	50	67.375				67.375		
859.000	30	41.518				41.518		Reconstructie wegen 2022 (geen bedrag in rap wegbeheer 2017) ca. 35000m2 wegen is ouder dan 60 jaar ---> reconstructie = 2,5mljn of totale oppervlakt wegen = 1506340 m2 / 60 = 1,8 mljn per jaar vooralsnog 1.000.000 opnemen in MJP
26.000	6	4.723				4.723		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
17.900	5	3.849				3.849		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
17.900	5	3.849				3.849		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
23.500	6	4.269				4.269		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
45.400	10	5.221				5.221		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
24.500	15	2.001				2.001		Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.
17.100	60	542				542		Vervanging o.b.v. speelruimtenota.
1.100.000	30	53.167					53.167	Concretiseren van het ontwikkelperspectief naar uitvoeringsprogramma's op deelgebieden. Zie voor verdere toelichting tekst programma 2, Ruimtelijke Ordening
547.000	50	19.145					19.145	Reconstructie wegen 2022 (geen bedrag in rap wegbeheer 2017) ca. 35000m2 wegen is ouder dan 60 jaar ---> reconstructie = 2,5mljn of totale oppervlakt wegen = 1506340 m2 / 60 = 1,8 mljn per jaar vooralsnog 1.000.000 opnemen in MJP
23.100	15	1.887					1.887	Vervanging o.b.v. speelruimtenota.
	30							Concretiseren van het ontwikkelperspectief naar uitvoeringsprogramma's op deelgebieden. Zie voor verdere toelichting tekst programma 2, Ruimtelijke Ordening
16.434.100		742.762		220.597	199.441	228.663	94.062	
16.524.200		748.366	5.604	220.597	199.441	228.663	94.062	
				214.993	193.837	223.059	88.458	
				214.993	-21.156	29.222	-134.601	

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Tarief € 100	jaar verv.	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.l.v.
2019									
<u>Noq uit te voeren werken:</u>									
19.03.01	A304	120	- vervanging dakbedekking gedeelte uitrukgarage brandweer		2019	15.000	15.000		
19.03.02	A304	150	- legionelladoorspoel en registratiesysteem brandweer		2019	8.000	8.000		
						23.000	23.000		
2020									
<u>Programma:</u>									
						23.000	23.000		
						23.000	23.000		
mutatie t.o.v. begrotingsjaar									
mutatie t.o.v. vorig jaar									

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente: 1,5 %				2024	overige expl. lasten	toelichting
			2020	2021	2022	2023			
15.000	15	1.225	1.225						
8.000	25	440	440					MJOP - dekking uit gevormde reserve (amendement Voorjaarsnota 2018)	
								MJOP - dekking uit gevormde reserve	
23.000		1.665	1.665						
23.000		1.665	1.665						
				-1.665	-1.665	-1.665	-1.665		
				-1.665					

Programma 4
Bedrijfsvoering

Investeringsprogramma 2020 t/m 2023:

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Tarief € 100	jaar verv.	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.l.v.
2019									
<u>Noq uit te voeren werken:</u>									
19.04.03	A008	120	- fietsenstalling Stadhuis		2019				
19.04.04	A008	120	- fysieke beveiliging Stadhuis		2019				
19.04.07	A008	120	- stadhuis - bouw.k.aanp. ruimten na herinrichting		2019	10.000	10.000		res. ondh.geb.
19.04.09	A009	160	- CIO-convenant - software 2019		2019	11.922	11.922		
						21.922	21.922		
2020									
<u>Programma:</u>									
20.04.01	A017	150	- machine nr. 1 MAN knijperauto		2020	140.000	140.000		
20.04.02	A004	160	- digitaliseren archief (fase 5)		2020	10.000	10.000		
20.04.03	A008	150	- ventilatie/luchtbehandeling Stadhuis	8.000	2020	51.000	59.000		res. ondh.geb.
20.04.04	A008	150	- electrotechnische installaties Stadhuis	2.000	2020	15.000	17.000		res. ondh.geb.
20.04.05	A010	120	- verbouwing kantine gemeentewerf (WSW)	10.000	2020	70.000	80.000		res. ondh.geb.
20.04.06	A010	150	- machine nr. 10 Aanhanger - werkplaats		2020	7.500	7.500		
20.04.07	A010	150	- machine nieuw - overgang (WSW)		2020	45.000	45.000		
20.04.08	A009	160	- CIO-convenant - software 2020		2020	32.062	32.062		
20.04.09	A009	160	- CIO-convenant - software 2020 - M2A (programma nog actualiseren)		2020	626.507	626.507		
21.04.01	A008	150	- vervangen brandmeldcentrale en melders Stadhuis	4.000	2021	40.000	44.000		res. ondh.geb.
21.04.02	A008	150	- vervangingsplan transportpompen cv-installatie Stadhuis	1.000	2021	10.000	11.000		res. ondh.geb.
21.04.03	A008	150	- vervangen ventilatie luchtbehandelingskast Stadhuis	2.100	2021	21.000	23.100		res. ondh.geb.
21.04.04	A009	160	- CIO-convenant - software 2021		2021	157.378	157.378		
21.04.05	A008	120	- stadhuis - bouw.k.aanpassing dienstverleningsconcept 2020/2021		2021	300.000	300.000		res. ondh.geb.
22.04.01	A008	150	- vervangingsplan transportpompen cv-installatie Stadhuis	1.000	2022	10.000	11.000		res. ondh.geb.
22.04.02	A008	150	- vervangen ventilatie luchtbehandelingskast Stadhuis	1.700	2022	17.000	18.700		res. ondh.geb.
22.04.03	A009	160	- CIO-convenant - software 2022		2022	97.868	97.868		
23.04.01	A008	150	- vervangingsplan transportpompen cv-installatie Stadhuis	1.000	2023	10.000	11.000		res. ondh.geb.
23.04.02	A008	150	- vervangen electronica noodstroominstallatie Stadhuis	3.000	2023	30.000	33.000		res. ondh.geb.
23.04.03	A009	160	- CIO-convenant - software 2023		2023	97.868	97.868		
						33.800	1.788.183	1.821.983	
Totaal						1.810.105	1.843.905		
mutatie t.o.v. begrotingsjaar									
mutatie t.o.v. vorig jaar									

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente: 1,5 %					overige expl. lasten	toelichting
			2020	2021	2022	2023	2024		
	10							Ontwikkeling	
	25							Ontwikkeling	
10.000	25	550	550					MJOP - dekking uit gevormde reserve	
11.922	10	1.371	1.371						
21.922		1.921	1.921						
140.000	10	16.100	16.100					Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.	
10.000	5	2.150	2.150					Digitalisering archief jaarlijks € 10.000,- voor de periode 2016-2020	
59.000	15	4.818	4.818					MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
17.000	15	1.388	1.388					MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
80.000	25	4.400	4.400					MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
7.500	10	863	863					Economisch afgeschreven. Jaarlijks beoordelen op noodzaak van vervanging.	
45.000	10	5.175	5.175						
19.048	10	2.191	2.191						
626.507	10	72.048	72.048					Begroting I-Dienst 2020 (MZA programma nog actualiseren)	
44.000	15	3.593		3.593				MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
11.000	15	898		898				MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
23.100	15	1.887		1.887				MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
65.867	10	7.575		7.575					
300.000	25	16.500		16.500				MJOP - dekking uit gevormde reserve / Dienstverlening organisatieontwikkeling	
11.000	15	898			898			MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
18.700	15	1.527			1.527			MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
32.513	10	3.739			3.739				
11.000	15	898				898		MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
33.000	15	2.695				2.695		MJOP - Meerjarenonderhoudsplanning gebouwen. Dekking uit reserve	
46.518	10	5.350				5.350			
1.600.753		154.693	109.133	30.453	6.164	8.943			
1.622.675		156.614	1.921	109.133	30.453	6.164	8.943		
			107.212	28.532	4.243	7.022			
			107.212	-78.680	-24.288	2.778			

MEERJARENRAMING “STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN”
2020 TOT EN MET 2023

GEMEENTE HATTEM

Toelichting:

1. In deze staat worden gespecificeerd opgenomen:
 - a. De algemene reserves van de algemene dienst
 - b. De bestemmingsreserves van de algemene dienst
 - c. De overige bestemmingsreserves (*beklemd*)
 - d. De voorzieningen van de algemene dienst

2. Reserves zijn vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die bedrijfs-economisch gezien vrij zijn te besteden.
De reserves kunnen worden onderscheiden naar de algemene reserve en bestemmingsreserves. Zodra de gemeenteraad aan een reserve een bepaalde bestemming heeft gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. De reserves zonder een dergelijk oormerk vormen samen de algemene reserves.

3. Voorzieningen zijn onderdeel van het vreemd vermogen. Voorzieningen worden gevormd wegens:
 - a. Verplichtingen, verliezen en risico's waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, maar wel redelijkerwijs ingeschat kan worden
 - b. Kosten die in een volgend jaar zullen worden gemaakt (bijvoorbeeld onderhoudsfondsen)
 - c. Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.Elke voorziening moet de omvang hebben van de betreffende verplichting of risico. Mutaties in voorzieningen bestaan uitsluitend uit het aanpassen van de omvang van een voorziening.

Meerjarenraming "Staat van reserves en voorzieningen"

Grootboek- nummer	Omschrijving	Saldo per 31-12-2020	Saldo per 31-12-2021	Saldo per 31-12-2022	Saldo per 31-12-2023
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Algemene reserves					
890.000	algemene reserve (vaste buffer)	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000
890.010	algemene reserve	1.170.107	1.619.615	1.734.460	1.748.322
	Totaal algemene reserves	5.670.107	6.119.615	6.234.460	6.248.322
Bestemmingsreserves					
891.020	reserve grondexploitatie	304.323	304.323	304.323	304.323
891.270	Reserve frictiekosten	10.960	10.960	10.960	10.960
891.280	egalisereserve rioolrecht	386.000	386.000	386.000	386.000
891.290	reserve volkshuisvestingsdoeleinden	200.500	200.500	200.500	200.500
891.300	egalisereserve afvalstoffenheffing *	200.000	200.000	200.000	200.000
891.340	egalisereserve onderhoud gebouw en	336.951	375.051	396.417	415.983
891.370	reserve egalisereserve decentralisaties	193.849	139.849	139.849	139.849
	Totaal bestemmingsreserves	1.632.583	1.616.683	1.638.049	1.657.615
Overige bestemmingsreserves (beklemd)					
891.500	reserve dekking kapitaallasten	743.414	697.154	650.894	604.634
	Totaal overige bestemmingsreserves	743.414	697.154	650.894	604.634
892.500	Saldo rekening baten en lasten **	75.234	89.067	99.562	93.373
	Totaal Reserves	8.121.338	8.522.519	8.622.965	8.603.944
Voorzieningen					
893.780	voorziening afkoopsommen onderhoud graven	318.558	262.402	255.546	248.690
893.860	voorziening grondexploitatie bedrijventerrein H2O	53.500	53.500	53.500	53.500
893.870	voorziening precariobelasting	417.555	417.555	417.555	417.555
893.880	voorziening w ethouderspansioenen	414.000	464.000	514.000	564.000
893.890	voorziening rioolrecht	620.293	512.532	382.936	161.099
893.900	voorziening ontw ikkeling 't Veen	10.000	30.000	60.000	100.000
	Totaal voorzieningen	1.833.906	1.739.989	1.683.537	1.544.844
	TOTAAL PASSIVA BALANS	9.955.244	10.262.508	10.306.502	10.148.788
893.720	voorziening oninbare vorderingen***	243.441	243.441	243.441	243.441
	TOTAAL ACTIVA BALANS	243.441	243.441	243.441	243.441
	TOTAAL GENERAAL	10.198.685	10.505.949	10.549.943	10.392.229

*egalisereserve afvalstoffenheffing

- negatief saldo w ordt gecompenseerd vanuit de tarieven

** saldo rekening van baten en lasten

- MJB-resultaat w ordt na besluitvorming verrekend met de algemene reserve

*** oninbare vorderingen

- de voorziening moet conform BBV w orden verantw oord aan de activakant van de balans

*MEERJARENRAMING “STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN”
2020 TOT EN MET 2023*

TOELICHTING

ALGEMEEN

In de raad van 16 oktober 2017 is de “Nota reserves en voorzieningen 2017” vastgesteld. In de Nota is rekening gehouden met de meest recente wettelijke voorschriften (BBV). Daarnaast is kritisch gekeken naar de noodzaak en hoogte van de diverse reserves en voorzieningen.

RESERVES

890.000 algemene reserve vast buffer

De algemene reserve vaste buffer is het vrij besteedbaar eigen vermogen van de gemeente. Voorheen werd uit motieven van financiële dekking (rentebeleid) een bedrag van € 380 per inwoner gehanteerd om de gewenste omvang van deze buffer te bepalen. Deze reserve geeft stabiliteit aan de beschikbare weerstandscapaciteit.

890.010 algemene reserve

Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers en wordt gebruikt voor opvang van risico's. Tekorten en overschotten op de begroting en/of jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van de algemene reserve.

Daarnaast wordt deze reserve gebruikt als algemeen dekkingsmiddel. In de praktijk bestaat de reserve uit een deel waarop al een aantal claims zijn gelegd (raadsbesluiten / begrote onttrekkingen) en een deel dat nog vrij beschikbaar is (voor het opvangen van risico's en als algemeen dekkingsmiddel).

891.020 reserve grondexploitatie

De reserve grondexploitatie laat het weerstandsvermogen zien van de grondexploitatie, waaruit de risico's dienen te worden opgevangen. Risico's in de grondexploitatie kunnen bijvoorbeeld voortvloeien uit de vertraging van het in exploitatie nemen van complexen, tegenvallende grondverkoop of hogere investeringen. Om de risico's van de lopende complexen deels op te vangen wordt een bodempercentage van de boekwaarde van alle grondexploitaties gehandhaafd van 2,5%.

891.280 egalisatiereserve rioolrecht

In 2007 is deze egalisatiereserve in het leven geroepen om de grote schommelingen in het door te berekenen rioolrecht (ingesteld in 2006) op te kunnen vangen. De raad stelde 23 juni 2014 het afvalwaterketenplan vast en stelde bij die gelegenheid het plafond van deze reserve op € 1.000.000.

Elk jaar wordt bekeken of het saldo van de producten pompen en riolen, rioolrechten en straatvegen een voordelig dan wel nadelig saldo te zien geeft. Het saldo wordt met de reserve verrekend. Verder worden de afschrijvingslasten voor het 1e jaar gedekt uit deze reserve. Vanaf het 2e jaar vindt doorberekening van de kapitaallasten plaats via het rioolrecht.

Door het uitstellen van rioolprojecten heeft in de afgelopen jaren de vulling van de egalisatiereserve rond het ingestelde plafond geschommeld. Dat is anders sinds de jaarrekening van 2017. Toen is er € 614.000 aan de reserve onttrokken en aangemerkt als “wegens derden beklemde middelen”. Conform de BBV is dat bedrag overgeheveld naar de nieuw opgerichte Voorziening Rioolrecht (nr. 893.890).

891.290 reserve volkshuisvestingsdoeleinden

In het Kwalitatief Woonprogramma zijn afspraken gemaakt over de aantallen en typen te bouwen woningen. Geconstateerd is dat de productie van goedkope woningen achter blijft.

Om de bouw van goedkope woningen te stimuleren is een bijdrage ontvangen van de Provincie Gelderland en de Regio Noord Veluwe. Het gaat hier om de SGW (Stimuleringsbijdrage Goedkope Woningbouw). Deze bijdrage is aan de reserve toegevoegd. In principe is een gedeelte van de reserve vrij besteedbaar maar zal logischerwijs ingezet worden voor volkshuisvestingsdoeleinden. De ontvangen middelen worden gereserveerd voor het Hattemse bouwprogramma.

Het saldo van de reserve is als volgt geoormerkt:

- Woningbouw Woonzorgzone Geldersedijk	€ 80.000
- Duurzaamheid woningbouw	€ 20.500
- Woningbouw 't Veen	€ 100.000
Totaal geoormerkte gelden	<u>€ 200.500</u>

891.300 egalisatiereserve afvalstoffenheffing

Deze reserve is ingesteld met als doel de egalisatie van baten en lasten op het gebied van de afvalstoffenheffing. Met behulp van deze reserve blijft de afvalstoffenheffing over de jaren heen stabiel; Incidentele schommelingen in de inkomsten of uitgaven hebben niet zijn weerslag op het tarief. Bij structurele daling of stijging van de baten en lasten kan de heffing worden bijgesteld.

Per saldo lasten van de producten Huisvuil en Afval openbare ruimte als ook toe te rekenen loonkosten worden elk jaar aan deze reserve onttrokken. Het saldo van het product baten afvalstoffenheffing wordt elkaar jaar aan deze reserve toegevoegd.

Het is wettelijk niet toegestaan dat er “verdiend” wordt met het opleggen van de afvalstoffenheffing.

Door de kostenontwikkeling enerzijds en lagere opbrengsten anderzijds is de tariefstelling onder druk komen te staan. In 2020 is het vastrechtstarief met € 35,- per huishouden verhoogd. Gelet op de verwachte toekomstige ontwikkelingen is er ten laste van de algemene middelen per 1 januari 2020 een bedrag aan de reserve gedoteerd van € 200.000,-.

Naast het voorkomen van grote schommelingen in de tarieven wordt de reserve ook ingezet als dekking voor investeringen. Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) mogen investeringen niet ineens ten laste van een bestemmingsreserve worden gebracht, tenzij de reserve is gevormd met inkomsten van derden. Door de investeringen inzichtelijk te houden en de heffing te egaliseren, hevelen wij de toekomstige afschrijvingslasten over in de “Reserve dekking kapitaallasten”.

891.340 egalisatiereserve onderhoud gebouwen

Voor het opvangen van de financiële begroting- en rekening fluctuaties als gevolg van de jaarlijks muterende onderhoudskosten is bij de begroting 2016 een egalisatiereserve onderhoud gebouwen ingesteld. Het doel is om door het vormen van een fonds flexibeler en daardoor efficiënter te werken met het beheer van de gebouwen. Vanuit de algemene reserve vrij aanwendbaar is een ‘bodem’ aangelegd van € 500.000. Daarnaast vindt er een jaarlijkse dotatie plaats van € 100.000 waarmee de onderhoudskosten worden verrekend.

De onderhoudsplanning voor de gemeentelijke gebouwen wordt geactualiseerd.

891.370 egalisatiereserve decentralisaties

Bij het vaststellen van de begroting 2015 heeft de raad een amendement aangenomen waarbij ze heeft besloten een reserve in te stellen van € 300.000 om de eventuele schommelingen van de extra taken op het terrein van de Jeugdwet, Participatiewet en de overheveling van de functie Begeleiding uit de AWBZ naar de Wmo te kunnen opvangen. Het bedrag is onttrokken aan de algemene reserve vrij aanwendbaar. Bij het vaststellen van de jaarrekeningen 2015, 2016 en 2017 zijn telkens middelen aan deze reserve toegevoegd vanuit het overschot op het sociaal domein. Bij het vaststellen van de jaarrekening van 2018 zijn middelen aan de reserve onttrokken om het tekort op het sociaal domein te dekken. Er resteert een saldo van € 193.849,- wat overeenkomt met de € 234.849 die paragraaf H van de jaarstukken van 2018 noemt en de € 41.000,- die in de voorjaarsnota van 2019 al is onttrokken voor Wtcg. In 2021 wordt het restant Wtcg € 54.000,- onttrokken zodat er tot het eind van deze begrotingsperiode € 139.849,- voor MO/BW (beschermd wonen) beschikbaar is.

891.500 reserve dekking kapitaallasten

De toekomstige kapitaallasten van een aantal investeringen met economisch nut worden uit deze reserve gedekt.

VOORZIENINGEN

893.780 Voorziening afkoopsommen graven

De voorziening wordt gevoed door de afkoopsommen van de graven er aan toe te voegen. Jaarlijks wordt 1/20e deel van de jaarlijks berekende vrijval ten gunste gebracht van de exploitatie. De kostendekkendheid van de begraafplaats is in onderzoek. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek kan het deel voor de exploitatie wijzigen.

893.860 Voorziening grondexploitatie bedrijvenpark H2O

Tot en met de jaarrekening van 2016 is gesteld dat de verliesvoorziening van jaarrekening (groot € 765.000,- per deelnemende gemeente) gehandhaafd dient te worden. Bij de jaarrekening 2017 is deze voorziening naar aanleiding van het verschijnen (in juni 2018) van de "Actualisatie grondexploitatie bedrijvenpark H2O" tot minder dan de helft verlaagd. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2018 is de toekomstige exploitatie van het bedrijvenpark nogmaals geactualiseerd waarna de voorziening met € 281.500,- is verlaagd tot het huidige peil van € 53.500,-.

893.870 Voorziening precariobelasting

Vanaf 2014 heeft Gemeente Hattem aanslagen precariobelasting opgelegd. In een beroepsprocedure bij Rechtbank Gelderland zijn wij in het gelijk gesteld. In de najaarsnota van 2017 is daarom besloten tot een forse vrijval. Het huidige peil van de voorziening is gebaseerd op de aan Vitens opgelegde aanslagen precariobelasting over de jaren 2016 t/m 2018 en bedraagt € 417.500,-.

893.880 Voorziening wethouderspensioen

Met ingang van 2015 wordt de pensioenopbouw van zittende wethouders in eigen beheer opgebouwd. Daarvoor is in de jaarrekening van 2015 een voorziening opgericht.

893.890 Voorziening rioolrecht

Op grond van artikel 44 lid 2 van het BBV is er in 2017 een wijziging doorgevoerd. Wanneer op de rioolheffing een voordeel wordt behaald - nu of in de toekomst - dan mag dit op grond van de regelgeving enkel in een reserve vloeien als kan worden aangetoond dat de 'overdekking' wordt veroorzaakt door efficiency- of aanbestedingsvoordelen. In alle andere gevallen moet het voordeel in een voorziening door derden beklemde middelen worden gestort. Hiervoor is er in 2017 deze voorziening rioolrecht gevormd.

893.900 Voorziening Ontwikkeling 't Veen

De herontwikkeling van industrieterrein 't Veen is in de jaren 2018 en eerder in gang gezet. De gemeente Hattem kan met ingang van 2020 een investering doen voor wegen in het gebied. Er wordt een jaarlijkse kapitaallast gecalculeerd van € 100.000,-; die volgt uit een investering van netto € 1,75 miljoen. In de begroting 2020-2023 is een groeipad van 10 jaar naar dat bedrag opgenomen door ieder jaar € 10.000,- extra in onze begroting op te nemen, oplopend van € 10.000,- in 2020 naar € 100.000,- in 2029. Dat gaat in de vorm van een dotatie in deze nieuw op te richten 'Voorziening Ontwikkeling 't Veen'. Te zijner tijd zorgt de daadwerkelijke investering in het wegennetwerk van 't Veen voor een kapitaallast. De toename van de kapitaallast kan gedekt worden vanuit een evenredige afname van de bovengenoemde structurele toevoeging aan de voorziening 't Veen.

893.720 Voorziening oninbare vorderingen

Er is altijd een risico aanwezig dat openstaande vorderingen niet worden voldaan. Door middel van een ouderdomsanalyse wordt, bij de jaarrekening, een inschatting van dit risico gemaakt. De voorziening wordt vervolgens tot het bedrag van dit risico gemuteerd. Conform BBV wordt de voorziening verantwoord als waarde correctie op de vorderingen (vlottende activa).

RESERVEPOSITIE

Saldo per:	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Algemene reserves	5.670	6.120	6.234	6.248
Bestemmingsreserves	2.376	2.314	2.289	2.262
Voorzieningen	2.077	1.983	1.927	1.788
Exploitatieresultaat	75	89	100	93
TOTAAL	10.198	10.506	10.550	10.391

